eminescu

ISBN 973-21-0619-0

1500

Lei 15.000

editura minerva

Acest volum jubiliar apărut în îngrijirea şi cu introducerea lui George Gană şi cu ilustraţiile lui Dumitru Verdeş cuprinde aproape în totalitate poeziile publicate de Eminescu în timpul vieţii precum şi o largă selecţie de poezii postume. El a fost editat cu prilejul:

- sărbătoririi a o sută cincizeci de ani de la naşterea poetului naţional al românilor, MIHAI EMINESCU (15 ianuarie 2000);
- împlinirii a patru decenii de la lansarea noii serii a Bibliotecii pentru toţi (9 ianuarie 2000);
- apariţiei numărului 1500 al acestei serii a colecţiei noastre, care a difuzat din 1960 şi până în 1999 peste o sută de milioane de exemplare, realizare fără precedent în cultura română.

1500

eminescu

fondată în 1895 bpt serie nouă

eminescu

poezii

BIBLIOTECA ALEPH

CLUBUL CĂRȚII DIGITALE

Coperta colecției: ***Petre Vulcănescu***
Ilustrația copertei: ***Dumitru Verdeș***

m. eminescu

poezii

ANTOLOGIE, PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC
DE
GEORGE GANĂ
ILUSTRAȚII
DE
DUMITRU VERDEȘ

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1999
S.C. EDITURA MINERVA S.A. • BUCUREȘTI

Cartea a apărut cu sprijinul
MINISTERULUI CULTURII

ISBN 973-21-0619-0

INTRODUCERE

„Să se vorbească despre Eminescu mai des şi cât mai des e o datorie", scria Tudor Arghezi in 1943. De ce trebuie să se vorbească despre Eminescu cât mai des? Pentru că, nu ezita să adauge acest cel mai mare poet al veacului nostru, el, Eminescu, este „unul din ctitori şi ziditori. De ce să fim reticenţi? mai mare ca toţi" (*Mihai Eminescu*, Editura Vremea, 1943). Poezia românească nu este, într-adevăr, o simplă sumă de texte, este o construcţie spirituală înălţată de generaţii de scriitori, într-un proces care va continua atâta vreme cât se va scrie în limba română, căci e de presupus şi de sperat că oamenii nu se vor putea lipsi de poezie oricare vor fi formele şi mijloacele de cultură ale viitorului şi nevoile pe care ele le vor crea. În ce sens este Eminescu aici un „ctitor şi ziditor" „mai mare ca toţi?" Când a apărut el, marele curent romantic, care traversase întreaga Europă, se prelungea prin valuri tot mai potolite, peste care se configurau alte orientări ale spiritului creator. În literatura noastră acest curent însemnase ceva hotărâtor. Întârziată într-o medievalitate prelungită nefiresc, înviorată la începutul secolului trecut de un impuls neoanacreontic, poezia română intră efectiv în faza ei modernă în vremea şi sub semnul romantismului, în împrejurările de ordin istoric, economic, social cunoscute. Resursele sensibilităţii şi ale spiritului romantic se realizaseră prin generaţia lui Heliade, Alexandrescu, Alecsandri, Bolintineanu parţial şi la un nivel mai modest, în chip fatal, am spune. Formaţi în bună măsură sub influenţa modelelor clasice (franceze,

grecești), lipsiți de o tradiție literară solidă care să le stimuleze originalitatea (poezia română medievală le era practic necunoscută), dispunând de o limbă literară insuficient exersată și intrată într-un proces grăbit de modernizare, primii noștri romantici au făcut ce au putut, uneori învingându-și propriul temperament clasic. Prin Eminescu romantismul și-a realizat în literatura noastră integral posibilitățile: toată gama de genuri literare și de specii ale lirismului, de atitudini, de sentimente, funcția suverană a imaginației, pe scurt, tot ceea ce configurează viziunea romantică asupra existenței. Dacă vrem să găsim explicații acestui fapt, le vom găsi în primul rând în structura temperamentală, sufletească, spirituală a lui Eminescu, dar și în formația lui literară și intelectuală dobândită la universitățile din Viena și Berlin, o formație în care romantismul german, cel dintâi în ordine și cel mai radical romantism european, cu poezia și filozofia lui, a avut rolul esențial, deschizându-i totodată perspective spre alte culturi, spre cea indiană în primul rând.

Prin Eminescu romantismul românesc atinge nivelul major european. Că momentul în care se întâmplă acest lucru a venit mai târziu are importanță mai mult în cadrul tabloului general al literaturii europene, indicând o defazare pe care împrejurările în care se dezvoltase literatura română până atunci o explică întrutotul. Pentru noi însă realizarea integrală a posibilităților romantismului a însemnat ceva esențial. Pe de o parte, pentru că poezia română, care din pricina acelorași împrejurări istorice nu cunoscuse o fază clasică sau una barocă, ci doar creații izolate de acest fel, parcurgea până la capăt, prin Eminescu, experiența creatoare propusă de un mare curent literar. Pe de altă parte, pentru că e vorba de curentul care a determinat în cea mai mare măsură evoluția poeziei moderne. Fenomene caracteristice epocii post romantice, ca simbolismul sau suprarealismul, derivă din romantism, oricât de mari sunt deosebirile și oricât de apăsate delimitările, altele au apărut ca reacții față de el. În general însă, adică indiferent de diversele orientări pe care le-a urmat, literatura europeană din ultimul veac și jumătate a menținut echivalarea poeziei cu lirismul și a continuat, în chip mai accentuat, să confere poeziei un sens existențial. În amândouă privințele e vorba de o moștenire romantică.

Nu altfel stau lucrurile în literatura română. Poezia de la sfârşitul secolului trecut şi de la începutul secolului nostru se află, exceptându-l pe neoclasicul Coşbuc, sub semnul romantismului. Şi cum romantism însemna mai ales Eminescu, mai toţi poeţii, în afară de Macedonski, care, din motive temperamentale, dar şi de opoziţie personală faţă de poetul „Junimii", se îndreaptă spre Heliade, Bolintineanu, Bolliac, mai toţi poeţii deci iau de model poezia eminesciană. Aşa a apărut valul de epigoni ilustrat în chip mai compact de mişcarea sămănătoristă, dar care i-a atins la începuturile lor şi pe poeţii simbolişti. Cel care a păstrat mai mult din substanţa poeziei lui Eminescu, datorită afinităţii, nu simplei influenţe, a fost cel mai important şi mai original dintre ei, Bacovia.

Generaţia următoare, aceea apărută în timpul sau după primul război mondial, este (complet) eliberată de modelul stilistic eminescian, de obsesia unor motive şi sintagme ale lui, de care nu scăpaseră nici personalităţi poetice mai puternice ale generaţiei anterioare, ca Octavian Goga. Să înţelegem că participarea operei lui Eminescu la dezvoltarea poeziei noastre se încheie aci? Un mare noroc istoric a făcut ca această generaţie literară de după război să cuprindă câţiva mari poeţi, mai mulţi decât oricare alta dinainte: Arghezi, Blaga, Barbu, Adrian Maniu, Philippide, Pillat, Vinea. Dincolo de toate deosebirile de formaţie culturală, de opţiune estetică şi de formulă poetică, ei au în spate o tradiţie comună, în centrul căreia se află, pentru toţi, Eminescu. El este, va scrie unul dintre ei, Blaga, „marele copac, din care toţi ne tragem" (*Răspuns la discursul de recepţie în Academia Română al lui Nichifor Crainic*, în „Gândirea", nr. 6 1941). Metafora sugerează legăturile subterane, inaparente, ale poeţilor acestei generaţii cu opera lui Eminescu. Aceasta nu mai reprezenta pentru ei un model stilistic, dar ilustra exemplar o viziune asupra lumii, o sensibilitate metafizică şi, ca unul dintre corolarele ei, atracţia mitului, afinităţile poeziei cu filozofia, deschiderea spre orizonturi culturale variate, idealul perfecţiunii artistice, curajul originalităţii, al creării de noi limbaje poetice. Un altfel de model aşadar, mai complex, cu care poeţii acestei epoci au comunicat pe porţiuni şi în măsuri diferite, fără a deveni „eminescieni". Am putea spune, citându-l de

data aceasta pe filozoful Blaga, că influența lui Eminescu asupra lor a fost una „catalitică", nu „modelatoare". Unii au devenit ei înșiși modele, centre de iradiere, repere în structura tot mai diversificată și mai densă în valori care este poezia română modernă, un edificiu care -- slavă Domnului! – nu se sprijină pe o singură coloană.

Ceva din spiritul eminescian se regăsește și la poeți din generațiile următoare, până la Nichita Stănescu și dincoace de el. Chiar pentru cei care n-au avut afinități cu acest spirit pe nici o latură a lui, Eminescu a reprezentat un reper axiologic de neocolit. Se poate să fie o anume exaltare în următoarea însemnare a lui Blaga din ultimii săi ani de viață, care nu rămâne însă mai puțin semnificativă: „Se știe că toți poeții români au un ideal și o măsură: Eminescu. Toți vor, dacă nu să-l întreacă, cel puțin să-l ajungă. Și mi se pare că însumi am fost atins de o asemenea boală încă de la vârsta de 13 ani. Nu cred că această ambiție naivă, ce ar putea să umple nu o singură viață, ci o sută, ar fi chiar un păcat. O atare naivitate poate să constituie, dimpotrivă, o condiție a existenței creatoare." Când n-a copleșit, poezia lui Eminescu a stimulat și a provocat.

Despre caracterul organic al relației dintre opera lui Eminescu și literatura română văzută ca întreg spune un cuvânt revelator G. Călinescu, într-o *Prefață* la ediția din 1969-1970 a marii sale monografii despre poet: „Pentru a înțelege pe Eminescu aveam trebuință de o istorie literară, și pentru a scrie o istorie trebuia neapărat a avea monografia celui mai de seamă poet român. Un adevărat cerc vițios pe care l-am rezolvat pornind simultan din centru și de la periferie". Monografia asupra poetului va fi studiul în cinci volume *Opera lui Mihai Eminescu*, publicat în 1934-1936 (precedat de *Viața lui Mihai Eminescu*, 1932), iar istoria va fi *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* din 1941.

Propozițiile lui Arghezi citate la începutul acestor pagini exprimă un îndemn și mai puțin – dacă nu deloc – un reproș. Despre Eminescu se vorbise (scrisese) mult și până atunci, iar astăzi putem spune fără ezitare că despre nici un alt scriitor român nu s-a scris atât de mult ca despre Eminescu și că opera nici unuia n-a fost tipărită în mai multe ediții și exemplare. Din momentul în care a devenit

cunoscută și dincolo de cercul „Junimii" și al puținelor reviste literare ale timpului, poezia lui Eminescu a fost întâmpinată cu un entuziasm despre care depune mărturie, ca unul aparținând primei generații postemineseciene, Iorga: „Tinerimea de prin anii 1880-1890 a fost robită de farmecul măiestru al acestui cântec de iubire neobișnuit de cuceritor pentru inimi, de voluptatea amară a strigătului de revoltă, de deznădăjduire, de blestem aruncat oamenilor și vieții, de sfânta seninătate, împăcată cu neajunsurile și mărginirile ursite omenirii, pe care cugetarea înaltă o așternuse asupra patimilor obosite" (*Cel dintâi volum din operele în proză ale lui Eminescu*, în „Sămănătorul", 10 iulie 1905). A început atunci lunga istorie a receptării operei lui Eminescu, marcată pe de o parte de tipărirea treptată a miilor de pagini rămase în manuscris ori în gazetele vremii, pe de alta de modificările de orientare literară și de gust estetic determinate la rândul lor de dinamica internă a fenomenului literar și cultural și de factori aparținând istoriei social-politice. Trecând peste reprezentările individuale (căci, așa cum s-a spus nu o dată, fiecare cititor are sau poate avea propria lui imagine și judecată asupra unui mare scriitor), putem spune că a existat un Eminescu pentru cititorii de la sfârșitul secolului trecut, modificat într-o anumită măsură în primele două decenii următoare prin sporul de cunoaștere adus mai ales de recuperarea parțială a publicisticii și de climatul cultural sămănătorist, un Eminescu pentru generația de la 1920 (să numim astfel, convențional, prima generație de după război și de după Marea Unire), fascinată de geniul poetului, și altul pentru o parte din cea următoare, a anilor treizeci, care a deplasat accentul semnificației – dacă nu și pe cel al valorii operei pe publicistica lui, interpretată abuziv în sens naționalist, un Eminescu al anilor cincizeci – o imagine oficială sărăcită și falsificată, ca și aceea, tot oficială, dar altfel compusă, din anii optzeci – și un altul, redescoperit, din anii șaizeci și din deceniile următoare. Aceste imagini succesive sau concomitente sunt fixate în texte critice de toata mâna, de la cele profund revelatoare și inovatoare și devenite de aceea puncte de orientare până la cele care exprimă doar momentul în care au fost scrise.

Dincolo de diversitatea lor și de gradul de adecvare, certă

este actualitatea perpetuă a operei. Explicația stă, evident, în valoarea acesteia. Cât despre varietatea reflectărilor ei în conștiința critică, aceasta pune o problemă ce ne privește și pe noi. Privim o operă literară din trecut din punctul temporal în care ne aflăm noi, o receptăm cu sensibilitatea și spiritul nostru, care sunt modelate de mediul literar și intelectual în care trăim. Pentru ca acest fapt să nu însemne introducerea operei respective într-o grilă deformatoare sau opacitate față de ea este nevoie de cultură literară. Cultura literară nu trebuie confundată cu informația, care este numai baza ei, ea este disponibilitatea receptivă pentru formule literare cât mai numeroase și mai variate și capacitatea de a aprecia operele în specificitatea lor. Ajutată de cultura literară, receptarea scriitorilor mari din trecut este ușurată de faptul că operele lor, crescute dintr-un sol istoric și biografic particular, s-au ridicat la semnificații valabile pentru întregi cicluri de cultură sau pentru totdeauna.

Acesta este și cazul lui Eminescu. Poezia lui (singura la care se referă această introducere la o antologie din lirica scriitorului) a apărut în ambianța creată de romantismul pașoptist, ale cărui semne le poartă la început în chip vizibil, pentru a evolua repede și spectaculos, singularizându-se izbitor, fără a părăsi propriu-zis cadrele mișcării romantice, înțeleasă în sensul ei larg. S-a spus despre el, între altele, că este ultimul mare romantic european. Toți termenii formulei sunt, cred, adevărați. Eminescu este unul dintre marii poeți ai romantismului, iar faptul că este, cronologic, ultimul nu afectează valoarea operei, ci fizionomia ei. Dacă admitem că există două moduri sau două faze succesive ale romantismului, pe care un studiu mai nou, acela al lui Virgil Nemoianu, *Îmblânzirea romantismului* (1984, trad. rom. 1998) le numește „romantism înalt" („Highromanticism") și „romantism târziu" (sau „Biedermeier"), caracterizate, primul, printr-o viziune totalizatoare asupra lumii, prin expansiunea spiritului în spațiu și timp, sete de infinit și dorință de recuperare a perfecțiunii inițiale, iar celălalt, prin reducerea viziunii și centrarea ei nu pe cosmic, ci pe social și individual, prin înlocuirea radicalismului cu dezamăgirea și adaptarea, pe scurt, printr-o „îmblânzire" a modelului inițial, putem constata că ele se regăsesc deopotrivă în poezia lui Eminescu. El

recuperează pentru literatura română „romantismul înalt" și opera lui se constituie pentru noi într-o sinteză a romantismului, ilustrând ambele lui faze sau moduri.

Poziția lui în cronologia curentului a făcut, pe de altă parte, ca opera să-i fie marcată ca în puține alte cazuri de una dintre stările de spirit cele mai tipic romantice și care constituie poate moștenirea cea mai certă transmisă epocii următoare: melancolia. Indiferent de numele pe care l-a primit în diverse literaturi („mal du siècle", „mal de vivre", „Weltschmerz" ș.a.), melancolia traversează tot romantismul european, chiar de la începuturile lui, când a fost ilustrată prin eroi ca Werther al lui Goethe sau René al lui Chateaubriand. De aci și până la „spleen"-ul lui Baudelaire și al simboliștilor este o linie continuă, care în poezia română cunoaște două puncte de maximă intensitate, reprezentate de Eminescu și de Bacovia.

Departe de a fi o „invenție" romantică, melancolia, considerată ca o noțiune culturală, nu medicală, are o frecvență și o pondere atât de însemnate în structura literaturii romantice, încât unii cercetători fac din ea un semn distinctiv al curentului. „Romantismul propriu-zis apare atunci când conștiința melancolică devine punctul de plecare și miza unei opere de folosință publică, în care ea este pusă în scenă, expusă ochilor tuturor cu o energie mai mult sau mai puțin convingătoare", scrie unul dintre ei (Georges Gusdorf, *Naissance de la conscience romantique au siècle des Lumières*). Melancolia este un sentiment existențial, un mod de a vedea lumea și propria viață în mijlocul ei. Este, în esență, un sentiment negativ al existenței, care se manifestă în stări sufletești și de spirit de o mare varietate, mergând de la tristețea vagă și pasageră cu care limbajul curent tinde să o confunde până la conștiința neantului universal. Ea este, cu o formulare a lui Andrei Pleșu, „tragicul devenit suportabil și, ca atare, netragic" (*Pitoresc și melancolie*, Ed. Univers, 1980). Melancolia are grade de adâncime și de intensitate, determinate de cauzele care o produc și de felul în care acestea sunt resimțite. În punctul de plecare și în stratul ei cel mai profund și mai rezistent melancolia romantică este efectul crizei spirituale pe care o trăia de mai multă vreme omul modern (cf., de exemplu, Paul Hazard, *Criza conștiinței europene. 1680-1715.*

1961, *Gândirea europeană în secolul al XVIII-lea*, 1963) şi pe care „secolul luminilor", al raţionalismului şi al deismului, o acutizase până la provocarea unei mari reacţii, care a fost romantismul. „Melancolia ca incertitudine în privinţa problemelor ultime referitoare la sens şi la valoare este pierdere a ordinii în viziunea asupra lumii, nihilism într-o lume desacralizată a purei imanenţe", afirmă un cunoscut istoric literar (Klaus Heitmann, *Der Weltschmerz in den europäischen Literaturen*, în *Neues Handbuch der Literaturwissenschaft, Europäische Romantik*, vol. II, Akademische Verlagsgesellschaft Athenaion, Wiesbaden, 1982). În faţa unei lumi golite de substanţă absolută şi de sens, spiritul romantic reacţionează proiectându-se pe sine în ea, trecând dincolo de limitele controlabile senzorial sau raţional ale realului prin intermediul visului şi prin descoperirea inconştientului ca dimensiune a lumii, a laturii nocturne a existenţei, prin accentul pus pe viaţa afectivă şi prin recuperarea iraţionalului, iar în ordine formal-artistică prin înnoirea structurilor literare şi a limbajului. Toate acestea s-au exprimat prin noi tipuri de eroi lirici (lirici chiar când cadrul lor de manifestare era drama, nuvela sau romanul), caracterizaţi prin gesturi expansive şi libertare, dar eşuând mai întotdeauna. Egolatria romantică s-a desfăşurat pe fondul melancolic amintit, alimentat şi de alte motive decât cel primordial: motive de ordin social, între care cel mai frecvent este sentimentul neînţelegerii poetului de către un mediu filistin, motive de ordinul vieţii sentimentale, ca dezamăgirea în iubire etc.

La Eminescu le regăsim pe toate. Melancolia ca sentiment al existenţei este cu atât mai adâncă şi mai statornică la el cu cât s-a altoit pe temperamentul lui melancolic, despre care vorbesc mai toţi cei care l-au cunoscut şi pe care o mărturiseşte el însuşi în scrisori. Melancolia e la el „cântecul sufletului ş-a gândurilor", cum sună o însemnare din manuscrise, e starea sufletească latentă („adânca mea durere", „jalea fără margini") actualizată de contemplarea lumii, de trăirea iubirii, de împrejurări care „Readuc melancolia-mi," Iară ea se face vers" (*Singurătate*). Poemul intitulat chiar *Melancolie* ilustrează clar sensul profund pe care aceasta îl are în opera lui. Este o viziune funebră a lumii, desfăşurată în trei planuri descendente (cerul, pământul, poetul însuşi), în centrul căreia se află o biserică în ruină, un topos ce revine

în scrierile lui şi care simbolizează pierderea credinţei în sensul lumii, în idealuri. De aci unele invocaţii religioase, ca *Rugăciune* sau *Răsai asupra mea* („Răsai asupra mea, lumină lină,/ Ca-n visul meu ceresc d-odinioară;/ O, maică sfântă, pururea fecioară,/ În noaptea gândurilor mele vină", „Eu nu mai cred nimic şi n-am tărie.// Dă-mi tinereţea mea, redă-mi credinţa"), de aci evocarea nostalgică a propriei copilării, a epocii medievale, a Greciei antice sau a trecutului indefinit al basmului, într-un cuvânt a vremurilor în care lumea era o totalitate plină de sens.

În cea mai concentrată dintre poeziile lui, *Se bate miezul nopţii...*, Eminescu a fixat punctul caracteristic din care el contemplă lumea: „Se bate miezul nopţii în clopotul de-aramă,/ Şi somnul, vameş vieţii, nu vrea să-mi ieie vamă./ Pe căi bătute-adesea vrea mintea să mă poarte,/ S-asamăn între-olaltă viaţă şi cu moarte;/ Ci cumpăna gândirii-mi şi azi nu se mai schimbă,/ Căci între amândouă stă neclintita limbă". Punctul este acela care desparte spaţiul vieţii de cel al morţii. Poetul le „asamănă" mereu, vede deosebirile şi asemănările, suprapunerile, trecerile din una în cealaltă. Momentul descris acum este unul al suspendării mişcării spiritului între ele, un moment în care viaţa şi moarte sunt doi versanţi contemplaţi de pe culme. În opera poetului se regăsesc amândouă aceste poziţii spirituale. În primul caz sentimentul thanatic infuzează imaginile vieţii (ale naturii, ale iubirii) şi, invers, moartea e îmblânzită până la echivalarea ei cu somnul (*O, mamă..., Mai am un singur dor*) sau până la convertirea într-o continuare a vieţii (*Iar când voi fi pământ, Gemenii*), în celălalt caz hotarul e ferm şi bucuria vieţii sau tristeţea morţii sunt întregi.

Urmărit în dinamica sa interioară, modul în care priveşte Eminescu existenţa parcurge un traseu care pleacă de la sentimentul că viaţa e mereu ameninţată de moartea care înghite totul ca un gol întunecat („Se poate ca bolta de sus să se spargă,/ Să cadă nimicul cu noaptea lui largă, Să văd cerul negru că lumile-şi cerne· Ca prăzi *trecătoare* a morţii *eterne*" – *Mortua est!*), sentiment agravat până la înţelegerea morţii ca adevărata realitate şi a vieţii ca simplă proiecţie iluzorie a acesteia („Că vis al morţii-eterne e viaţa lumii-ntregi" – *Împărat şi proletar*: „Căci e vis al neființei universul cel himeric" –

Scrisoarea I), spre a fi atenuat apoi, dacă nu chiar anulat, prin convertirea morții într-o etapă a unui ciclu perpetuu: „Moarte și viață, foaie-n două fețe:/ Căci moartea e izvorul de viețe,/ Iar viața este râul ce se-nfundă/ În regiunea nepătrunsei cețe" (*Rime alegorice*). În punctul cel mai înaintat al traseului, perspectiva s-a inversat: „Chiar moartea însăși e-o părere/ Și un visternic de vieți" – *Cu mâne zilele-ți adaogi...*; „moartea este numai un vis al imaginației noastre" (eseul filozofic *Despre nemurirea sufletului și a formei individuale*). Ideea e întărită de miturile lumii vechi, cum este cel al metempsihozei, care va ocupa un loc important în proza poetului, sau cel al păsării Phoenix, invocat sau meditat în câteva poeme: „Căci eterne sunt ale lumii toate:/ De se nasc, mor tot pieritoare forme,/ Dar cu toatele au înlăuntru viața/ Păsării Phoenix" (*Căci eterne sunt ale lumii toate*). Să adăugăm și două însemnări manuscrise: „Herbul eternității: Cercul" și „Ideea mea vizionară despre nemurirea sufletului".

Este o metafizică pe care o putem numi naturistă sau imanentistă, circularitatea viață–moarte–viață petrecându-se „în lume" fără recursul la transcendență. Această metafizică simplă este fundamentul poeziei lui Eminescu, a cărei varietate de tonalitate e dată în ultimă analiză de situarea stării lirice pe una dintre pozițiile spirituale amintite sau pe traseul schițat mai sus al sentimentului său existențial. Varietatea aceasta merge de la viziunile tragice până la cele feeric fabuloase.

Oricare ar fi temele sau stilul lor, poeziile lui Eminescu au, în chip evident sau nu, gravitatea concepției lui generale, se subsumează supratemei întregii opere, care este condiția omului în univers. Lirica lui nu este filozofică pentru că include idei filozofice care pot fi recunoscute ca atare, ci pentru că exprimă o viziune similară, ca amploare și adâncime, celei proprii filozofiei – mai precis metafizicii – și marilor mituri, ceea ce explică și întâlnirea cu acestea și asimilarea lor (de la mituri cosmogonice indiene la filozofia lui Schopenhauer). Mai frecventă și mai caracteristică decât preluarea de mituri (de care poezia e mai aproape și ca tip de discurs decât de filozofie) este la Eminescu tendința de a ridica la semnificație mitică toate marile sale obsesii lirice: natura, iubirea, istoria, condiția poetului.

După o scurtă perioadă în care natura este locul copilăriei evocat nostalgic, ea devine o construcție a imaginației, în care au intrat desigur numeroase percepții, dar care în întregul ei este mai mult o proiecție decât o oglindire, este mai mult visată decât văzută. Atunci e găsit și modul de reprezentare atât de caracteristic al peisajului fabulos. Textele care-l ilustrează cel mai bine sunt episoadele Grecia și Dacia din *Memento mori*. Imaginea Greciei este a unei lumi ce se naște din mare, surprinsă parcă într-un moment cosmogonic și în care peisajul, presărat cu temple, e un spațiu al armoniei cu sine și cu cerul și al iubirii, populat de nimfe și satiri și în care Zeus însuși, preschimbat în tânăr, pândește umbra mlădioasă a unei fete pământene. Este o natură animată și elocventă în toate elementele ei. Imaginea eminesciană este a Greciei mitologice, a Arcadiei, dar Arcadia e văzută parcă dinăuntru, mitologia e retrăită.

În evocarea Daciei participăm la instituirea unei mitologii, nu la retrăirea ei. Dacia lui Eminescu nu reflectă geografia și topografia celei reale, este o Dacie imaginată ca spațiu al unei naturi exuberante, pentru a cărei descriere se cere limbajul basmului. Densitatea materiei vii care umple acest spațiu și proporțiile enorme (florile sunt mari ca niște sălcii pletoase, copacii sunt atât de înalți încât roata soarelui le îndoaie în mers vârfurile și vegetația atât de bogată încât razele nu pot străbate prin ea etc.) definesc imaginea globală, în mijlocul căreia se înalță un munte „jumătate-n lume, jumătate-n infinit", adevărat *axis mundi*, prin care coboară zeii. Este, ca și Arcadia greacă, un spațiu paradisiac. Arta poetului este aici o artă a excesului, care poate provoca impresia de saturație, dar care în orice caz proiectează în fața noastră imaginea unei naturi copleșitoare. Cu toată extraordinara bogăție de valori senzoriale, natura descrisă aici este o natură generică, organizată după o topografie mitică și având o semnificație ontologică: este *Ființa*. Mulțimea și dimensiunile înfățișărilor ei ilustrează nu numai o prodigioasă imaginație a formelor, dar și vitalitatea cosmică inepuizabilă.

După acest moment „baroc", reprezentat și de alte poeme, în care natura ca „idee" și natura ca fenomenalitate (de regulă, caducă) coincid sub semnul celei dintâi, imaginea se simplifică și-și reduce

caracterul fabulos. Acum se vede şi mai limpede că natura este în poezia lui Eminescu un simbol existenţial şi că este, ca toate marile lui simboluri poetice, ambivalentă. Ea induce deopotrivă sentimentul eternităţii şi pe cel al vremelniciei, după cum e contemplată ca „idee" sau ca aparenţă. Iată două exemple: „În zadar şi sori, şi stele S-ar părea că-s trecătoare, Învălişuri toate cele Sunt fiinţei ce nu moare" şi „De ce mă întristează Că valurile mor, Când altele urmează Rotind în urma lor?// De ce căderea florilor Ş-a frunzelor ne doare?// O, norilor, norilor, Şti-veţi voi, oare, De ce rămân atâtea-n veci şi numai omul moare?/". Răsărirea stelelor, ţâşnirea izvoarelor, naşterea de materie care se opune golului e privită mereu cu o evidentă încântare, în care se amestecă adesea o undă de tristeţe neexplicată sau chiar inexplicabilă în context. De ce, de pildă, „apele *plâng* clar izvorând în fântâne" (subl.ns.), într-o poezie atât de senină, de optimistă ca *Sara pe deal*? Sau de ce izvoarele „plâng" în codrul cu verdeaţă în care fata din *Floare albastră* îşi invită iubitul printr-o chemare exuberantă? Umbra neagră a melancoliei răsare în poezia lui Eminescu şi unde nu te aştepţi.

Un cuvânt frecvent în reprezentările naturii este „sfânt", pe care-l întâlnim cel puţin la fel de des şi în poeziile de dragoste. Eminescu priveşte natura ca pe ceva sacru şi tot aşa iubirea. Poate că romanticii au fost mari poeţi ai naturii şi ai iubirii şi pentru că într-o lume tot mai desacralizată îşi linişteau nevoia de absolut sacralizând natura şi iubirea profană. O făceau sprijinindu-se şi pe vechi mituri, de care au fost în general atraşi până la fascinaţie. În orice caz pentru Eminescu erosul este principiul existenţei universale, factorul cosmogonic (*Scrisoarea I*) şi sensul vieţii. În insula (şi acesta un topos caracteristic) în care ajung în cele din urmă eroii nuvelei *Cezara* şi în care se va împlini iubirea lor, spaţiul este reprezentat ca o succesiune de cercuri concentrice (imagine plană a universului pitagoreic), în mijlocul căreia se află peştera lui Euthanasius, pe pereţii căreia sihastrul a sculptat cupluri mitologice, simboluri ale erosului. Centrul lumii este aşadar iubirea. Nu altul decât în aceste expresii obiectivate (*Scrisoarea I, Cezara*) este statutul iubirii în lirica propriu-zisă a lui Eminescu, în poezia confesivă. Iubirea are pentru el un sens

existențial, împlinirea sau eșecul ei echivalează cu împlinirea sau eșecul propriului destin. De aci patetismul poeziei lui de dragoste, de aci mișcarea ei între doi poli afectivi: fericirea și nefericirea.

Nici o altă arie tematică a operei eminesciene nu ilustrează atât de bine sublimarea experienței de viață a poetului într-o expresie literară de imensă rezonanță umană. Poezia de dragoste a lui Eminescu a fost receptată cel mai repede și a făcut apoi să vibreze generații de oameni, devenind cea mai populară parte a operei lui. În substanța ei a fost intuit mereu un fond autobiografic, iar istoricii literari au căutat în ea romanul sentimental al autorului. Este un interes documentar legitim în sine, dar care nu trebuie să depășească o anume măsură, pentru a nu denatura statutul eroticii eminesciene. Ea este în primul rând produsul imaginației unui poet cu o mare vocație a iubirii, care trăiește cu intensitate maximă atât împlinirea, cât și eșecul ei. Punctul de plecare real poate chiar să lipsească, poezia exprimând pura aspirație la iubire, ceea ce explică existența unui motiv lipsit clar de suport biografic, acela al iubitei-fantomă, simplă proiecție a idealului.

Erotica eminesciană este nu numai foarte bogată ca număr de texte, dar și de o mare varietate de tonuri și atitudini, care merg de la ludic și senzual până la sarcastic (când tema e trivializarea iubirii) și tragic. Dominante – și ca număr, și ca valoare – sunt totuși poeziile cu caracter idilic, senin, ale iubirii împărtășite și elegiile. Între primele sunt și multe „de interior", dar cele mai cunoscute – și mai caracteristice – sunt cele care plasează scena de dragoste în mijlocul naturii. De la *Sara pe deal* (1872) și până la *Lasă-ți lumea ta uitată* (1882) se poate urmări seria acestor poezii al căror cadru este de regulă un peisaj muzicalizat de susurul izvoarelor, de sunetul buciumului etc., o boltă vegetală (spațiu al abstragerii din lumea comună) și în care idila culminează într-o îmbrățișare extatică și în adormirea sub ninsoarea de flori sau de frunze, mod de a sugera integrarea în natură și recuperarea astfel a sensului iubirii ca principiu cosmic.

Cât despre elegii, ele se grupează în jurul a două mari motive, apropiate, dar distincte: al iubitei moarte și al iubirii moarte. Primul apare, de la început, ca ecou al unei iubiri adolescentine trăite la Ipotești și sfârșite curând în chip tragic, în poezia *Din străinătate*

(1865) şi mai insistent în *Elena* (1866), forma primă a poemului emblematic pentru acest motiv: *Mortua est!* (1871). O dată cu *Floare albastră* (1873) dominant devine celălalt motiv (primul revine din când în când, până la sfârşit: *Din noaptea*, 1884), al iubirii moarte. Sunt poezii ale regretului, rememorări ale momentelor fericite, invocări patetice ale iubitei, conţinând mai rar reproşuri, chiar când stingerea sentimentului s-a datorat „neînţelegerii" de către femeie a sensului iubirii şi nu pur şi simplu tocmai acestui fel absolut de a-l trăi: „Şi poate că nici este loc/ Pe-o lume de mizerii/ Pentr-un atât de sfânt noroc/ Străbătător durerii" (*S-a dus amorul*). Sunt cele mai mişcătoare poezii de dragoste ale lui Eminescu, „romanţele" lui, multe puse pe muzică şi căpătând şi pe această cale cea mai largă răspândire. Poetul care a înţeles iubirea ca pe o posibilitate de a trăi absolutul este invadat de melancolie, care se insinuează de altfel uneori şi în poeziile lui senine. Cunoscutelor sintagme de tipul „farmec dureros" care definesc în acestea starea de iubire s-o adăugăm şi pe cea din versul, mult mai timpuriu, „C-o bucurie tristă te ţin acum în braţe" (*De-aş muri ori de-ai muri*, 1869).

„Vrei viitorul a-l cunoaşte, te întoarce spre trecut", sună un vers emblematic al lui Eminescu, care este, ca toţi romanticii, şi un poet al istoriei. Format în atmosfera de cult al trecutului instituit de scriitorii paşoptişti şi dezvoltat de cei din generaţia următoare, a deschis şi el „sfânta carte a neamului", cu o fervoare căreia i-a adăugat o aplicaţie studioasă dovedită de preferinţa pentru cursurile de istorie la universităţile din Viena şi Berlin şi de intenţia de a face un doctorat în materie, de întinsa lui cultură în acest domeniu. Reamintind doar că piesele de teatru proiectate (un ciclu de douăsprezece lucrări) şi scrise parţial sunt drame istorice, că prima lui scriere în proză, romanul *Geniu pustiu*, evocă revoluţia de la 1848 din Transilvania, iar prima nuvelă, *Sărmanul Dionis*, vremea lui Alexandru cel Bun, limitându-ne aşadar la lirica din această arie tematică, vom putea observa că aici coexistă, uneori în acelaşi poem, două feluri de a vedea istoria.

Unul provine din romantismul paşoptist (dacă luăm în considerare doar modelele interne) şi înseamnă în primul rând elogiul figurilor eroice ale trecutului, din care nu lipseşte şi ideea

exemplarității pentru un prezent anemic sau degradat. Reveria trecutului se nutrește la Eminescu și din simpla încântare pe care i-o provoacă exercitarea liberă de preocuparea reconstituirii a imaginației productive, care coboară dincolo de epoca medievală, frecventată preferențial, până la stratul dacic (în *Sarmis, Gemenii*, episodul Dacia din *Memento mori*).

Celălalt fel de a privi istoria este, în romantismul nostru și după el, al lui Eminescu. El înseamnă mai întâi ridicarea la o altitudine de la care să poată fi cuprinsă istoria lumii, nu doar aceea a nației, și interogația asupra „pârghiei" care mișcă omenirea în timp și asupra rezultatelor acestei mișcări. Expresia cea mai tulburătoare a acestui alt fel de a vedea istoria este *Memento mori*, poem de mare întindere și complexitate, ilustrativ pentru mai multe dintre obsesiile lirice ale lui Eminescu (Orientul, Grecia, Orfeu, Dacia, peisajul și mitologia Nordului, Napoleon ș.a.). Istoria apare aici ca o succesiune de civilizații, culturi, mitologii, care sunt tot atâtea încercări de a afla substratul absolut al lumii, principiul perpetuării și coerenței universului. Încercări eșuate („Cum ești tu nimeni n-o știe"), din care nu rămân decât ruinele cu care e presărat mersul istoriei („C-un cer încărcat de mite asfințești din ev în ev"). Poetul crede că epoca lui este tocmai una de încheiere de ciclu: „Și-astăzi punctul de solstițiu a sosit în omenire. [...] E apus de zeitate ș-asfințire de idei".

Alături de exaltarea trecutului (de la *Horia*, 1867, până la *Scrisoarea III*, 1881), poezia lui Eminescu oferă și astfel de viziuni sumbre, rezultate nu din influențe livrești, ci din proiectarea la scara istoriei lumii a propriei lui melancolii profunde.

Un „dualism" asemănător până la un punct este acela între două concepții despre poet. Pentru cea dintâi reprezentativ este *bardul*, modelul poetic al romantismului pașoptist și pe care Eminescu îl ilustrează prin Heliade, căruia îi închină două ode („Ruga-m-aș la Erato să cânt ca tine, barde", scria în prima, *La Heliade*, 1867; cealaltă e *La moartea lui Eliade*), prin Andrei Mureșanu, pe care-l face eroul unui tablou dramatic scris în trei versiuni (1869, 1872, 1876) și prin înaintașii evocați în *Epigonii*. Bardul este poetul care menține în popor amintirea istoriei lui și-i arată calea spre viitor, funcția lui esențială

este una socială. Acestui model, pe care nu-l va părăsi de fapt niciodată (îl regăsim până în *Gemenii*, 1882), Eminescu îi adaugă încă unul, care este acela al geniului, cum l-au conceput mai ales romanticii germani. Ființă deosebită de ceilalți oameni, destinat nefericirii și morții timpurii, geniul are acces la tainele universului, participă la spiritul divin („Dumnezeu în lume le ține loc de tată/ Și pune pe-a lor frunte gândirea lui bogată") și are, de aceea, capacitatea demiurgică de a crea lumi ideale peste care stăpânește ca Dumnezeu însuși peste aceea reală și prin care dăinuiește etern. Putere creatoare și nemurire, nemurire prin creație, ar fi sensul ultim al unui mit al geniului în care aflăm deopotrivă reflexe platoniciene, credințe populare, sentiment al damnării și orgoliu romantic, obsesia eminesciană a îngerului palid cu aripi negre. Expus în *Povestea magului călător în stele*, mitul acesta se regăsește, prin diverse componente ale lui, până în *Luceafărul*, capodopera în a cărei structură complexă se regăsesc atâtea alte motive, surse și forme ale lirismului eminescian: perspectiva cosmică, prelungirea contemplării naturii până în centrul ei generator, idila, absorbția miturilor, nefericirea și singurătatea geniului, resemnarea lui melancolică etc.

Paginile de față nu oferă o analiză a poeziei lui Eminescu, ci doar o introducere, indicarea câtorva unghiuri din care ea poate fi privită, căreia trebuie să-i urmeze lectura și înțelegerea fiecăruia. Ea, lectura, este hotărâtoare pentru situarea noastră față de această poezie. Locul ei nu poate fi luat de formule ca „Luceafărul poeziei românești", „poetul național", „expresia integrală a sufletului românesc" ș.a., care, neverificate prin cunoașterea operei lui și a literaturii române, cu care este organic întrețesută, rămân simple parole de recunoaștere, fâșii de hârtie care înfășoară ca pe o mumie corpul viu al poeziei eminesciene. Lectura absentă sau superficială și parțială poate provoca, de asemenea, judecăți de respingere care înseamnă tot atâtea accidente, așa cum s-au produs uneori, într-o istorie a receptării altfel pozitivă. Lectura atentă, făcută cu deschiderea spirituală și cu suplețea gustului care sunt în fond cultura literară, nu se poate să nu ne emoționeze și să nu ne sporească interior. Expresie genială a unei viziuni asupra

existenței, apărută într-un ciclu cultural care este încă, în multe privințe, și al nostru, poezia lui Eminescu face să vibreze ceea ce este mai profund în ființa noastră, comunicându-ne un sentiment înalt și grav al vieții.

*

Această antologie cuprinde toate poeziile publicate în timpul vieții lui Eminescu, în afară de *Mămuşa* (simplă traducere din Schiller, făcută la cererea consulului german la București în vederea alcătuirii unei culegeri cuprinzând versiuni ale acestei poezii în diferite limbi), și o selecție largă din postume. Am luat drept bază ediția ultimă îngrijită de Perpessicius: M. Eminescu, *Opere alese*. I-II, Editura pentru Literatură, 1964, de la care ne-am abătut doar în următoarele cazuri: poezia *Numai poetul*, trecută de Perpessicius la subsecțiunea *Anexe I* a volumului al doilea, am așezat-o în deschiderea secțiunii *Poezii postume*; textul poemului *Povestea magului călător în stele* l-am preluat din ediția M. Eminescu, *Poezii*, I, Editura Minerva, 1982, îngrijită de D. Murăraşu, care grupează mai bine (adică în ordinea logică a subiectului) filele disparate ale manuscrisului. Am păstrat însă titlul (dat de G. Călinescu și preluat de Perpessicius) sub care poemul este mai cunoscut. Tot după ediția Murăraşu am înlocuit cuvântul „împle" (o lecțiune greșită, e de presupus) din poezia *Cu gândiri și cu imagini* (v. 13) cu „simple", ca mai conform cu sensul textului. *Doina* am reprodus-o după: M. Eminescu, *Opere*, I, ediție critică îngrijită de Perpessicius, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II", 1939.

Am operat unele modificări de punctuație, necesare înțelegerii corecte a poezilor.

George Gană

Georges Dabas

TABEL CRONOLOGIC

1850 15 ianuarie. Se naşte la Botoşani Mihai, al şaptelea copil (din unsprezece) al lui Gheorghe Eminovici (1812-1884) şi al soţiei sale, Raluca (1816-1876). După o ipoteză mai nouă, familia Eminovici ar fi venit în Bucovina din Transilvania, în sec. al XVIII-lea.

Copilăria şi-o petrece la Botoşani şi mai ales în satul Ipoteşti din apropiere, unde tatăl cumpărase în 1849 o moşie cuprinzând teren arabil şi pădure (o va vinde în 1878) şi unde construise o casă nouă, cu tei în grădină.

1858 – 1865 Mihai Eminescu urmează cursurile şcolii primare şi (din 1860) gimnaziale germane din Cernăuţi, unde şi-au făcut studiile toţi fraţii. Între profesorii săi de aici era şi Aron Pumnul (la limba română), autor al unei ample antologii de literatură română pentru elevi (4 volume), intitulată *Lepturariu rumânesc*, principala sursă în acei ani pentru cunoaşterea literaturii noastre de către Eminescu. În primăvara anului 1863 părăseşte şcoala şi se întoarce la Ipoteşti, unde rămâne până în primăvara următoare. În acest răstimp se situează începutul primei idile a poetului, cu ecouri profunde şi prelungi în opera lui, datorită morţii pretimpurii a fetei (probabil în 1865). Revenit la Cernăuţi pentru examene, e nelipsit de la reprezentaţiile trupei de teatru Tardini-Vlădicescu, aflată pentru întâia oară în capitala Bucovinei. Din octombrie 1864

este funcționar la Tribunalul din Botoșani, până în martie 1865, când se întoarce la Cernăuți. În 1865 sunt scrise și primele poezii păstrate, între care *Din străinătate*.

1866 – 1869 În ianuarie 1866 moare Aron Pumnul. Într-o broșură (7 poezii) alcătuită cu prilejul funeraliilor, *Lăcrimioarele învățăceilor gimnaziști din Cernăuți la mormântul preaiubitului lor profesor Arune Pumnul*, se află și o poezie semnată „M. Eminoviciu, privatist". Este primul text publicat al poetului. În curând se produce și debutul în revistă, cu poezia *De-aș avea...*, apărută în „Familia" din 25 februarie/9 martie 1866. Redactorul revistei, care se publica la Pesta și pe care Eminescu o cunoștea din biblioteca lui Pumnul, Iosif Vulcan, însoțește textul cu o caldă notiță de recomandare și, ceea ce e mai important, modifică numele poetului în „Eminescu". Scriitorul adolescent acceptă schimbarea și așa va semna de aci înainte.

Prin mai 1866 pleacă la Blaj, orașul renașterii naționale și culturale din sec. al XVIII-lea. Merge mai mult pe jos, și ajuns în apropiere exclamă: „Te salut, Romă-mică. Îți mulțumesc din inimă, Dumnezeule, că m-ai ajutat s-o pot vedea." Venise și cu intenția de a-și da examenele pentru următoarea sau următoarele clase gimnaziale. Intenția nu s-a realizat. Poetul citește și aici cu pasiune și scrie, urmând o vocație de scriitor cu un drum neobișnuit în viață, ale cărui semne se arătaseră încă de la Cernăuți. Toamna pleacă la Sibiu și, ajutat de preotul Bratu (bunicul lui Goga) de la Rășinari, trece pe cărări ocolite „în țară". Merge la București și se apropie de lumea teatrului, pe care o cunoscuse la Cernăuți. Intră în trupa lui Iorgu Caragiali, ca sufleor și copist, și face cu ea un turneu prin orașe din Muntenia în vara lui 1867. După destrămarea acesteia trece, în primăvara următoare, în trupa lui Mihail Pascaly, cu care întreprinde de asemenea un turneu, lung și glorios, prin Transilvania și Banat (mai-septembrie 1868). În stagiunea de iarnă e sufleor și copist la Teatrul Național. Apoi pornește iarăși cu Pascaly, de data aceasta în Moldova și Bucovina. La

întoarcere rămâne la Ipotești („mai cu binele, mai cu de-a sila", cum va scrie Caragiale), unde nu mai fusese de trei ani.
Lua astfel sfârșit, în vara lui 1869, încă o etapă din epoca de formație a poetului. Eminescu străbătuse o mare parte din țară, trăise în lumea teatrului și-și lărgise cultura în acest domeniu. Impresii din călătoriile făcute și din lumea teatrului vor intra în romanul *Geniu pustiu*, scris acum, dar publicat postum, în 1904, și în mai multe poezii scrise acum sau mai târziu. Această perioadă de peregrinări și de lecturi, de cunoaștere directă a țării, a geografiei și a istoriei naționale este totodată prima epocă de creație a poetului. O putem numi epoca „Familiei", revista în care debutează și (singura) în care publică (între februarie 1866 și martie 1869) 12 poezii. Alte vreo 40 rămân în manuscrise. Tot acum sunt concepute și primele drame istorice, început al unui proiect ce se va continua până în ultimii ani de activitate literară.

1869 - 1872 Este, în biografia lui Eminescu, epoca Viena. Venit în toamna lui 1869 pentru studii la Facultatea de Filozofie a Universității de aici, nu se poate înscrie, în absența certificatului de absolvire a studiilor secundare, decât ca „auditor extraordinar", fără drept de a da examene. Frecventează cursuri de filozofie, drept, economie politică, științe financiare și administrative, istorie, medicină, ceea ce arată nu atât intenția unei specializări, cât o mare dorință de cunoaștere. Nevoia de cultură devenise la el de timpuriu organică: toți cei care l-au cunoscut la Cernăuți și după aceea vorbesc de pasiunea lui pentru lectură, chiar în momente mizere ale existenței. Această nevoie se satisface acum, în afara prelegerilor universitare, prin lecturi intense făcute la bibliotecă și mai ales acasă, ca și prin ceea ce mai putea oferi un mare centru de cultură ca Viena: teatru – frecventat de poet cu interesul dovedit și mai înainte –, muzee, expoziții de artă. Epoca Viena este așadar foarte importantă sub raportul lărgirii și adâncirii formației spirituale a poetului, în special în domeniul filozofiei.

Ea este marcată, apoi, de primele manifestări publice (dacă lăsăm deoparte unele poezii mai vechi, ca *Junii corupți* sau *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*) ale conștiinței naționale a lui Eminescu, într-o vreme caracterizată în toată Europa prin mișcări naționale. El susține unificarea celor două societăți ale studenților români veniți aici din toate provinciile istorice (așa ia ființă „România Jună", al cărei bibliotecar e ales) și e printre principalii organizatori, alături de Ioan Slavici, ai serbării de la Putna (400 de ani de la întemeierea mânăstirii), care se va ține la 15 august 1871. De acum (din 1870) datează și primele articole publicate de Eminescu, pe teme culturale (*O scriere critică*, *Repertoriul nostru teatral*) sau politice (*Să facem un congres*, *În unire e tăria*, *Echilibrul*).

Epoca Viena este importantă în primul rând, firește, prin operele literare scrise sau publicate atunci. La 15 aprilie 1870 apare în „Convorbiri literare" *Venere și Madonă*, la 15 august *Epigonii*, iar la 1 și 15 noiembrie basmul *Făt Frumos din Lacrimă*. Este începutul unei colaborări ce va dura până la sfârșit și al apropierii de „Junimea", al cărei membru devine în anul următor. După a treia poezie publicată aici, *Mortua est!* (1 martie 1871), vine și consacrarea critică, prin articolul lui Maiorescu *Direcția nouă în poezia și proza română*. La Viena sunt scrise și alte poezii apărute atunci sau ceva mai târziu în revistă, ca și nuvela *Sărmanul Dionis*, și tot atunci unele dintre cele mai ample poeme eminesciene: *Mureșanu*, *Memento mori*, *Povestea magului călător în stele*.

Întors definitiv de la Viena, în 1872, Eminescu citește pentru întâia oară la cenaclul „Junimii", la 1 septembrie, *Sărmanul Dionis* și *Egipetul* (din *Memento mori*), apoi, la 7 septembrie, *Înger și demon*, *Floare albastră*.

1872 – 1874 În aceeași lună pleacă la Berlin, pentru continuarea studiilor filozofice, cu o bursă de la „Junimea". Se înscrie la universitate ca student obișnuit (nu ca „auditor extraordinar", cum fusese la Viena), pe baza unui certificat de absolvire a

studiilor liceale care nu s-a găsit însă ori poate pe baza unei declarații că-l va aduce mai târziu. Aceasta este una dintre enigmele biografiei poetului nedezlegate încă. G. Călinescu presupune (*Viața lui Mihai Eminescu*) că el își continuase și încheiase studiile liceale prin examene susținute în toamna anilor 1870, 1871, 1872 la Botoșani.

La Berlin frecventează, ca și la Viena, cursuri variate, mai ales de filozofie și de istorie însă. În ianuarie 1874 Maiorescu îl întreabă, într-o scrisoare, cum stă cu doctoratul. Pe baza lui ar putea fi numit profesor la Universitatea din Iași. Era, într-adevăr, în practica vremii ca studiile universitare, mai ales în Germania, să fie urmate de un doctorat. Eminescu ezită însă, Maiorescu, devenit ministru, insistă. Poetul, care ar fi preferat să țină un curs liber în care să comenteze filozofia lui Kant (atunci începe, probabil, să traducă *Critica rațiunii pure*) sau pe cea a lui Schopenhauer, de exemplu, se hotărăște pentru o cercetare istorică a relațiilor noastre cu Polonia și cu alte state învecinate. În vederea unor cercetări de arhivă merge la Königsberg, unde accesul îi este blocat de dificultățile birocratice, apoi la Cracovia și Lemberg, iarăși fără rezultat. Se întoarce la Iași, unde va mai nutri o vreme gândul revenirii în Germania pentru susținerea doctoratului.

Studiile berlineze nu-i aduseseră diploma care i-ar fi îndreptat viața spre un drum mai ușor și i-ar fi modificat statutul social. Îi aduseseră însă o creștere interioară, un spor de cultură asimilată, care, împreună cu cele dobândite în anii anteriori, îi determină într-o mare măsură, acum și mai târziu, specificul operei. Aceste două scurte epoci (toate au fost astfel în scurta viață a poetului) ale studiilor universitare au fost hotărâtoare pentru biografia intelectuală a lui Eminescu.

În ce privește creația literară, e de observat acum o intensă activitate de laborator, din care poetul nu definitivează și nu publică (în afară de *Înger și demon* și *Floare albastră*, scrise înainte) decât *Împărat și proletar*, după întoarcerea în țară. Dintre lucrările rămase în manuscris trebuie menționate cel puțin

poemele de inspirație populară *Călin Nebunul*, *Miron și frumoasa fără corp*, *Fata-n grădina de aur* (care prelucrează, dezvoltând-o și eminescianizând-o stilistic, materia unor basme), nuvela *Avatarii faraonului Tlà* și drama istorică *Decebal*, amândouă neterminate.

1874 – 1877 Sunt anii epocii ieșene a vieții și creației lui Eminescu. La 1 septembrie 1874 e numit director al Bibliotecii Centrale (universitare) și arată o mare conștiinciozitate în organizarea ei și preocupare pentru îmbogățirea ei cu manuscrise și cărți vechi, din care el însuși colecta cu pasiune, în limita puținelor lui mijloace. În 1874-1875 susține un curs de logică, apoi unul de limbă germană, la o școală particulară (Institutul Academic), unde se comportă ca un profesor riguros și exigent. Înlocuit de la direcția bibliotecii, e numit la 1 iulie 1875 revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui. Poetul acceptă și pentru că „aș intra în contact cu populația rurală, singura care mă interesează îndeosebi". Așa cum va scrie biograful său, G. Călinescu, „Eminescu se așează la lucru cu o străşnicie așa de lipsită de orice diletantism, cu atâta clarviziune pedagogică și socială și spirit administrativ încât acest an reprezintă pe o suprafață mică, în istoria învățământului rural înainte de Haret, cel mai ridicat nivel al conștiinței culturale naționale".

În toamna lui 1875 face o călătorie la Cernăuți, unde autoritățile sărbătoreau un secol de la anexarea provinciei de către Imperiul Habsburgic și unde poetul transportă clandestin un număr mare de exemplare dintr-o broșură, *Răpirea Bucovinei după documente autentice*, alcătuită de Kogălniceanu. În martie 1876 ține o conferință despre *Influența austriacă asupra românilor din Principate*, în cadrul „prelecțiunilor populare" ale „Junimii", care conține în esență programul viitoarei sale publicistici social-politice de la „Timpul".

La 1 iunie 1876, după căderea guvernului conservator, e

destituit din funcția de revizor școlar. Locuiește o vreme în bojdeuca lui Creangă, pe care-l cunoscuse la reuniunile cu învățătorii organizate de el, intuise talentul lui de scriitor (ca altădată, la Viena, pe al lui Slavici) și-l introdusese la „Junimea".

La 15 august 1876 merge la Ipotești, spre a lua parte la înmormântarea mamei sale.

Din iunie 1876 e redactor la „Curierul de Iași", foaia anunțurilor oficiale ale Curții de Apel din Iași, publicație obscură, din care Eminescu face o gazetă ce a intrat, prin articolele și prozele lui, în istoria literaturii române.

Epoca ieșeană a fost cea mai fertilă sub raportul creației literare din biografia poetului. Acum publică *Melancolie*, *Lacul*, *Dorința*, *Călin (file din poveste)*, *Crăiasa din povești*, nuvela *Cezara* și schița *La aniversară* (acestea două în „Curierul de Iași"), acum scrie ultima versiune (a treia) a poemului dramatic *Mureșanu*, piesa *Bogdan-Dragoș*, câteva nuvele și multe poezii rămase și ele necunoscute în timpul vieții lui. Tema dominantă este dragostea, ceea ce nu este fără legătură cu faptul că epoca ieșeană este și aceea a marii iubiri a poetului pentru Veronica Micle, pe care o cunoscuse, probabil, încă de la Viena.

Să mai menționăm pentru acești ani cel puțin participarea regulată la cenaclul „Junimii" și două traduceri: *Gramatica critică abreviată a limbii sanscrite* de Franz Bopp (după unii cercetători ar fi din 1884-1885) și *Manual de limbă paleoslavă (veche slavă bisericească)* de August Leskien.

1877 – 1883 În octombrie 1877 Eminescu vine la București, la îndemnul lui Maiorescu și al lui Slavici, ca redactor la ziarul „Timpul" (unde Slavici lucra încă din ianuarie), organ al Partidului Conservator (apărut începând din martie 1876). Va scrie aici, în fiecare zi, articole politice, sociale, economice, culturale, exprimând puncte de vedere critice în legătură cu realitățile epocii, întemeiate pe o doctrină social-politică pe care o expune, curând după venirea la

„Timpul", într-o serie de şase articole intitulată *Icoane vechi şi icoane nouă* şi publicată în decembrie 1877 şi o reformulează într-o nouă serie de articole (cinci), *Studii asupra situaţiei*, în februarie 1880, când devenise redactor-şef al ziarului, funcţie deţinută până în decembrie 1881. După începuturile publicistice din 1870 şi după activitatea de la „Curierul de Iaşi", intervalul octombrie 1877 – iunie 1883, cât a scris la „Timpul", reprezintă marea epocă a gazetăriei eminesciene.

Este şi o mare epocă – ultima – a creaţiei sale literare şi cea mai bogată ca număr de texte publicate. În afara paginilor de proză şi de teatru scrise în această epocă bucureşteană, se cuvine menţionată traducerea în 1878 a primului volum (din cinci) din *Fragmente din istoria românilor* de Eudoxiu Hurmuzaki, publicat în 1879. Acum sunt desăvârşite şi tipărite poezii ca *Rugăciunea unui dac*, *Revedere*, *O, mamă*, *Scrisorile I, II, III, IV*, cele mai multe dintre elegiile de dragoste (*Departe sunt de tine*, *Atât de fragedă*, *Sonete*, *Despărţire* ş.a.); altele vor apărea după îmbolnăvirea lui sau vor rămâne în manuscris, ca *Dintre sute de catarge*, *Sarmis*, *Gemenii*, până târziu.

În aprilie 1882, Eminescu citeşte la „Junimea" *Luceafărul*. Continuă să lucreze la el şi după aceea, şi poemul apare în aprilie 1883, într-un *Almanah literar* pe care-l publică „România Jună", societatea studenţilor români de la Viena. În „Convorbiri literare" va apărea în august. În martie 1883 Eminescu îi înmânase lui Iosif Vulcan, redactorul revistei la care debutase, manuscrisul a şapte poezii, care vor apărea în „Familia", la Oradea, între mai 1883 şi februarie 1884. Gesturile acestea ne apar acum ca simbolice, anunţând parcă apropiata închidere a cercului.

La 4 iunie 1883 Eminescu pleacă la Iaşi, unde a doua zi urma să se dezvelească statuia lui Ştefan cel Mare. Citeşte la „Junimea" *Doina*. Este ultima lui lectură în cenaclul junimist. Poezia va apărea în „Convorbiri literare" la 1 iulie. Între timp însă se produce prăbuşirea intelectuală a poetului, care la 28 iunie 1883 este internat la Sanatoriul „Caritas" al doctorului Şuţu.

1883 – 1889 Urmează şase ani, ultimii, de viaţă profund nefericită, cu perioade alternante de alienaţie şi de luciditate. În octombrie 1883 e internat într-un sanatoriu din Viena, de aici, restabilit, pleacă în martie 1884 într-o călătorie în Italia, de unde însă se întoarce curând în ţară şi se stabileşte la Iaşi. Între 1 octombrie 1884 şi 1 septembrie 1885 suplineşte ore de geografie şi de statistică la Şcoala Comercială şi este (până în noiembrie 1886) numit subbibliotecar la Biblioteca Centrală. În vara lui 1885 face o cură de băi de nămol la Liman, lângă Odesa. În 1886 starea sănătăţii lui intelectuale şi morale se înrăutăţeşte, şi în noiembrie este internat în ospiciul de la Mânăstirea Neamţului, unde îşi va reveni curând. În aprilie 1887 se stabileşte la Botoşani, la sora sa Harieta. Revenirea bolii şi restabilirea continuă ca într-un ciclu. În primăvara lui 1888 Eminescu pleacă la Bucureşti, împreună cu Veronica Micle, care-l vizitase la Botoşani. Reintră chiar în gazetărie („România liberă", „Fântâna Blanduziei"), citeşte la o şedinţă a „Junimii" traducerea unei piese de teatru.

O nouă prăbuşire, ultima, se produce însă, şi poetul e internat din nou, în februarie, la sanatoriul doctorului Şuţu, unde moare în zorii zilei de 15 iunie 1889. Dintre articolele necrolog să-l menţionăm cel puţin pe cel semnat de Caragiale: *În Nirvana*.

Viaţa poetului se stingea după ce se clătinase câţiva ani, timp în care destinul operei lui abia începea să se împlinească. Maiorescu (care se va ocupa în toţi aceşti ani de situaţia poetului bolnav) adună într-un volum poeziile publicate în „Convorbiri literare", la care adaugă altele al căror manuscris definitiv îl avea de la Eminescu. Aşa apare, în decembrie 1883, prima ediţie a poeziilor lui Eminescu. „Sunt cele mai frumoase din câte s-au scris vreodată în româneşte şi unele chiar în alte limbi", aprecia criticul într-o scrisoare de atunci. Între poeziile nepublicate incluse în ediţie figurau *Odă (în metru antic)*, *Trecut-au anii*, *Din valurile vremii*, *Glossă*, *Peste vârfuri*, *Mai am un singur dor*, *Criticilor mei*. Volumul este retipărit în timpul vieţii poetului în 1885 şi în 1888; ediţia a IV-a în

decembrie 1889, a V-a în 1890. Începuse efectiv, la o scară din ce în ce mai largă, asimilarea poeziei eminesciene şi influenţa acesteia asupra liricii româneşti.

În „Convorbiri literare" din 1 noiembrie 1889 apare studiul lui Maiorescu *Eminescu şi poeziile lui*, care se încheia astfel: „Pe cât se poate omeneşte prevedea, literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui, şi forma limbei naţionale care şi-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării româneşti". La 24 ianuarie 1902 Maiorescu predă manuscrisele lui Eminescu Academiei Române. Începe atunci publicarea, care va dura decenii, a celor aproape 15000 de pagini scrise de mâna poetului şi, prin aceasta, o cunoaştere tot mai bogată şi o interpretare mai aprofundată a operei lui, a cărei publicare într-o ediţie integrală, în 16 volume (ediţie începută de Perpessicius în 1939) s-a încheiat în 1993.

G. G.

POEZII PUBLICATE ÎN TIMPUL VIEȚII

LA MORMÂNTUL LUI ARON PUMNUL

Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde-ncinge antică fruntea ta;
C-acuma din pleiada-ţi auroasă şi senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse-o dalbă stea!

Metalica, vibrânda a clopotelor jale
Vuieşte în cadenţă şi sună întristat;
Căci, ah! geniul mare al deşteptării tale
Păşi, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
Şi-n urmă-i ne-a lăsat!

Te-ai dus, te-ai dus din lume, o! geniu nalt şi mare,
Colò unde te-aşteaptă toţi îngerii în cor,
Ce-ntoană tainic, dulce a sferelor cântare
Şi-ţi împletesc ghirlande, cununi mirositoare
Cununi de albe flori!

Te plânge Bucovina, te plânge-n voce tare,
Te plânge-n tânguire şi locul tău natal;
Căci umbra ta măreaţă în falnica-i zburare
O urmă-ncet cu ochiul în tristă lăcrimare
Ce-i simţ naţional!

Urmeze încă-n cale-ţi şi lacrima duioasă
Ce junii toţi o varsă pe trist mormântul tău,
Urmeze-ţi ea prin zboru-ţi în cânturi tânguioase,
În cânturi răsunânde, suspine-armonioase,
Colò, în Eliseu!...

(1866)

DE-AŞ AVEA...

De-aş avea şi eu o floare
Mândră, dulce, răpitoare,
Ca şi florile din mai,
Fiice dulce a unui plai,
Plai râzând cu iarbă verde,
Ce se leagănă, se pierde,
Undoind încetişor,
Şoptind şoapte de amor;

De-aş avea o floricică
Gingaşă şi tinerică,
Ca şi floarea crinului,
Alb ca neaua sânului,
Amalgam de-o roz-albie
Şi de una purpurie,
Cântând vesel şi uşor,
Şoptind şoapte de amor;

De-aş avea o porumbiţă
Cu chip alb de copiliţă,
Copiliţă blândişoară
Ca o zi de primăvară,

Câtu-ți ține ziulița
I-aș cânta doina, doinița,
I-aș cânta-o-ncetișor,
Șoptind șoapte de amor.

(1866)

O CĂLĂRIRE ÎN ZORI

A nopții gigantică umbră ușoară,
Purtată de vânt,
Se-ncovoie tainic, se leagănă, zboară
Din aripi bătând.

Roz-alb-auroră, cu bucle de aur
Sclipinde-n rubin,
Revarsă din ochii-i de lacrimi tezaur
Pe-al florilor sân;

Răspânde suflarea narciselor albe
Balsamu-i divin,
Și Chloris din roze își pune la salbe
Pe fruntea-i de crin;

Iar râul suspină de blânda-i durere
Poetic murmur,
Pe-oglinda-i de unde răsfrânge-n tăcere
Fantastic purpur;

Și pasărea cântă suspine-imitândă
Un cântec de-amor,

Ecou-i răspunde cu vocea-i vuindă
La plânsu-i de dor.

Pe câmp se văd două fiinţe uşoare
Săltânde pe-un cal,
Pe care le-ncinge de flutură-n boare
Subţire voal;

Ca Eol, ce zboară prin valuri şi ţipă,
Fugarul uşor
Nechează, s-aruncă de spintecă-n pripă
Al negurei flor,

O dalbă fecioară adoarme pe sânul
De-un june frumos,
Astfel cum dormită oftarea, suspinul
În cântul duios;

Iar talia-i naltă, gingaşă, subţire
Se mlădie-n vânt,
Şi negrele-i bucle ondoală-n zefire,
Sclipesc fluturând.

I-adoarme pe sânu-i, se leagănă-n braţe
În tandre visări;
Pe când ca profume pe blânda ei faţă
Plutesc sărutări.

Iar aeru-n munte, în vale vibrează
De tainici oftări;
Căci junele astfel din pieptu-i oftează
În dalbe cântări:

„Ah! ascultă, mândruliță,
Drăguliță,
Șoapta-mi blândă de amor,
Să-ți cânt dulce, dulce tainic,
Cântul jalnic
Ce-ți cântam adeseori.

De-ai fi, dragă, zefir dulce,
Care duce
Cu-al său murmur frunze, flori,
Aș fi frunză, aș fi floare,
Aș zburare
Pe-al tău sân gemând de dor;

De-ai fi noapte,-aș fi lumină,
Blândă, lină,
Te-aș cuprinde c-un suspin;
Și în nunta de iubire,
În unire,
Naște-am zorii de rubin;

De-aș fi, mândră, râușorul,
Care dorul
Și-l confie câmpului,
Ți-aș spăla c-o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sânului!"

Ca Eol, ce zboară prin valuri și țipă,
Fugarul ușor
Nechează, s-aruncă de spintecă-n pripă
Al negurei flor;

Vergina îl strânge pe-amantu-i mai tare
La sânu-i de crin,
Şi faţa-şi ascunde l-a lui sărutare
În păr ebenin.

Iar Eco îşi râde de blândele plângeri,
De junii amanţi,
Şi râul repetă ca cântul de îngeri
În repede danţ:

„De-aş fi, mândră, râuşorul,
Care dorul
Şi-l confie câmpului,
Ţi-aş spăla c-o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sânului!"

(1866)

DIN STRĂINĂTATE

Când tot se-nveseleşte, când toţi aci se-ncântă,
Când toţi îşi au plăcerea şi zile fără nori,
Un suflet numai plânge, în doru-i se avântă
L-a patriei dulci plaiuri, la câmpii-i râzători.

Şi inima aceea, ce geme de durere,
Şi sufletul acela, ce cântă amorţit,
E inima mea tristă, ce n-are mângâiere,
E sufletu-mi, ce arde de dor nemărginit.

Aş vrea să văd acuma natala mea vâlcioară
Scăldată în cristalul pârăului de-argint,
Să văd ce eu atâta iubeam odinioară:
A codrului tenebră, poetic labirint;

Să mai salut o dată colibele din vale,
Dorminde cu un aer de pace, liniştiri,
Ce respirau în taină plăceri mai naturale,
Visări misterioase, poetice şoptiri.

Aş vrea să am o casă tăcută, mitutică,
În valea mea natală, ce undula în flori,
Să tot privesc la munte în sus cum se ridică,
Pierzându-şi a sa frunte în negură şi nori.

Să mai privesc o dată câmpia-nfloritoare,
Ce zilele-mi copile şi albe le-a ţesut,
Ce auzi odată copila-mi murmurare,
Ce jocurile-mi june, zburdarea mi-a văzut.

Melodica şoptire a râului ce geme,
Concertul ce-l întoană al păsărilor cor,
Cântarea în cadenţă a frunzelor ce freme
Născur-acolo-n mine şoptiri de-un gingaş dor.

Da! Da! Aş fi ferice de-aş fi încă o dată
În patria-mi iubită, în locul meu natal,
Să pot a binezice cu mintea-nflăcărată
Visările juniei, visări de-un ideal.

Chiar moartea, ce răspânde teroare-n omenire,
Prin vinele vibrânde gheţoasele-i fiori,
Acolo m-ar adoarme în dulce liniştire,
În visuri fericite m-ar duce către nori.

(1866)

LA BUCOVINA

N-oi uita vreodată, dulce Bucovină,
Geniu-ţi romantic, munţii în lumină,
Văile în flori,
Râuri resăltânde printre stânce nante,
Apele lucinde-n dalbe diamante
Peste câmpii-n zori.

Ale sorţii mele plângeri şi surâse,
Îngânate-n cânturi, îngânate-n vise
Tainic şi uşor,
Toate-mi trec prin gându-mi, trec pe dinainte,
Inima mi-o fură şi cu dulci cuvinte
Îmi şoptesc de dor.

Numai lângă sânu-ţi geniile rele
Care îmi descântă firul vieţii mele
Parcă dormita;
Mă lăsară-n pace, ca să cânt în lume,
Să-mi visez o soartă mândră de-al meu nume
Şi de steaua mea.

Când pe bolta brună tremură Selene,
Cu un pas melodic, cu un pas alene
Lin în calea sa,
Eol pe-a sa arpă blând răsunătoare
Cânt-a nopţii dulce, mistică cântare,
Cânt din Valhala.

Atunci ca şi silful, ce n-adoarme-n pace,
Inima îmi bate, bate, şi nu tace,
Tremură uşor,

În fantazii mândre ea îşi face cale,
Peste munţi cu codri, peste deal şi vale
Mână al ei dor.

Mână doru-i tainic colo, înspre tine,
Ochiul îmi sclipeşte, genele-mi sunt pline,
Inima mi-e grea;
Astfel, totdeauna când gândesc la tine,
Sufletul mi-apasă nouri de suspine,
Bucovina mea!

(1866)

SPERANŢA

Cum mângâie dulce, alină uşor
Speranţa pe toţi muritorii!
Tristeţă, durere şi lacrimi, amor
Azilul îşi află în sânu-i de dor
Şi pier, cum de boare pier norii.

Precum călătorul prin munţi rătăcind,
Prin umbra pădurii cei dese,
La slaba lumină ce-o vede lucind
Aleargă purtat ca de vânt
Din noaptea pădurii de iese:

Aşa şi speranţa – c-un licur uşor,
Cu slaba-i lumină pălindă –
Animă-nc-o dată tremândul picior,
De uită de sarcini, de uită de nori
Şi unde o vede s-avântă.

La cel ce în carcere plânge amar
Şi blestemă cerul şi soartea,
La neagra-i durere îi pune hotar,
Făcând să-i apară în negru talar
A lumii paränimfă – moartea.

Şi maicii ce strânge pruncuţu-i la sân,
Privirea de lacrime plină,
Văzând cum geniile morţii se-nclin
Pe fruntea-i copilă cu spasmuri şi chin,
Speranţa durerea i-alină.

Căci vede surâsu-i de graţie plin
Şi uită pericolul mare,
L-apleacă mai dulce la sânu-i de crin
Şi faţa-i umbreşte cu păr ebenin,
La pieptu-i îl strânge mai tare.

Aşa marinarii, pe mare îmblând,
Izbiţi de talazuri, furtune,
Izbiţi de orcanul gheţos şi urlând,
Speranţa îi face de uită de vânt
Şi speră la timpuri mai bune.

Aşa virtuoşii murind nu desper,
Speranţa-a lor frunte-nsenină,
Speranţa cea dulce de plată în cer,
Şi face de uită de-a morţii dureri,
Pleoapele-n pace le-nchină.

Cum mângâie dulce, alină uşor
Speranţa pe toţi muritorii!
Tristeţă, durere şi lacrimi, amor
Azilul îşi află în sânu-i de dor
Şi pier, cum de boare pier norii.

(1866)

MISTERELE NOPȚII

Când din stele auroase
Noaptea vine-ncetișor,
Cu-a ei umbre suspinânde,
Cu-a ei silfe șopotinde,
Cu-a ei vise de amor,

Câte inimi în plăcere
Îi resaltă ușurel!
Dar pe câte dureroase
Cântu-i mistic le apasă,
Cântu-i blând, încetinel.

Două umbre, albicioase
Ca și fulgii de ninsori,
Razele din alba lună
Mi le torc, mi le-mpreună
Pentru-ntregul viitor;

Iar doi îngeri cântă-n plângeri,
Plâng în noapte dureros
Și se sting ca două stele,
Care-n nuntă, ușurele,
Se cunun căzânde jos.

Într-un cuib de turturele
Ca și fluturii de-ușor
Saltă Eros nebunește,
Îl desmiardă, l-încălzește
Cu un vis de tainic dor;

Iar în norul de profume
Două suflete de flori
Le desparte-al nopţii mire
Cu fantastica-i şoptire,
Le resfiră, până mor.

Când pe stele aurie
Noaptea doarme uşurel,
Câte inime râzânde,
Dar pe câte suspinânde
Le delasă-ncetinel!

Dar aşa ne e destinul,
Vitreg prea adeseori,
Unui lumea i-acordează,
Iar pe altul îl botează
Cu-a lui rouă de plânsori.

(1866)

CE-ŢI DORESC EU ŢIE, DULCE ROMÂNIE

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie,
Ţara mea de glorii, ţara mea de dor?
Braţele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ţi mare, mare viitor!
Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocalul,
Dacă fiii-ţi mândri aste le nutresc;
Căci rămâne stânca, deşi moare valul,
Dulce Românie, asta ţi-o doresc.

Vis de răzbunare negru ca mormântul,
Spada ta de sânge duşman fumegând,

Şi deasupra idrei fluture cu vântul
Visul tău de glorii falnic triumfând,
Spună lumii large steaguri tricoloare,
Spună ce-i poporul mare, românesc
Când s-aprinde sacru candida-i vâlvoare,
Dulce Românie, asta ţi-o doresc.

Îngerul iubirii, îngerul de pace,
Pe altarul Vestei tainic surâzând,
Ce pe Marte-n glorii să orbească-l face,
Când cu lampa-i zboară lumea luminând,
El pe sânu-ţi vergin încă să coboare,
Guste fericirea raiului ceresc,
Tu îl strânge-n braţe, tu îi fă altare,
Dulce Românie, asta ţi-o doresc.

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie,
Tânără mireasă, mamă cu amor!
Fiii tăi trăiască numai în frăţie
Ca a nopţii stele, ca a zilei zori,
Viaţa în vecie, glorii, bucurie,
Arme cu tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, fală şi mândrie,
Dulce Românie, asta ţi-o doresc!

(1867)

LA HELIADE

De mi-ar permite-Apolon s-aleg dintre cunune,
Ghirlanda n-aş alege-o de flori plăpânde, june,
Ci falnica cunună a bardului bătrân;

Eu n-aş alege lira vibrândă de iubire,
Ci ceea care falnic îmi cântă de mărire,
Cu focul albei Veste aprinde al meu sân.

Ghirlanda ce se-nsoară cu silfele uşoare,
Pe fruntea inspirată, pe fruntea-nspirătoare,
De bucle-ncungiurată, blondine, undoind,
Plăcută-i a ghirlandă – sublimă însă este
Cununa cea de laur, ce sântă se-mpleteşte
Pe fruntea cea umbrită de bucle de argint.

Ca visul e cântarea ce-o-ntoană Eol dulce,
Când silfele vin jalnic prin lilii să se culce,
Să doarmă somn de îngeri pe sânul alb de flori;
Sublim însă e cântul când ţipă şi ia-n goană
Talazurile negre ce turbă, se răstoarnă
Şi spumegă ca furii şi urlă-ngrozitor.

Astfel îţi e cântarea, bătrâne Heliade,
Cum curge profeţia unei Ieremiade,
Cum se răzbun-un vifor zburând din nor în nor.
Ruga-m-aş la Erato să cânt ca Tine, barde,
De nu în viaţa-mi toată, dar cântecu-mi de moarte
Să fie ca „Blestemu"-Ţi... să-l cânt, apoi să mor.

(1867)

LA O ARTISTĂ

Ca a nopţii poezie,
Cu-ntunericul talar,
Când se-mbină, se-mlădie
C-un glas tainic, lin, amar,

Tu cântare întrupată!
De-al aplauzelor flor
Apărând divinizată,
Răpişi sufletu-mi în dor.

Ca zefirii ce adie
Cânturi dulci ca un fior,
Când prin flori de iasomie
Îşi sting sufletele lor,
Astfel notele murinde,
Blânde, palide, încet,
Zbor sub mâna-ţi tremurânde,
Ca dulci gânduri de poet.

Sau ca lira sfărâmată,
Ce răsgeme-ngrozitor
Când o mână îngheţată
Rumpe coardele-n fior,
Astfel mâna-ţi tremurândă
Bate-un cântec mort şi viu,
Ca furtuna decrescândă
Care muge a pustiu.

Eşti tu nota rătăcită
Din cântarea sferelor,
Ce eternă, nefinită
Îngerii o cântă-n cor?
Eşti fiinţa-armonioasă
Ce-o gândi un serafin,
Când pe lira-i tânguioasă
Mâna cântecul divin?

Ah, ca visul ce se-mbină
Palid, lin, încetişor,
Cu o rază de lumină
Ce-arde geana ochilor,
Tu cântare întrupată!
De-al aplauzelor flor
Dispărând divinizată,
Răpişi sufletu-mi în dor.

(1868)

AMORUL UNEI MARMURE

Oştirile-i alungă în spaimă înghețată,
Cu sufletu-n ruină, un rege-asirian,
Cum stâncelor aruncă durerea-i înspumată
Gemândul uragan.

De ce nu sunt un rege să sfarm cu-a mea durere,
De ce nu sunt Satana, de ce nu-s Dumnezeu,
Să fac să rump-o lume ce sfâşie-n tăcere
Zdrobit sufletul meu.

Un leu pustiei rage turbarea lui fugindă,
Un ocean se-mbată pe-al vânturilor joc,
Şi norii-şi spun în tunet durerea lor mugindă,
Gândirile de foc.

Eu singur n-am cui spune cumplita mea durere,
Eu singur n-am cui spune nebunul meu amor,
Căci mie mi-a dat soarta amara mângâiere
O piatră să ador.

Murindului speranţa, turbării răzbunarea,
Profetului blestemul, credinţei Dumnezeu,
La sinucid o umbră ce-i sperie desperarea,
Nimic, nimica eu.

Nimica, doar icoana-ţi, care mă învenină,
Nimic, doar suvenirea surâsului tău lin,
Nimic decât o rază din faţa ta senină,
Din ochiul tău senin.

Şi te iubesc, copilă, cum repedea junie
Iubeşte-n ochi de flacări al zilelor noroc,
Iubesc precum iubeşte pe-o albă vijelie
Un ocean de foc.

Din ochi de-ar soarbe geniu slăbita mea privire,
De-ar tremura la sânu-mi gingaşul tău mijloc,
Ai pune pe-a mea frunte în vise de mărire
Un diadem de foc.

Şi-aş pune soarta lumii pe buza-ţi purpurie,
Aş pune lege lumii râzândul tău delir,
Aş face al tău zâmbet un secol de orgie,
Şi lacrimile-ţi mir.

Căci te iubesc, copilă, ca zeul nemurirea,
Ca preotul altarul, ca spaima un azil;
Ca sceptrul mâna blândă, ca vulturul mărirea,
Ca visul pe-un copil.

Şi pasu-n urma-ţi zboară c-o tainică mânie,
Ca un smintit ce cată cu ochiu-ngălbenit,
Cu fruntea-nvineţită, cu faţa cenuşie
Icoana ce-a iubit.

(1868)

JUNII CORUPŢI

La voi cobor acuma, voi suflete-amăgite,
Şi ca să vă ard fierea, o, spirite-ameţite,
Blestemul îl invoc;
Blestemul mizantropic, cu vânăta lui gheară,
Ca să vă scriu pe frunte, ca vita ce se-nfiară
Cu fierul ars în foc.

Deşi ştiu c-a mea lră d-a surda o să bată
În preajma minţii voastre de patimi îmbătată,
De-al patimilor dor;
În preajma minţii voastre ucisă de orgie,
Şi putredă de spasmuri, şi arsă de beţie,
Şi seacă de amor.

O, fiarbă-vă mânia în vinele stocite,
În ochii stinşi de moarte, pe frunţi învineţite
De sânge putrezit;
Că-n veci nu se va teme Profetul vreodată
De braţele slăbite, puterea leşinată
A junelui cănit.

Ce am de-alege oare în seaca-vă fiinţă?
Ce foc făr-a se stinge, ce drept fără să-mi mintă,
O, oameni morţi de vii!
Să vă admir curajul în vinure vărsate,
În sticle sfărâmate, hurii neruşinate
Ce chiuie-n orgii?

Vă văd lungiţi pe patul juneţii ce-aţi spurcat-o,
Suflând din gură boala vieţii ce-aţi urmat-o
Şi arşi pân-în rărunchi;

Sau bestiilor care pe *azi* îl ţin în fiară
Cum linguşiţi privirea cea stearpă şi amară,
Cum căderi în genunchi!

Sculaţi-vă!... căci anii trecutului se-nşiră,
În şiruri triumfale stindardul îl resfiră,
Căci Roma a-nviat;
Din nou prin glorii calcă, cu faţa înzeită,
Cu faclele nestinse, puterea-i împietrită,
Poporul împărat.

Sculaţi-vă!... căci tromba de moarte purtătoare
Cu glasul ei lugubru răcneşte la popoare
Ca leul speriat;
Tot ce respiră-i liber, a tuturor e lumea,
Dreptatea, libertatea nu sunt numai un nume,
Ci-aievea s-a serbat.

Încingeţi-vă spada la danţul cel de moarte,
Aci vă poarte vântul, cum ştie să vă poarte
A ţopăi în joc!
Aci vă duceţi valuri în mii batalioane,
Cum în păduri aprinse, mânat în uragane,
Diluviul de foc.

Vedeţi cum urna crapă, cenuşa reînvie,
Cum murmură trecutul cu glas de bătălie
Poporului roman;
Cum umbrele se-mbracă în zale ferecate,
Şi frunţile cărunte le nalţă de departe
Un Cezar, un Traian.

Cad putredele tronuri în marea de urgie,
Se sfarmă deodată cu lanţul de sclavie
Şi sceptrele de fier;

În două părți infernul portalele-și deschide,
Spre-a încăpea cu mia răsufletele hâde
Tiranilor ce pier!

În darn răsună vocea-mi de eco repetită,
Vă zguduie arama urechea amorțită
Și simțul leșinat;
Virtutea despletită și patria-ne zeie
Nu pot ca să aprinză o singură scânteie
În sufletu-nghețat.

Și singur stau și caut, ca uliul care cată
În inima junimii de viața-i dezbrăcată
Un stârv spre-a-l sfâșia;
Ca pasărea de zboru-i din ceruri dizmetită,
Ca muntele ce-n frunte-i de nouri încrețită
Un trăsnet ar purta.

Dar cel puțin nu spuneți că aveți simțiminte,
Că-n veci nu se îmbracă în veștede vestminte
Misteriul cel sânt;
Căci vorba voastră sună ca plâns la cununie,
Ca cobea`ce îngână un cânt de veselie,
Ca râsul la mormânt.

(1869)

AMICULUI F. I.

Visuri trecute, uscate flori,
Ce-ați fost viața vieții mele,
Când vă urmam eu, căzânde stele,
Cum ochiul urmă un meteor,

V-aţi dus cu anii, ducu-vă dorul,
Precum cu toamna frunzele trec;
Buza mi-e rece, sufletul sec,
Viaţa mea curge uitând izvorul.

Candela ştersei d-argint icoane
A lui Apolon, crezului meu,
Mă topesc tainic, însă mereu
De ale patimilor orcane.

Sau ca un nour gonit de vânt,
Alerg pe calea vieţii mele,
O buhă care, ţipând a jele,
Bântuie urma unui mormânt.

Viaţa-mi se scurge ca şi murmura
Ce-o suflă-un crivăţ printre pustii,
Mă usc ca crucea pusă-n câmpii
Şi de blesteme mi-e neagră gura.

Îmi târăsc soarta ca un vultur
Ce îşi târăşte aripa frântă,
Viscolul iernii moarte îi cântă,
Moarte îi râde tot de-mprejur.

Am uitat mamă, am uitat tată,
Am uitat lege, am uitat tot;
Mintea mi-e seacă, gândul netot,
Pustiul arde-n inima-mi beată.

Numai prin chaos tu îmi apari,
Cum printre valuri a navei velă,
Cum printre nouri galbena stelă,
Prin neagra noapte cum un fanar.

Te văd adesea frunte senină
Ca şi gândirea lui Dumnezeu,
Sufletu-ţi arde-n sufletul meu
C-o flamă dulce, tainică, lină.

Gândind la tine nu voi să mor,
Îmi blastăm însuşi eu mântuirea,
Orb, nebun, care blastămă firea
Ce-ar vrea din frunte-i să sting-un nor.

Dar dacă gândul zilelor mele
Se stinse-n mintea lui Dumnezeu,
Şi dacă pentru sufletul meu
Nu-i loc aicea, ci numa-n stele:

Voi, când mi-or duce îngerii săi
Palida-mi umbră în albul munte,
Să-mi pui cununa pe a mea frunte
Şi să-mi pui lira de căpătâi.

(1869)

LA MOARTEA PRINCIPELUI ŞTIRBEY

Turnurile mişcă-n doliu a lor inimi de aramă
Şi un înger cu-aripi negre, cu diademă de spini,
Cu cântarea-i plângătoare lumea mişcă, lumea cheamă,
Precum mişcă vântu-n cântec faţa mării de senin.

Şi cu ochiul plin de lacrimi naţiunea cea română,
Care are-n mii de inimi sufletul ei tremurând,

Vede cum prin nori se stinge stea cu flacără divină
Şi aude-n cer un tunet şi un gemet pe pământ...

A-ntristării neagră-aripă peste lume se întinde,
Totul tace, căci durerea este mută ca un gând,
Lumea azi nimic nu vede, ochiu-i nimic nu cuprinde,
Decât cursu-acelui astru ce se sparge p-un mormânt.

Cine-i acvila ce cade? Cine-i stânca ce se sfarmă?
Cine-i leul ce închide cu durere ochii săi?
Cine-i tunetul ce moare umplând lumea de alarmă?...
– *Este domnul Romêniei: Barbu Dimitrie Ştirbey!...*

(1869)

VENERE ŞI MADONĂ

Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este,
Lume ce gândea în basme şi vorbea în poezii,
O! te văd, te-aud, te cuget, tânără şi dulce veste
Dintr-un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alţi zei.

Venere, marmură caldă, ochi de piatră ce scânteie,
Braţ molatic ca gândirea unui împărat poet,
Tu ai fost divinizarea frumuseţii de femeie,
A femeiei ce şi astăzi tot frumoasă o revăd.

Rafael, pierdut în visuri ca-ntr-o noapte înstelată,
Suflet îmbătat de raze şi d-eterne primăveri,
Te-a văzut şi-a visat raiul cu grădini îmbălsămate,
Te-a văzut plutind regină printre îngerii din cer

Şi-a creat pe pânza goală pe Madona dumnezeie,
Cu diademă de stele, cu surâsul blând, vergin,
Faţa pală-n raze blonde, chip de înger, dar femeie,
Căci femeia-i prototipul îngerilor din senin.

Astfel eu, pierdut în noaptea unei vieţi de poezie,
Te-am văzut, femeie stearpă, fără suflet, fără foc,
Şi-am făcut din tine-un înger, blând ca ziua de magie,
Când în viaţa pustiită râde-o rază de noroc.

Am văzut faţa ta pală de o bolnavă beţie,
Buza ta învineţită de-al corupţiei muşcat,
Şi-am zvârlit asupră-ţi, crudo, vălul alb de poezie
Şi paloarei tale raza inocenţei eu i-am dat.

Ţi-am dat palidele raze ce-nconjoară cu magie
Fruntea îngerului-geniu, îngerului-ideal,
Din demon făcui o sântă, dintr-un chicot, simfonie,
Din ochirile-ţi murdare, ochiu-aurorei matinal.

Dar azi vălul cade, crudo! dismeţit din visuri sece,
Fruntea mea este trezită de al buzei tale-ngheţ
Şi privesc la tine, demon, şi amoru-mi stins şi rece
Mă învaţă cum asupră-ţi eu să caut cu dispreţ!

Tu îmi pari ca o bacantă ce-a luat cu-nşelăciune
De pe-o frunte de fecioară mirtul verde de martir,
O fecioar-a cărei suflet era sânt ca rugăciunea,
Pe când inima bacantei e spasmodic, lung delir.

O, cum Rafael creat-a pe Madona dumnezeie,
Cu diadema-i de stele, cu surâsul blând, vergin,
Eu făcut-am zeitate dintr-o palidă femeie,
Cu inima stearpă, rece şi cu suflet de venin!

*

Plângi, copilă? – C-o privire umedă şi rugătoare
Poţi din nou zdrobi şi frânge apostat-inima mea!
La picioare-ţi cad şi-ţi caut în ochi negri-adânci ca marea,
Şi sărut a tale mâne, şi-i întreb de poţi ierta.

Şterge-ţi ochii, nu mai plânge!... A fost crudă-nvinuirea,
A fost crudă şi nedreaptă, fără razem, fără fond.
Suflete! de-ai fi chiar demon, tu eşti sântă prin iubire,
Şi ador pe acest demon cu ochi mari, cu părul blond.

(1870)

EPIGONII

Când privesc zilele de-aur a scripturelor române,
Mă cufund ca într-o mare de visări dulci şi senine
Şi în jur parcă-mi colindă dulci şi mândre primăveri,
Sau văd nopţi ce-ntind deasupră-mi oceanele de stele,
Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele,
Cu izvoare-ale gândirii şi cu râuri de cântări.

Văd poeţi ce-au scris o limbă ca un fagure de miere:
Cichindeal gură de aur, *Mumulean* glas cu durere,
Prale firea cea întoarsă, *Daniil* cel trist şi mic,
Văcărescu cântând dulce a iubirii primăvară,
Cantemir croind la planuri din cuţite şi pahară,
Beldiman vestind în stihuri pe războiul inimic.

Liră de argint, *Sihleanu – Donici* cuib de-nţelepciune,
Care, cum rar se întâmplă, ca să mediteze pune
Urechile ce-s prea lunge ori coarnele de la cerb;

Unde-i boul lui cuminte, unde-i vulpea diplomată?
S-au dus toţi, s-au dus cu toate pe o cale nenturnată.
S-a dus *Pann*, finul Pepelei, cel isteţ ca un proverb.

Eliad zidea din visuri şi din basme seculare
Delta biblicelor sânte, profeţiilor amare,
Adevăr scăldat în mite, sfinx pătrunsă de-nţeles;
Munte cu capul de piatră de furtune detunată,
Stă şi azi în faţa lumii o enigmă nesplicată
Şi vegheaz-o stâncă arsă dintre nouri de eres.

Bolliac cânta iobagul ş-a lui lanţuri de aramă;
L-ale ţării flamuri negre *Cârlova* oştirea cheamă,
În prezent vrăjeşte umbre dintr-al secolilor plan;
Şi ca *Byron*, treaz de vântul cel sălbatic al durerii,
Palid stinge-*Alexandrescu* sânta candel-a sperării,
Descifrând eternitatea din ruina unui an.

Pe-un pat alb ca un linţoliu zace lebăda murindă,
Zace palida vergină cu lungi gene, voce blândă –
Viaţa-i fu o primăvară, moartea-o părere de rău;
Iar poetul ei cel tânăr o privea cu îmbătare,
Şi din liră curgeau note şi din ochi lacrimi amare
Şi astfel *Bolintineanu* începu cântecul său.

Mureşan scutură lanţul cu-a lui voce ruginită,
Rumpe coarde de aramă cu o mână amorţită,
Cheamă piatra să învie ca şi miticul poet,
Smulge munţilor durerea, brazilor destinul spune,
Şi bogat în sărăcia-i ca un astru el apune,
Preot deşteptării noastre, semnelor vremii profet.

Iar *Negruzzi* şterge colbul de pe cronice bătrâne,
Căci pe mucedele pagini stau domniile române,
Scrise de mâna cea veche a-nvăţaţilor mireni;
Moaie pana în coloarea unor vremi de mult trecute,
Zugrăveşte din nou iarăşi pânzele posomorâte
Ce-arătau faptele crunte unor domni tirani, vicleni.

Ş-acel rege-al poeziei, vecinic tânăr şi ferice,
Ce din frunze îţi doineşte, ce cu fluierul îţi zice,
Ce cu basmul povesteşte – veselul *Alecsandri,*
Ce-nşirând mărgăritare pe a stelei blondă rază,
Acum secolii străbate, o minune luminoasă,
Acum râde printre lacrimi când o cântă pe *Dridri.*

Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe,
Cu doi ochi ca două basme mistice, adânce, dalbe,
Cu zâmbirea de vergină, cu glas blând, duios, încet,
El îi pune pe-a ei frunte mândru diadem de stele,
O aşează-n tron de aur, să domnească lumi rebele,
Şi iubind-o fără margini, scrie: *„visul de poet".*

Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte
Visul apelor adânce şi a stâncelor cărunte,
Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal,
El deşteaptă-n sânul nostru dorul ţării cei străbune,
El revoacă-n dulci icoane a istoriei minune,
Vremea lui Ştefan cel Mare, zimbrul sombru şi regal.

Iară noi? noi, epigonii?... Simţiri reci, harfe zdrobite,
Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte,
Măşti râzânde, puse bine pe-un caracter inimic;
Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază;
În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază;
Voi credeaţi în scrisul vostru, *noi nu credem în nimic!*

Şi de-aceea spusa voastră era sântă şi frumoasă,
Căci de minţi era gândită, căci din inimi era scoasă,
Inimi mari, tinere încă, deşi voi sunteţi bătrâni.
S-a întors maşina lumii, cu voi *viitorul* trece;
Noi suntem iarăşi *trecutul,* fără inimi, trist şi rece;
Noi în noi n-avem nimica, totu-i calp, totu-i străin!

Voi, pierduţi în gânduri sânte, convorbeaţi cu idealuri;
Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri,
Căci al nostru-i sur şi rece – marea noastră-i de îngheţ.
Voi urmaţi cu răpejune cugetările regine,
Când, plutind pe aripi sânte printre stelele senine,
Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergéţi.

Cu-a ei candelă de aur palida înţelepciune,
Cu zâmbirea ei regală, ca o stea ce nu apune,
Lumina a vieţii voastre drum de roze semănat.
Sufletul vostru: un înger, inima voastră: o liră
Ce la vântul cald ce-o mişcă cântări molcome respiră;
Ochiul vostru vedea-n lume de icoane un palat.

Noi? Privirea scrutătoare ce nimica nu visează,
Ce tablourile minte, ce simţirea simulează,
Privim reci la lumea asta – vă numim vizionari.
O convenţie e totul; ce-i azi drept mâne-i minciună;
Aţi luptat luptă deşartă, aţi vânat ţintă nebună,
Aţi visat zile de aur pe-astă lume de amar.

„Moartea succede vieţii, viaţa succede la moarte",
Alt sens n-are lumea asta, n-are alt scop, altă soarte;
Oamenii din toate cele fac icoană şi simbol;
Numesc sânt, frumos şi bine ce nimic nu însemnează,
Împărţesc a lor gândire pe sisteme numeroase
Şi pun haine de imagini pe cadavrul trist şi gol.

Ce e cugetarea sacră? Combinare măiestrită
Unor lucruri nexistente; carte tristă şi-ncâlcită,
Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra.
Ce e poezia? Înger palid cu priviri curate,
Voluptos joc cu icoane şi cu glasuri tremurate,
Strai de purpură şi aur peste ţărâna cea grea.

Rămâneţi dară cu bine, sânte firi vizionare,
Ce făceaţi valul să cânte, ce puneaţi steaua să zboare,
Ce creaţi o altă lume pe-astă lume de noroi;
Noi reducem *tot* la pravul azi în noi, mâni în ruină,
Proşti şi genii, mic şi mare, sunet, sufletul, lumină –
Toate-s praf... *Lumea-i cum este*... şi ca dânsa suntem noi.

(1870)

MORTUA EST!

Făclie de veghe pe umezi morminte,
Un sunet de clopot în orele sfinte,
Un vis ce îşi moaie aripa-n amar,
Astfel ai trecut de al lumii hotar.

Trecut-ai când ceru-i câmpie senină,
Cu râuri de lapte şi flori de lumină,
Când norii cei negri par sombre palate,
De luna regină pe rând vizitate.

Te văd ca o umbră de-argint strălucită,
Cu-aripi ridicate la ceruri pornită,
Suind, palid suflet, a norilor schele,
Prin ploaie de raze, ninsoare de stele.

O rază te-nalță, un cântec te duce,
Cu brațele albe pe piept puse cruce,
Când torsul s-aude l-al vrăjilor caier
Argint e pe ape și aur în aer.

Văd sufletu-ți candid prin spațiu cum trece;
Privesc apoi lutul rămas... alb și rece,
Cu haina lui lungă culcat în sicriu,
Privesc la surâsu-ți rămas încă viu –

Și-ntreb al meu suflet rănit de-ndoială
De ce-ai murit, înger cu fața cea pală?
Au nu ai fost june, n-ai fost tu frumoasă?
Te-ai dus spre a stinge o stea radioasă?

Dar poate acolo să fie castele
Cu arcuri de aur zidite din stele,
Cu râuri de foc și cu poduri de-argint,
Cu țărmuri de smirnă, cu flori care cânt;

Să treci tu prin ele, o sfântă regină,
Cu păr lung de raze, cu ochi de lumină,
În haină albastră stropită cu aur,
Pe fruntea ta pală cunună de laur.

O, moartea e-un chaos, o mare de stele,
Când viața-i o baltă de vise rebele;
O, moartea-i un secol cu sori înflorit,
Când viața-i un basmu pustiu și urât. –

Dar poate... o! capu-mi pustiu cu furtune,
Gândirile-mi rele sugrum cele bune...
Când sorii se sting și când stelele pică,
Îmi vine a crede că *toate-s nimică*.

Se poate ca bolta de sus să se spargă,
Să cadă nimicul cu noaptea lui largă,
Să văd cerul negru că lumile-şi cerne
Ca prăzi *trecătoare* a morţii *eterne*...

Ş-atunci de-a fi astfel... atunci în vecie
Suflarea ta caldă ea n-o să învie,
Atunci graiu-ţi dulce în veci este mut...
Atunci acest înger n-a fost decât lut.

Şi totuşi, ţărână frumoasă şi moartă,
De racla ta razim eu harfa mea spartă
Şi moartea ta n-o plâng, ci *mai* fericesc
O rază fugită din chaos lumesc.

Ş-apoi... cine ştie de este mai bine
A fi sau a nu fi... dar ştie oricine
Că ceea ce nu e nu simte dureri,
Şi *multe* dureri-s, puţine plăceri.

A fi? Nebunie şi tristă şi goală;
Urechea te minte şi ochiul te-nşală;
Ce-un secol ne zice ceilalţi o deszic.
Decât un vis sarbăd, mai bine nimic.

Văd vise-ntrupate gonind după vise,
Pân' dau în morminte ce-aşteaptă deschise,
Şi nu ştiu gândirea-mi în ce să o stâng:
Să râd ca nebunii? Să-i blestem? Să-i plâng?

La ce?... Oare *totul* nu e nebunie?
Au moartea ta, înger, de ce fu să fie?
Au e *sens* în lume? Tu, chip zâmbitor,

Trăit-ai anume ca astfel să mori?
De e sens într-asta, e-ntors şi ateu,
Pe palida-ţi frunte nu-i scris Dumnezeu.

(1871)

ÎNGER DE PAZĂ

Când sufletu-mi noaptea veghea în estaze,
Vedeam ca în vis pe-al meu înger de pază,
Încins cu o haină de umbre şi raze,
C-asupră-mi c-un zâmbet aripele-a-ntins;
Dar cum te văzui intr-o palidă haină,
Copilă cuprinsă de dor şi de taină,
Fugi acel înger de ochiu-ţi învins.

Eşti demon, copilă, că numai c-o zare
Din genele-ţi lunge, din ochiul tău mare
Făcuşi pe-al meu înger cu spaimă să zboare,
El, veghea mea sfântă, amicul fidel?
Ori poate!... O,-nchide lungi genele tale,
Să pot recunoaşte trăsurile-ţi pale,
Căci tu – *tu eşti el.*

(1871)

NOAPTEA...

Noaptea potolit şi vânăt arde focul în cămin;
Dintr-un colţ pe-o sofă roşă eu în faţa lui privesc,
Pân' ce mintea îmi adoarme, pân' ce genele-mi clipesc;
Lumânarea-i stinsă-n casă... somnu-i cald, molatic, lin.

Atunci tu prin întuneric te apropii surâzândă,
Albă ca zăpada iernei, dulce ca o zi de vară;
Pe genunchi îmi şezi, iubito, braţele-ţi îmi înconjoară
Gâtul... iar tu cu iubire priveşti faţa mea pălindă.

Cu-ale tale braţe albe, moi, rotunde, parfumate,
Tu grumazul mi-l înlănţui, pe-al meu piept capul ţi-l culci;
Ş-apoi ca din vis trezită, cu mânuţe albe, dulci,
De pe fruntea mea cea tristă tu dai viţele-ntr-o parte.

Netezeşti încet şi leneş fruntea mea cea liniştită
Şi gândind că dorm, şireato, apeşi gura ta de foc
Pe-ai mei ochi închişi ca somnul şi pe frunte-mi în mijloc
Şi surâzi, cum râde visul într-o inimă-ndrăgită.

O! desmiardă, pân' ce fruntea-mi este netedă şi lină,
O! desmiardă, pân-eşti junâ ca lumina cea din soare,
Pân-eşti clară ca o rouă, pân-eşti dulce ca o floare,
Pân' nu-i faţa mea zbârcită, pân' nu-i inima bătrână.

(1871)

EGIPETUL

Nilul mişcă valuri blonde pe câmpii cuprinşi de maur,
Peste el cerul d-Egipet desfăcut în foc şi aur;
Pe-a lui maluri gălbii, şese, stuful creşte din adânc,
Flori, juvaeruri în aer, sclipesc tainice în soare,
Unele-albe, nalte, fragezi, ca argintul de ninsoare,
Alte roşii ca jeratec, alte-albastre, ochi ce plâng.

Şi prin tufele de mături, ce cresc verzi, adânce, dese,
Păsări îmblânzite-n cuiburi distind penele alese,
Ciripind cu ciocu-n soare, gugiulindu-se cu-amor.
Înecat de vecinici visuri, răsărit din sfinte-izvoară,
Nilul mişc-a lui legendă şi oglinda-i galben-clară
Către marea liniştită ce îneacă al lui dor.

De-a lui maluri sunt unite câmpii verzi şi ţări ferice;
Memfis colo-n depărtare, cu zidirile-i antice,
Mur pe mur, stâncă pe stâncă, o cetate de giganţi –
Sunt gândiri arhitectonici de-o grozavă măreţie!
Au zidit munte pe munte în antica lor trufie,
I-a-mbrăcat cu-argint ca-n soare să lucească într-un lanţ

Şi să pară răsărită din visările pustiei,
Din nisipuri argintoase în mişcarea vijeliei,
Ca un gând al mării sfinte, reflectat de cerul cald
Ş-aruncat în depărtare... Colo se ridic trufaşe
Şi eterne ca şi moartea piramidele-uriaşe,
Racle ce încap în ele epopeea unui scald.

Se-nserează... Nilul doarme şi ies stelele din strungă,
Luna-n mare îşi aruncă chipul şi prin nori le-alungă.
Cine-a deschis piramida şi-năuntru a intrat?
Este regele: în haină de-aur roş şi pietre scumpe,
El intră să vad-acolo tot trecutul. – I se rumpe
Al lui suflet când priveşte peste-al vremurilor vad.

În zadar guvernă regii lumea cu înţelepciune,
Se-nmulţesc semnele rele, se-mpuţin faptele bune;
În zadar caut-al vieţii înţeles nedezlegat.
Iese-n noapte... ş-a lui umbră lungă-ntins se desfăşoară
Pe-ale Nilului lungi valuri. – Astfel pe-unde de popoară
Umbra gândurilor regii se aruncă-ntunecat.

Aie piramidei visuri, ale Nilului reci unde,
Ale trestiilor sunet ce sub luna ce pătrunde
Par a fi snopuri gigantici de lungi suliţe de-argint,
Toat-a apei, a pustiei şi a nopţii măreţie
Se unesc să-mbrace mândru veche-acea împărăţie,
Să învie în deşerturi şir de visuri ce te mint.

Râul sfânt ne povesteşte cu-ale undelor lui gure
De-a izvorului său taină, despre vremi apuse, sure,
Sufletul se-mbată-n visuri care-alunecă în zbor.
Palmii risipiţi în crânguri, auriţi de-a lunei rază,
Nalţă zveltele lor trunchiuri. – Noaptea-i clară, luminoasă,
Undele visează spume, cerurile-nşiră nori.

Şi în templele măreţe, colonade-n marmuri albe,
Noaptea zeii se preîmblă în vestmintele lor dalbe,
Şi al preoţilor cântec sună-n harfe de argint;
Şi la vântul din pustie, la răcoarea nopţii brună,
Piramidele din creştet aiurind şi jalnic sună
Şi sălbatec se plâng regii în giganticul mormânt.

În zidirea cea antică, sus în frunte-i turnul maur.
Magul priivea pe gânduri în oglinda lui de aur,
Unde-a cerului mii stele ca-ntr-un centru se adun.
El în mic priveşte-acolo căile lor tăinuite
Şi cu varga zugrăveşte drumurile lor găsite:
Au aflat sâmburul lumii, tot ce-i drept, frumos şi bun.

Şi se poate ca spre răul unei ginţi efeminate,
Regilor pătaţi de crime, preoţimei desfrânate,
Magul, paza răzbunării, a cetit semnul întors;

Ş-atunci vântul ridicat-a tot nisipul din pustiuri,
Astupând cu el oraşe, ca gigantice sicriuri
Unei ginţi ce fără viaţă-ngreuia pământul stors.

Uraganu-acum aleargă pân' ce caii lui îi crapă
Şi în Nil numai deşertul nisipişul şi-l adapă,
Aşternându-l peste câmpii cei odată înfloriţi.
Memfis, Teba, ţara-ntreagă coperită-i de ruine,
Prin deşert străbat sălbatec mari familii beduine,
Sorind viaţa lor de basme pe câmpie nisipiţi.

Dar ş-acum turburând stele pe-ale Nilului lungi unde,
Noaptea flamingo cel roşu apa-ncet, încet pătrunde,
Ş-acum luna arginteşte tot Egipetul antic;
Ş-atunci sufletul visează toat-istoria străveche,
Glasuri din trecut străbate l-a prezentului ureche,
Din a valurilor sfadă prorociri se aridic.

Ş-atunci Memfis se înalţă, argintos gând al pustiei,
Închegare măiestrită din suflarea vijeliei...
Beduini ce stau în lună, o minune o privesc,
Povestindu-şi basme mândre îmbrăcate-n flori şi stele
De oraşul care iese din pustiile de jele;
Din pământ şi de sub mare s-aud sunete ce cresc.

Marea-n fund clopote are care sună-n orice noapte;
Nilu-n fund grădine are, pomi cu mere de-aur coapte;
Sub nisipul din pustie cufundat e un popor,
Ce cu-oraşele-i deodată se trezeşte şi se duce
Sus în curţile din Memfis, unde-n săli lumină luce;
Ei petrec în vin şi-n chiot orice noapte pân' în zori.

(1872)

CUGETĂRILE SĂRMANULUI DIONIS

Ah! garafa pântecoasă doar de sfeşnic mai e bună!
Şi mucoasa lumânare sfârâind săul şi-l arde,
Şi-n această sărăcie, te inspiră, cântă barde –
Bani n-am mai văzut de-un secol, vin n-am mai băut de-o lună.

Un regat pentr-o ţigară, s-împlu norii de zăpadă
Cu himere!... Dar de unde? Scârţâie de vânt fereasta,
În pod miaună motanii – la curcani vânătă-i creasta
Şi cu pasuri melancolici meditând îmblă-n ogradă.

Uh! ce frig... îmi văd suflarea – şi căciula cea de oaie
Pe urechi am tras-o zdravăn – iar de coate nici că-mi pasă,
Ca ţiganul, care bagă degetul prin rara casă
De năvod – cu-a mele coate eu cerc vremea de se-nmoaie.

Cum nu sunt un şoarec, Doamne – măcar totuşi are blană,
Mi-aş mânca cărţile mele – nici că mi-ar păsa de ger...
Mi-ar părea superbă, dulce o bucată din Homer,
Un palat, borta-n părete şi nevasta – o icoană.

Pe pereţi cu colb, pe podul cu lungi pânze de painjen
Roiesc ploşniţele roşii, de ţi-i drag să te-uiţi la ele!
Greu li-i de mindir de paie, şi apoi din biata-mi piele
Nici că au ce să mai sugă. – Într-un roi mai de un stânjen

Au ieşit la promenadă – ce petrecere gentilă!
Ploşniţa ceea-i bătrână, cuvios în mers păşeşte;
Cela-i cavaler... e iute... oare ştie franţuzeşte?
Cea ce-ncunjură mulţimea i-o romantică copilă.

Bruh! mi-i frig. – Iată pe mână cum codeşte-un negru purec;
Să-mi moi degetul în gură – am să-l prind – ba las', săracul!
Pripăşit la vreo femeie, ştiu că ar vedea pe dracul,
Dară eu – ce-mi pasă mie – bietul „îns!" la ce să-l purec?

Şi motanul toarce-n sobă de blazat ce-i. – Măi motane,
Vino-ncoa să stăm de vorbă, unice amic şi ornic.
De-ar fi-n lume-un sat de mâţe, zău! că-n el te-aş pune vornic,
Ca să ştii şi tu odată boieria ce-i, sărmane!

Oare ce gândeşte hâtrul de stă ghem şi toarce-ntruna?
Ce idei se-nşiră dulce în mâţeasca-i fantazie?
Vreo cucoană cu-albă blană cu amoru-i îl îmbie,
Rendez-vous i-a dat în şură, ori în pod, în găvăună?

De-ar fi-n lume numai mâţe – tot poet aş fi? Totuna:
Mieunând în ode nalte, tragic miorlăind – un Garrick,
Ziua tologit în soare, pândind cozile de şoaric,
Noaptea-n pod, cerdac şi streşini heinizând duios la lună.

Filosof de-aş fi – simţirea-mi ar fi vecinic la aman!
În prelegeri populare idealele le apăr
Şi junimei generoase, domnişoarelor ce scapăr
Le arăt că lumea vis e – un vis sarbăd – de motan.

Sau ca popă colo-n templul închinat fiinţei care
După chip ş-asemănare a creat mâţescul neam,
Aş striga: o, motănime! motănime! Vai... Haram
De-al tău suflet, motănime, nepostind postul cel mare.

Ah! Sunt printre voi de-aceia care nu cred tabla legii,
Firea mai presus de fire, mintea mai presus de minte,
Ce destinul motănimei îl desfăşură-nainte!
Ah! atei, nu tem ei iadul ş-a lui Duhuri – liliecii?

Anathema sit! – Să-l scuipe oricare motan de treabă,
Nu vedeţi ce-nţelepciune e-n făptura voastră chiară?
O, motani fără de suflet! – La zgâriet el v-a dat gheară
Şi la tors v-a dat musteţe – vreţi să-l pipăiţi cu laba?

Ii! că în clondir se stinge căpeţelul de lumină!
Moşule, mergi de te culcă, nu vezi că s-a-ntunecat?
Să visăm favori şi aur, tu-n cotlon şi eu în pat.
De-aş putea să dorm încalea. – Somn, a gândului odină,

O, acopere fiinţa-mi cu-a ta mută armonie,
Vino, somn – ori vino, moarte. Pentru mine e totuna:
De-oi petrece-ncă cu mâţe şi cu pureci şi cu luna
Or de nu – cui ce-i aduce? – Poezie – sărăcie!

(1872)

ÎNGER ŞI DEMON

Noaptea-n Doma întristată, prin lumini îngălbenite –
A făcliilor de ceară care ard lângă altare –
Pe când bolta-n fundul Domei stă întunecoasă, mare,
Nepătrunsă de-ochii roşii de pe mucuri ostenite,

În biserica pustie, lângă arcul în părete,
Genuncheată stă pe trepte o copilă ca un înger;
Pe-a altarului icoană în de raze roşii frângeri,
Palidă şi mohorâtă Maica Domnului se vede.

O făclie e înfiptă într-un stâlp de piatră sură;
Lucii picături de smoală la pământ cad sfârâind

Şi cununi de flori uscate fâşâiesc amirosind
Ş-a copilei rugăciune tainic şopotit murmură.

Cufundat în întuneric, lâng-o cruce mărmurită,
Într-o umbră neagră, deasă, ca un demon *El* veghează,
Coatele pe braţul crucii le destinde şi le-aşază,
Ochii cufundaţi în capu-i, fruntea tristă şi-ncreţită.

Şi bărbia lui s-apasă de al pietrei umăr rece,
Părul său negru ca noaptea peste-al marmurei braţ alb;
Abia candela cea tristă cu reflectul ei roz-alb
Blând o rază mai aruncă ce peste-a lui faţă trece.

Ea un înger ce se roagă – *El* un demon ce visează;
Ea o inimă de aur – *El* un suflet apostat;
El în umbra lui fatală, stă-ndărătnic rezemat –
La picioarele Madonei, tristă, sfântă, *Ea* veghează.

Pe un mur înalt şi rece de o marmură curată,
Albă ca zăpada iernei, lucie ca apa lină,
Se răsfrânge ca-n oglindă a copilei umbră plină –
Umbra ei, ce ca şi dânsa stă în rugă-ngenuncheată.

Ce-ţi lipseşte oare ţie, blond copil cu-a ta mărire,
Cu de marmur-albă faţă şi cu mânile de ceară,
Văl – o negură diafană mestecată-n stele; clară
E privirea-ţi inocentă sub a genelor umbrire;

Ce-ţi lipseşte să fii înger – aripi lungi şi constelate.
Dar ce văd: Pe-a umbrei tale umeri vii ce se întinde?
Două umbre de aripe ce se mişcă tremurânde,
Două aripe de umbră către ceruri ridicate.

O, nu-i umbra ei aceea – este îngeru-i de pază;
Lângă marmura cea albă văd fiinţa-i aeriană.
Peste viaţa-i inocentă, viaţa lui cea sântă plană,
Lângă dânsa el se roagă, lângă ea îngenunchează.

Dar de-i umbra ei aceea – atunci *Ea* un înger este,
Însă aripile-i albe lumea-a le vedea nu poate;
Muri sfinţiţi de-a omenirii rugăciuni îndelungate
Văd aripele-i diafane şi de dânsele dau veste.

Te iubesc! – era să strige demonul în a lui noapte,
Dară umbra-naripată a lui buze le înmoaie;
Nu spre-amor, spre-nchinăciune el genunchii-şi încovoaie
Şi ascultă dus din lume a ei dulci şi timizi şoapte.

Ea? – O fiică e de rege, blondă-n diadem de stele,
Trece-n lume fericită, înger, rege şi femeie;
El răscoală în popoare a distrugerii scânteie
Şi în inimi pustiite samănă gândiri rebele.

Despărţiţi de-a vieţii valuri, între el şi între dânsa
Veacuri sunt de cugetare, o istorie,-un popor,
Câteodat' – deşi arare – se-ntâlnesc, şi ochii lor
Se privesc, par a se soarbe în dorinţa lor aprinsă.

Ochii ei cei mari, albaştri, de blândeţe dulci şi moi,
Ce adânc pătrund în ochii lui cei negri furtunoşi!
Şi pe faţa lui cea slabă trece-uşor un nour roş –
Se iubesc... Şi ce departe sunt deolaltă amândoi!

A venit un rege palid, şi coroana sa antică,
Grea de glorii şi putere, l-a ei poale-ar fi depus
Pe-ale tronului covoare ea piciorul de-ar fi pus
Şi în mâna-i însceptrată mâna ei îngustă, mică.

Dară nu – mute rămas-au buzele-i abia deschise,
Mută inima în pieptu-i, mâna ei trasă-ndărăt.
În a sufletului taină, ea iubea. Clar şi încet
Se ivea faţa de demon fecioreştilor ei vise.

Ea-l vedea mişcând poporul cu idei reci, îndrăzneţe;
Ce puternic e – gândi ea, cu-amoroasă dulce spaimă;
El prezentul îl răscoală cu-a gândirilor lui faimă
Contra tot ce grămădiră veacuri lungi şi frunţi măreţe.

El ades suit pe-o piatră cu turbare se-nfăşoară
În stindardul roş şi fruntea-i aspră-adâncă, încreţită,
Părea ca o noapte neagră de furtune-acoperită,
Ochii fulgerau şi vorba-i trezea furia vulgară.

Pe un pat sărac asudă într-o lungă agonie
Tânărul. O lampă-ntinde limb-avară şi subţire,
Sfârâind în aer bolnav. – Nimeni nu-i ştie de ştire,
Nimeni soarta-i n-o-mblânzeşte, nimeni fruntea nu-i mângâie.

Ah! acele gânduri toate îndreptate contra lumei,
Contra legilor ce-s scrise, contra ordinii-mbrăcate
Cu-a lui Dumnezeu numire – astăzi toate-s îndreptate
Contra inimii murinde, sufletul vor să-i sugrume!

A muri fără speranţă! Cine ştie-amărăciunea
Ce-i ascunsă-n aste vorbe? – Să te simţi neliber, mic,
Să vezi marile-aspiraţii că-s reduse la nimic,
Că domnesc în lume rele căror nu te poţi opune,

C-opunându-te la ele tu viaţa-ţi risipeşti –
Şi când mori să vezi că-n lume vieţuit-ai *în zadar*:
O astfel de moarte-i iadul. Alte lacrimi, alt amar
Mai crud nici e cu putinţă. *Simţi că nimica nu eşti*.

Şi acele gânduri negre mai nici a muri nu-l lasă.
Cum a intrat el în viaţă? Cât amor de drept şi bine,
Câtă sinceră frăţie adusese el cu sine?
Şi răsplata? – Amărârea, care sufletu-i apasă.

Dar prin negurile negre, care ochii îi acopăr,
Se apropie-argintoasă umbra nalt-a unui înger,
Se aşază lin pe patu-i; ochii lui orbiţi de plângeri
Ea-i sărută. De pe dânşii negurile se descopăr...

Este *Ea*. C-o mulţumire adâncă, nemaisimţită,
El în ochii ei se uită. – Mândră-i de înduioşere;
Ceasul ultim îi împacă toată viaţa-i de durere;
Ah! şopteşte el pe moarte – cine eşti ghicesc, iubită.

Am urmat pământul ista, vremea mea, viaţa, poporul,
Cu gândirile-mi rebele contra cerului deschis;
El n-a vrut ca să condamne pe demon, ci a trimis
Pre un înger să mă-mpace, şi-mpăcarea-i... e amorul.

(1873)

FLOARE ALBASTRĂ

– Iar te-ai cufundat în stele
Şi în nori şi-n ceruri nalte?
De nu m-ai uita încalte,
Sufletul vieţii mele.

În zadar râuri în soare
Grămădeşti-n a ta gândire

Şi câmpiile asire
Şi întunecata mare;

Piramidele-nvechite
Urcă-n cer vârful lor mare –
Nu căta în depărtare
Fericirea ta, iubite!

Astfel zise mititica,
Dulce netezindu-mi părul.
Ah! ea spuse adevărul;
Eu am râs, n-am zis nimica.

– Hai în codrul cu verdeaţă,
Und-izvoare plâng în vale,
Stânca stă să se prăvale
În prăpastia măreaţă.

Acolo-n ochi de pădure,
Lângă balta cea senină
Şi sub trestia cea lină
Vom şedea în foi de mure.

Şi mi-i spune-atunci poveşti
Şi minciuni cu-a ta guriţă,
Eu pe-un fir de romăniţă
Voi cerca de mă iubeşti.

Şi de-a soarelui căldură
Voi fi roşie ca mărul,
Mi-oi desface de-aur părul,
Să-ţi astup cu dânsul gura.

De mi-i da o sărutare,
Nime-n lume n-a s-o ştie,
Căci va fi sub pălărie –
Ş-apoi cine treabă are!

Când prin crengi s-a fi ivit
Luna-n noaptea cea de vară,
Mi-i ţinea de subsuoară,
Te-oi ţinea de după gât.

Pe cărare-n bolţi de frunze,
Apucând spre sat în vale,
Ne-om da sărutări pe cale,
Dulci ca florile ascunse.

Şi sosind l-al porţii prag
Vom vorbi-n întunecime;
Grija noastră n-aib-o nime,
Cui ce-i pasă că-mi eşti drag?

Înc-o gură – şi dispare...
Ca un stâlp eu stam în lună!
Ce frumoasă, ce nebună
E albastra-mi, dulce floare!

. . . . . .

Şi te-ai dus, dulce minune,
Ş-a murit iubirea noastră –
Floare-albastră! floare-albastră!...
Totuşi este trist în lume!

(1873)

ÎMPĂRAT ŞI PROLETAR

Pe bănci de lemn, în scunda tavernă mohorâtă,
Unde pătrunde ziua printre ferești murdare,
Pe lângă mese lunge, stătea posomorâtă,
Cu fețe-ntunecoase, o ceată pribegită,
Copii săraci şi sceptici ai plebei proletare.

Ah! – zise unul – spuneți că-i omul o lumină
Pe lumea asta plină de-amaruri şi de chin?
Nici o scânteie-ntr-însul nu-i candidă şi plină,
Murdară este raza-i ca globul cel de tină
Asupra cărui dânsul domnește pe deplin.

Spuneți-mi, ce-i dreptatea? – Cei tari se îngrădiră
Cu-averea şi mărirea în cercul lor de legi;
Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră
Contra celor ce dânşii la lucru-i osândiră
Şi le subjugă munca vieții lor întregi.

Unii plini de plăcere petrec a lor viață,
Trec zilele voioase şi orele surâd.
În cupe vin de ambră – iarna grădini, verdeață,
Vara petreceri, Alpii cu frunțile de gheață –
Ei fac din noapte ziuă şi-a zilei ochi închid.

Virtutea pentru dânşii ea nu există. Însă
V-o predică, căci trebui să fie brațe tari,
A statelor greoaie cară trebuie-mpinse
Şi trebuiesc luptate războaiele aprinse,
Căci *voi* murind în sânge, *ei* pot să fie mari.

Şi flotele puternice, ş-armatele făloase,
Coroanele ce regii le pun pe fruntea lor,
Ş-acele milioane ce în grămezi luxoase
Sunt strânse la bogatul pe cel sărac apasă
Şi-s supte din sudoarea prostitului popor.

Religia – o frază de dânşii inventată
Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug,
Căci de-ar lipsi din inimi speranţa de răsplată,
După ce-amar muncirăţi mizeri viaţa toată,
Aţi mai purta osânda ca vita de la plug?

Cu umbre care nu sunt v-a-ntunecat vederea
Şi v-a făcut să credeţi că veţi fi răsplătiţi...
Nu! moartea cu viaţa a stins toată plăcerea –
Cel ce în astă lume a dus numai durerea
Nimic n-are dincolo, căci *morţi* sunt cei muriţi.

Minciuni şi fraze-i totul ce statele susţine,
Nu-i ordinea firească ce ei a fi susţin;
Averea să le aperi, mărirea ş-a lor bine,
Ei braţul tău înarmă ca să loveşti în tine,
Şi pe voi contra voastră la luptă ei vă mân.

De ce să fiţi voi sclavii milioanelor nefaste,
Voi, ce din munca voastră abia puteţi trăi?
De ce boala şi moartea să fie partea voastră,
Când ei în bogăţia cea splendidă şi vastă
Petrec ca şi în ceruri, n-au timp nici de-a muri?

De ce uitaţi că-n voi e şi număr şi putere?
Când vreţi, puteţi prea lesne pământul să-mpărţiţi.
Nu le mai faceţi ziduri unde să-nchid-avere,

Pe voi unde să-nchidă, când împinşi de durere
Veţi crede c-aveţi dreptul şi voi ca să trăiţi.

Ei, îngrădiţi de lege, plăcerilor se lasă
Şi sucul cel mai dulce pământului i-l sug;
Ei cheamă-n voluptatea orgiei zgomotoase
De instrumente oarbe a voastre fiici frumoase:
Frumseţile-ne tineri bătrânii lor distrug.

Şi de-ntrebaţi atuncea vouă ce vă rămâne?
Munca, din care dânşii se-mbată în plăceri,
Robia viaţa toată, lacrimi pe-o neagră pâne,
Copilelor pătate mizeria-n ruşine...
Ei tot şi voi nimica; ei cerul, voi dureri!

De lege n-au nevoie – virtutea e uşoară
Când ai ce-ţi trebuieşte... Iar legi sunt pentru *voi,*
Vouă vă pune lege, pedepse vă măsoară
Când mâna v-o întindeţi la bunuri zâmbitoare,
Căci nu-i iertat nici braţul teribilei nevoi.

Zdrobiţi orânduiala cea crudă şi nedreaptă
Ce lumea o împarte în mizeri şi bogaţi!
Atunci când după moarte răsplată nu v-aşteaptă,
Faceţi ca-n astă lume să aibă parte dreaptă,
Egală fiecare, şi să trăim ca fraţi!

Sfărmaţi statuia goală a Venerei antice,
Ardeţi acele pânze cu corpuri de ninsori;
Ele stârnesc în suflet ideea neferice
A perfecţiei umane şi ele fac să pice
În ghearele uzurei copile din popor!

Sfărmaţi tot ce aţâţă inima lor bolnavă,
Sfărmaţi palate, temple, ce crimele ascund,
Zvârliţi statui de tirani în foc, să curgă lavă,
Să spele de pe pietre până şi urma sclavă
Celor ce le urmează pân' la al lumii fund!

Sfărmaţi tot ce arată mândrie şi avere,
O! dezbrăcaţi viaţa de haina-i de granit,
De purpură, de aur, de lacrimi, de urât –
Să fie un vis numai, să fie o părere,
Ce făr' de patimi trece în timpul nesfârşit.

Ziditi din dărmături gigantici piramide
Ca un *memento mori* pe al istoriei plan;
Aceasta este arta ce sufletu-ţi deschide
Naintea veciniciei, nu corpul gol ce râde
Cu mutra de vândută, cu ochi vil şi viclean.

O! aduceţi potopul, destul voi aşteptarăţi
Ca să vedeţi ce bine prin bine o să ias';
Nimic... Locul hienei îl luă cel vorbareţ,
Locul cruzimii vechie, cel lins şi pizmătareţ,
Formele se schimbară, dar răul a rămas.

Atunci vă veţi întoarce la vremile-aurite,
Ce mitele albastre ni le şoptesc ades,
Plăcerile egale egal vor fi-mpărţite,
Chiar moartea când va stinge lampa vieţii finite
Vi s-a părea un înger cu părul blond şi des.

Atunci veţi muri lesne fără de-amar şi grijă,
Feciorii-or trăi-n lume cum voi aţi vieţuit,
Chiar clopotul n-a plânge cu limba lui de spijă

Pentru acel de care norocul avu grijă;
Nimeni de-a plânge n-are, el traiul şi-a trăit.

Şi boale ce mizeria ş-averea nefirească
Le nasc în oameni, toate cu-ncetul s-or topi;
Va creşte tot ce-n lume este menit să crească,
Va bea pân-în fund cupa, pân' va vrea s-o zdrobească,
Căci va muri când nu va avea la ce trăi.

Pe malurile Seinei, în faeton de gală,
Cezarul trece palid, în gânduri adâncit;
Al undelor greu vuiet, vuirea în granit
A sute d-echipajuri gândirea-i n-o înşală;
Poporul loc îi face tăcut şi umilit.

Zâmbirea lui deşteaptă, adâncă şi tăcută,
Privirea-i ce citeşte în suflete-omeneşti
Şi mâna-i care poartă destinele lumeşti
Cea grupă zdrenţuită în cale-i o salută.
Mărirea-i e în taină legată de aceşti.

Convins ca voi el este,-n nălţimea-i solitară
Lipsită de iubire, cum că principiul rău,
Nedreptul şi minciuna al lumii duce frâu;
Istoria umană în veci se desfăşoară,
Povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău.

Şi el – el vârful mândru al celor ce apasă –
Salută-n a lui cale pe-apărătorul mut.
De aţi lipsi din lume, voi cauza-ntunecoasă
De răsturnări măreţe, mărirea-i radioasă,
Cezarul, chiar cezarul de mult ar fi căzut.

Cu ale voastre umbre nimica crezătoare,
Cu zâmbetu-vă rece, de milă părăsit,
Cu mintea de dreptate şi bine râzătoare,
Cu umbra voastră numai, puteri îngrozitoare,
La jugu-i el sileşte pe cei ce l-au urât.

. . . . . .

Parisul arde-n valuri, furtuna-n el se scaldă,
Turnuri ca facle negre trăsnesc arzând în vânt –
Prin limbile de flacări, ce-n valuri se frământ,
Răcnete, vuiet de-arme pătrund marea cea caldă,
Evul e un cadavru, Paris – al lui mormânt.

Pe stradele-ncruşite de flacări orbitoare,
Suiţi pe baricade de bulgări de granit,
Se mişc batalioane a plebei proletare,
Cu cuşme frigiene şi arme lucitoare,
Şi clopote de-alarmă răsună răguşit.

Ca marmura de albe, ca ea nepăsătoare,
Prin aerul cel roşu, femei trec cu-arme-n braţ,
Cu păr bogat şi negru ce pe-umeri se coboară
Şi sânii lor acopăr – e ură şi turbare
În ochii lor cei negri, adânci şi desperaţi.

O! luptă-te-nvălită în pletele-ţi bogate,
Eroic este astăzi copilul cel pierdut!
Căci flamura cea roşă cu umbra-i de dreptate
Sfinţeşte-a ta viaţă de tină şi păcate;
Nu! nu eşti tu de vină, ci cei ce te-au vândut!

Scânteie marea lină, şi placele ei sure
Se mişc una pe alta ca pături de cristal
Prin lunce prăvălite; din tainica pădure

Apare luna mare câmpiilor azure,
Împlându-le cu ochiul ei mândru, triumfal.

Pe undele încete îşi mişcă legănate
Corăbii învechite scheletele de lemn;
Trecând încet ca umbre – ţin pânzele umflate
În faţa lunei, care prin ele-atunci străbate
Şi-n roată de foc galben stă faţa-i ca un semn.

Pe maluri zdrumicate de aiurirea mării
Cezaru-ncă veghează la trunchiul cel plecat
Al salciei pletoase – şi-ntinse-a apei arii
În cercuri fulgerânde se pleacă lin suflării
A zefirului nopţii şi sună cadenţat.

Îi pare că prin aer în noaptea înstelată,
Călcând pe vârf de codri, pe-a apelor măriri,
Trecea cu barba albă – pe fruntea-ntunecată
Cununa cea de paie îi atârna uscată –
Moşneagul rege Lear.

Uimit privea cezarul la umbra cea din nouri,
Prin creţi ai cărei stele lin tremurând transpar,
I se deschide-n minte tot sensul din tablouri
A vieţii sclipitoare... A popoarelor ecouri
Par glasuri ce îmbracă o lume de amar:

„În orice om o lume îşi face încercarea,
Bătrânul Demiurgos se opinteşte-n van;
În orice minte lumea îşi pune întrebarea
Din nou: de unde vine şi unde merge floarea
Dorinţelor obscure sădite în noian?

Al lumii-ntregul sâmbur, dorința-i și mărirea,
În inima oricărui i-ascuns și trăitor,
Zvârlire hazardată, cum pomu-n înflorire
În orice floare-ncearcă întreagă a sa fire,
Ci-n calea de-a da roade cele mai multe mor.

Astfel umana roadă în calea ei înghează,
Se petrifică unul în sclav, altu-mpărat,
Acoperind cu noime sărmana lui viață
Și arătând la soare-a mizeriei lui față –
Fața – căci înțelesul i-același la toți dat.

În veci aceleași doruri mascate cu-altă haină,
Și-n toată omenirea în veci același om –
În multe forme-apare a vieții crudă taină,
Pe toți ea îi înșală, la nime se distainã,
Dorinți nemărginite plantând într-un atom.

Când știi că visu-acesta cu moarte se sfârșește,
Că-n urmă-ți rămân toate astfel cum sunt, de dregi
Oricât ai drege-n lume – atunci te obosește
Eterna alergare... ș-un gând te-ademenește:
Că vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi.

(1874)

FĂT-FRUMOS DIN TEI

– Blanca, află că din leagăn
Domnul este al tău mire,
Căci născută ești, copilă,
Din nevrednică iubire.

Mâni în schit la sfânta Ana
Vei găsi la cel din stele
Mângâierea vieţii tale,
Mântuirea feţei mele.

– Nu voi, tată, să usuce
Al meu suflet tânăr, vesel:
Eu iubesc vânatul, jocul;
Traiul lumii alţii lese-l.

Nu voi părul să mi-l taie,
Ce-mi ajunge la călcâie,
Să orbesc cetind pe carte
În fum vânăt de tămâie.

– Ştiu mai bine ce-ţi prieşte,
Las' de-a lumii orice gând,
Mâni în zori de zi pleca-vom
Către schitul vechi şi sfânt.

Ea aude – plânge. Parcă
Îi venea să plece-n lume,
Dusă de pustie gânduri
Şi de-un dor fără de nume.

Şi plângând înfrână calul,
Calul ei cel alb ca neaua,
Îi netează mândra coamă
Şi plângând îi pune şeaua.

S-avântă pe el şi pleacă
Păru-n vânturi, capu-n piept,
Nu se uită înainte-i,
Nu priveşte îndărăpt.

Pe cărări pierdute-n vale
Merge-n codri făr' de capăt,
Când a serei raze roşii
Asfinţind din ceruri scapăt.

Umbra-n codri ici şi colo
Fulgerează de lumine...
Ea trecea prin frunza-n freamăt
Şi prin murmur de albine;

În mijloc de codru-ajunse
Lângă teiul nalt şi vechi
Unde-izvorul cel în vrajă
Sună dulce în urechi.

De murmur duios de ape
Ea trezită-atunci tresare,
Vede-un tânăr, ce alături
Pe-un cal negru stă călare.

Cu ochi mari la ea se uită,
Plini de vis, duioşi plutind,
Flori de tei în părul-i negru
Şi la şold un corn de-argint.

Şi-ncepu încet să sune
Fermecat şi dureros –
Inima-i creştea de dorul
Al străinului frumos.

Părul lui i-atinge părul,
Şi atunci c-obrazul roş
Ea apleacă gene lunge
Peste ochii cuvioşi.

Iar pe buze-i trece-un zâmbet
Înecat, fermecător,
Care gur-abia-i deschide,
Cea uscată de amor.

Când cu totului răpită
Se-ndoi spre el din şele,
El înceată din cântare
Şi-i grăi cu grai de jele,

Ş-o cuprinde de călare –
Ea se apără c-o mână,
Însă totuşi lui se lasă,
Simte inima că-i plină.

Şi pe umărul lui cade
Al ei cap cu faţa-n sus;
Pe când caii pasc alături,
Ea-l privea cu suflet dus.

Numai murmurul cel dulce
Din izvorul fermecat
Asurzeşte melancolic
A lor suflet îmbătat.

Lun-atunci din codri iese,
Noaptea toată stă s-o vadă,
Zugrăveşte umbre negre
Pe câmp alb ca de zăpadă.

Şi mereu ea le lungeşte
Şi urcând pe cer le mută,
Dar ei trec, se pierd în codri
Cu viaţa lor pierdută.

La castel în poartă calul
Stă a doua zi în spume,
Dar frumoasa lui stăpână
A rămas pierdută-n lume.

(1875)

MELANCOLIE

Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,
Prin care trace albă regina nopţii moartă.
O, dormi, o, dormi în pace printre făclii o mie
Şi în mormânt albastru şi-n pânze argintie,
În mausoleu-ţi mândru, al cerurilor arc,
Tu adorat şi dulce al nopţilor monarc!
Bogată în întinderi stă lumea-n promoroacă,
Ce sate şi câmpie c-un luciu văl îmbracă;
Văzduhul scânteiază şi ca unse cu var
Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar.
Şi ţintirimul singur cu strâmbe cruci veghează,
O cucuvaie sură pe una se aşează,
Clopotniţa trosneşte, în stâlpi izbeşte toaca,
Şi străveziul demon prin aer când să treacă
Atinge-ncet arama cu zimţii-aripei sale
De-auzi din ea un vaier, un aiurit de jale.
Biserica-n ruină
Stă cuvioasă, tristă, pustie şi bătrână,
Şi prin ferestre sparte, prin uşi ţiuie vântul –
Se pare că vrăjeşte şi că-i auzi cuvântul –

Năuntrul ei pe stâlpii-i, păreți, iconostas,
Abia conture triste și umbre au rămas;
Drept preot toarce-un greier un gând fin și obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.

Credința zugrăvește icoanele-n biserici –
Și-n sufletu-mi pusese poveștile-i feerici,
Dar de-ale vieții valuri, de al furtunii pas
Abia conture triste și umbre-au mai rămas.
În van mai caut lumea-mi în obositul creier,
Căci răguşit, tomnatec, vrăjește trist un greier;
Pe inima-mi pustie zadarnic mâna-mi țiu,
Ea bate ca și cariul încet într-un sicriu.
Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost.
Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi țin la el urechea – și râd de câte-ascult
Ca de dureri străine?... Parc-am murit de mult.

(1876)

CRĂIASA DIN POVEȘTI

Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie;

S-adun flori în şezătoare
De painjen tort să rumpă,
Şi anină-n haina nopţii
Boabe mari de piatră scumpă.

Lângă lac, pe care norii
Au urzit o umbră fină,
Ruptă de mişcări de valuri
Ca de bulgări de lumină,

Dându-şi trestia-ntr-o parte,
Stă copila lin plecată,
Trandafiri aruncă roşii
Peste unda fermecată.

Ca să vad-un chip se uită
Cum aleargă apa-n cercuri.
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al Sfintei Miercuri;

Ca să iasă chipu-n faţă,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiţi sunt trandafirii
De-un cuvânt al Sfintei Vineri.

Ea se uită... Părul-i galben,
Faţa ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaştri
Toate basmele s-adună.

(1876)

LACUL

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă.

Şi eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult şi parc-aştept
Ea din trestii să răsară
Şi să-mi cadă lin pe piept;

Să sărim în luntrea mică,
Îngânaţi de glas de ape,
Şi să scap din mână cârma,
Şi lopeţile să-mi scape;

Să plutim cuprinşi de farmec
Sub lumina blândei lune –
Vântu-n trestii lin foşnească,
Unduioasa apă sune!

Dar nu vine... Singuratic
În zadar suspin şi sufăr
Lângă lacul cel albastru
Încărcat cu flori de nufăr.

(1876)

DORINȚA

Vino-n codru la izvorul
Care tremură pe prund,
Unde prispa cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

Și în brațele-mi întinse
Să alergi, pe piept să-mi cazi,
Să-ți desprind din creștet vălul,
Să-l ridic de pe obraz.

Pe genunchii mei ședea-vei,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr înfiorate
Or să-ți cadă flori de tei.

Fruntea albă-n părul galben
Pe-al meu braț încet s-o culci,
Lăsând pradă gurii mele
Ale tale buze dulci...

Vom visa un vis ferice,
Îngâna-ne-vor c-un cânt
Singuratece izvoare,
Blânda batere de vânt;

Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri.

(1876)

CĂLIN
(file din poveste)

GAZEL

Toamna frunzele colindă,
Sun-un grier sub o grindă,
Vântul jalnic bate-n geamuri
Cu o mână tremurândă,
Iară tu la gura sobei
Stai ca somnul să te prindă.
Ce tresari din vis deodată?
Tu auzi păşind în tindă –
E iubitul care vine
De mijloc să te cuprindă
Şi în faţa ta frumoasă
O să tie o oglindă,
Să te vezi pe tine însăţi
Visătoare, surâzândă.

I

Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăratic,
Rumenind străvechii codri şi castelul singuratic
Ş-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot –
De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot;
Pe deasupra de prăpăstii sunt zidiri de cetăţuie,
Acăţat de pietre sure un voinic cu greu le suie;
Aşezând genunchi şi mână când pe-un colţ, când pe alt colţ,
Au ajuns să rupă gratii ruginite-a unei bolţi
Şi pe-a degetelor vârfuri în ietacul tăinuit
Intră – unde zidul negru într-un arc a-ncremenit.
Ci prin flori întreţesute, printre gratii luna moale
Sfiicioasă şi smerită şi-au vărsat razele sale;
Unde-ajung par văruite zid, podele, ca de cridă,
Pe-unde nu – părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită.

Iar de sus pân-în podele un painjăn prins de vrajă
A ţesut subţire pânză străvezie ca o mreajă;
Tremurând ea licureşte şi se pare a se rumpe,
Încărcată de o bură, de un colb de pietre scumpe.
După pânza de painjăn doarme fata de-mpărat;
Înecată de lumină e întinsă în crivat.
Al ei chip se zugrăveşte plin şi alb: cu ochiu-I măsuri
Prin uşoara-nvineţire a subţirilor mătăsuri;
Ici şi colo a ei haină s-a desprins din sponci ş-arată
Trupul alb în goliciunea-i, curăţia ei de fată.
Răsfiratul păr de aur peste perini se-mprăştie,
Tâmpla bate liniştită ca o umbră viorie,
Şi sprâncenele arcate fruntea albă i-o încheie,
Cu o singură trăsură măiestrit le încondeie;
Sub pleoapele închise globii ochilor se bat,
Braţul ei atârnă leneş peste marginea de pat;
De a vârstii ei căldură fragii sânului se coc,
A ei gură-i descleştată de-a suflării sale foc,
Ea zâmbind îşi mişcă dulce a ei buze mici, subţiri;
Iar pe patu-i şi la capu-i presuraţi-s trandafiri.

Iar voinicul s-apropie şi cu mâna sa el rumpe
Pânza cea acoperită de un colb de pietre scumpe;
A frumseţii haruri goale ce simţirile-i adapă
Încăperile gândirii mai nu pot să le încapă.
El în braţe prinde fata, peste faţă i se-nclină
Pune gura lui fierbinte pe-a ei buze ce suspină
Şi inelul scump i-l scoate de pe degetul cel mic –
Ş-apoi pleacă iar în lume năzdrăvanul cel voinic.

II

Ea a doua zi se miră cum de firele sunt rupte,
Şi-n oglind-ale ei buze vede vinete şi supte –
Ea zâmbind şi trist se uită, şopoteşte blând din gură:
– Zburător cu negre plete, vin' la noapte de mă fură.

III

Fiecine cum i-e vrerea despre fete samă deie-şi –
Dar ea seamănă celora îndrăgiţi de singuri ei-şi.
Şi Narcis văzându-şi faţa în oglinda sa, izvorul,
Singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul.
Şi de s-ar putea pe dânsa cineva ca să o prindă
Când cu ochii mari, sălbateci se priveşte în oglindă,
Subţiindu-şi gura mică şi chemându-se pe nume
Şi fiindu-şi şie dragă cum nu-i este nime-n lume,
Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă
Cum că ea – frumoasa fată – a ghicit că e frumoasă.
Idol tu! răpire minţii! cu ochi mari şi părul des,
Pentr-o inimă fecioară mândru idol ţi-ai ales!
Ce şopteşte ea în taină când priveşte cu mirare
Al ei chip gingaş şi tânăr, de la cap pân' la picioare?
„Vis frumos avut-am noaptea. A venit un zburător
Şi strângându-l tare-n braţe era mai ca să-l omor...
Şi de-aceea când mă caut în păretele de-oglinzi
Singurică-n cămăruţă braţe albe eu întinz
Şi mă-mbrac în părul galben, ca în strai uşor ţesut
Şi zărind rotundu-mi umăr mai că-mi vine să-l sărut.
Şi atunci de sfiiciune mi-iese sângele-n obraz –
Cum nu vine zburătorul ca la pieptul lui să caz?
Dacă boiul mi-l înmlădiu, dacă ochii mei îmi plac,
E temeiul că acestea fericit pe *el* îl fac.
Şi mi-s dragă mie însămi pentru că-i sunt dragă lui –
Gură tu! învaţă minte, nu mă spune nimărui,
Nici chiar lui, când vine noaptea lângă patul meu tiptil,
Doritor ca o femeie şi viclean ca un copil!"

IV

Astfel vine-n toată noaptea zburător la al ei pat.
Se trezi din somn deodată de sărutu-i fermecat;
Şi atuncea când spre uşă el se-ntoarce ca să fugă,
Ea-l opreşte-n loc cu ochii şi c-o mult smerită rugă:
– O, rămâi, rămâi la mine, tu, cu viers duios de foc,
Zburător cu plete negre, umbră fără de noroc,
Şi nu crede că în lume, singurel şi rătăcit,
Nu-i găsi un suflet tânăr ce de tine-i îndrăgit.
O, tu umbră pieritoare, cu adâncii, triştii ochi,
Dulci-s ochii umbrei tale – nu le fie de diochi!
El s-aşează lângă dânsa şi o prinde de mijloc,
Ea şopteşte vorbe arse de al buzelor ei foc:
– O, şopteşte-mi – zice dânsul – tu cu ochii plini d-eres
Dulci cuvinte nenţelese, însă pline de-nţeles.
Al vieţii vis de aur ca un fulger, ca o clipă-i,
Şi-l visez, când cu-a mea mână al tău braţ rotund îl pipăi,
Când pui capul tu pe pieptu-mi şi bătăile îi numeri,
Când sărut cu-mpătimire ai tăi albi şi netezi umeri
Şi când sorb al tău răsuflet în suflarea vieţii mele
Şi când inima ne creşte de *un* dor, de-o dulce jele;
Când pierdută razimi fruntea de-arzătorul meu obraz,
Părul tău bălai şi moale de mi-l legi după grumaz,
Ochii tăi pe jumătate de-i închizi, mi-ntinzi o gură,
Fericit mă simt atuncea cu asupra de măsură.
Tu!!... nu vezi... nu-ţi aflu nume... Limba-n gură mi se leagă
Şi nu pot să-ţi spun odată cât – ah! cât îmi eşti de dragă!
Ei şoptesc, multe şi-ar spune şi nu ştiu de-unde să-nceapă,
Căci pe rând şi-astupă gura când cu gura se adapă;
Unu-n braţele altuia, tremurând ei se sărută,
Numai ochiul e vorbareţ, iară limba lor e mută,
Ea-şi acopere cu mâna faţa roşă de sfială,
Ochii-n lacrimi şi-i ascunde într-un păr ca de peteală.

V

S-au făcut ca ceara albă faţa roşă ca un măr,
Şi atâta de subţire, să o tai c-un fir de păr.
Şi cosiţa ta bălaie o aduni la ochi plângând,
Inimă făr' de nădejde, suflete bătut de gând.
Toată ziua la fereastră, suspinând, nu spui nimică,
Ridicând a tale gene, al tău suflet se ridică;
Urmărind pe ceruri limpezi cum pluteşte-o ciocârlie,
Tu ai vrea să spui să ducă către dânsul o solie,
Dar ea zboară... tu cu ochiul plutitor şi-ntunecos
Stai cu buze discleştate de un tremur dureros.
Nu-ţi mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiaştri,
Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaştri.
Stele rare din tărie cad ca picuri de argint,
Şi seninul cer albastru mândru lacrimile-l prind;
Dar dacă ar cădea toate, el rămâne trist şi gol,
N-ai putea să faci cu ochii înălţimilor ocol –
Noaptea stelelor, a lunei, a oglinzilor de râu
Nu-i ca noaptea cea mocnită şi pustie din sicriu;
Şi din când în când vărsate, mândru lacrimile-ţi şed,
Dar de seci întreg izvorul, atunci cum o să te văd?
Prin ei curge rumenirea, mândră, ca de trandafiri,
Şi zăpada viorie din obrajii tăi subţiri –
Apoi noaptea lor albastră, a lor dulce vecinicie,
Ce uşor se mistuieşte prin plânsorile pustie...
Cine e nerod să ardă în cărbuni smarandul rar
Ş-a lui vecinică lucire s-o strivească în zadar?
Tu-ţi arzi ochii şi frumseţa... Dulce noaptea lor se stânge,
Şi nici ştii ce pierde lumea. Nu mai plânge, nu mai plânge!

VI

O, tu crai cu barba-n noduri ca şi câlţii când nu-i perii,
Tu în cap nu ai grăunţe, numai pleavă şi puzderii.

Bine-ţi pare să fii singur, crai bătrân fără de minţi,
Să oftezi dup-a ta fată, cu ciubucul între dinţi?
Să te primbli şi să numeri scânduri albe în cerdac?
Mult bogat ai fost odată, mult rămas-ai tu sărac!
Alungat-o-ai pe dânsa, ca departe de părinţi
În coliba împistrită ea să nasc-un pui de prinţ.
În zadar ca s-o mai cate tu trimiţi în lume crainic,
Nimeni n-a afla locaşul unde ea s-ascunde tainic.

VII

Sură-i sara cea de toamnă; de pe lacuri apa sură
Înfunda mişcarea-i creaţă între stuf la iezătură;
Iar pădurea lin suspină şi prin frunzele uscate
Rânduri, rânduri trece-un freamăt, ce le scutură pe toate.
De când codrul, dragul codru, troienindu-şi frunza toată,
Îşi deschide-a lui adâncuri, faţa lunei să le bată,
Tristă-i firea, iară vântul sperios vo creangă farmă –
Singuratece izvoare fac cu valurile larmă.
Pe potica dinspre codri cine oare se coboară?
Un voinic cu ochi de vultur lunga vale o măsoară.
Şapte ani de când plecat-ai, zburător cu negre plete.
Ş-ai uitat de soarta mândrei, iubitoarei tale fete!
Şi pe câmpul gol el vede un copil umblând desculţ
Şi cercând ca să adune într-un cârd bobocii mulţi.
– Bună vreme, măi băiete! – Mulţămim, voinic străin!
– Cum te cheamă, măi copile? – Ca pe tată-meu – Călin;
Mama-mi spune câteodată, de-o întreb: a cui-s, mamă?
„Zburătoru-ţi este tată şi pe el Călin îl cheamă."
Când l-aude, numai dânsul îşi ştia inima lui,
Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui.
Atunci intră în colibă şi pe capătu-unei laiţi
Lumina cu mucul negru într-un hârb un roş opaiţ;

Se coceau pe vatra sură două turte în cenuşă,
Un papuc e sub o grindă, iară altul după uşă;
Hârâită, noduroasă, stă în colb râşniţa veche,
În cotlon torcea motanul, pieptănându-şi o ureche;
Sub icoana afumată unui sfânt cu comănac
Arde-n candel-o lumină cât un sâmbure de mac;
Pe-a icoanei policioară, busuioc şi mint-uscată
Împlu casa-ntunecoasă de-o mireasmă pipărată;
Pe cuptiorul uns cu humă şi pe coşcovii păreţi
Zugrăvit-au c-un cărbune copilaşul cel isteţ
Purceluşi cu coada sfredel şi cu beţe-n loc de labă,
Cum mai bine i se şede unui purceluş de treabă.
O beşică-n loc de sticlă e întinsă-n ferăstruie
Printre care trece-o dungă mohorâtă şi gălbuie.
Pe un pat de scânduri goale doarme tânăra nevastă
În mocnitul întuneric şi cu faţa spre fereastă.
El s-aşează lângă dânsa, fruntea ei o netezeşte,
O desmiardă cu durere, suspinând o drăgosteşte,
Pleacă gura la ureche-i, blând pe nume el o cheamă,
Ea ridică somnoroasă lunga genelor maramă,
Spăriet la el se uită... i se pare că visează,
Ar zâmbi şi nu se-ncrede, ar răcni, şi nu cutează.
El din patu-i o ridică şi pe pieptul lui şi-o pune,
Inima-i zvâcneşte tare, viaţa-i parcă se răpune.
Ea se uită, se tot uită, un cuvânt măcar nu spune,
Râde doar cu ochii-n lacrimi, spărietă de-o minune,
Ş-apoi îi suceşte părul pe-al ei deget alb, subţire,
Îşi ascunde faţa roşă l-a lui piept duios de mire.
El ştergarul i-l desprinde şi-l împinge lin la vale,
Drept în creştet o sărută pe-al ei păr de aur moale
Şi bărbia i-o ridică, s-uită-n ochii-i plini de apă
Şi pe rând şi-astupă gura, când cu gura se adapă.

VIII

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ş-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet;
Pare că şi trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde şi suspină-n flori molatic
Când coboară-n ropot dulce din tăpşanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuibar rotind de ape, peste care luna zace.
Mii de fluturi mici albaştri, mii de roiuri de albine
Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline,
Împlu aerul văratic de mireasmă şi răcoare
A popoarelor de muşte sărbători murmuitoare.
Lângă lacul care-n tremur somnoros şi lin se bate,
Vezi o *masă mare*-ntinsă cu făclii prealuminate,
Căci din patru părţi a lumii împăraţi şi-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingaşei mirese;
Feţi-frumoşi cu păr de aur, zmei cu solzii de oţele,
Cititorii cei de zodii şi şăgalnicul Pepele.
Iată craiul, socru-mare, rezemat în jilţ cu spată,
El pe capu-i poartă mitră şi-i cu barba pieptănată;
Ţapăn, drept, cu schiptru-n mână, şede-n perine de puf
Şi cu crengi îl apăr pagii de muscuţe şi zăduf...
Acum iată că din codru şi Călin mirele iese,
Care ţine-n a lui mână mâna gingaşei mirese.
Îi foşnea uscat pe frunze poala lung-a albei rochii,
Faţa-i roşie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;

La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste braţe, peste umerele goale.
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă,
Flori albastre are-n păru-i şi o stea în frunte poartă.

Socrul roagă-n capul mesei să poftească să se pună
Nunul mare, mândrul soare, şi pe nună, mândra lună.
Şi s-aşează toţi la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ţine hangul.

Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de albine?
Toţi se uită cu mirare şi nu ştiu de unde vine,
Până văd păinjenişul între tufe ca un pod,
Peste care trece-n zgomot o mulţime de norod.
Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă şi plăcinte, şi colaci;
Şi albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meşter faur.
Iată vine nunta-ntreagă – vornicel e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oţel;
În veşmânt de catifele, un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuieşte-ncet un cântec;
O cojiţă de alună trag locuste, podu-l scutur,
Cu musteaţa răsucită şede-n ea un mire flutur;
Fluturi mulţi, de multe neamuri, vin în urma lui un lanţ,
Toţi cu inime uşoare, toţi şăgalnici şi berbanţi.
Vin ţânţarii lăutarii, gândăceii, cărăbuşii,
Iar mireasa viorică i-aştepta-ndărătul uşii.

Şi pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten,
Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătând din pinten;
El tuşeşte, îşi încheie haina plină de şireturi:
– Să iertaţi, boieri, ca nunta s-o pornim şi noi alături.

(1876)

STRIGOII

I

...că trece aceasta ca fumul de pre pământ.
Ca floarea au înflorit, ca iarba s-au tăiat,
cu pânză se înfăşură, cu pământ se acopere.

Sub bolta cea înaltă a unei vechi biserici,
Între făclii de ceară, arzând în sfeşnici mari
E-ntinsă-n haine albe, cu faţa spre altar,
Logodnica lui Arald, stăpân peste avari;
Încet, adânc răsună cântările de clerici.

Pe pieptul moartei luce de pietre scumpe salbă
Şi păru-i de-aur curge din raclă la pământ,
Căzuţi în cap sunt ochii. C-un zâmbet trist şi sfânt
Pe buzele-i lipite, ce vinete îi sunt,
Iar faţa ei frumoasă ca varul este albă.

Şi lângă ea-n genunche e Arald, mândrul rege,
Scânteie desperarea în ochii-i crunţi de sânge
Şi încâlcit e părul lui negru... gura-şi strânge;
El ar răcni ca leii, dar vai! nu poate plânge.
De zile trei îşi spune povestea vieţii-ntrege:

„Eram un copilandru. Din codri vechi de brad
Flămânzii ochi rotindu-i, eu mistuiam pământul,
Eu răzvrăteam imperii, popoarele cu gândul...
Visând că toată lumea îmi asculta cuvântul,
În valurile Volgăi cercam cu spada vad.

Domnind semeț și tânăr pe roinicele stoluri,
Căror a mea ființă un semizeu părea,
Simțeam că universul la pasu-mi tresărea,
Și nații călătoare, împinse de a mea,
Împlut-au sperioase pustiul pân' la poluri.

Căci Odin părăsise de gheață nalta-i domă,
Pe zodii sângeroase porneau a lui popoară;
Cu creștetele albe, preoți cu pleata rară
Trezeau din codrii vecinici, din pace seculară
Mii roiuri vorbitoare, curgând spre vechea Romă.

Pe Nistru tăbărâsem poporul tău să-mpil;
Cu sfetnici vechi de zile mă-ntâmpinași în cale,
Ca marmura de albă, cu păr de aur moale;
În jos plecat-am ochii-naintea feței tale,
Stătând un îndărătnic – un sfiicios copil.

La blânda ta mustrare simt glasul cum îmi seacă...
Eu caut a răspunde, nu știu ce să răspund;
Mi-ar fi părut mai bine-n pământ să mă cufund,
Cu mânile-amândouă eu fața îmi ascund
Și-ntâia dată-n viață un plâns amar mă-neacă.

Zâmbiră între dânșii bătrânii tăi prieteni
Și singuri ne lăsară... Te-ntreb într-un târziu,
Uitându-mă la tine, privind fără să știu:
«La ce-ai venit, regină, aicea în pustiu?
Ce cauți la barbarul sub streșina-i de cetini?»

Cu glasul plin de lacrimi, de-nduioșare cald,
Privindu-mă cu ochii, în care-aveai un cer,
Mi-ai zis: «Aștept din parte-ți, o, rege cavaler,

Că-mi vei da prins pe-acela ce umilit ţi-l cer...
Eu vreau să-mi dai copilul zburdalnic – pe Arald.»

Şi întorcându-mi faţa, eu spada ţi-am întins.
Pe plaiuri dunărene poporu-şi opri mersul,
Arald, copilul rege, uitat-a Universul,
Urechea-i fu menită ca să-ţi asculte viersul,
De-atunci, învingătoareo, iubit-ai pe învins.

De-atunci, fecioară blondă ca spicul cel de grâu,
Veneai la mine noaptea ca nimeni să te vadă
Şi-nlănţuindu-mi gâtul cu braţe de zăpadă
Îmi întindeai o gură deschisă pentru sfadă:
«Eu vin la tine, rege, să cer pe-Arald ai meu.»

De-ai fi cerut pământul cu Roma lui antică,
Coroanele ce regii pe frunte le aşează
Şi stelele ce vecinic pe ceruri colindează,
Cu toate la picioare-ţi eu le puneam în vază,
Dar nu-l mai vrei pe Arald, căci nu mai vrei nimică.

Ah! unde-i vremea ceea când eu cercam un vad
Să ies la lumea largă... şi fost-ar fi mai bine
Ca niciodată-n viaţă să nu te văd pe tine –
Să fumege nainte-mi oraşele-n ruine,
Să se-mplinească visu-mi din codrii cei de brad!"

Făcliile ridică, se mişc-în line pasuri,
Ducând la groapă trupul reginei dunărene,
Monahi, cunoscătorii vieţii pământene,
Cu barbele lor albe, cu ochii stinşi sub gene,
Preoţi bătrâni ca iarna, cu gângavele glasuri.

O duc cântând prin tainiţi şi pe sub negre bolţi
A misticei religii întunecoase cete,
Pe funii lungi coboară sicriul sub părete,
Pe piatra prăvălită pun crucea drept pecete
Sub candela ce arde în umbra unui colţ.

II

În numele sfântului
Taci, s-auzi cum latră
Cățelul pământului
Sub crucea de piatră.

Arald pe un cal negru zbura, şi dealuri, vale
În juru-i fug ca visuri – prin nouri joacă lună –
La pieptu-i manta neagră în falduri şi-o adună,
Movili de frunze-n drumu-i le spulberă de sună,
Iar steaua cea polară i-arată a lui cale.

Ajuns-a el la poala de codru-n munţii vechi,
Izvoară vii murmură şi saltă de sub piatră,
Colo cenuşa sură în părăsita vatră,
În codri-adânci cățelul pământului tot latră,
Lătrat cu glas de zimbru răsună în urechi.

Pe-un jilţ tăiat în stâncă stă ţapăn, palid, drept,
Cu cârja lui în mână, preotul cel păgân:
De-un veac el şede astfel – de moarte-uitat, bătrân,
În plete-i creşte muşchiul şi muşchi pe al lui sân,
Barba-n pământ i-ajunge şi genele la piept...

Aşa fel zi şi noapte de veacuri el stă orb,
Picioarele lui vechie cu piatra-mpreunate,

El numără în gându-i zile nenumărate,
Şi fâlfâie deasupra-i, gonindu-se în roate,
Cu-aripile-ostenite, un alb ş-un negru corb.

Arald atunci coboară de pe-al lui cal. C-o mână
El scutură din visu-i moşneagu-ncremenit:
– O, mag, de zile vecinic, la tine am venit,
Dă-mi înapoi pe-aceea ce moartea mi-a răpit,
Şi de-astăzi a mea viaţă la zeii tăi se-nchină.

Bătrânul cu-a lui cârjă sus genele-şi ridică,
Se uită lung la dânsul, dar gura-nchisă-i tace;
Cu greu a lui picioare din piatră le desface,
Din tronu-i se coboară, cu mâna semn îi face
Ca-n sus să îl urmeze pe-a codrilor potică.

În poarta prăbuşită ce duce-n fund de munte,
Cu cârja lui cea vechie el bate de trei ori,
Cu zgomot sare poarta din vechii ei uşori,
Bătrânul se închină... pe rege-l prind fiori,
Un stol de gânduri aspre trecu peste-a lui frunte.

În dom de marmur negru ei intră liniştiţi
Şi porţile în urmă în vechi ţâţâni s-aruncă.
O candelă bătrânul aprinde – para lungă
Se nalţă-n sus albastră, de flacăre o dungă,
Lucesc în juru-i ziduri ca tuciul lustruiţi.

Ş în tăcere crudă ei nu ştiu ce aştept...
Cu mâna-ntinsă magul îi face semn să şadă,
Arald cu moartea-n suflet, a gândurilor pradă,
Pe jeţ tăcut se lasă, cu dreapta pe-a lui spadă,
În zid de marmur negru se uită crunt şi drept.

Fantastic pare-a creşte bătrânul alb şi blând;
În aer îşi ridică a farmecelor vargă
Şi o suflare rece prin dom atunci aleargă
Şi mii de glasuri slabe încep sub bolta largă
Un cânt frumos şi dulce – adormitor sunând.

Din ce în ce cântarea în valuri ea tot creşte,
Se pare că furtuna ridică al ei glas,
Că vântul trece-n spaimă pe-al mărilor talaz,
Că-n sufletu-i pământul se zbate cu necaz –
Că orice-i viu în lume acum încremeneşte.

Se zguduie tot domul, de pare-a fi de scânduri,
Şi stânci în temelie clătindu-se vedem,
Plânsori sfâşietoare împinse de blestem
Se urmăresc prin bolte, se cheamă, fulger, gem
Şi cresc tumultuoase în valuri, rânduri, rânduri...

– Din inimă-i pământul la morţi să deie viaţă,
În ochii-i să se scurgă scântei din steaua lină,
A părului lucire s-o deie luna plină,
Iar duh dă-i tu, Zamolxe, sămânţă de lumină,
Din duhul gurii tale ce arde şi îngheaţă.

Stihii a lumei patru, supuse lui Arald,
Străbateţi voi pământul şi a lui măruntaie,
Faceţi din piatră aur şi din îngheţ văpaie,
Să-nchege apa-n sânge, din pietre foc să saie,
Dar inima-i fecioară hrăniţi cu sânge cald.

Atuncea dinaintea lui Arald zidul piere;
El vede toată firea amestecat-afară –
Ninsoare, fulger, gheaţă, vânt arzător de vară –
Departe vede-oraşul pe sub un arc de pară,
Şi lumea nebunise gemând din răsputere;

Biserica creştină, a ei catapeteasmă
De-un fulger drept în două e ruptă şi tresare;
Din taină mormântul atuncea îi apare,
Şi piatra de pe groapă crăpând în două sare;
Încet plutind se-nalţă mireasa-i, o fantasmă...

O dulce întrupare de-omăt. Pe pieptu-i salbă
De pietre scumpe... părul i-ajunge la călcâie,
Ochii căzuţi în capu-i şi buze viorie;
Cu mânile-i de ceară ea tâmpla şi-o mângâie –
Dar faţa ei frumoasă ca varul este albă.

Prin vânt, prin neguri vine – şi nourii s-aştern,
Fug fulgerele-n lături, lăsând-o ca să treacă,
Şi luna înnegreşte şi ceru-ncet se pleacă
Şi apele cu spaimă fug în pământ şi seacă –
Părea că-n somn un înger ar trece prin infern.

Priveliştea se stinge. În negrul zid s-arată,
Venind ca-n somn lunatec, în pasuri line, *ea;*
Arald nebun se uită – cu ochii o-nghiţea,
Puternicele braţe spre dânsa întindea
Şi-n nesimţire cade pe-a jilţului său spată.

Îşi simte gâtu-atuncea cuprins de braţe reci,
Pe pieptul gol el simte un lung sărut de gheaţă,
Părea un junghi că-i curmă suflare şi viaţă...
Din ce în ce mai vie o simte-n a lui braţe
Şi ştie că de-acuma a lui rămâne-n veci.

Şi sufletul ei dulce din ce în ce-i mai cald...
Pe ea o ţine-acuma, ce fu a morţii pradă?
Ea-nlănţuieşte gâtu-i cu braţe de zăpadă,
Întinde a ei gură, deschisă pentru sfadă:
– Rege,-a venit Maria şi-ţi cere pe Arald!

– Arald, nu vrei tu fruntea pe sânul meu s-o culci?
Tu zeu cu ochii negri... o, ce frumoşi ochi ai!
Las' să-ţi înlănţui gâtul cu părul meu bălai,
Viaţa, tinereţea mi-ai prefăcut-o-n rai,
Las' să mă uit în ochii-ţi ucizător de dulci.

Şi blânde, triste glasuri din vuiet se desfac,
Acuşa la ureche-i un cântec vechi străbate,
Ca murmur de izvoare prin frunzele uscate,
Acuş o armonie de-amor şi voluptate
Ca molcoma cadenţă a undelor pe lac.

III

„...cum de multe ori când mor oamenii,
mulţi deîntr-acei morţi zic se scoală de
se fac strigoi..."

Îndereptarea legii, 1652

În salele pustie lumine roşi de torţii
Rănesc întunecimea ca pete de jeratic;
Arald se primblă singur, râzând, vorbind sălbatic
Arald, tânărul rege, e-un rege singuratic –
Palatu-i parc-aşteaptă în veci să-i vie morţii.

Pe-oglinzi de marmuri negre un negru nimitez,
A faclelor lucire răzbind prin pânza fină
Răsfrâng o dureroasă lumină din lumină;

Zidirea cea pustie de jale pare plină
Şi chipul morţii pare că-n orice colţ îl vezi.

De când căzu un trăsnet în dom... de-atunci în somn
Ca plumbul surd şi rece el doarme ziua toată,
Pe inimă-i de-atuncea s-a pus o neagră pată –
Dar noaptea se trezeşte şi ţine judecată
Şi-n negru-mbracă toate al nopţii palid domn.

Un obrăzar de ceară părea că poartă el,
Atât de albă faţa-i ş-atât de nemişcată,
Dar ochii-i ard în friguri şi buza-i sângerată,
Pe inima sa poartă de-atunci o neagră pată,
Iară pe frunte poartă coroană de oţel.

De-atunci în haina morţii el şi-a-mbrăcat viaţa,
Îi plac adânce cânturi, ca glasuri de furtună;
Ades călare pleacă în mândre nopţi cu lună,
Şi când se-ntoarce ochii lucesc de voie bună,
Pân' ce-un fior de moarte îl prinde dimineaţa.

Arald, ce însemnează pe tine negrul port
Şi faţa ta cea albă ca ceara, neschimbată?
Ce ai, de când pe sânu-ţi tu porţi o neagră pată,
De-ţi plac făclii de moarte, cântare-ntunecată?
Arald! de nu mă-nşală privirea, tu eşti mort!

Şi azi el se avântă pe calul său arab
Şi drumul, ca săgeţii, îi dă peste pustie,
Care sub luna plină luceşte argintie –
El vede de departe pe mândra lui Marie,
Şi vântu-n codri sună cu glas duios şi slab.

În părul ei de aur, rubine-nflăcărate,
Şi-n ochii ei s-adună lumina sfintei mări –
S-ajung curând în cale, s-alătură călări,
Şi unul înspre altul se pleacă-n desmierdări –
Dar buzele ei roşii păreau că-s sângerate.

Ei trec ca vijelia cu aripi fără număr,
Căci caii lor aleargă alăturea-nspumaţi,
Vorbind de-a lor iubire – iubire fără saţ –
Ea se lăsase dulce şi greu pe al lui braţ
Şi-şi răzimase capul bălai de al lui umăr.

– Arald, nu vrei pe sânu-mi tu fruntea ta s-o culci?
Tu, zeu cu ochii negri... O! ce frumoşi ochi ai...
Las' să-ţi înlănţui gâtul cu părul meu bălai...
Viaţa, tinereţea mi-ai prefăcut-o-n rai –
Las' să mă uit în ochii-ţi ucizători de dulci!

Miroase-adormitoare văzduhul îl îngreun,
Căci vântul adunat-a de flori de tei troiene
Şi le aşterne-n calea reginei dunărene.
Prin frunze aiurează şoptirile-i alene,
Când gurile-nsetate în sărutări se-mprèun.

Cum ei mergând alături se ceartă şi se-ntreabă,
Nu văd în fundul nopţii o umbră de roşeaţă,
Dar simt că-n al lor suflet trecu fior de gheaţă,
De-a morţii gălbeneală pieriţi ei sunt la faţă...
Ei simt c-a lor vorbire-i mai slabă, tot mai slabă.

– Arald! strigă crăiasa – las' faţa să-mi ascund,
N-auzi tu de departe cucoşul răguşit?
O zare de lumină s-arată-n răsărit,

Viaţa trecătoare din pieptu-mi a rănit...
A zilei raze roşii în inimă-mi pătrund.

Arald încremenise pe calu-i – un stejar –
Păinjenit e ochiu-i de-al morţii glas etern,
Fug caii duşi de spaimă şi vântului s-aştern,
Ca umbre străvezie ieşite din infern
Ei zboară... Vântul geme prin codri cu amar.

Ei zboar-o vijelie, trec ape făr' de vad,
Naintea lor se nalţă puternic vechii munţi,
Ei trec în răpejune de râuri fără punţi,
Coroanele în fugă le fulgeră pe frunţi,
Naintea lor se mişcă pădurile de brad.

Din tronul lui de piatră bătrânul preot vede
Şi-n vânturi el ridică adâncul glas de-aramă,
Pe soare să-l oprească el noaptea o recheamă,
Furtunelor dă zborul, pământul de-l distramă...
Târziu! căci faptul zilei în slavă se repede!

Porneşte vijelia adâncu-i cânt de jale,
Când ei soseau alături pe cai încremeniţi,
Cu genele lăsate pe ochi păinjeniţi –
Frumoşi erau şi astfel de moarte logodiţi –
Şi-n două laturi templul deschise-a lui portale.

Călări ei intră-nuntru şi porţile recad;
Pe veci pierire-n noaptea măreţului mormânt.
În sunete din urmă pătrunde-n fire cânt,
Jelind-o pe crăiasa cu chip frumos şi sfânt,
Pe-Arald, copilul rege al codrilor de brad.

Bătrânu-şi pleacă geana şi iar rămâne orb,
Picioarele lui vechie cu piatra se-mpreună,
El numără în gându-i şi anii îi adună,
Ca o poveste-uitată Arald în minte-i sună,
Şi peste capu-i zboară un alb ş-un negru corb.

Pe jilţul lui de piatră înţepeneşte drept
Cu cârja lui cea veche preotul cel păgân
Şi veacuri înainte el şede-uitat, bătrân,
În plete-i creşte muşchiul şi muşchi pe al lui sân,
Barba-n pământ i-ajunge şi genele în piept.

(1876)

POVESTEA CODRULUI

Împărat slăvit e codrul,
Neamuri mii îi cresc sub poale,
Toate înflorind din mila
Codrului, Măriei-Sale.

Lună, Soare şi Luceferi
El le poartă-n a lui herb,
Împrejuru-i are dame
Şi curteni din neamul *Cerb*.

Crainici, iepurii cei repezi
Purtători îi sunt de veşti,
Filomele-i ţin orchestrul
Şi izvoare spun poveşti.

Peste flori, ce cresc în umbră,
Lângă ape pe potici,
Vezi bejănii de albine,
Armii grele de furnici...

Hai şi noi la craiul, dragă,
Şi să fim din nou copii,
Ca norocul şi iubirea
Să ne pară jucării.

Mi-a părea cum că natura
Toată mintea ei şi-a pus
Decât orişice păpuşă
Să te facă mai presus;

Amândoi vom merge-n lume
Rătăciţi şi singurei,
Ne-om culca lângă izvorul
Ce răsare sub un tei;

Adormi-vom, troieni-va
Teiul floarea-i peste noi,
Şi prin somn auzi-vom bucium
De la stânele de oi.

Mai aproape, mai aproape
Noi ne-om strânge piept la piept...
O, auzi cum cheam-acuma
Craiul sfatu-i înţelept!

Peste albele izvoare
Luna bate printre ramuri,
Împrejuru-ne s-adună
Ale Curţii mândre neamuri:

Caii mării, albi ca spuma,
Bouri nalți cu steme-n frunte,
Cerbi cu coarne rămuroase,
Ciute sprintene de munte –

Și pe teiul nostru-ntreabă
Cine suntem, stau la sfaturi,
Iară gazda noastră zice,
Dându-și ramurile-n laturi:

– O, priviți-i cum visează
Visul codrului de fagi!
Amândoi ca-ntr-o poveste
Ei își sunt așa de dragi!

(1878)

POVESTEA TEIULUI

– Blanca, știi că din iubire
Făr' de lege te-ai născut;
Am jurat de la-nceput
Pe Hristos să-l iei de mire!

Îmbrăcându-te-n veșmântu-i,
Lepădând viața lumii,
Vei spăși greșala mumii
Și de-o crimă tu mă mântui.

– Traiul lumii, dragă tată,
Cine vor, aceia lese-l,

Dară sufletul mi-e vesel,
Tinerețea luminată:

Danțul, muzica, pădurea,
Pe acestea le-ndrăgii,
Nu chiliile pustii
Unde plângi, gândind aiurea!

– Știu mai bine ce-ți prieşte,
Cum am spus, aşa rămâne;
Pentru drumul cel de mâne
De cu azi te pregăteşte!

Mâna Ea la ochi şi-o ține,
Toate minţile-şi adună.
Să ia lumea-n cap, nebună,
Parc-atâta-i mai rămâne.

Calu-i alb, un bun tovarăş,
Înşeuat aşteapt-afară,
Ea picioru-l pune-n scară
Şi la codru pleacă iarăşi.

Sara vine din arinişti,
Cu miroase o îmbată,
Cerul stelele-şi arată,
Solii dulci ai lungii linişti.

Dar prin codri ea pătrunde
Lângă teiul vechi şi sfânt,
Ce cu flori pân-în pământ
Un izvor vrăjit ascunde.

Îngânat de glas de ape
Cânt-un corn cu-nduioşare
Tot mai tare şi mai tare,
Mai aproape, mai aproape:

Iar izvorul, prins de vrajă,
Răsărea, sunând din valuri –
Sus în codri de pe dealuri
Luna blândă ţine strajă. –

Ca din farmec *Ea* tresare,
Şi privind uimită-n lături,
Vede-un tânăr chiar alături,
Pe-un cal negru e călare...

Oare ochii ei o mint,
Sau aievea-i, adevăru-i?
Flori de tei el are-n păru-i
Şi la şold un corn de-argint.

Ea privi atunci în jos,
Trece mâna pe la tâmple,
Iară inima-i se împle
De un farmec dureros.

El se da tot mai aproape
Şi cerşea copilăreşte;
Al ei suflet se răpeşte
De închide-a ei pleoape.

Cu o mână îl respinge,
Dar se simte prinsă-n braţe,
De-o durere, de-o dulceaţă
Pieptul, inima-i se strânge.

Ar striga... şi nu se-ndură,
Capu-i cade pe-a lui umăr,
Sărutări fără de număr
El îi soarbe de pe gură;

O desmiardă ş-o întreabă,
Iar ea faţa şi-o ascunde,
Şi aşa de-ncet răspunde
Cu o voce dulce, slabă.

Tot alături călăresc,
Nu au grija nimănuia,
Şi de dragi unul altuia
Ei din ochi se prăpădesc;

Se tot duc, se duc mereu,
Trec din umbră, pier în vale,
Iară cornul plin de jale
Sună dulce, sună greu.

Blându-i sunet se împarte
Peste văi împrăştiet,
Mai încet, tot mai încet,
Mai departe... mai departe...

Sus în brazii de pe dealuri
Luna-n urmă ţine strajă,
Iar izvorul, prins de vrajă,
Răsărea sunând din valuri.

(1878)

SINGURĂTATE

Cu perdelele lăsate,
Şed la masa mea de brad,
Focul pâlpâie în sobă,
Iară eu pe gânduri cad.

Stoluri, stoluri trec prin minte
Dulci iluzii. Amintiri
Ţârâiesc încet ca greieri
Printre negre, vechi zidiri,

Sau cad grele, mângâioase
Şi se sfarmă-n suflet trist,
Cum în picuri cade ceara
La picioarele lui Crist.

În odaie prin unghere
S-a ţesut păinjeniş
Şi prin cărţile în vravuri
Umblă şoarecii furiş.

În această dulce pace
Îmi ridic privirea-n pod
Şi ascult cum învelişul
De la cărţi ei mi le rod.

Ah! de câte ori voit-am
Ca să spânzur lira-n cui
Şi un capăt poeziei
Şi pustiului să pui;

Dar atuncea greieri, şoareci,
Cu uşor-măruntul mers,
Readuc melancolia-mi,
Iară ea se face vers.

Câteodată... prea arare...
A târziu când arde lampa,
Inima din loc îmi sare
Când aud că sună cleampa...

Este *Ea.* Deşarta casă
Dintr-odată-mi pare plină,
În privazul negru-al vieţii-mi
E-o icoană de lumină.

Şi mi-i ciudă cum de vremea
Să mai treacă se îndură
Când eu stau şoptind cu draga
Mână-n mână, gură-n gură.

(1878)

DEPARTE SUNT DE TINE...

Departe sunt de tine şi singur lângă foc,
Petrec în minte viaţa-mi lipsită de noroc,
Optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit,
Că sunt bătrân ca iarna, că tu vei fi murit.
Aducerile-aminte pe suflet cad în picuri,
Redeşteptând în faţă-mi trecutele nimicuri;

Cu degetele-i vântul loveşte în fereşti,
Se toarce-n gându-mi firul duioaselor poveşti,
Ş-atuncea dinainte-mi prin ceaţă parcă treci,
Cu ochii mari în lacrimi, cu mâni subţiri şi reci;
Cu braţele-amândouă de gâtul meu te-anini
Şi parc-ai vrea a-mi spune ceva... apoi suspini...
Eu strâng la piept averea-mi de-amor şi frumuseţi.
În sărutări unim noi sărmanele vieţi...
O! glasul amintirii rămâie pururi mut,
Să uit pe veci norocul ce-o clipă l-am avut,
Să uit cum dup-o clipă din braţele-mi te-ai smult...
Voi fi bătrân şi singur, vei fi murit de mult!

(1878)

PAJUL CUPIDON...

Pajul Cupidon, vicleanul,
Mult e rău şi alintat,
Cu copii se hârjoneşte,
Iar la dame doarme-n pat.

De lumină ca tâlharii
Se fereşte binişor,
Pe fereşti se suie noaptea
Dibuind încetişor;

Cordeluţe şi nimicuri,
Iată toate-a lui averi...
Darnic când nu vrei nici una
Şi zgârcit dacă le ceri.

În volumul ros de molii
Cauți noaptea adevăr
Și-ntâlnești lipită-n file
Vița-i galbenă de păr.

El dă gânduri nențelese
Vrâstei crude și necoapte,
Cu icoane luminoase
O îngână-ntreaga noapte.

Când de-o sete sufletească
E cuprinsă fata mică –
A dormit cu ea alături
Ca doi pui de turturică.

E sfios ca și copiii,
Dar zâmbirea-i e vicleană;
Dară galeși îi sunt ochii
Ca și ochii de vădană.

Gât și umere frumoase,
Sânuri albe și rotunde
El le ține-mbrățișate
Și cu mânile le-ascunde.

De te rogi frumos de dânsul,
Îndestul e de hain
Vălul alb de peste toate
Să-l înlăture puțin.

(1879)

O, RĂMÂI

„O, rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu ştiu să le-ascult;

În al umbrei întuneric
Te asamăn unui prinţ,
Ce se uit-adânc în ape
Cu ochi negri şi cuminţi;

Şi prin vuietul de valuri,
Prin mişcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi;

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngâni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzând piciorul gol

Şi privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri."

Astfel zise lin pădurea,
Bolţi asupră-mi clătinând;
Şuieram l-a ei chemare
Ş-am ieşit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m-aş întoarce
A-nţelege n-o mai pot...
Unde eşti, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

(1879)

PE ACEEAŞI ULICIOARĂ...

Pe aceeaşi ulicioară
Bate luna în ferești,
Numai tu de după gratii,
Vecinic nu te mai iveşti!

Şi aceiaşi pomi în floare
Crengi întind peste zaplaz,
Numai zilele trecute
Nu le fac să fie azi.

Altul este al tău suflet,
Alţii ochii tăi acum,
Numai eu, rămas acelaşi,
Bat mereu acelaşi drum.

Ah, subţire şi gingaşă
Tu păşeai încet, încet,
Dulce îmi veneai în umbra
Tăinuitului boschet

Şi lăsându-te la pieptu-mi
Nu ştiam ce-i pe pământ,

Ne spuneam atât de multe
Făr-a zice un cuvânt.

Sărutări erau răspunsul
La-ntrebări îndeosebi,
Şi de alte cele-n lume
N-aveai vreme să întrebi.

Şi în farmecul vieţii-mi
Nu ştiam că-i tot aceea
De te razimi de o umbră
Sau de crezi ce-a zis femeia.

Vântul tremură-n perdele
Astăzi ca şi alte dăţi,
Numai tu de după ele
Vecinic nu te mai arăţi!

(1879)

DE CÂTE ORI, IUBITO...

De câte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte,
Oceanul cel de gheaţă mi-apare înainte:
Pe bolta alburie o stea nu se arată,
Departe doară luna cea galbenă – o pată;
Iar peste mii de sloiuri de valuri repezite
O pasăre pluteşte cu aripi ostenite,
Pe când a ei pereche nainte tot s-a dus
C-un pâlc întreg de pasări, pierzându-se-n apus.

Aruncă pe-a ei urmă priviri suferitoare,
Nici rău nu-i pare-acuma, nici bine nu... ea moare,
Visându-se-ntr-o clipă cu anii înapoi.

. . . . . .

Suntem tot mai departe deolaltă amândoi,
Din ce în ce mai singur mă-ntunec şi îngheţ,
Când tu te pierzi în zarea eternei dimineţi.

(1879)

RUGĂCIUNEA UNUI DAC

Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,
Nici sâmburul luminii de viaţă dătător,
Nu era azi, nici mâne, nici ieri, nici totdeuna,
Căci unul erau toate şi totul era una;
Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată
Erau din rândul celor ce n-au fost niciodată,
Pe-atunci erai Tu singur, încât mă-ntreb în sine-mi:
Au cine-i zeul cărui plecăm a noastre inemi?

El singur zeu stătut-au nainte de-a fi zeii
Şi din noian de ape puteri au dat scânteii,
El zeilor dă suflet şi lumii fericire,
El este-al omenimei izvor de mântuire:
Sus inimile voastre! Cântare aduceţi-i,
El este moartea morţii şi învierea vieţii!

Şi el îmi dete ochii să văd lumina zilei,
Şi inima-mi împlut-au cu farmecele milei,
În vuietul de vânturi auzit-am al lui mers
Şi-n glas purtat de cântec simţii duiosu-i viers,

Şi tot pe lângă-acestea cerşesc înc-un adaos:
Să-ngăduie intrarea-mi în vecinicul repaos!

Să blesteme pe-oricine de mine-o avea milă,
Să binecuvânteze pe cel ce mă împilă,
S-asculte orice gură ce-ar vrea ca să mă râdă,
Puteri să puie-n braţul ce-ar sta să mă ucidă,
Ş-acela între oameni devină cel întâi
Ce mi-a răpi chiar piatra ce-oi pune-o căpătâi.

Gonit de toată lumea prin anii mei să trec,
Pân' ce-oi simţi că ochiu-mi de lacrime e sec,
Că-n orice om din lume un duşman mi se naşte,
C-ajung pe mine însumi a nu mă mai cunoaşte,
Că chinul şi durerea simţirea-mi a-mpietrit-o,
Că pot să-mi blestem mama, pe care am iubit-o –
Când ura cea mai crudă mi s-a părea amor...
Poate-oi uita durerea-mi şi voi putea să mor.

Străin şi făr' de lege de voi muri – atunce
Nevrednicu-mi cadavru în uliţă l-arunce,
Ş-aceluia, Părinte, să-i dai coroană scumpă
Ce-o să amuţe câinii ca inima-mi s-o rumpă,
Iar celui ce cu pietre mă va izbi în faţă
Îndură-te, stăpâne, şi dă-i pe veci viaţă!

Astfel numai, Părinte, eu pot să-ţi mulţumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăiesc.
Să cer a tale daruri genunchi şi frunte nu plec,
Spre ură şi blestemuri aş vrea să te înduplec,
Să simt că de suflarea-ţi suflarea mea se curmă
Şi-n stingerea eternă dispar fără de urmă!

(1879)

ATÂT DE FRAGEDĂ...

Atât de fragedă, te-asameni
Cu floarea albă de cireş,
Şi ca un înger dintre oameni
În calea vieţii mele ieşi.

Abia atingi covorul moale,
Mătasa sună sub picior,
Şi de la creştet pân-în poale
Pluteşti ca visul de uşor.

Din încreţirea lungii rochii
Răsai ca marmura în loc –
S-atârnă sufletu-mi de ochii
Cei plini de lacrimi şi noroc.

O, vis ferice de iubire,
Mireasă blândă din poveşti,
Nu mai zâmbi! A ta zâmbire
Mi-arată cât de dulce eşti,

Cât poţi cu-a farmecului noapte
Să-ntuneci ochii mei pe veci,
Cu-a gurii tale calde şoapte,
Cu-mbrăţişări de braţe reci.

Deodată trece-o cugetare,
Un văl pe ochii tăi fierbinţi:
E-ntunecoasa renunţare,
E umbra dulcilor dorinţi.

Te duci, ş-am înţeles prea bine
Să nu mă ţin de pasul tău,
Pierdută vecinic pentru mine,
Mireasa sufletului meu!

Că te-am zărit e a mea vină
Şi vecinic n-o să mi-o mai iert,
Spăşi-voi visul de lumină
Tinzându-mi dreapta în deşert.

Ş-o să-mi răsai ca o icoană
A pururi verginei Marii,
Pe fruntea ta purtând coroană –
Unde te duci? Când o să vii?

(1879)

SONETE

I

Afară-i toamnă, frunză-mprăştiată,
Iar vântul zvârle-n geamuri grele picuri.
Şi tu citeşti scrisori din roase plicuri
Şi într-un ceas gândeşti la viaţa toată.

Pierzându-ţi timpul tău cu dulci nimicuri.
N-ai vrea ca nime-n uşa ta să bată;
Dar şi mai bine-i, când afară-i zloată,
Să stai visând la foc, de somn să picuri.

Şi eu astfel mă uit din jeţ pe gânduri,
Visez la basmul vechi al zânei Dochii:
În juru-mi ceaţa creşte rânduri-rânduri;

Deodat-aud foşnirea unei rochii,
Un moale pas abia atins de scânduri...
Iar mâni subţiri şi reci mi-acopăr ochii.

II

Sunt ani la mijloc şi-ncă mulţi vor trece
Din ceasul sfânt în care ne-ntâlnirăm,
Dar tot mereu gândesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari şi mână rece.

O, vino iar! Cuvinte dulci inspiră-mi,
Privirea ta asupra mea se plece,
Sub raza ei mă lasă a petrece
Şi cânturi nouă smulge tu din lră-mi.

Tu nici nu ştii a ta apropiere
Cum inima-mi de-adânc o linişteşte,
Ca răsărirea stelei în tăcere;

Iar când te văd zâmbind copilăreşte,
Se stinge-atunci o viaţă de durere,
Privirea-mi arde, sufletul îmi creşte.

III

Când însuşi glasul gândurilor tace,
Mă-ngână cântul unei dulci evlavii –
Atunci te chem; chemarea-mi asculta-vei?
Din neguri reci plutind te vei desface?

Puterea nopții blând însenina-vei
Cu ochii mari și purtători de pace?
Răsai din umbra vremilor încoace,
Ca să te văd venind – ca-n vis, așa vii!

Cobori încet... aproape, mai aproape,
Te pleacă iar zâmbind peste-a mea față,
A ta iubire c-un suspin arat-o,

Cu geana ta m-atinge pe pleoape,
Să simt fiorii strângerii în brațe –
Pe veci pierduto, vecinic adorato!

(1879)

FREAMĂT DE CODRU

Tresărind scânteie lacul
Și se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Și ascult de la răcoare
Pitpalacul.

Din izvoare și din gârle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioase
Se azvârle.

Cucul cântă, mierle, presuri –
Cine ştie să le-asculte?
Ale pasărilor neamuri
Ciripesc pitite-n ramuri
Şi vorbesc cu-atât de multe
Înţelesuri.

Cucu-ntreabă: – Unde-i sora
Viselor noastre de vară?
Mlădioasă şi iubită,
Cu privirea ostenită,
Ca o zână să răsară
Tuturora.

Teiul vechi un ram întins-a,
Ea să poată să-l îndoaie,
Ramul tânăr vânt să-şi deie
Şi de braţe-n sus s-o ieie,
Iară florile să ploaie
Peste dânsa.

Se întreabă trist izvorul:
– Unde mi-i crăiasa oare?
Părul moale despletindu-şi,
Faţa-n apa mea privindu-şi,
Să m-atingă visătoare
Cu piciorul?

Am răspuns: – Pădure dragă,
Ea nu vine, nu mai vine!
Singuri, voi, stejari, rămâneţi
De visaţi la ochii vineţi,
Ce luciră pentru mine
Vara-ntreagă.

Ce frumos era în crânguri,
Când cu ea m-am prins tovarăş!
O poveste încântată
Care azi e-ntunecată...
De-unde eşti revino iarăşi,
Să fim singuri!

(1879)

REVEDERE

– Codrule, codruţule,
Ce mai faci, drăguţule,
Că de când nu ne-am văzut
Multă vreme au trecut
Şi de când m-am depărtat,
Multă lume am îmblat.

– Ia, eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troienind cărările
Şi gonind cântările;
Şi mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult
Pe cărarea spre izvor
Ce le-am dat-o tuturor,
Împlându-şi cofeile,
Mi-o cântă femeile.

– Codrule cu râuri line,
Vreme trece, vreme vine,
Tu din tânăr precum eşti
Tot mereu întinereşti.

– Ce mi-i vremea, când de veacuri
Stele-mi scânteie pe lacuri,
Că de-i vremea rea sau bună
Vântu-mi bate, frunza-mi sună;
Şi de-i vremea bună, rea
Mie-mi curge Dunărea.
Numai omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor,
Iar noi locului ne ţinem,
Cum am fost aşa rămânem:
Marea şi cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna şi cu soarele,
Codrul cu izvoarele.

(1879)

FOAIA VEŞTEDĂ

(după N. Lenau)

Vântu-o foaie vestejită
Mi-au adus mişcând fereasta –
Este moartea ce-mi trimite
Fără plic scrisoarea-aceasta.

Voi păstra-o, voi întinde-o
Între foile acele
Ce le am din alte timpuri
De la mâna dragei mele.

Cum copacu-şi uită foaia
Ce pe vânt mi-a fost trimisă,
Astfel ea uitat-au poate
Aste foi de dânsa scrise.

Vorbele iubirii moarte
Vinovate-mi stau de faţă,
Dovedite de minciună
Cer să sting a lor viaţă.

Dulcea lor zădărnicie
Nu mă-ndur s-o pun pe foc,
Deşi-mi stau atât de triste
Că nu pot muri pe loc.

Voi păstra întreg amarul
Şi norocul ăstor foi,
În durerea vechii pierderi
Recitindu-mă-napoi;

Numai vestea blând-a morţii,
Foaia tristă, le-am adaos:
Moartea vindec-orice rană,
Dând la patime repaos.

(1879)

DESPĂRȚIRE

Să cer un semn, iubito, spre-a nu te mai uita?
Te-aș cere doar pe tine, dar nu mai ești a ta;
Nu floarea vestejită din părul tău bălai,
Căci singura mea rugă-i uitării să mă dai.

La ce simțirea crudă a stinsului noroc
Să nu se sting-asemeni, ci-n veci să stea pe loc?
Tot alte unde-i sună aceluiași pârâu:
La ce statornicia părerilor de rău,
Când prin această lume să trecem ne e scris
Ca visul unei umbre și umbra unui vis?
La ce de-acu-nainte tu grija mea s-o porți?
La ce să măsuri anii ce zboară peste morți?
Totuna-i dacă astăzi sau mâne o să mor,
Când voi să-mi piară urma în mintea tuturor,
Când voi să uiți norocul visat de amândoi.
Trezindu-te, iubito, cu anii înapoi,
Să fie neagră umbra în care-oi fi pierit,
Ca și când niciodată noi nu ne-am fi găsit,
Ca și când anii mândri de dor ar fi deșerți –
Că te-am iubit atâta putea-vei tu să ierți?
Cu fața spre părete, mă lasă prin străini,
Să-nghețe sub pleoape a ochilor lumini,
Și când se va întoarce pământul în pământ
Au cine o să știe de unde-s, cine sunt?
Cântări tânguitoare prin zidurile reci
Cerși-vor pentru mine repaosul de veci;
Ci eu aș vrea ca unul, venind de mine-aproape,
Să-mi spuie al tău nume pe-nchisele-mi pleoape,

Apoi – de vor – m-arunce în margine de drum...
Tot îmi va fi mai bine ca-n ceasul de acum.
Din zare depărtată răsar-un stol de corbi,
Să-ntunece tot cerul pe ochii mei cei orbi,
Răsar-o vijelie din margini de pământ,
Dând pulberea-mi țărânii și inima-mi la vânt...

Ci tu rămâi în floare ca luna lui april,
Cu ochii mari și umezi, cu zâmbet de copil,
Din cât ești de copilă să-ntinerești mereu,
Și nu mai știi de mine, că nu m-oi ști nici eu.

(1879)

O, MAMĂ...

O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmii de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

Când voi muri, iubito, la creștet să nu-mi plângi;
Din teiul sfânt și dulce o ramură să frângi,
La capul meu cu grijă tu ramura s-o-ngropi,
Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi;
Simți-o-voi odată umbrind mormântul meu...
Mereu va crește umbra-i, eu voi dormi mereu.

Iar dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă-n triste ziduri de țintirim,

Mormântul să ni-l sape la margine de râu,
Ne pună-n încăperea aceluiaşi sicriu;
De-a pururea aproape vei fi de sânul meu...
Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

(1880)

SCRISOAREA I

Când cu gene ostenite sara suflu-n lumânare,
Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare,
Căci perdelele-ntr-o parte când le dai, şi în odaie
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpaie,
Ea din noaptea amintirii o vecie-ntreagă scoate
De dureri, pe care însă le simţim ca-n vis pe toate.

Lună tu, stăpân-a mării, pe a lumii boltă luneci
Şi gândirilor dând viaţă, suferinţele întuneci;
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară
Şi câţi codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate
Când pluteşti pe mişcătoarea mărilor singurătate!
Câte ţărmuri înflorite, ce palate şi cetăţi,
Străbătute de-al tău farmec ţie singură-ţi arăţi!
Şi în câte mii de case lin pătruns-ai prin ferești,
Câte frunţi pline de gânduri, gânditoare le priveşti!
Vezi pe-un rege ce-mpânzeşte globu-n planuri pe un veac,
Când la ziua cea de mâne abia cuget-un sărac...
Deşi trepte osebite le-au ieşit din urna sorţii,
Deopotrivă-i stăpâneşte raza ta şi geniul morţii;

La acelaşi şir de patimi deopotrivă fiind robi,
Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi!
Unul caută-n oglindă de-şi buclează al său păr,
Altul caută în lume şi în vreme adevăr,
De pe galbenele file el adună mii de coji,
A lor nume trecătoare le însamnă pe răboj;
Iară altu-mparte lumea de pe scândura tărăbii,
Socotind cât aur marea poartă-n negrele-i corăbii.
Iar colo bătrânul dascăl, cu-a lui haină roasă-n coate,
Într-un calcul fără capăt tot socoate şi socoate
Şi de frig la piept şi-ncheie tremurând halatul vechi,
Îşi înfundă gâtu-n guler şi bumbacul în urechi;
Uscăţiv aşa cum este, gârbovit şi de nimic,
Universul fără margini e în degetul lui mic,
Căci sub frunte-i viitorul şi trecutul se încheagă,
Noaptea-adânc-a veciniciei el în şiruri o dezleagă;
Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr.
Aşa el sprijină lumea şi vecia într-un număr.

Pe când luna străluceşte peste-a tomurilor bracuri,
Într-o clipă-l poartă gândul îndărăt cu mii de veacuri,
La-nceput, pe când fiinţă nu era, nici nefiinţă,
Pe când totul era lipsă de viaţă şi voinţă,
Când nu s-ascundea nimica, deşi tot era ascuns...
Când pătruns de sine însuşi odihnea cel nepătruns.
Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă?
N-a fost lume pricepută şi nici minte s-o priceapă,
Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază,
Dar nici de văzut nu fuse şi nici ochi care s-o vază.
Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface,
Şi în sine împăcată stăpânea eterna pace!...
Dar deodat-un punct se mişcă... cel întâi şi singur. Iată-l
Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl...

Punctu-acela de mişcare, mult mai slab ca boaba spumii,
E stăpânul fără margini peste marginile lumii...
De-atunci negura eternă se desface în făşii,
De atunci răsare lumea, lună, soare şi stihii...
De atunci şi până astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute
Şi în roiuri luminoase izvorând din infinit
Sunt atrase în viaţă de un dor nemărginit.
Iar în lumea asta mare, noi copii ai lumii mici,
Facem pe pământul nostru muşunoaie de furnici;
Microscopice popoare, regi, oşteni şi învăţaţi
Ne succedem generaţii şi ne credem minunaţi;
Muşti de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul,
În acea nemărginire ne-nvârtim uitând cu totul
Cum că lumea asta-ntreagă e o clipă suspendată,
Că-ndărătu-i şi-nainte-i întuneric se arată.
Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,
Mii de fire viorie ce cu raza încetează,
Astfel, într-a veciniciei noapte pururea adâncă,
Avem clipa, avem raza, care tot mai ţine încă...
Cum s-o stinge, totul piere, ca o umbră-n întuneric,
Căci e vis al nefiinţii universul cel himeric...

În prezent cugetătorul nu-şi opreşte a sa minte,
Ci-ntr-o clipă gându-l duce mii de veacuri înainte;
Soarele, ce azi e mândru, el îl vede trist şi roş
Cum se-nchide ca o rană printre nori întunecoşi,
Cum planeţii toţi îngheaţă şi s-azvârl rebeli în spaţ,
Ei, din frânele luminii şi ai soarelui scăpaţi;
Iar catapeteasma lumii în adânc s-au înnegrit,
Ca şi frunzele de toamnă toate stelele-au pierit;
Timpul mort şi-ntinde trupul şi devine vecinicie,
Căci nimic nu se întâmplă în întinderea pustie,

Şi în noaptea nefiinţii totul cade, totul tace,
Căci în sine împăcată reîncep-eterna pace...

Începând la talpa însăşi a mulţimii omeneşti
Şi suind în susul scării pân' la frunţile crăieşti,
De a vieţii *lor* enigmă îi vedem pe toţi munciţi,
Făr-a şti să spunem care ar fi mai nenorociţi...
Unul e în toţi, tot astfel precum *una* e în toate,
De asupra tuturora se ridică cine poate,
Pe când alţii stând în umbră şi cu inima smerită
Neştiuţi se pierd în taină ca şi spuma nezărită –
Ce-o să-i pese soartei oarbe ce vor *ei* sau ce gândesc?...
Ca şi vântu-n valuri trece peste traiul omenesc.

Fericească-l scriitorii, toată lumea recunoască-l...
Ce-o să aibă din acestea pentru el bătrânul dascăl?
Nemurire, se va zice. Este drept că viaţa-ntreagă,
Ca şi iedera de-un arbor, de-o idee i se leagă.
„De-oi muri – îşi zice-n sine – al meu nume o să-l poarte
Secolii din gură-n gură şi l-or duce mai departe,
De a pururi, pretutindeni, în ungherul unor crieri
Şi-or găsi, cu al meu nume, adăpost a mele scrieri!"
O, sărmane! ţii tu minte câte-n lume-ai auzit,
Ce-ţi trecu pe dinainte, câte singur ai vorbit?
Prea puţin. De ici, de colo de imagine-o fâşie,
Vre o umbră de gândire, ori un petec de hârtie;
Şi când propria ta viaţă singur n-o ştii pe de rost
O să-şi bată alţii capul s-o pătrunză cum a fost?
Poate vrun pedant cu ochii cei verzui, peste un veac,
Printre tomuri brăcuite aşezat şi el, un brac,
Aticismul limbii tale o să-l pună la cântari,
Colbul ridicat din carte-ţi l-o sufla din ochelari
Şi te-o strânge-n două şiruri, aşezându-te la coadă
În vro notă prizărită sub o pagină neroadă.

Poți zidi o lume-ntreagă, poți s-o sfarămi... orice-ai spune,
Peste toate o lopată de țărână se depune.
Mâna care-au dorit sceptrul universului și gânduri
Ce-au cuprins tot universul încap bine-n patru scânduri...
Or să vie pe-a ta urmă în convoi de-nmormântare,
Splendid ca o ironie cu priviri nepăsătoare...
Iar deasupra tuturora va vorbi vrun mititel,
Nu slăvindu-te pe tine... lustruindu-se pe el
Sub a numelui tău umbră. Iată tot ce te așteaptă.
Ba să vezi... posteritatea este încă și mai dreaptă.
Neputând să te ajungă, crezi c-or vrea să te admire?
Ei vor aplauda desigur biografia subțire
Care s-o-ncerca s-arate că n-ai fost vrun lucru mare,
C-ai fost om cum sunt și dânșii... Măgulit e fiecare
Că n-ai fost mai mult ca dânsul. Și prostatecele nări
Și le umflă orișicine în savante adunări
Când de tine se vorbește. S-a-nțeles de mai nainte
C-o ironică grimasă să te laude-n cuvinte.
Astfel încăput pe mâna a oricărui, te va drege,
Rele-or zice că sunt toate câte nu vor înțelege...
Dar afară de acestea, vor căta vieții tale
Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale –
Astea toate te apropie de dânșii... Nu lumina
Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele și vina,
Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt
Într-un mod fatal legate de o mână de pământ;
Toate micile mizerii unui suflet chinuit
Mult mai mult îi vor atrage decât tot ce ai gândit.

Între ziduri, printre arbori ce se scutură de floare,
Cum revarsă luna plină liniștita ei splendoare!
Și din noaptea amintirii mii de doruri ea ne scoate;
Amorțită li-i durerea, le simțim ca-n vis pe toate,

Căci în propria-ne lume ea deschide poarta-ntrării
Şi ridică mii de umbre după stinsul lumânării...
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,
Şi câţi codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când pluteşti pe mişcătoarea mărilor singurătate,
Şi pe toţi ce-n astă lume sunt supuşi puterii sorţii
Deopotrivă-i stăpâneşte raza ta şi geniul morţii!

(1881)

SCRISOAREA II

De ce pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?
De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi?
De ce dorm, îngrămădite între galbenele file,
Iambii suitori, troheii, săltăreţele dactile?
Dacă tu ştiai problema astei vieţi cu care lupt,
Ai vedea că am cuvinte pana chiar să o fi rupt,
Căci întreb, la ce-am începe să-ncercăm în luptă dreaptă
A turna în formă nouă limba veche şi-nţeleaptă?
Acea tainică simţire care doarme-n a ta harfă
În cuplete de teatru s-o desfaci ca pe o marfă,
Când cu sete cauţi forma ce să poată să te-ncapă,
Să le scrii, cum cere lumea, vro istorie pe apă?
Însă tu îmi vei răspunde că e bine ca în lume
Prin frumoasă stihuire să pătrunză al meu nume,
Să-mi atrag luare-aminte a bărbaţilor din ţară,
Să-mi dedic a mele versuri la cucoane, bunăoară,

Şi dezgustul meu din suflet să-l împac prin a mea minte. –
Dragul meu, cărarea asta s-a bătut de mai nainte;
Noi avem în veacul nostru acel soi ciudat de barzi
Care-ncearcă prin poeme să devie cumularzi,
Închinând ale lor versuri la puternici, la cucoane,
Sunt cântaţi în cafenele şi fac zgomot în saloane;
Iar cărările vieţii fiind grele şi înguste,
Ei încearcă să le treacă prin protecţie de fuste,
Dedicând broşuri la dame a căror bărbaţi ei speră
C-ajungând cândva miniştri le-a deschide carieră. –

De ce nu voi pentru nume, pentru glorie să scriu?
Oare glorie să fie a vorbi într-un pustiu?
Azi, când patimilor proprii muritorii toţi sunt robi,
Gloria-i închipuirea ce o mie de neghiobi
Idolului lor închină, numind mare pe-un pitic
Ce-o beşică e de spumă într-un secol de nimic.

Încorda-voi a mea liră să cânt dragostea? Un lanţ
Ce se-mparte cu frăţie între doi şi trei amanţi.
Ce? să-ngâni pe coardă dulce că de voie te-ai adaos
La cel cor ce-n operetă e condus de Menelaos?
Azi adeseori femeia, ca şi lumea, e o şcoală
Unde-nveţi numai durere, înjosire şi spoială;
La aceste academii de ştiinţi a zânei Vineri
Tot mai des se perindează şi din tineri în mai tineri,
Tu le vezi primind elevii cei imberbi în a lor clas,
Până când din şcoala toată o ruină a rămas.

Vai! tot mai gândeşti la anii când visam în acadèmii,
Ascultând pe vechii dascăli cârpocind la haina vremii,
Ale clipelor cadavre din volume stând s-adune
Şi-n a lucrurilor peteci căutând înţelepciune?

Cu murmurele lor blânde, un izvor de *horum-harum*
Câştigând cu clipoceală *nervum rerum gerendarum*;
Cu evlavie adâncă ne-nvârteau al minţii scripet,
Legănând când o planetă, când pe-un rege din Egipet.

Parcă-l văd pe astronomul cu al negurii repaos
Cum uşor, ca din cutie, scoate lumile din chaos
Şi cum neagra vecinicie ne-o întinde şi ne-nvaţă
Că epocele se-nşiră ca mărgelele pe aţă.
Atunci lumea-n căpăţână se-nvârtea ca o morişcă,
De simţeam, ca Galilei, că comèdia se mişcă. –

Ameţiţi de limbe moarte, de planeţi, de colbul şcolii,
Confundam pe bietul dascăl cu un crai mâncat de molii
Şi privind păinjenişul din tavan, de pe pilaştri,
Ascultam pe craiul Ramses şi visam la ochi albaştri
Şi pe margini de caiete scriam versuri dulci, de pildă
Către vreo trandafirie şi sălbatecă Clotildă.
Îmi plutea pe dinainte cu al timpului amestic
Ba un soare, ba un rege, ba alt animal domestic.
Scârţâirea de condeie dădea farmec astei linişti,
Vedeam valuri verzi de grâne, undoiarea unei inişti,
Capul greu cădea pe bancă, păreau toate-n infinit;
Când suna, ştiam că Ramses trebuia să fi murit.

Atunci lumea cea gândită pentru noi avea fiinţă,
Şi, din contra, cea aievea ne părea cu neputinţă.
Azi abia vedem ce stearpă şi ce aspră cale este
Cea ce poate să convie unei inime oneste;
Iar în lumea cea comună a visa e un pericul,
Căci de ai cumva iluzii eşti pierdut şi eşti ridicul.

Şi de-aceea de-azi-nainte poţi să nu mă mai întrebi
De ce ritmul nu m-abate cu ispită de la trebi,

De ce dorm îngrămădite între galbenele file
Iambii suitori, troheii, săltăreţele dactile...
De-oi urma să scriu în versuri, teamă mi-e ca nu cumva
Oamenii din ziua de-astăzi să mă-nceap-a lăuda.
Dacă port cu uşurinţă şi cu zâmbet a lor ură,
Laudele lor desigur m-ar mâhni peste măsură.

(1881)

SCRISOAREA III

Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă
Ce cu-a turmelor păşune a ei patrie ş-o schimbă
La pământ dormea ţinându-şi căpătâi mâna cea dreaptă;
Dară ochiu-nchis afară, înlăuntru se deşteaptă.
Vede cum din ceruri luna lunecă şi se coboară
Şi s-apropie de dânsul preschimbată în fecioară.
Înflorea cărarea ca de pasul blândei primăveri;
Ochii ei sunt plini de umbra tăinuitelor dureri;
Codrii se înfiorează de atâta frumuseţe,
Apele-ncreţesc în tremur străveziile lor feţe,
Pulbere de diamante cade fină ca o bură,
Scânteind plutea prin aer şi pe toate din natură
Şi prin mândra fermecare sun-o muzică de şoapte,
Iar pe ceruri se înalţă curcubeiele de noapte...
Ea, şezând cu el alături, mâna fină i-o întinde,
Părul ei cel negru-n valuri de mătasă se desprinde:
– Las' să leg a mea viaţă de a ta... În braţu-mi vino
Şi durerea mea cea dulce cu durerea ta alin-o...
Scris în cartea vieţii este şi de veacuri, şi de stele
Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpân vieţii mele.

Şi cum o privea sultanul, ea se-ntunecă... dispare;
Iar din inima lui simte un copac cum că răsare,
Care creşte într-o clipă ca în veacuri, mereu creşte,
Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lăţeşte;
Umbra lui cea uriaşă orizonul îl cuprinde
Şi sub dânsul universul într-o umbră se întinde;
Iar în patru părţi a lumii vede şiruri munţii mari,
Atlasul, Caucazul, Taurul şi Balcanii seculari;
Vede Eufratul şi Tigris, Nilul, Dunărea bătrână –
Umbra arborelui falnic peste toate e stăpână.
Astfel, Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiuri
Şi corăbiile negre legănându-se pe râuri,
Valurile verzi de grâie legănându-se pe lanuri,
Mările ţărmuitoare şi cetăţi lângă limanuri,
Toate se întind nainte-i... ca pe-un uriaş covor,
Vede ţară lângă ţară şi popor lângă popor –
Ca prin neguri alburie se strevăd şi se prefac
În întinsă-mpărăţie sub o umbră de copac.

Vulturii porniţi la ceruri pân' la ramuri nu ajung;
Dar un vânt de biruinţă se porneşte îndelung
Şi loveşte rânduri, rânduri în frunzişul sunător,
Strigăte de-Allah! Allahu! se aud pe sus prin nori,
Zgomotul creştea ca marea turburată şi înaltă,
Urlete de bătălie s-alungau dupăolaltă,
Însă frunzele-ascuţite se îndoaie după vânt
Şi deasupra Romei nouă se înclină la pământ.

Se cutremură sultanul... se deşteaptă... şi pe cer
Vede luna cum pluteşte peste plaiul Eschişer.
Şi priveşte trist la casa şeihului Edebali;
După gratii de fereastră o copilă el zări

Ce-i zâmbeşte, mlădioasă ca o creangă de alun;
E a şeihului copilă, e frumoasa Malcatun.
Atunci el pricepe visul că-i trimis de la profet,
Că pe-o clipă se-nălţase chiar în rai la Mohamet,
Ca din dragostea-i lumească un imperiu se va naşte,
Ai căruia ani şi margini numai cerul le cunoaşte.

Visul său se-nfiripează şi se-ntinde vultureşte,
An cu an împărăţia tot mai largă se sporeşte,
Iară flamura cea verde se înalţă an cu an,
Neam cu neam urmându-i zborul şi sultan după sultan.
Astfel ţară după ţară drum de glorie-i deschid...
Pân-în Dunăre ajunge furtunosul Baiazid...

La un semn, un ţărm de altul, legând vas de vas, se leagă
Şi în sunet de fanfare trece oastea lui întreagă;
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah şi spahii
Vin de-ntunecă pământul la Rovine în câmpii;
Răspândindu-se în roiuri, întind corturile mari...
Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârf de băţ.
Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreţ:
– Ce vrei tu?
– Noi? Bună pace! Şi, de n-o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.

La un semn deschisă-i calea şi s-apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.
– Tu eşti Mircea?
– Da-mpărate!
– Am venit să mi te-nchini,
De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.
– Orice gând ai, împărate, şi oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îţi zic: Bine-ai venit!

Despre partea închinării însă, doamne, să ne ierți;
Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne certi
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila Măriei tale...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.
– Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot
Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedece de-un ciot?
O, tu pici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!
Toată floarea cea vestită a întregului Apus,
Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună
Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.
S-a-mbrăcat în zale lucii cavalerii de la Malta,
Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,
Fulgerele adunat-au contra fulgerului care
În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare.
N-au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face,
Și Apusul își împinse toate neamurile-ncoace;
Pentru-a crucii biruință se mișcară râuri-râuri,
Ori din codri răscolite, ori stârnite din pustiuri;
Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi,
Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!...
La Nicopole văzut-ai câte tabere s-au strâns
Ca să steie înainte-mi ca și zidul neînvins.
Când văzui a lor mulțime, câtă frunză, câtă iarbă,
Cu o ură nempăcată mi-am șoptit atunci în barbă,
Am jurat ca peste dânșii să trec falnic, fără păs,
Din pristolul de la Roma să dau calului ovăs...
Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?
Și, purtat de biruință, să mă-mpiedec de-un moșneg?

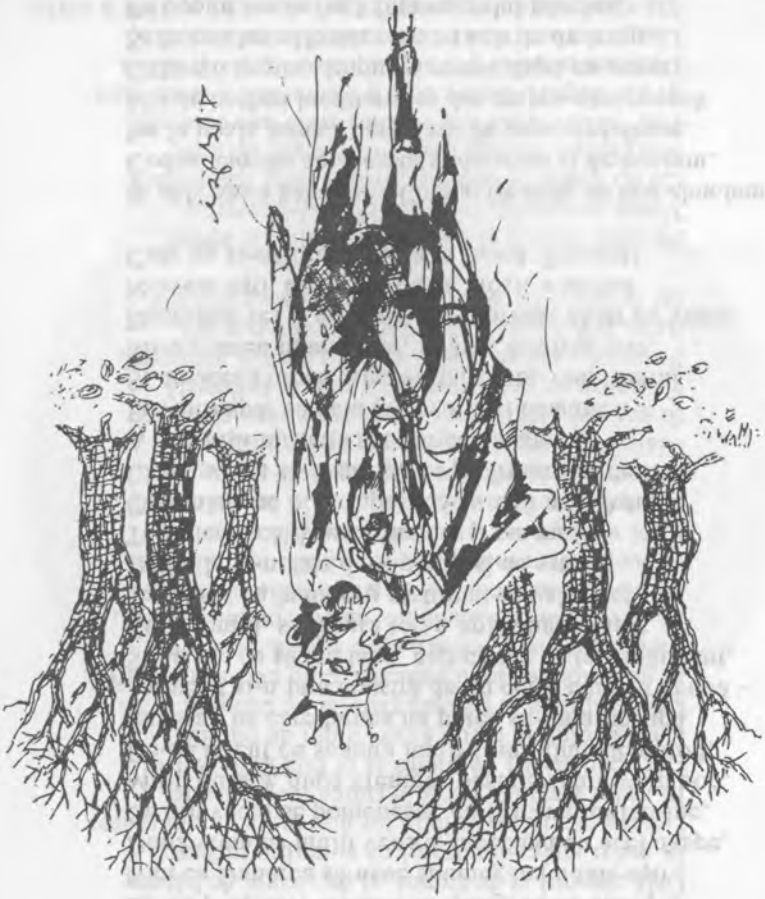

– De-un moşneag, da, împărate, căci moşneagul ce priveşti
Nu e om de rând, el este domnul Ţării Româneşti.
Eu nu ţi-aş dori vrodată să ajungi să ne cunoşti,
Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oşti.
După vremuri mulţi veniră, începând cu acel oaspe,
Ce din vechi se pomeneşte, cu Dariu a lui Istaspe;
Mulţi durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod,
De-au trecut cu spaima lumii şi mulţime de norod;
Împăraţi pe care lumea nu putea să-i mai încapă
Au venit şi-n ţara noastră de-au cerut pământ şi apă –
Şi nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,
Cum veniră, se făcură toţi o apă şi-un pământ.
Te făleşti că înainte-ţi răsturnat-ai valvârtej
Oştile leite-n zale de-mpăraţi şi de viteji?
Tu te lauzi că Apusul înainte ţi s-a pus?
Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
A credinţii biruinţă căta orice cavaler.
Eu? Îmi apăr sărăcia şi nevoile şi neamul...
Şi de-aceea tot ce mişcă-n ţara asta, râul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ţie duşman este,
Duşmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste;
N-avem oşti, dară iubirea de moşie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!

Şi abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium!
Codrul clocoti de zgomot şi de arme şi de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă:
Călăreţii împlu câmpul şi roiesc după un semn
Şi în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn,
Pe copite iau în fugă faţa negrului pământ,
Lănci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt,

Şi ca nouri de aramă şi ca ropotul de grindeni,
Orizonu-ntunecându-l, vin săgeţi de pretutindeni,
Vâjâind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie...
Urlă câmpul şi de tropot, şi de strigăt de bătaie.
În zadar striga-mpăratul ca şi leul în turbare,
Umbra morţii se întinde tot mai mare şi mai mare;
În zadar flamura verde o ridică înspre oaste,
Căci cuprinsă-i de pieire şi în faţă şi în coaste,
Căci se clatină rărite şiruri lungi de bătălie;
Cad asabii ca şi pâlcuri risipite pe câmpie,
În genunchi cădeau pedestri, colo caii se răstoarnă,
Când săgeţile în valuri, care şuieră, se toarnă
Şi, lovind în faţă,-n spate, ca şi crivăţul şi gerul,
Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...
Mircea însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare;
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;
Durduind soseau călării ca un zid înalt de suliţi,
Printre cetele păgâne trec rupându-şi large uliţi;
Risipite se-mprăştie a duşmanilor şiraguri,
Şi gonind biruitoare tot veneau a ţării steaguri,
Ca potop ce prăpădeşte, ca o mare turburată –
Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată.
Acea grindin-oţelită înspre Dunăre o mână,
Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română.

Pe când oastea se aşează, iată soarele apune,
Voind creştetele nalte ale ţării să-ncunune
Cu un nimb de biruinţă; fulger lung încremenit
Mărgineşte munţii negri în întregul asfinţit,
Pân' ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
Şi din neguri, dintre codri, tremurând s-arată luna:
Doamna mărilor ş-a nopţii varsă linişte şi somn.
Lângă cortu-i, unul dintre fiii falnicului domn
Sta zâmbind de-o amintire, pe genunchi scriind o carte,
S-o trimiţă dragei sale, de la Argeş mai departe:

„De din vale de Rovine
Grăim, Doamnă, către Tine,
Nu din gură, ci din carte,
Că ne eşti aşa departe.
Te-am ruga, mări, ruga
Să-mi trimiţi prin cineva
Ce-i mai mândru-n valea Ta:
Codrul cu poienele,
Ochii cu sprâncenele;
Că şi eu trimite-voi
Ce-i mai mândru pe la noi:
Oastea mea cu flamurile,
Codrul şi cu ramurile,
Coiful nalt cu penele,
Ochii cu sprâncenele.
Şi să ştii că-s sănătos,
Că, mulţămind lui Cristos,
Te sărut, Doamnă, frumos."

. . . . . .

De-aşa vremi se-nvredniciră cronicarii şi rapsozii;
Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii şi irozii...
În izvoadele bătrâne pe eroi mai pot să caut;
Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut
Poţi să-ntâmpini patrioţii ce-au venit de-atunci încolo?
Înaintea acestora tu ascunde-te, Apollo!
O, eroi! care-n trecutul de măriri vă adumbriseţi,
Aţi ajuns acum de modă de vă scot din letopiseţ
Şi, cu voi drapându-şi nula, vă citează toţi nerozii;
Mestecând veacul de aur în noroiul greu al prozii.
Rămâneţi în umbră sfântă, Basarabi şi voi, Muşatini,
Descălecători de ţară, dătători de legi şi datini,
Ce cu plugul şi cu spada aţi întins moşia voastră
De la munte pân' la mare şi la Dunărea albastră.

Au *prezentul* nu ni-i mare? N-o să-mi dea ce o să cer?
N-o să aflu într-ai noştri vreun falnic juvaer?
Au la Sybaris nu suntem lângă capiştea spoielii?
Nu se nasc glorii pe stradă şi la uşa cafenelii,
N-avem oameni ce se luptă cu retoricele suliţi
În aplauzele grele a canaliei de uliţi,
Panglicari în ale ţării, care joacă ca pe funii,
Măşti cu toate de renume din comedia minciunii?
Au de *patrie, virtute* nu vorbeşte liberalul,
De ai crede că viaţa-i e curată ca cristalul?
Nici visezi că înainte-ţi stă un stâlp de cafenele,
Ce îşi râde de-aste vorbe îngânându-le pe ele.
Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget
Cu privirea-mpăroşată şi la fălci umflat şi buget,
Negru, cocoşat şi lacom, un izvor de şiretlicuri,
La tovarăşii săi spune veninoasele-i nimicuri;
Toţi pe buze-având virtute, iar în ei monedă calpă,
Quintesenţă de mizerii de la creştet până-n talpă.
Şi deasupra tuturora, oastea să şi-o recunoască,
Îşi aruncă pocitura bulbucaţii ochi de broască...
Dintr-aceştia ţara noastră îşi alege astăzi solii!
Oameni vrednici ca să şază în zidirea sfintei Golii,
În cămeşi cu mâneci lunge şi pe capete scufie,
Ne fac legi şi ne pun biruri, ne vorbesc filosofie.
Patrioţii! Virtuoşii, ctitori de aşezăminte
Unde spumegă desfrâul în mişcări şi în cuvinte,
Cu evlavie de vulpe, ca în strane, şed pe locuri
Şi aplaudă frenetic schime, cântece şi jocuri...
Şi apoi în sfatul ţării se adun să se admire
Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subţire;
Toate mutrele acestea sunt pretinse de roman,
Toată greco-bulgărimea e nepoata lui Traian!

Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi,
Să ajung-a fi stăpână şi pe ţară şi pe noi!
Tot ce-n ţările vecine e smintit şi stârpitură,
Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,
Tot ce e perfid şi lacom, tot Fanarul, toţi iloţii,
Toţi se scurseră aicea şi formează patrioţii,
Încât fonfii şi flecarii, găgăuţii şi guşaţii,
Bâlbâiţi cu gura strâmbă sunt stăpânii astei naţii!

Voi sunteţi urmaşii Romei? Nişte răi şi nişte fameni!
I-e ruşine omenirii să vă zică vouă oameni!
Şi această ciumă-n lume şi aceste creaturi
Nici ruşine n-au să ieie în smintitele lor guri
Gloria neamului nostru spre-a o face de ocară,
Îndrăznesc ca să rostească pân' şi numele tău... ţară!

La Paris, în lupanare de cinismu şi de lene,
Cu femeile-i pierdute şi-n orgiile-i obscene,
Acolo v-aţi pus averea, tinereţele la *stos*...
Ce a scos din voi Apusul când nimic nu e de scos?

Ne-aţi venit apoi, drept minte o sticluţă de pomadă,
Cu monoclu-n ochi, drept armă beţişor de promenadă,
Vestejiţi fără de vreme, dar cu creieri de copil,
Drept ştiinţ-având în minte vreun vals de Bal-Mabil,
Iar în schimb cu-averea toată vrun papuc de curtezană...
O, te-admir, progenitură de origine romană!
Şi acum priviţi cu spaimă faţa noastră sceptic-rece,
Vă miraţi cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece?
Când vedem că toţi aceia care vorbe mari aruncă
Numai banul îl vânează şi câştigul fără muncă,
Azi, când fraza lustruită nu ne poate înşela,
Astăzi alţii sunt de vină, domnii mei, nu este-aşa?

Prea v-aţi arătat arama, sfâşiind această ţară,
Prea făcurăţi neamul nostru de ruşine şi ocară,
Prea v-aţi bătut joc de limbă, de străbuni şi obicei,
Ca să nu s-arate-odată ce sunteţi – nişte mişei!
Da, câştigul fără muncă, iată singura pornire;
Virtutea? e-o nerozie; Geniul? o nefericire.

Dar lăsaţi măcar strămoşii ca să doarmă-n colb de cronici;
Din trecutul de mărire v-ar privi cel mult ironici.
Cum nu vii tu, Ţepeş doamne, ca punând mâna pe ei,
Să-i împarţi în două cete: în smintiţi şi în mişei,
Şi în două temniţi large cu de-a sila să-i aduni,
Să dai foc la puşcărie şi la casa de nebuni!

(1881)

SCRISOAREA IV

Stă castelul singuratic, oglindindu-se în lacuri,
Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri;
Se înalţă în tăcere dintre rariştea de brazi,
Dând atâta întunerec rotitorului talaz.
Prin ferestrele arcate, după geamuri, tremur numa
Lungi perdele încreţite, care scânteie ca bruma.
Luna tremură pe codri, se aprinde, se măreşte,
Muchi de stâncă, vârf de arbor ea pe ceruri zugrăveşte,
Iar stejarii par o strajă de giganţi ce-o înconjoară,
Răsăritul ei păzindu-l ca pe-o tainică comoară.

Numai lebedele albe, când plutesc încet din trestii,
Domnitoare peste ape, oaspeți liniștei acestei,
Cu aripele întinse se mai scutură și-o taie,
Când în cercuri tremurânde, când în brazde de văpaie.
Papura se mișcă-n freamăt de al undelor cutrier,
Iar în iarba înflorită, somnoros suspin-un grier...
E atâta vară-n aer, e atât de dulce zvonul...
Singur numai cavalerul suspinând privea balconul
Ce-ncărcat era de frunze, de îi spânzur prin ostrețe
Roze roșie de Șiras și liane-n fel de fețe.
Respirarea cea de ape îl îmbată, ca și sara:
Peste farmecul naturii dulce-i picură ghitara:

„O, arată-mi-te iară-n haină lungă de mătasă,
Care pare încărcată de o pulbere-argintoasă,
Te-aș privi o viață-ntreagă în cununa ta de raze,
Pe când mâna ta cea albă părul galben îl netează.
Vino! Joacă-te cu mine... cu norocul meu... mi-aruncă
De la sânul tău cel dulce floarea veștedă de luncă,
Ca pe coardele ghitarei răsunând încet să cadă...
Ah! E-atât de albă noaptea, parc-ar fi căzut zăpadă.
Ori în umbra parfumată a buduarului să vin,
Să mă-mbete acel miros de la pânzele de in;
Cupido, un paj șăgalnic, va ascunde cu-a lui mână
Vioriul glob al lampei, mlădioasa mea stăpână!"

Și uscat foșni mătasa pe podele, între glastre,
Între rozele de Șiras și lianele albastre;
Dintre flori copila râde și se-nclină peste gratii –
Ca un chip ușor de înger e-arătarea adoratei –
Din balcon i-aruncă-o roză și cu mânile la gură
Pare că îl dojenește când șoptește cu căldură:

Apoi iar dispare-nluntru... auzi pasuri ce coboară...
Şi ieşind pe uşă iute, ei s-au prins de subsuoară.
Braţ de braţ păşesc alături... le stă bine laolaltă,
Ea frumoasă şi el tânăr, el înalt şi ea înaltă.
Iar în umbra de la maluri se desface-acum la larg
Luntrea cu-ale ei vintrele spânzurate de catarg
Şi încet înaintează în lovire de lopeţi,
Legănând atâta farmec şi atâtea frumuseţi...

Luna... luna iese-ntreagă, se înalţ-aşa bălaie
Şi din ţărm în ţărm durează o cărare de văpaie,
Ce pe-o repede-nmiire de mici unde o aşterne
Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne;
Şi cu cât lumina-i dulce tot mai mult se lămureşte,
Cu-atât valurile apei, cu-atât ţărmul parcă creşte,
Codrul pare tot mai mare, parcă vine mai aproape
Dimpreună cu al lunei disc, stăpânitor de ape.
Iară tei cu umbra lată şi cu flori până-n pământ
Înspre apa-ntunecată lin se scutură de vânt;
Peste capul blond al fetei zboară florile ş-o plouă...
Ea se prinde de grumazu-i cu mânuţele-amândouă
Şi pe spate-şi lasă capul: – Mă uimeşti dacă nu mântui...
Ah, ce fioros de dulce de pe buza ta cuvântu-i!
Cât de sus ridici acuma în gândirea ta pe-o roabă,
Când durerea ta din suflet este singura-mi podoabă.
Şi cu focul blând din glasu-ţi tu mă dori şi mă cutremuri,
De îmi pare o poveste de amor din alte vremuri;
Visurile tale toate, ochiul tău atât de tristu-i,
Cu-a lui umed-adâncime toată mintea mea o mistui...
Dă-mi-i mie ochii negri... nu privi cu ei în laturi,
Căci de noaptea lor cea dulce vecinic n-o să mă mai saturi –
Aş orbi privind într-înşii... O, ascultă numa-ncoace,
Cum la vorbă mii de valuri stau cu stelele proroace!

Codrii negri aiurează şi izvoarele-i albastre
Povestesc ele-nde ele numai dragostele noastre
Şi luceferii ce tremur aşa reci prin negre cetini,
Tot pământul, lacul, cerul... toate, toate ni-s prietini...
Ai putea să lepezi cârma şi lopeţile să lepezi,
După propria lor voie să ne ducă unde repezi,
Căci oriunde numai ele ar dori ca să ne poarte,
Pretutindeni fericire... de-i viaţă, de e moarte.

Fantazie, fantazie, când suntem numai noi singuri,
Ce ades mă porţi pe lacuri şi pe mare şi prin crânguri!
Unde ai văzut vrodată aste ţări necunoscute?
Când se petrecur-aceste? La o mie patru sute?
Azi n-ai chip în toată voia în privirea-i să te pierzi,
Cum îţi vine, cum îţi place pe copilă s-o desmierzi,
După gât să-i aşezi braţul, gură-n gură, piept la piept,
S-o întrebi numai cu ochii: „Mă iubeşti tu? Spune drept!"

Aş! abia ţi-ai întins mâna, sare ivărul la uşă,
E-un congres de rubedenii, vreun unchi, vreo mătuşă...
Iute capul într-o parte şi te uiţi în jos smerit...
Oare nu-i în lumea asta vrun ungher pentru iubit?
Şi ca mumii egiptene stau cu toţii-n scaun ţepeni,
Tu cu mânile-ncleştate, mai cu degetele depeni,
Mai sucești vreo ţigară, numeri fire de musteţi
Şi-n probleme culinare te încerci a fi isteţ.

Sunt sătul de-aşa viaţă... nu sorbind a ei pahară,
Dar mizeria aceasta, proza asta e amară.
Să sfinţeşti cu mii de lacrimi un instinct atât de van
Ce le-abate şi la pasări de vreo două ori pe an?
Nu trăiţi voi, ci un altul vă inspiră – el trăieşte,
El cu gura voastră râde, el se-ncântă, el şopteşte.

Căci a voastre vieţi cu toate sunt ca undele ce curg,
Vecinic este numai râul: râul este Demiurg.
Nu simţiţi c-amorul vostru e-un amor străin? Nebuni!
Nu simţiţi că-n proaste lucruri voi vedeţi numai minuni?
Nu vedeţi c-acea iubire serv-o cauză din natură?
Că e leagăn unor vieţe ce seminţe sunt de ură?
Nu vedeţi că râsul vostru e în fiii voştri plâns,
Că-i de vină cum că neamul Cain încă nu s-a stâns?
O, teatru de păpuşe... zvon de vorbe omeneşti,
Povestesc ca papagalii mii de glume şi poveşti
Fără ca să le priceapă... După ele un actor
Stă de vorbă cu el însuşi, spune zeci de mii de ori
Ce-a spus veacuri dupolaltă, ce va spune veacuri încă
Pân' ce soarele s-o stinge în genunea cea adâncă.
Ce? Când luna se strecoară printre nouri, prin pustii,
Tu cu lumea ta de gânduri după ea să te aţii?
Să aluneci pe poleiul de pe uliţele ninse,
Să priveşti prin lucii geamuri la luminile aprinse
Şi s-o vezi înconjurată de un roi de pierde-vară,
Cum zâmbeşte tuturora cu gândirea ei uşoară?
S-auzi zornetul de pinteni şi foşnirile de rochii,
Pe când ei sucesc musteaţa, iară ele fac cu ochii?
Când încheie cu-o privire amoroasele-nţelegeri,
Cu ridicula-ţi simţire tu la poarta ei să degeri?
Pătimaş şi îndărătnic s-o iubeşti ca un copil
Când ea-i rece şi cu toane ca şi luna lui april?
Încleştând a tale braţe toată mintea să ţi-o pierzi?
De la creştet la picioare s-o admiri şi s-o desmierzi
Ca pe-o marmură de Paros sau o pânză de Correggio,
Când ea-i rece şi cochetă? Eşti ridicul, înţelege-o...
Da... visam odinioară pe acea ce m-ar iubi,
Când aş sta pierdut pe gânduri, peste umăr mi-ar privi,

Aş simţi-o că-i aproape şi ar şti c-o înţeleg...
Din sărmana noastră viaţă am dura roman întreg...
N-o mai caut... Ce să-caut? E acelaşi cântec vechi.
Setea liniştei eterne care-mi sună în urechi;
Dar organele-s sfărmate şi-n strigări iregulare
Vechiul cântec mai străbate cum în nopţi izvorul sare.
P-ici, pe colo mai străbate câte-o rază mai curată
Dintr-un *Carmen Saeculare* ce-l visai şi eu odată.
Altfel şuieră şi strigă, scapără şi rupt răsună,
Se împing tumultuoase şi sălbatece pe strună,
Şi în gându-mi trece vântul, capul arde pustiit,
Aspru, rece sună cântul cel etern neisprăvit...
Unde-s şirurile clare din viaţa-mi să le spun?
Ah! organele-s sfărmate şi maestrul e nebun!

(1881)

SCRISOAREA V

Biblia ne povesteşte de Samson cum că muierea,
Când dormea, tăindu-i părul, i-a luat toată puterea,
De l-au prins apoi duşmanii, l-au legat şi i-au scos ochii,
Ca dovadă de ce suflet stă în piepţii unei rochii...
Tinere, ce plin de visuri urmăreşti vreo femeie,
Pe când luna, scut de aur, străluceşte prin alee
Şi pătează umbra verde cu misterioase dungi,
Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.
Te îmbeţi de feeria unui mândru vis de vară,
Care-n *tine* se petrece... Ia întreab-o bunăoară –
O să-ţi spuie de panglice, de volane şi de mode,
Pe când inima ta bate ritmul sfânt al unei ode...
Când cochetă de-al tău umăr ţi se razimă copila,
Dac-ai inimă şi minte, te gândeşte la Dalila.

E frumoasă, se-nțelege... Ca copiii are haz,
Și când râde face încă și gropițe în obraz
Și gropițe face-n unghiul ucigașei sale guri
Și la degetele mânii și la orice-ncheieturi.
Nu e mică, nu e mare, nu-i subțire, ci-mplinită,
Încât ai ce strânge-n brațe – numai bună de iubită.
Tot ce-ar zice i se cade, tot ce face-i șade bine
Și o prinde orice lucru, căci așa se și cuvine.
Dacă vorba-i e plăcută, și tăcerea-i încă place;
Vorba zice: „fugi încolo!", râsul zice: „vino-ncoace!"
Îmblă parcă amintindu-și vreun cântec, alintată,
Pare că i-ar fi tot lene și s-ar cere sărutată.
Și se-nalță din călcâie să-ți ajungă pân' la gură,
Dăruind c-o sărutare acea tainică căldură
Ce n-o are decât numai sufletul unei femei...
Câtă fericire crezi tu c-ai găsi în brațul ei!
Te-ai însenina văzându-i rumenirea din obraji –
Ea cu toane, o crăiasă, iar tu tânăr ca un paj –
Și adânc privind în ochii-i, ți-ar părea cum că înveți
Cum viața preț să aibă și cum moartea s-aibă preț.
Și, înveninat de-o dulce și fermecătoare jale,
Ai vedea în ea crăiasa lumii gândurilor tale,
Așa că, închipuindu-ți lăcrămoasele ei gene,
Ți-ar părea mai mândră decât Venus Anadyomene,
Și, în chaosul uitării, oricum orele alerge,
Ea din ce în ce mai dragă ți-ar cădea pe zi ce merge.

Ce iluzii! Nu-nțelegi tu, din a ei căutătură,
Că deprindere, grimasă este zâmbetul pe gură,
Că întreaga-i frumusețe e în lume de prisos
Și că sufletul ți-l pierde fără de nici un folos?
În zadar boltita lră, ce din șapte coarde sună,
Tânguirea ta de moarte în cadențele-i adună;

În zadar în ochi avea-vei umbre mândre din poveşti,
Precum iarna se aşează flori de gheaţă pe fereşti,
Când în inimă e vară...; în zadar o rogi: „Consacră-mi
Creştetul cu-ale lui gânduri, să-l sfinţesc cu-a mele lacrămi!"
Ea nici poate să-nţeleagă că nu *tu* o vrei... că-n tine
E un demon ce-nsetează după dulcile-i lumine,
C-acel demon plânge, râde, neputând s-auză plânsu-şi,
Că o vrea... spre-a se-nţelege în sfârşit pe sine însuşi,
Că se zbate ca un sculptor fără braţe şi că geme
Ca un maistru ce-asurzeşte în momentele supreme,
Pân-a nu ajunge-n culmea dulcii muzice de sfere,
Ce-o aude cum se naşte din rotire şi cădere.
Ea nu ştie c-acel demon vrea să aibă de model
Marmura-i cu ochii negri şi cu glas de porumbel
Şi că nu-i cere drept jertfă pe-un altar înalt să moară,
Precum în vechimea sfântă se junghiau odinioară
Virginile ce stătură sculptorilor de modele,
Când tăiau în marmor chipul unei zâne după ele.

S-ar pricepe pe el însuşi acel demon... s-ar renaşte,
Mistuit de focul propriu, el atunci s-ar recunoaşte
Şi, pătruns de-ale lui patimi şi amoru-i, cu nesaţiu
El ar frânge-n vers adonic limba lui ca şi Horaţiu;
Ar atrage-n visu-i mândru a izvoarelor murmururi,
Umbra umedă din codri, stelele ce ard de-a pururi,
Şi-n acel moment de taină, când s-ar crede că-i ferice,
Poate-ar învia în ochiu-i ochiul lumii cei antice
Şi cu patimă adâncă ar privi-o s-o adore,
De la ochii ei cei tineri mântuirea s-o implore;
Ar voi în a lui braţe să o ţină-n veci de veci,
Dezgheţând cu sărutarea-i raza ochilor ei reci.
Căci de piatră de-ar fi încă s-a-ncălzi de-atât amor,
Când, căzându-i în genunche, i-ar vorbi tânguitor,

Fericirea înecându-l, el ar sta să-nnebunească,
Ca-n furtuna lui de patimi şi mai mult să o iubească.
Ştie oare ea că poate ca să-ţi dea o lume-ntreagă,
C-aruncându-se în valuri şi cercând să te-nţeleagă
Ar împlea-a ta adâncime cu luceferi luminoşi?

Cu zâmbiri de curtezană şi cu ochi bisericoşi,
S-ar preface că pricepe. Măgulite toate sunt
De-a fi umbra frumuseţii cei eterne pe pământ.
O femeie între flori zi-i şi o floare-ntre femei –
Ş-o să-i placă. Dar o pune să aleagă între trei
Ce-o-nconjoară, toţi zicând că o iubesc – cât de naivă –
Vei vedea că de odată ea devine pozitivă.
Tu cu inima şi mintea poate eşti un paravan
După care ea atrage vreun june curtezan,
Care intră ca actorii cu păsciorul mărunţel,
Lăsând val de mirodenii şi de vorbe după el,
O chioreşte cu lornionul, butonat cu o garofă,
Operă croitorească şi în spirit, şi în stofă;
Poate că-i convin tuspatru craii cărţilor de joc
Şi-n cămara inimioarei i-aranjează la un loc...
Şi când dama cochetează cu privirile-i galante,
Împărţind ale ei vorbe între-un crai bătrân şi-un fante,
Nu-i minune ca simţirea-i să se poată înşela,
Să confunde-un crai de pică cu un crai de mahala...
Căci cu dorul tău demonic va vorbi călugăreşte,
Pe când craiul cel de pică de s-arată, pieptu-i creşte,
Ochiul îngheţat i-l umplu gânduri negre de amor
Şi deodată e vioaie, stă picior peste picior,
Ş-acel sec în judecata-i e cu duh şi e frumos...

A visa că adevărul sau alt lucru de prisos
E în stare ca să schimbe în natur-un fir de păr,
Este piedica eternă ce-o punem la adevăr.

Aşadar, când plin de visuri, urmăreşti vreo femeie,
Pe când luna, scut de aur, străluceşte prin alee
Şi pătează umbra verde cu fantasticele-i dungi:
Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.
Te îmbeţi de feeria unui mândru vis de vară,
Care-n *tine* se petrece...
Ia întreab-o, bunăoară,
Ş-o să-ţi spuie de panglice, de volane şi de mode.
Pe când inima ta bate-n ritmul sfânt al unei ode...
Când vezi piatra ce nu simte nici durerea şi nici mila –
De ai inimă şi minte – feri în lături, e Dalila!

(1886-1890)

LUCEAFĂRUL

A fost odată ca-n poveşti,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărăteşti,
O prea frumoasă fată.

Şi era una la părinţi
Şi mândră-n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinţi
Şi luna între stele.

Din umbra falnicelor bolţi
Ea pasul şi-l îndreaptă
Lângă fereastră, unde-n colţ
Luceafărul aşteaptă.

Privea în zare cum pe mări
Răsare şi străluce,
Pe mişcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Îl vede azi, îl vede mâni,
Astfel dorinţa-i gata;
El iar, privind de săptămâni,
Îi cade dragă fata.

Cum ea pe coate-şi răzima
Visând ale ei tâmple,
De dorul lui şi inima
Şi sufletu-i se împle.

Şi cât de viu s-aprinde el
În orişicare sară,
Spre umbra negrului castel
Când ea o să-i apară.

*

Şi pas cu pas pe urma ei
Alunecă-n odaie,
Ţesând cu recile-i scântei
O mreajă de văpaie.

Şi când în pat se-ntinde drept
Copila să se culce,
I-atinge mânile pe piept,
I-nchide geana dulce;

Şi din oglindă luminiş
Pe trupu-i se revarsă,

Pe ochii mari, bătând închişi
Pe faţa ei întoarsă.

Ea îl privea cu un surâs,
El tremura-n oglindă,
Căci o urma adânc în vis
De suflet să se prindă.

Iar ea vorbind cu el în somn,
Oftând din greu suspină:
– O, dulce-al nopţii mele domn,
De ce nu vii tu? Vină!

Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n casă şi în gând
Şi viaţa-mi luminează!

El asculta tremurător,
Se aprindea mai tare
Şi s-arunca fulgerător,
Se cufunda în mare;

Şi apa unde-au fost căzut
În cercuri se roteşte,
Şi din adânc necunoscut
Un mândru tânăr creşte.

Uşor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestei
Şi ţine-n mână un toiag
Încununat cu trestii.

Părea un tânăr voievod
Cu păr de aur moale,
Un vânăt giulgi se-ncheie nod
Pe umerele goale.

Iar umbra feței străvezii
E albă ca de ceară –
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scânteie-n afară.

– Din sfera mea venii cu greu
Ca să-ți urmez chemarea,
Iar cerul este tatăl meu
Și mumă-mea e marea.

Ca în cămara ta să vin,
Să te privesc de-aproape,
Am coborât cu-al meu senin
Și m-am născut din ape.

O, vin'! odorul meu nespus,
Și lumea ta o lasă;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

Colo-n palate de mărgean
Te-oi duce veacuri multe,
Și toată lumea-n ocean
De tine o s-asculte.

– O, ești frumos cum numa-n vis
Un înger se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată;

Apollo

Străin la vorbă şi la port,
Luceşti fără de viaţă,
Căci eu sunt vie, tu eşti mort,
Şi ochiul tău mă-ngheaţă.

*

Trecu o zi, trecură trei
Şi iarăşi, noaptea, vine
Luceafărul deasupra ei
Cu razele-i senine.

Ea trebui de el în somn
Aminte să-şi aducă
Şi dor de-al valurilor domn
De inim-o apucă:

– Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n casă şi în gând
Şi viaţa-mi luminează!

Cum el din cer o auzi,
Se stinse cu durere,
Iar ceru-ncepe a roti
În locul unde piere;

În aer rumene văpăi
Se-ntind pe lumea-ntreagă,
Şi din a chaosului văi
Un mândru chip se-ncheagă;

Pe negre vițele-i de păr
Coroana-i arde pare,

Venea plutind în adevăr
Scăldat în foc de soare.

Din negru giulgi se desfăşor
Marmoreele braţe,
El vine trist şi gânditor
Şi palid e la faţă;

Dar ochii mari şi minunaţi
Lucesc adânc himeric,
Ca două patimi fără saţ
Şi pline de-ntuneric.

– Din sfera mea venii cu greu
Ca să te-ascult ş-acuma,
Şi soarele e tatăl meu,
Iar noaptea-mi este muma;

O, vin', odorul meu nespus
Şi lumea ta o lasă;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

O, vin', în părul tău bălai
S-anin cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să răsai
Mai mândră decât ele.

– O, eşti frumos cum numa-n vis
Un demon se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată!

Mă dor de crudul tău amor
A pieptului meu coarde,
Şi ochii mari şi grei mă dor,
Privirea ta mă arde.

– Dar cum ai vrea să mă cobor?
Au nu-nţelegi tu oare
Cum că eu sunt nemuritor,
Şi tu eşti muritoare?

– Nu caut vorbe pe ales.
Nici ştiu cum aş începe –
Deşi vorbeşti pe înţeles,
Eu nu te pot pricepe;

Dar dacă vrei cu crezământ
Să te-ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pământ,
Fii muritor ca mine.

– Tu-mi cei chiar nemurirea mea
În schimb pe-o sărutare,
Dar voi să ştii asemenea
Cât te iubesc de tare:

Da, mă voi naşte din păcat,
Primind o altă lege;
Cu veşnicia sunt legat,
Ci voi să mă dezlege.

Şi se tot duce... S-a tot dus,
De dragu-unei copile,
S-a rupt din locul lui de sus,
Pierind mai multe zile.

*

În vremea asta Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce împle cupele cu vin
Mesenilor la masă,

Un paj ce poartă pas cu pas
A-mpărătesii rochii,
Băiat din flori şi de pripas,
Dar îndrăzneţ cu ochii,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furişează pânditor
Privind la Cătălina.

Dar ce frumoasă se făcu
Şi mândră, arz-o focul;
Ei Cătălin, acu-i acu
Ca să-ţi încerci norocul.

Şi-n treacăt o cuprinse lin
Într-un ungher degrabă.
– Da' ce vrei, mări Cătălin?
Ia du-t' de-ţi vezi de treabă.

– Ce voi? Aş vrea să nu mai stai
Pe gânduri totdeuna.
Să râzi mai bine şi să-mi dai
O gură, numai una.

– Dar nici nu ştiu măcar ce-mi ceri,
Dă-mi pace, fugi departe –

O, de luceafărul din cer
M-a prins un dor de moarte.

– Dacă nu ştii, ţi-aş arăta.
Din bob în bob amorul,
Ci numai nu te mânia,
Ci stai cu binişorul.

Cum vânătoru-ntinde-n crâng
La păsărele laţul,
Când ţi-oi întinde braţul stâng
Să mă cuprinzi cu braţul;

Şi ochii tăi nemişcători
Sub ochii mei rămâie...
De te înalţ de subsuori
Te-nalţă din călcâie;

Când faţa mea se pleacă-n jos,
În sus rămâi cu faţa,
Să ne privim nesăţios
Şi dulce toată viaţa;

Şi ca să-ţi fie pe deplin
Iubirea cunoscută,
Când sărutându-te mă-nclin,
Tu iarăşi mă sărută.

Ea-l asculta pe copilaş
Uimită şi distrasă,
Şi ruşinos şi drăgălaş,
Mai nu vrea, mai se lasă,

Şi-i zise-ncet: – Încă de mic
Te cunoşteam pe tine,
Şi guraliv, şi de nimic,
Te-ai potrivi cu mine...

Dar un luceafăr, răsărit
Din liniştea uitării,
Dă orizon nemărginit
Singurătăţii mării;

Şi tainic genele le plec,
Căci mi le împle plânsul
Când ale apei valuri trec
Călătorind spre dânsul;

Luceşte c-un amor nespus,
Durerea să-mi alunge,
Dar se înalţă tot mai sus,
Ca să nu-l pot ajunge.

Pătrunde trist cu raze reci
Din lumea ce-l desparte...
În veci îl voi iubi şi-n veci
Va rămânea departe...

De-aceea zilele îmi sunt
Pustii ca nişte stepe,
Dar nopţile-s de-un farmec sfânt
Ce nu-l mai pot pricepe.

– Tu eşti copilă, asta e...
Hai ş-om fugi în lume.
Doar ni s-or pierde urmele
Şi nu ne-or şti de nume,

Căci amândoi vom fi cuminți.
Vom fi voioși și teferi,
Vei pierde dorul de părinți
Și visul de luceferi.

*

Porni luceafărul. Creșteau
În cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
În tot atâtea clipe.

Un cer de stele dedesupt,
Deasupra-i cer de stele –
Părea un fulger nentrerupt
Rătăcitor prin ele.

Și din a chaosului văi,
Jur-împrejur de sine,
Vedea, ca-n ziua cea dentâi,
Cum izvorau lumine;

Cum izvorând îl înconjor
Ca niște mări, de-a-notul...
El zboară, gând purtat de dor.
Pân' piere totul, totul;

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște.
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.

Nu e nimic, și totuși e
O sete care-l soarbe.
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe.

– De greul negrei vecinicii,
Părinte, mă dezleagă
Şi lăudat pe veci să fii
Pe-a lumii scară-ntreagă;

O, cere-mi, Doamne, orice preţ
Dar dă-mi o altă soarte,
Căci tu izvor eşti de vieţi
Şi dătător de moarte;

Reia-mi al nemuririi nimb
Şi focul din privire,
Şi pentru toate dă-mi în schimb
O oră de iubire...

Din chaos, Doamne,-am apărut
Şi m-aş întoarce-n chaos...
Şi din repaos m-am născut,
Mi-e sete de repaos.

– Hyperion, ce din genuni
Răsai c-o-ntreagă lume,
Nu cere semne şi minuni
Care n-au chip şi nume;

Tu vrei un om să te socoţi,
Cu ei să te asameni?
Dar piară oamenii cu toţi,
S-ar naşte iarăşi oameni.

Ei numai doar durează-n vânt
Deşerte idealuri –
Când valuri află un mormânt,
Răsar în urmă valuri;

Ei doar au stele cu noroc
Şi prigoniri de soarte,
Noi nu avem nici timp, nici loc
Şi nu cunoaştem moarte.

Din sânul veciniculuí ieri
Trăieşte azi ce moare,
Un soare de s-ar stinge-n cer
S-aprinde iarăşi soare;

Părând pe veci a răsări,
Din urmă moartea-l paşte,
Căci toţi se nasc spre a muri
Şi mor spre a se naşte.

Iar tu, Hyperion, rămâi
Oriunde ai apune...
Cere-mi cuvântul meu dentâi –
Să-ţi dau înţelepciune?

Vrei să dau glas acelei guri,
Ca dup-a ei cântare
Să se ia munţii cu păduri
Şi insulele-n mare?

Vrei poate-n faptă să arăţi
Dreptate şi tărie?
Ţi-aş da pământul în bucăţi
Să-l faci împărăţie.

Îţi dau catarg lângă catarg,
Oştiri spre a străbate
Pământu-n lung şi marea-n larg,
Dar moartea nu se poate...

Şi pentru cine vrei să mori?
Întoarce-te, te-ndreaptă
Spre-acel pământ rătăcitor
Şi vezi ce te aşteaptă.

*

În locul lui menit din cer
Hyperion se-ntoarse
Şi, ca şi-n ziua cea de ieri,
Lumina şi-o revarsă.

Căci este sara-n asfinţit
Şi noaptea o să-nceapă;
Răsare luna liniştit
Şi tremurând din apă

Şi imple cu-ale ei scântei
Cărările din crânguri.
Sub şirul lung de mândri tei
Şedeau doi tineri singuri:

– O, lasă-mi capul meu pe sân,
Iubito, să se culce
Sub raza ochiului senin
Şi negrăit de dulce;

Cu farmecul luminii reci
Gândirile străbate-mi,
Revarsă linişte de veci
Pe noaptea mea de patimi.

Şi de asupra mea rămâi
Durerea mea de-o curmă,

Căci eşti iubirea mea dentâi
Şi visul meu din urmă.

Hyperion vedea de sus
Uimirea-n a lor faţă:
Abia un braţ pe gât i-a pus
Şi ea l-a prins în braţe...

Miroase florile-argintii
Şi cad, o dulce ploaie,
Pe creştetele-a doi copii
Cu plete lungi, bălaie.

Ea, îmbătată de amor,
Ridică ochii. Vede
Luceafărul. Şi-ncetişor
Dorinţele-i încrede:

– Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n codru şi în gând.
Norocu-mi luminează!

El tremură ca alte dăţi
În codri şi pe dealuri,
Călăuzind singurătăţi
De mişcătoare valuri;

Dar nu mai cade ca-n trecut
În mări din tot înaltul:
– Ce-ţi pasă ţie, chip de lut,
Dac-oi fi eu sau altul?

Trăind în cercul vostru strâmt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor şi rece.

(1883)

DOINA

De la Nistru pân' la Tisa
Tot românul plânsu-mi-s-a
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.
Din Hotin şi pân' la Mare
Vin muscalii de-a călare,
De la Mare la Hotin
Mereu calea ne-o aţin;
Din Boian la Vatra Dornii
Au umplut omida cornii
Şi străinul te tot paşte
De nu te mai poţi cunoaşte.
Sus la munte, jos pe vale,
Şi-au făcut duşmanii cale,
Din Sătmar pân-în Săcele
Numai vaduri ca acele.
Vai de biet român săracul,
Îndărăt tot dă ca racul,
Nici îi merge, nici se-ndeamnă,
Nici îi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui
Şi-i străin în ţara lui.

De la Turnu-n Dorohoi
Curg duşmanii în puhoi
Şi s-aşează pe la noi;
Şi cum vin cu drum de fier
Toate cântecele pier,
Zboară pasările toate
De neagra străinătate;
Numai umbra spinului
La uşa creştinului.
Îşi dezbracă ţara sânul,
Codrul – frate cu românul –
De săcure se tot pleacă
Şi izvoarele îi seacă –
Sărac în ţară săracă!

Cine-au îndrăgit străinii
Mânca-i-ar inima cânii,
Mânca-i-ar casa pustia
Şi neamul nemernicia!

Ştefane, Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,
Las' arhimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija sfinţilor
În sama părinţilor,
Clopotele să le tragă
Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă,
Doar s-a-ndura Dumnezeu
Ca să-ţi mântui neamul tău!
Tu te nalţă din mormânt,
Să te-aud din corn sunând
Şi Moldova adunând.

De-i suna din corn o dată
Ai s-aduni Moldova toată,
De-i suna de două ori
Îţi vin codrii-n ajutor,
De-i suna a treia oară
Toţi duşmanii or să piară.
Din hotară în hotară –
Îndrăgi-i-ar ciorile
Şi spânzurătorile!

(1883)

S-A DUS AMORUL...

S-a dus amorul, un amic
Supus amândurora,
Deci cânturilor mele zic
Adio tuturora.

Uitarea le închide-n scrin
Cu mâna ei cea rece,
Şi nici pe buze nu-mi mai vin,
Şi nici prin gând mi-or trece.

Atâta murmur de izvor,
Atât senin de stele,
Şi un atât de trist amor
Am îngropat în ele!

Din ce noian îndepărtat
Au răsărit în mine!

Cu câte lacrimi le-am udat,
Iubito, pentru tine!

Cum străbăteau atât de greu
Din jalea mea adâncă,
Şi cât de mult îmi pare rău
Că nu mai sufăr încă!

Că nu mai vrei să te arăţi
Lumină de-ndeparte,
Cu ochii tăi întunecaţi
Renăscători din moarte!

Şi cu acel smerit surâs,
Cu acea blândă faţă,
Să faci din viaţa mea un vis,
Din visul meu o viaţă.

Să mi se pară cum că creşti
De cum răsare luna,
În umbra dulcilor poveşti
Din nopţi o mie una.

Era un vis misterios
Şi blând din cale-afară,
Şi prea era de tot frumos
De-au trebuit să piară.

Prea mult un înger mi-ai părut
Şi prea puţin femeie,
Ca fericirea ce-am avut
Să fi putut să steie.

Prea ne pierdusem tu şi eu
În al ei farmec poate,
Prea am uitat pe Dumnezeu,
Precum uitarăm toate.

Şi poate că nici este loc
Pe-o lume de mizerii
Pentr-un atât de sfânt noroc
Străbătător durerii!

(1883)

CÂND AMINTIRILE...

Când amintirile-n trecut
Încearcă să mă cheme,
Pe drumul lung şi cunoscut
Mai trec din vreme-n vreme.

Deasupra casei tale ies
Şi azi aceleaşi stele,
Ce-au luminat atât de des
Înduioşării mele.

Şi peste arbori răsfiraţi
Răsare blânda lună,
Ce ne găsea îmbrăţişaţi
Şoptindu-ne-mpreună.

A noastre inimi îşi jurau
Credinţă pe toţi vecii,

Când pe cărări se scuturau
De floare liliecii.

Putut-au oare-atâta dor
În noapte să se stângă,
Când valurile de izvor
N-au încetat să plângă,

Când luna trece prin stejari
Urmând mereu în cale-şi,
Când ochii tăi, tot încă mari,
Se uită dulci şi galeşi?

(1883)

ADIO

De-acuma nu te-oi mai vedea,
Rămâi, rămâi cu bine!
Mă voi feri în calea mea
De tine.

De astăzi dar tu fă ce vrei,
De astăzi nu-mi mai pasă
Că cea mai dulce-ntre femei
Mă lasă.

Căci nu mai am de obicei,
Ca-n zilele acele,
Să mă îmbăt şi de scântei
Din stele,

Când degerând atâtea dăți,
Eu mă uitam prin ramuri
Și așteptam să te arăți
La geamuri.

O, cât eram de fericit
Să mergem împreună
Sub acel farmec liniștit
De lună!

Și când în taină mă rugam
Ca noaptea-n loc să steie,
În veci alături să te am,
Femeie!

Din a lor treacăt să apuc
Acele dulci cuvinte,
De care azi abia mi-aduc
Aminte.

Căci astăzi, dacă mai ascult
Nimicurile-aceste,
Îmi pare-o veche, de demult
Poveste.

Și dacă luna bate-n lunci
Și tremură pe lacuri,
Totuși îmi pare că de-atunci
Sunt veacuri.

Cu ochii serei cei dentâi
Eu n-o voi mai privi-o...
De-aceea-n urma mea rămâi –
Adio!

(1883)

CE E AMORUL?

Ce e amorul? E un lung
Prilej pentru durere,
Căci mii de lacrimi nu-i ajung
Şi tot mai multe cere.

De-un semn în treacăt de la ea
El sufletul ţi-l leagă,
Încât să n-o mai poţi uita
Viaţa ta întreagă.

Dar încă de te-aşteaptă-n prag
În umbră de unghere,
De se-ntâlneşte drag cu drag
Cum inima ta cere:

Dispar şi ceruri, şi pământ
Şi pieptul tău se bate
Şi totu-atârnă de-un cuvânt
Şoptit pe jumătate.

Te urmăreşte săptămâni
Un pas făcut alene,
O dulce strângere de mâni,
Un tremurat de gene.

Te urmăresc luminători
Ca soarele şi luna,
Şi peste zi de-atâtea ori
Şi noaptea totdeuna.

Căci scris a fost ca viaţa ta
De doru-i să nu-ncapă,
Căci te-a cuprins asemenea
Lianelor din apă.

(1883)

PE LÂNGĂ PLOPII FĂRĂ SOŢ...

Pe lângă plopii fără soţ
Adesea am trecut;
Mă cunoşteau vecinii toţi –
Tu nu m-ai cunoscut.

La geamul tău ce strălucea
Privii atât de des;
O lume toată-nţelegea –
Tu nu m-ai înţeles.

De câte ori am aşteptat
O şoaptă de răspuns!
O zi din viaţă să-mi fi dat,
O zi mi-era de-ajuns;

O oră să fi fost amici,
Să ne iubim cu dor.
S-asculţi de glasul gurii mici
O oră, şi să mor.

Dându-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins,

În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins;

Ai fi trăit în veci de veci
Și rânduri de vieți,
Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț.

Un chip de-a pururi adorat
Cum nu mai au perechi
Acele zâne ce străbat
Din timpurile vechi.

Căci te iubeam cu ochi păgâni
Și plini de suferinți,
Ce mi-i lăsară din bătrâni
Părinții din părinți.

Azi nici măcar îmi pare rău
Că trec cu mult mai rar,
Că cu tristețe capul tău
Se-ntoarce în zadar.

Căci azi le semeni tuturor
La umblet și la port,
Și te privesc nepăsător
C-un rece ochi de mort.

Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfânt
Și noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pământ.

(1883)

ŞI DACĂ...

Şi dacă ramuri bat în geam
Şi se cutremur plopii
E ca în minte să te am
Şi-ncet să te apropii.

Şi dacă stele bat în lac
Adâncu-i luminându-l
E ca durerea mea s-o-mpac
Înseninându-mi gândul.

Şi dacă norii deşi se duc
De iese-n luciu luna
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeuna.

(1883)

GLOSĂ

Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi şi nouă toate;
Ce e rău şi ce e bine
Tu te-ntreabă şi socoate;
Nu spera şi nu ai teamă,
Ce e val ca valul trece;
De te-ndeamnă, de te cheamă,
Tu rămâi la toate rece.

Multe trec pe dinainte,
În auz ne sună multe,
Cine ţine toate minte
Şi ar sta să le asculte?...

Tu aşează-te deoparte,
Regăsindu-te pe tine,
Când cu zgomote deşarte
Vreme trece, vreme vine.

Nici încline a ei limbă
Recea cumpăn-a gândirii
Înspre clipa ce se schimbă
Pentru masca fericirii,
Ce din moartea ei se naşte
Şi o clipă ţine poate;
Pentru cine o cunoaşte
Toate-s vechi şi nouă toate.

Privitor ca la teatru
Tu în lume să te-nchipui:
Joace unul şi pe patru,
Totuşi tu ghici-vei chipu-i,
Şi de plânge, de se ceartă,
Tu în colţ petreci în tine
Şi-nţelegi din a lor artă
Ce e rău şi ce e bine.

Viitorul şi trecutul
Sunt a filei două feţe,
Vede-n capăt începutul
Cine ştie să le-nveţe;
Tot ce-a fost ori o să fie
În prezent le-avem pe toate,
Dar de-a lor zădărnicie
Te întreabă şi socoate.

Căci aceloraşi mijloace
Se supun câte există,
Şi de mii de ani încoace
Lumea-i veselă şi tristă;
Alte măşti, aceeaşi piesă,
Alte guri, aceeaşi gamă,
Amăgit atât de-adese,
Nu spera şi nu ai teamă.

Nu spera când vezi mişeii
La izbândă făcând punte,
Te-or întrece nătărăii,
De ai fi cu stea în frunte;
Teamă n-ai, căta-vor iarăşi
Între dânşii să se plece,
Nu te prinde lor tovarăş:
C'e e val, ca valul trece.

Cu un cântec de sirenă,
Lumea-ntinde lucii mreje;
Ca să schimbe-actorii-n scenă,
Te momeşte în vârteje;
Tu pe-alături te strecoară,
Nu băga nici chiar de seamă,
Din cărarea ta afară
De te-ndeamnă, de te cheamă.

De te-ating, să feri în laturi,
De hulesc, să taci din gură;
Ce mai vrei cu-a tale sfaturi
Dacă ştii a lor măsură;

Zică toţi ce vor să zică,
Treacă-n lume cine-o trece;
Ca să nu-ndrăgeşti nimică,
Tu rămâi la toate rece.

Tu rămâi la toate rece
De te-ndeamnă, de te cheamă;
Ce e val, ca valul trece,
Nu spera şi nu ai teamă;
Te întreabă şi socoate
Ce e rău şi ce e bine;
Toate-s vechi şi nouă toate;
Vreme trece, vreme vine.

(1883)

ODĂ
(în metru antic)

Nu credeam să-nvăţ a muri vrodată;
Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi,
Ochii mei nălţam visători la steaua
Singurătăţii.

Când deodată tu răsărişi în cale-mi,
Suferinţă tu, dureros de dulce...
Pân' în fund băui voluptatea morţii
Nendurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug mă topesc în flacări...
Pot să mai renviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sân, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniştit, pe mine
Mie redă-mă!

(1883)

IUBIND ÎN TAINĂ...

Iubind în taină am păstrat tăcere,
Gândind că astfel o să-ţi placă ţie,
Căci în priviri citeam o vecinicie
De-ucigătoare visuri de plăcere.

Dar nu mai pot. A dorului tărie
Cuvinte dă duioaselor mistere;
Vreau să mă-nec de dulcea-nvăpăiere
A celui suflet ce pe al meu ştie.

Nu vezi că gura-mi arsă e de sete
Şi-n ochii mei se vede-n friguri chinu-mi,
Copila mea cu lungi şi blonde plete?

Cu o suflare răcoreşti suspinu-mi,
C-un zâmbet faci gândirea-mi să se-mbete.
Fă un sfârşit durerii... vin' la sânu-mi.

(1883)

TRECUT-AU ANII...

Trecut-au anii ca nori lungi pe şesuri
Şi niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mişcară
Poveşti şi doine, ghicitori, eresuri,

Ce fruntea-mi de copil o-nseninară,
Abia-nţelese, pline de-nţelesuri –
Cu-a tale umbre azi în van mă-mpresuri,
O, ceas al tainei, asfinţit de sară.

Să smulg un sunet din trecutul vieţii,
Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri,
Cu mâna mea în van pe liră lunec;

Pierdut e totu-n zarea tinereţii
Şi mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul creşte-n urma mea... mă-ntunec!

(1883)

VENEŢIA

S-a stins viaţa falnicei Veneţii,
N-auzi cântări, nu vezi lumini de baluri;
Pe scări de marmură, prin vechi portaluri,
Pătrunde luna, înălbind pereţii.

Okeanos se plânge pe canaluri...
El numa-n veci e-n floarea tinereţii,

Miresei dulci i-ar da suflarea vieţii,
Izbeşte-n ziduri vechi, sunând din valuri.

Ca-n ţintirim tăcere e-n cetate.
Preot rămas din a vechimii zile,
San Marc sinistru miezul nopţii bate.

Cu glas adânc, cu graiul de Sibile,
Rosteşte lin în clipe cadenţate:
„Nu-nvie morţii – e-n zadar, copile!"

(1883)

SE BATE MIEZUL NOPŢII...

Se bate miezul nopţii în clopotul de-aramă,
Şi somnul, vameş vieţii, nu vrea să-mi ieie vamă.
Pe căi bătute-adesea vrea mintea să mă poarte,
S-asamăn între-olaltă viaţă şi cu moarte;
Ci cumpăna gândirii-mi şi azi nu se mai schimbă,
Căci între amândouă stă neclintita limbă.

(1883)

CU MÂNE ZILELE-ŢI ADAOGI...

Cu mâne zilele-ţi adaogi,
Cu ieri viaţa ta o scazi
Şi ai cu toate astea-n faţă
De-a pururi ziua cea de azi.

Când unul trece, altul vine
În astă lume a-l urma,
Precum când soarele apune
El şi răsare undeva.

Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-acelaşi vad.
Se pare cum că-i altă toamnă.
Ci-n veci aceleaşi frunze cad.

Naintea nopţii noastre îmblă
Crăiasa dulcii dimineţi;
Chiar moartea însăşi e-o părere
Şi un visternic de vieţi.

Din orice clipă trecătoare
Ăst adevăr îl înţeleg,
Că sprijină vecia-ntreagă
Şi-nvârte universu-ntreg.

De-aceea zboare anu-acesta
Şi se cufunde în trecut.
Tu ai ş-acum comoara-ntreagă
Ce-n suflet pururi ai avut.

Cu mâne zilele-ţi adaogi.
Cu ieri viaţa ta o scazi.
Având cu toate astea-n faţă
De-a pururi ziua de azi.

Priveliştile sclipitoare,
Ce-n repezi şiruri se dişteru,
Repaosă nestrămutate
Sub raza gândului etern.
(1883)

PESTE VÂRFURI

Peste vârfuri trece lună,
Codru-şi bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemângâiet
Îndulcind cu dor de moarte.

De ce taci, când fermecată
Inima-mi spre tine-ntorn?
Mai suna-vei, dulce corn,
Pentru mine vreo dată?

(1883)

SOMNOROASE PĂSĂRELE...

Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele –
Noapte bună!

Doar izvoarele suspină,
Pe când codrul negru tace;
Dorm şi florile-n grădină –
Dormi în pace!

Trece lebăda pe ape
Între trestii să se culce –
Fie-ţi îngerii aproape,
Somnul dulce!

Peste-a nopţii feerie
Se ridică mândra lună.
Totu-i vis şi armonie –
Noapte bună!

(1883)

DE-OR TRECE ANII...

De-or trece anii cum trecură,
Ea tot mai mult îmi va plăcé,
Pentru că-n toat-a ei făptură
E-un „nu ştiu cum" ş-un „nu ştiu ce".

M-a fermecat cu vro scânteie
Din clipa-n care ne văzum?
Deşi nu e decât femeie,
E totuşi altfel, „nu ştiu cum".

De-aceea una-mi este mie
De ar vorbi, de ar tăcé;
Dac-al ei glas e armonie,
E şi-n tăcere-i „nu ştiu ce".

Astfel robit de-aceeaşi jale
Petrec mereu acelaşi drum...
În taina farmecelor sale
E-un „nu ştiu ce" ş-un „nu ştiu cum"

(1883)

LASĂ-ŢI LUMEA...

Lasă-ţi lumea ta uitată,
Mi te dă cu totul mie.
De ţi-ai da viaţa toată,
Nime-n lume nu ne ştie.

Vin' cu mine, rătăceşte
Pe cărări cu cotituri,
Unde noaptea se trezeşte
Glasul vechilor păduri.

Printre crengi scânteie stele,
Farmec dând cărării strâmte,
Şi afară doar de ele
Nime-n lume nu ne simte.

Părul tău ţi se desprinde
Şi frumos ţi se mai şede.
Nu zi ba de te-oi cuprinde,
Nime-n lume nu ne vede.

Tânguiosul bucium sună,
L-ascultăm cu-atâta drag,
Pe când iese dulcea lună
Dintr-o rarişte de fag.

Îi răspunde codrul verde
Fermecat şi dureros,
Iară sufletu-mi se pierde
După chipul tău frumos.

Te desfaci c-o dulce silă,
Mai nu vrei şi mai te laşi,
Ochii tăi sunt plini de milă,
Chip de înger drăgălaş.

Iată lacul. Luna plină,
Poleindu-l, îl străbate;
El, aprins de-a ei lumină,
Simte-a lui singurătate.

Tremurând cu unde-n spume,
Între trestie le farmă
Şi visând o-ntreagă lume
Tot nu poate să adoarmă.

De-al tău chip el se pătrunde,
Ca oglinda îl alege –
Ce priveşti zâmbind în unde?
Eşti frumoasă, se-nţelege.

Înălţimile albastre
Pleacă zarea lor pe dealuri,
Arătând privirii noastre
Stele-n ceruri, stele-n valuri.

E-un miros de tei în crânguri,
Dulce-i umbra de răchiţi
Şi suntem atât de singuri
Şi atât de fericiţi!

Numai luna printre ceaţă
Varsă apelor văpaie,
Şi te află strânsă-n braţe,
Dulce dragoste bălaie.

(1883)

TE DUCI...

Te duci şi ani de suferinţă
N-or să te vază ochii-mi trişti,
Înamoraţi de-a ta fiinţă,
De cum zâmbeşti, de cum te mişti.

Şi nu e blând ca o poveste
Amorul meu cel dureros,
Un demon sufletul tău este
Cu chip de marmură frumos.

În faţă farmecul palorii
Şi ochi ce scânteie de vii,
Sunt umezi înfiorătorii
De linguşiri, de viclenii.

Când mă atingi, eu mă cutremur,
Tresar la pasul tău când treci,
De-al genei tale gingaş tremur
Atârnă viaţa mea de veci.

Te duci şi rău n-o să-mi mai pară
De-acum de ziua cea de ieri,
Că nu am fost victimă iară
Neînduratelor dureri.

C-auzu-mi n-o să-l mai întuneci
Cu-a gurii dulci suflări fierbinţi,
Pe frunte-mi mâna n-o s-o luneci
Ca să mă faci să-mi ies din minţi.

Puteam numiri defăimătoare
În gândul meu să-ţi iscodesc,
Şi te uram cu-nverşunăre,
Te blestemam, căci te iubesc.

De-acum nici asta nu-mi rămâne
Şi n-o să am ce blestema,
Ca azi va fi ziua de mâne,
Ca mâni toţi anii s-or urma –

O toamnă care întârzie
Pe-un istovit şi trist izvor;
Deasupra-i frunzele pustie –
A mele visuri care mor.

Viaţa-mi pare-o nebunie
Sfârşită fără-a fi-nceput,
În toată neagra vecinicie
O clipă-n braţe te-am ţinut.

De-atunci pornind a lui aripe
S-a dus pe veci norocul meu –
Redă-mi comoara unei clipe
Cu ani de părere de rău!

(1883)

DIN VALURILE VREMII...

Din valurile vremii, iubita mea, răsai
Cu braţele de marmur, cu părul lung, bălai –
Şi faţa străvezie ca faţa albei ceri
Slăbită e de umbra duioaselor dureri!

Cu zâmbetul tău dulce tu mângâi ochii mei,
Femeie între stele şi stea între femei,
Şi întorcându-ţi faţa spre umărul tău stâng,
În ochii fericirii mă uit pierdut şi plâng.

Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic la pieptu-mi, iubite înger scump,
Şi faţa mea în lacrimi pe faţa ta s-o plec,
Cu sărutări aprinse suflarea să ţi-o-nec
Şi mâna friguroasă s-o încălzesc la sân,
Aproape, mai aproape pe inima-mi s-o ţin.

Dar vai, un chip aievea nu eşti astfel de treci
Şi umbra ta se pierde în negurile reci,
De mă găsesc iar singur cu braţele în jos
În trista amintire a visului frumos...
Zadarnic după umbra ta dulce le întind:
Din valurile vremii nu pot să te cuprind.

(1883)

CE TE LEGENI...

– Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ?
– De ce nu m-aş legăna,
Dacă trece vremea mea!
Ziua scade, noaptea creşte
Şi frunzişul mi-l răreşte.

Bate vântul frunza-n dungă –
Cântăreții mi-i alungă;
Bate vântul dintr-o parte –
Iarna-i ici, vara-i departe.
Și de ce să nu mă plec,
Dacă păsările trec!
Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândurele,
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele.
Și se duc pe rând, pe rând,
Zarea lumii-ntunecând,
Și se duc ca clipele,
Scuturând aripele,
Și mă lasă pustiit,
Vestejit și amorțit
Și cu doru-mi singurel,
De mă-ngân numai cu el!

(1883)

LA MIJLOC DE CODRU...

La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag de aluniș,
La voiosul luminiș,
Luminiș de lângă baltă,
Care-n trestia înaltă
Legănându-se din unde,
În adâncu-i se pătrunde

Şi de lună şi de soare
Şi de păsări călătoare,
Şi de lună şi de stele
Şi de zbor de rândurele
Şi de chipul dragei mele.

(1883)

MAI AM UN SINGUR DOR

Mai am un singur dor:
    În liniştea serii
Să mă lăsaţi să mor
    La marginea mării;
Să-mi fie somnul lin
    Şi codrul aproape,
    Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin.
    Nu-mi trebuie flamuri,
Nu voi sicriu bogat,
Ci-mi împletiţi un pat
    Din tinere ramuri.

Şi nime-n urma mea
    Nu-mi plângă la creştet,
Doar toamna glas să dea
    Frunzişului veşted.
Pe când cu zgomot cad
    Izvoarele-ntruna,
    Alunece luna
Prin vârfuri lungi de brad.
    Pătrunză talanga

Al serii rece vânt,
Deasupră-mi teiul sfânt
Să-şi scuture creanga.

Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri-aminte.
Luceferi, ce răsar
Din umbră de cetini,
Fiindu-mi prieteni,
O să-mi zâmbească iar.
Va geme de patemi
Al mării aspru cânt...
Ci eu voi fi pământ
În singurătate-mi.

(1883)

DE-OI ADORMI...
(variantă)

De-oi adormi curând
În noaptea uitării,
Să mă duceţi tăcând
La marginea mării.

Nu voi sicriu bogat,
Făclie şi flamuri,
Ci-mi împletiţi un pat
Din tinere ramuri.

Să-mi fie somnul lin
Şi codrul aproape,
Luceasc-un cer senin
Pe-adâncile ape,

Care-n dureri adânci
Se nalţă la maluri,
S-ar atârna de stânci
Cu braţe de valuri,

Se nalţă, dar recad
Şi murmură-ntruna,
Când pe păduri de brad
Alunecă luna.

Şi nime-n urma mea
Nu-mi plângă la creştet,
Doar moartea glas să dea
Frunzişului veşted.

Să treacă lin prin vânt
Atotştiutoarea,
Deasupră-mi teiul sfânt
Să-şi scuture floarea.

Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri-aminte.

Ce n-or şti că privesc
O lume de patemi,
Pe când liane cresc
Pe singurătate-mi.

(1883)

NU VOI MORMÂNT BOGAT
(variantă)

Nu voi mormânt bogat,
Cântare şi flamuri,
Ci-mi împletiţi un pat
Din tinere ramuri.
Şi nime-n urma mea
Nu-mi plângă la creştet,
Frunzişului veşted
Doar vântul glas să-i dea.
În liniştea sării
Să mă-ngropaţi, pe când
Trec stoluri greu zburând
La marginea mării.

Să-mi fie somnul lin
Şi codrul aproape,
Lucească cer senin
Eternelor ape,
Care din văi adânci
Se nalţă la maluri,
Cu braţe de valuri
S-ar atârna de stânci –
Şi murmură-ntruna
Când spumegând recad,
Iar pe păduri de brad
Alunece luna.

Reverse dulci scântei
Atotştiutoarea,
Deasupră-mi crengi de tei
Să-şi scuture floarea.

Nemaifiind pribeag
De-atunci înainte,
Aduceri-aminte
M-or coperi cu drag
Şi stinsele patemi
Le-or troieni căzând,
Uitarea întinzând
Pe singurătate-mi.

(1883)

IAR CÂND VOI FI PĂMÂNT
(variantă)

Iar când voi fi pământ,
În liniştea serii,
Săpaţi-mi un mormânt
La marginea mării.

Nu voi sicriu bogat,
Podoabe şi flamuri,
Ci-mi împletiţi un pat
Din veştede ramuri.

Să-mi fie somnul lin
Şi codrul aproape,
Să am un cer senin
Pe-adâncile ape.

S-aud cum blânde cad
Izvoarele-ntruna,

Pe vârfuri lungi de brad
Alunece luna.

S-aud pe valuri vânt,
Din munte talanga,
Deasupra-mi teiul sfânt
Să-şi scuture creanga.

Şi cum n-oi suferi
De-atuncea-nainte,
Cu flori m-or troieni
Aduceri-aminte.

Şi cum va înceta
Al inimii zbucium,
Ce dulce-mi va suna
Cântarea de bucium!

Vor arde-n preajma mea
Luminile-n dealuri,
Izbind s-or frământa
Eternele valuri

Şi nime-n urma mea
Nu-mi plângă la creştet,
Ci codrul vânt să dea
Frunzişului veşted.

Luceferii de foc
Privi-vor din cetini.
Mormânt făr' de noroc
Şi fără prieteni.

(1883)

CRITICILOR MEI

Multe flori sunt, dar puţine
Rod în lume o să poarte,
Toate bat la poarta vieţii,
Dar se scutur multe moarte.

E uşor a scrie versuri
Când nimic nu ai a spune,
Înşirând cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.

Dar când inima-ţi frământă
Doruri vii şi patimi multe
Ş-a lor glasuri a ta minte
Stă pe toate să le-asculte,

Ca şi flori în poarta vieţii
Bat la porţile gândirii,
Toate cer intrare-n lume,
Cer veştmintele vorbirii.

Pentru-a tale proprii patimi,
Pentru propria-ţi viaţă,
Unde ai judecătorii,
Nenduraţii ochi de gheaţă?

Ah! atuncea ţi se pare
Că pe cap îţi cade cerul:
Unde vei găsi cuvântul
Ce exprimă adevărul?

Critici voi, cu flori deşerte,
Care roade n-aţi adus –
E uşor a scrie versuri
Când nimic nu ai de spus.

(1883)

DIANA

Ce cauţi unde bate luna
Pe-un alb izvor tremurător
Şi unde păsările-ntruna
Se-ntrec cu glas ciripitor?
N-auzi cum frunzele-n poiană
Şoptesc cu zgomotul de guri
Ce se sărută, se hârjoană
În umbr-adâncă de păduri?

În cea oglindă mişcătoare
Vrei să priveşti un straniu joc,
O apă vecinic călătoare
Sub ochiul tău rămas pe loc?
S-a desprimăvărat pădurea.
E-o nouă viaţă-n orice zvon,
Şi numai tu gândeşti aiurea,
Ca tânărul Endymion.

De ce doreşti singurătate
Şi glasul tainic de izvor?
S-auzi cum codrul frunza-şi bate,
S-adormi pe verdele covor?

Iar prin lumina cea rărită,
Din valuri reci, din umbre moi,
S-apar-o zână liniştită
Cu ochii mari, cu umeri goi?

Ah! acum crengile le-ndoaie
Mânuţe albe de omăt,
O faţă dulce şi bălaie,
Un trup înalt şi mlădiet.
Un arc de aur pe-al ei umăr,
Ea trece mândră la vânat
Şi peste frunze fără număr
Abia o urmă a lăsat.

(1884)

DIN NOAPTEA...

Din noaptea vecinicei uitări
În care toate curg,
A vieţii noastre desmierdări
Şi raze din amurg.

De unde nu mai străbătu
Nimic din ce-au apus –
Aş vrea odată-n viaţă tu
Să te înalţi în sus.

Şi dacă ochii ce-am iubit
N-or fi de raze plini,
Tu mă priveşte liniştit
Cu stinsele lumini.

Şi dacă glasul adorat
N-o spune un cuvânt,
Tu înţeleg că m-ai chemat
Dincolo de mormânt.

(1884)

SARA PE DEAL

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plâng, clar izvorând în fântâne;
Sub un salcâm, dragă, m-aştepţi tu pe mine.

Luna pe cer trece-aşa sfântă şi clară,
Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară,
Stelele nasc umezi pe bolta senină,
Pieptul de dor, fruntea de gânduri ţi-e plină.

Nourii curg, raze-a lor şiruri despică,
Streşine vechi casele-n lună ridică,
Scârţâie-n vânt cumpăna de la fântână,
Valea-i în fum, fluiere murmură-n stână.

Şi osteniţi oameni cu coasa-n spinare
Vin de la câmp; toaca răsună mai tare,
Clopotul vechi împle cu glasul lui sara,
Sufletul meu arde-n iubire ca para.

Ah! în curând satul în vale-amuţeşte;
Ah! în curând pasu-mi spre tine grăbeşte:

Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ţi-voi cât îmi eşti dragă.

Ne-om răzima capetele-unul de altul
Şi surâzând vom adormi sub înaltul,
Vechiul salcâm. – Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea n-ar da viaţa lui toată?

(1885)

NU MĂ ÎNŢELEGI

În ochii mei acuma nimic nu are preţ
Ca taina ce ascunde a tale frumuseţi;
Căci pentru care altă minune decât tine
Mi-aş risipi o viaţă de cugetări senine
Pe basme şi nimicuri, cuvinte cumpănind,
Cu pieritorul sunet al lor să te cuprind,
În lanţuri de imagini duiosul vis să-l ferec,
Să-mpiedec umbra-i dulce de-a merge-n întunerec.

Şi azi când a mea minte, a farmecului roabă,
Din orişice durere îţi face o podoabă
Şi când răsai nainte-mi ca marmura de clară,
Când ochiul tău cel mândru străluce în afară,
Întunecând privirea-mi, de nu pot să văd încă
Ce-adânc trecut de gânduri e-n noaptea lui adâncă,
Azi când a mea iubire e-atâta de curată
Ca farmecul de care tu eşti împresurată,
Ca setea cea eternă ce-o au dupăolaltă
Lumina de-ntunerec şi marmura de daltă,

Când dorul meu e-atâta de-adânc şi-atât de sfânt
Cum nu mai e nimica în cer şi pe pământ,
Când e o-namorare de tot ce e al tău,
De-un zâmbet, de-un cutremur, de bine şi de rău
Când eşti enigma însăşi a vieţii mele-ntregi...
Azi văd din a ta vorbă că nu mă înţelegi!

(1886)

LA STEAUA

La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

Poate de mult s-a stins în drum
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie:
Era pe când nu s-a zărit,
Azi o vedem, şi nu e.

Tot astfel, când al nostru dor
Pieri în noapte-adâncă,
Lumina stinsului amor
Ne urmăreşte încă.

(1886)

DE CE NU-MI VII

Vezi, rândunelele se duc,
Se scutur frunzele de nuc,
S-aşează bruma peste vii –
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?

O, vino iar în al meu braţ,
Să te privesc cu mult nesaţ,
Să razim dulce capul meu
De sânul tău, de sânul tău!

Ţi-aduci aminte cum pe-atunci
Când ne primblam prin văi şi lunci
Te ridicam de subsuori
De-atâtea ori, de-atâtea ori?

În lumea asta sunt femei
Cu ochi ce izvorăsc scântei...
Dar, oricât ele sunt de sus,
Ca tine nu-s, ca tine nu-s!

Căci tu înseninezi mereu
Viaţa sufletului meu,
Mai mândră decât orice stea,
Iubita mea, iubita mea!

Târzie toamnă e acum,
Se scutur frunzele pe drum,
Şi lanurile sunt pustii...
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?

(1887)

KAMADEVA

Cu durerile iubirii
Voind sufletu-mi să-l vindec,
L-am chemat în somn pe Kama –
Kamadeva, zeul indic.

El veni, copilul mândru,
Călărind pe-un papagal,
Având zâmbetul fățarnic
Pe-a lui buze de coral.

Aripi are, iar în tolbă-i
El păstrează, ca săgeți,
Numai flori înveninate
De la Gangele măreț.

Puse-o floare-atunci-n arcu-i,
Mă lovi cu ea în piept.
Și de-atunci în orice noapte
Plâng pe patul meu deștept...

Cu săgeata-i otrăvită
A sosit ca să mă certe
Fiul cerului albastru
Ș-al iluziei deșerte.

(1887)

POEZII POSTUME

NUMAI POETUL...

Lumea toată-i trecătoare.
Oamenii se trec şi mor
Ca şi miile de unde,
Ce un suflet le pătrunde,
Treierând necontenit
Sânul mării infinit.

Numai poetul,
Ca pasări ce zboară
Deasupra valurilor,
Trece peste nemărginirea timpului:
În ramurile gândului,
În sfintele lunci,
Unde pasări ca el
Se-ntrec în cântări.

(1868)

ANDREI MUREŞANU

Tablou dramatic într-un act

Persoane:

MUREŞANU, MORS, GENIUL LUMINEI

(Scena înfăţişează un peisagiu de-o romanticitate sălbatecă în munţi. Pe de o parte stânci surpate – unele ţepene, altele răsturnate –, de alta brazi acăţaţi de vârfuri de stânci, unii frânţi şi răsturnaţi de vijelii şi torente. În fund se văd ruinele încă fumegânde a unui sat de colibe – risipite ca cuiburi mari în dosul stâncelor. Mai în avanscenă, turnul vechi şi negru a bisericei satului.

Biserica de lemn, cu ferestre mari cu zăbrele, ca muri parte risipiți, cu acoperământ de șindrile negre și mucezite. Asupra întregului plan se revarsă o galbănă lumină de lună. Avanscena o cuprinde de-a curmezișul un trunchi răsturnat, putred, pe care M. șade visătoriu. De tot în fund, codri și munți. Clopotul sună dogit 12 ore. Miezul nopții. În vremea asta, se scoală M.)

Tresare miazănoaptea în inima de-aramă
A turnului de piatră. Lin stelele se-nhamă
La carul lunei blonde. Prin vămile veciei
Nici vremea nu le trece cu visele mândriei,
Nici suflete nu intră, nici suflete nu ies.
Prin aerul de noapte, puternic, rece, des,
A lunei adormite pătrund razele rare
În temnița din pieptu-mi trezind gândiri amare.
Când somnul, frate-al morții, pe lume falnic zace
Cu genele-i închise, cu visele-i de pace,
Când palida gândire prin țara morții trece
Și moaie-n visuri de-aur aripa ei cea rece,
Cu-aghiazima cea dulce a lumii frunte-atinge,
Păcatele-i i-adoarme, invidia o stinge –
Ce ochi veghează umed? Ce suflet se frământă,
Ce suflet țipă-n doliu, ce liră jalnic cântă?...
Sunt eu!... Privesc trecutul, și-icoana lui barbară
E zugrăvită aspru d-ursita-ne amară.
Și gândul meu nu poate să rup-acea perdea
Ce-ascunde viitorul puternic după ea.
Cântarea? Cea mai naltă și cea mai îndrăzneață
Nu e decât răsunet la vocea cea măreață
A undelor teribili, înalte, zgomotoase
A unui râu, ce nu-l vezi. – Sunt undele de timp
Ce viitoru-aduce, spre-a le mâna-n trecut.
Deși privesc nainte-mi noaptea bătrână ruptă
Și văd c-o lume nouă dintr-însa se ridică,
Dar *pârghia* aceea, ce desfăcând tenebre

Ridică viitorul – puterea care toarce
Al vremii fir – aceea îmi e necunoscută.
Vai! cele întâmplate istoria le spune
Şi cele viitoare şi-aruncă umbra lor
În atmosfera groasă a zilei cei de azi.
De ce se-ntâmplă toate aşa cum se întâmplă
Cine mi-a spune-o oare? E plan, precugetare
În şirul orb al vremei şi-a lucrurilor lumei?
Sau oarba întâmplare fără-nţeles şi ţintă
E călăuza vremei? Putut-a ca să fie
Şi altfel de cum este tot ceea ce esistă,
Sau e un *trebui* rece şi neînlăturat?
Şi dacă trebui toate să fie-aşa cum sunt,
Ce legi urmează vremea? Cu *ce drept* ea apasă
O ginte ca pe samă-i o alta să ridice;
E vo dreptate-ntr-asta, sau oarbă-mparte bobii
Soarta fără de lege? Şi dacă n-ai temeiuri
Decât acele spuse de cărţile bătrâne,
Şi-aceste-s dovedite că nu dau dezlegare –
Cine-mi va spune mie – dacă a gintei mele
Viaţă viitoare va fi mai fericită
Decât al ei trecut?
De-ar fi fost rău adesea şi bine num-o dată,
Aş crede că-ntâmplarea oarbă, nevinovată
A grămădit în mersu-i, dar fără ca s-o ştie,
Atâta neferice pe ţara mea pustie. –
Dar *nu!* e-atâta minte – atâta plan de rele
S-a grămădit puternic în viaţa ginţii mele,
Încât îmi vine-a crede că sâmburele lumii
E *răul*. Cartea lumii d-eternă răutate
E scrisă şi-i menită.
De vei avea puterea,
Voinţa ca să sfarămi pe cel mai slab ca tine:

Bravură se numeşte. De eşti închipuit,
Nesuferind ca alţii de-acea închipuire
Cu vorba să se-atingă: onoare se numeşte;
De vrei să-ntreci pe alţii şi lumei să-i impui
Persoana ta infamă: dorinţă-i de mărire,
La fapte mândre ştimul. De eşti atât de van
Să crezi că pân' şi cerul ascultă a ta vorbă,
Că-i pasă dacă corpul ţi-l chinuieşti şi mintea
Ţi-o stupifici – îţi zice că eşti evlavios,
Ba chiar şi *sfânt*. – Şi nu sunt numai oameni
Ce îţi admiră fapta, gândirea-nchipuită,
Ci te admir popoare...
Ce proastă e mulţimea,
Ea crede cum că duce a lumii soartă-n mână,
Şi singură e dusă de-o mână de şireţi.
De te-a-nzestrat natura
Cu-atâta minte numai să poţi să vezi prostia
Şi cruda răutate ce masa o domină,
Nedând nimic pe ele, să faci din ele scara
Spre-a te urca pe dânsa l-avere şi mărire,
Prefă-te numai cum că tu preţuieşti acele
Mari calităţi şi-alese (numeşte-le cum vrei),
C-o frază linguşeşte deşertăciunea lor
Şi pe-umeri te vor duce, sacrificând averea,
Viaţa pentru tine. Dar spune-li adevărul,
Te-or răstigni pe cruce, te-or huidui cu pietre
Şi te vei stinge mizer de nimenea jelit.
Se vede
Că nu puteau şireţii ca să găsească-n viaţă
Alt preţ decât acela să-şi împlinească pofte
Pe seama altor... Apoi este şi drept, cuminte,
Ca proşti să ducă greul, astuţii să domnească...
La ce-ar fi-atuncea lumea în două împărţită?

La ce-ar exista proştii – şi iar la ce şireţii?
Nu *merită* nătângii să fie stăpâniţi?
Nu vezi că stăpânindu-i le împlineşti dorinţa?
Mai de dorit ce soartă pot ca să aibă-n lume
Decât să-i ducă-n turme sunetul unui nume?
Ei nici nu-s pentru alta decât ca să trăiască,
Să moară-ntru-mplinirea unei deşertăciuni.
Şi-apoi nu vedeţi voi
Că ei admiră toate ce le aduc peire?
Omoară fericirea unui popor întreg,
Liniştea unui secol şi eşti numit erou.
Beată de bucurie mulţimea te primeşte,
Cu lauri te-ncununã... O gintă ce se-nalţă
Pe spatele altora e *mare* – şi cu cât
Mai mult se ţine-n locu-i prin rău şi prin asprime,
Cu-atâta e *mai* mare. Dreptate-universală
E-aceea ce-o urăşte puterea brută. Peste
Tărie nu decide nimic. La bine nu-i putea
S-aduci doi oameni; răul l-urmeaz-întregi popoare;
Căci răul este colţul vieţii. Vecinic răul
Întâiul rol îl joacă – e colţ în orice cuget,
În oricare voinţă, în orice faptă mare.
Invidia de pildă e mam-egalităţii,
Şi îngrădirea contra răutăţii reciproce
Dreptate se numeşte. Cu cât mai răi sunt civii
Cu-atât e mai perfectă dreptatea.
Fiţi răi şi veţi străbate
La ţintă-oricât de mare numai prin răutate!
Fiţi răi! şi-urmaţi principiul ce lumea o domină –
Lăsaţi să creadă alţii mai proşti ca voi în bine.
De ce n-aveţi voi minte? Deschideţi ochii voşti.
Vedeţi că *sfânt* şi *bine* sunt numai pentru proşti?
De când sunteţi în lume, a existat dreptate

Şi pentru voi? Dar greul voi numai îl purtarăţi,
Voi v-aţi hrănit duşmanii, i-aţi apărat cu sânge.
În loc de-a sparge capul năpârcei sub picior,
Voi aţi crescut-o mare şi astăzi vă zugrumă.
Spun popii de-o vecie unde oricare vină
Găseşte-a ei osândă şi binele răsplata –
Şi mii timizi de frică şi de-o speranţă vană
Trec înşelaţi pe lângă izvoarăle vieţii.
Iar dacă un linţoliu, piroane de sicriu
Răsplata sunt virtuţii?
Răbdarea cine-o are târască-se-nsetat.
Voi soarbeţi picătura de timp ce o aveţi,
Aici fiţi mari, puternici, aici fiţi fericiţi –
Aici spirit, curagiul şi pumnii au valoare.
În mână de vei prinde-a istoriei carte
Şi dacă tu de frică sau poate de ruşine
În faptele ei rele nu vei încifra bine,
Vedea-vei cum sub ochii-ţi în plin se desfăşoară
Răul şi iarăşi răul – că vremea se măsoară
După a răutăţii păşire. *Rău şi ură*
Dacă nu sunt, nu este istorie. Sperjură,
Invidios-avară, de sânge însetată
E omenirea-ntreagă – o rasă blăstămată,
Făcută numai bine spre-a domina pământul,
Căci răutăţii numai îi datoreşte-avântul
Ce l-a luat pe scara fiinţelor naturii.
Cine-a văzut vreodată popor de oameni buni
Să fie mare? Dacă e rău, e egoist,
Vrea toate pentru sine, nimica pentru alţii;
Dacă trăieşte bine, dar fără ca să lase
Ca şi-alţii să trăiască – e mare. Când un popol
Începe a fi nobil şi generos în cuget,
Atunci a lui cădere şi moarte sunt aproape,

Căci numai răul are puterea de-a trăi.
Chiar fapta cea mai bună duce la rău. Ea este
Pământ care hrăneşte sămânţa celor rele.
Ai milă
De unul şi cu mâna în care i-ai pus pâne
Mâini va ridica piatra, ca el întâi s-arunce
În tine. Dă-i unuia onoare şi mărire,
Şi va fi cel din urmă spre-a se uita la tine
De-i fi căzut. – *Ce plan adânc-şiret!*
Cum în sămânţa dulce a răului s-a pus
Puterea de viaţă!
Şi mai credeţi în bine, în basme de copii!
O, ridicaţi în suflet gigantici vijelii
Şi sfărâmaţi c-o mândră strigare triumfală
Ordinea cea nedreaptă, şireată, infernală,
Ce proştii şi şireţii, unii-nşelaţi, iar alţii
Înşelători susţin că de Dumnezeu e pusă
În lume.

O, Satan! geniu al desperării!
Acum pricep eu gându-ţi, căci zvârcolirea mării
Trăieşte-acum în mine. Pricep gândiri rebele
Când ai smuncit infernul ca să-l arunci în stele,
Dezrădăcinaşi marea ca s-o înproşti în soare,
Ai vrut s-arunci în caos sistemele solare. –
Da! ai ştiut că-n ceruri răul, nedreptul tronă,
Că secole nătânge l-adoră, l-încoronă,
Ştiai c-aşa cum este *nu poate* a fi bine!
Că nu poate nedreptul etern ca să domine.
O! de-aş vedea furtuna că stelele desprinde,
Pe cer talazuri mândre înalţă şi întinde,
Şi nourii, ca sloiuri de gheaţă aruncate,
Sfărmându-se de-a sferei castele înstelate –

Cerul din rădăcină nălțându-se decade,
Târând cu sine timpul cu miile-i decade,
Se-nmormântează-n caos întins fără de fine,
Zburând negre și stinse surpatele lumine.
Văd caosul că este al lumilor săcrii,
Că sori mai pâlpâi, roșii gigantice făclii,
Și-apoi se sting. – Nimicul lințoliu se întinde
Pe spațiuri deșerte, pe lumile murinde!
Văzând risipa, Satan, voi crede c-ai învins!
Căci dacă ești arhanghel al morții cei bătrâne.
Atunci ești drept – căci numai *ea* este dreaptă-n lume
Și cei ce o servesc – căci contra orice-n lume
Învinge răutatea – dar contra morții nu.
Fiindcă tina lumii e rea, fiindcă tină
Și praf e universul întreg – fără de vină
Ai căzut, geniu mândru, plin de-ndărătnicie,
În spații făr' de margini, în evi de veșnicie!
Vai, soarte blăstemată, ce oarbă arunci bobii,
La oricine în lume dai ceea ce nu-i trebuie.
Te rog, soarte, mă scapă, de alții nu – de mine.
Atât venin în suflet, și-atât amar în gând,
Încât dac-aș putea-o ca să răsuflu-adânc
Și bine – aș învenina vremea-n care-s osândit
De a trăi.

O, geniu ce pătrunzi
Nemărginirea – iartă c-amărăciunea mea
M-a-nvins! Tu știi să judeci și știi că nefericea
Ades scrântește șirul gândirii și o face
Să meargă tocmai contra la calea ceea care
Ar trebui s-urmeze.
Un orologiu care în loc de-a-îmbla-nainte
S-ar târâi-ndărăt. O, nu există crime,

Căci toate, toate-s fapte unei gândiri pe dos,
Unei simțiri perverse.
Taci, taci, suflete mândre, nu răscoli cu-atâta
Grozavă ușurință titanica turbare
Ce-n aschii sclipitoare gândirea mi-o sfărâmă.
Stinge, puternic Doamne, cuvântul nimicirii
Adânc, demonic-rece, ce-n sufletu-mi trăiește,
Coboară-te în mine, mă fă să recunosc
C-a ta făptură slabă-s. Nu mă lăsa să sper
Că liber-mare-mândru prin condamnarea ta
N-oi coborî în iaduri de demoni salutat,
Ca unul ce menitu-i de a le fi stăpân –
Stăpân geniilor pieirii! Ce gând superb! O,-nceată,
Inima mea cea stoarsă de-o cugetare beată,
Nu răscoli-n bătaie-ți ruinile sfărmate
A lumii-mi dinăuntru.
Văd cerul, lan albastru sădit cu grâu de stele,
El îmi arată planul adâncei întocmele
Cu care-și mișcă sorii. – În sâmburul de ghindă
E un stejar. – Cum dânsul din proprii rădăcine,
Din planul vieții sale ascuns în colțu-obscur
Își crește trunchiul aspru – așa, poporul meu,
În tine e puterea-ți, nălțarea-ți și pieirea-ți.
Eu cred că tot ce este menit de a fi mare
Să-și înăspreasscă trebuie superba rădăcină
Prin viscole turbate, prin arșiță și-ngheț.
Mai tare e-acea stâncă ce a trecut martiră
Prin vijelii *mai* multe. Popoarele barbare
Ce-au cotropit românii sunt vijelii mărețe,
Turbate, mândre, aspre ca orice vijelie,
Dară și trecătoare ca ele. Iar stejarul
Poporului meu tare ridică și-azi în vânturi
Întunecata-i frunte și proaspăta *lui* frunză.

În lume văd popoare cuminți și fericite
Și mă întreb ce soarte să doresc la al meu?
Și-un gând îmi vine aspru, adânc, fără de milă
Și sfărmător de lume. – Nu, nu! N-aș vrea ca alte
Popoare să mai fie c-al meu – nu merit ele
Să-i semene. Poporu-mi menitu-i ca să fie
Altfel de cumu-s alte. Eu nu cer fericire
Pentru a lui viață. – O, nație iubită!
Vei înțelege doru-mi, vei ști să-l prețuiești?
Voi să te văd, iubito! nu fericită – *mare!*
Decât o viață moartă, un negru vis de jele,
Mai bine stinge, Doamne, viața ginții mele,
Decât o soartă aspră din chin în chin s-o poarte,
Mai bine-atingă-i fruntea suflarea mării moarte!

(1871)

MEMENTO MORI

(Panorama deșertăciunilor)

Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur,
Când a nopții întunerec – înstelatul rege maur –
Lasă norii lui molateci înfoiați în pat ceresc,
Iară luna argintie, ca un palid dulce soare,
Vrăji aduce peste lume printr-a stelelor ninsoare,
Când în straturi luminoase basmele copile cresc.

Mergi, tu, luntre-a vieții mele, pe-a visării lucii valuri,
Până unde-n ape sfinte se ridică mândre maluri,
Cu dumbrăvi de laur verde și cu lunci de chiparos,
Unde-n ramurile negre o cântare-n veci suspină,
Unde sfinții se preîmblă în lungi haine de lumină,
Unde-i moartea cu-aripi negre și cu chipul ei frumos.

Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei visuri fericite,
Alta-i lumea cea aievea, unde cu sudori muncite
Te încerci a stoarce lapte din a stâncei coaste seci;
Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei mândre flori de aur,
Alta unde cerci viaţa s-o-ntocmeşti precum un faur
Cearc-a da fierului aspru forma cugetării reci.

Las' să dorm... să nu ştiu lumea ce dureri îmi mai păstrează,
Îmbătat de-un cântec vecinic, îndrăgit de-o sfântă rază,
Eu să văd numai dulceaţă unde alţii văd necaz,
Căci ş-aşa ar fi degeaba ca să văd cu ochiul bine;
De văd răul sau de nu-l văd, el pe lume tot rămâne
Şi nimic nu-mi foloseşte de-oi cerca să rămân treaz.

N-au mai spus şi alţii lumii de-a ei rele să se lase?
Cine-a vrut s-asculte vorba? Cine-aude? Cui îi pasă?
Toate au trecut pe lume, numai răul a rămas.
O, acele uriaşe, însă mute piramide
Cari stau ca veacuri negre în pustiuri împietrite
Câte-au mai văzut şi ele – ce-ar vorbi de-ar avea glas!

Când posomorâtul basmu – vechea secolilor strajă –
Îmi deschide cu chei de-aur şi cu-a vorbelor lui vrajă
Poarta naltă de la templul unde secolii se torc –
Eu sub arcurile negre, cu stâlpi nalţi suiţi în stele,
Ascultând cu adâncime glasul gândurilor mele,
Uriaşa roat-a vremei înapoi eu o întorc

Şi privesc... Codrii de secoli, oceâne de popoare
Se întorc cu repejune ca gândirile ce zboară
Şi icoanele-s în luptă – eu privesc şi tot privesc
La vo piatră ce însamnă a istoriei hotară,
Unde lumea în căi nouă, după nou cântar măsoară –
Acolo îmi place roata câte-o clipă s-o opresc!

*

Colo stau sălbateci negri cu topoarele de piatră.
În pustiu aleargă vecinic, fără casă, fără vatră,
Cap de lup e-a lor căciulă, pe-a lor umeri, piei de urs;
Colo-nchină idolatrul nenţelesul foc de lemne,
Colo magul lui îi scrie pe o piatră strâmbe semne
Să nu poat-a le-nţelege lungul secolilor curs.

Babilon, cetate mândră cât o ţară, o cetate
Cu muri lungi cât patru zile, cu o mare de palate
Şi pe ziduri uriaşe mari grădini suite-n nori;
Când poporul gemea-n pieţe l-a grădinei lungă poală
Cum o mare se frământă pe când vânturi o răscoală,
Cugeta Semiramide prin dumbrăvile răcori.

Acel rege – o lume-n mâna-i – schimbătoarea lui gândire
La o lume dă viaţă, la un secol fericire –
Din portalele-i de aur ca un soare răsărea,
Dar puternica lui ură era secol de urgie;
Ce-i lipsea lui oare-n lume chiar ca Dumnezeu să fie?
Ar fi fost Dumnezeu însuşi dacă – dacă nu murea.

Asia-n plăceri molateci e-nbătată, somnoroasă.
Bolţile-s ţinute-n aer de columne luminoase
Şi la mese-n veci întinse e culcat Sardanapal;
Şi sub degete măiestre arfele cugetă mite,
După plac şi-mpart mesenii a cântării flori uimite,
Vinuri dulci, mirositoare şi femei cu chipul pal.

Azi? Vei rătăci degeaba în câmpia nisipoasă:
Numai aerul se-ncheagă în tablouri mincinoase,
Numai munţii, garzi de piatră stau şi azi în a lor post;

Ca o umbră asiatul prin pustiu calu-şi alungă,
De-l întrebi: unde-i Ninive? el ridică mâna-i lungă,
– Unde este? nu ştiu, zice, mai nu ştiu nici unde-a fost.

*

Nilul mişcă valuri blonde pe câmpii cuprinşi de maur –
Peste el cerul d-Egipet, disfăcut în foc şi aur,
Pe-a lui maluri gălbui, şese, stuful creşte din adânc;
Flori, giuvaeruri în aer, sclipesc tainice în soare,
Unele-albe, nalte, fragezi, ca argintul de ninsoare,
Alte roşii ca jăratic, alte-albastre, ochi ce plâng.

Şi prin tufele de mături, ce cresc verzi, adânce, dese,
Păsări, îmblânzite-n cuiburi, distind penele alese,
Ciripind cu ciocu-n soare, gugiulindu-se cu-amor;
Înecat în vecinici visuri, răsărit din sfinte-izvoară,
Nilul mişc-a lui legendă şi oglinda-i galben-clară
Către marea liniştită, ce îneacă a lui dor.

De-a lui maluri sunt unite câmpii verzi şi ţări ferice –
Memphis, colo,-n depărtare, cu zidirile-i antice,
Mur pe mur, stâncă pe stâncă – o cetate de giganţi –
Sunt gândiri arhitectonici de-o grozavă măreţie,
Au zidit munte pe munte în antica lui trufie,
Le-a-mbrăcat cu-argint ca-n soare să lucească într-un lanţ

Şi să pară răsărită din visările pustiei,
Din nisipuri argintoase în mişcarea vijeliei,
Ca un vis al mării sfinte, reflectat de cerul cald
Ş-aruncat în depărtare... Colo se ridic trufaşe
Şi eterne ca şi moartea piramidele-uriaşe,
Racle ce încap în ele fantazia unui scald.

Se-nserează. Nilul doarme şi ies stelele din strungă,
Luna-n mare îşi aruncă chipul şi prin nori le-alungă –
Cine-a deschis piramida şi-năuntru a intrat?
Este regele. În haină de-aur roş şi pietre scumpe,
El intră să vad-acolo tot trecutul. – I se rumpe
A lui suflet când priveşte peste-al vremurilor vad.

În zădar guvernă regii lumea cu înţelepciune –
Se-nmulţesc semnele rele, se-mpuţin faptele bune –
În zădar caut-al vieţei înţeles nedezlegat.
Iese-n noapte şi-a lui umbră lung-întins se desfăşoară
Pe-ale Nilului mari valuri. – Astfel pe-unde de popoară
Umbra gândurilor regii se aruncă-ntunecat.

Ale piramidei visuri, ale Nilului reci unde,
Ale trestiilor sunet, ce sub luna ce pătrunde
Par a fi snopuri giganteci de lungi suliţe de-argint –
Toat-a apei ş-a pustiei şi a nopţii măreţie
Se unesc să-mbrace mândru vechea-acea împărăţie,
Să învie în deşerturi şir de visuri ce te mint.

Râul sânt ni povesteşte cu-ale undelor lui gure
De-a izvorului său taină, despre vremi apuse, sure;
Sufletul se-mbată-n visuri, cari-alunecă în zbor,
Palmii risipiţi în crânguri, auriţi de-a lunei raze,
Nalţă zveltele lor trunchiuri. – Noaptea-i clară, luminoasă,
Undele visează spume, cerurile-nşiră nori.

Şi în templele măreţe – colonade-n marmuri albe –
Noaptea zeii se preîmblă în vestmintele lor dalbe
Ş-ale preoţilor cântec sună-n arfe de argint –
Şi la vântul din pustie, la răcoarea nopţii brună,
Piramidele, din creştet, aiurind şi jalnic sună;
Şi sălbatic se plâng regii în giganticul mormânt.

În zidirea cea antică sus în frunte-i turnul maur.
Magul priivea pe gânduri în oglinda lui de aur,
Unde-a cerului mii stele ca-ntr-un centru se adun.
El în mic priveşte-acolo căile lor tăinuite
Şi c-un ac el zugrăveşte cărăruşile găsite –
A aflat sâmburul lumii, tot ce-i drept, frumos şi bun.

Şi se poate ca spre răul unei ginţi efeminate,
Regilor pătaţi de crime, preoţimei desfrânate,
Magul, gard al răzbunării, a citit semnul întors.
Ş-atunci vântul ridicat-a tot nisipul din pustiuri,
Astupând cu dânsu-oraşe, ca gigantice sicriuri
Unei ginţi ce fără viaţă-ngreuia pământul stors.

Uraganu-acum aleargă pân' ce caii lui îi crapă –
Şi în Nil numai pustiul nisipişul şi-l adapă,
Aşternându-l peste câmpii cei odată înflorţi;
Memphis, Theba, ţara-ntreagă coperită-i de ruine,
Prin pustiu străbat sălbatec mari familii beduine,
Sorind viaţa lor de basme prin câmpie nisipiţi.

Dar şi-acum, turburând stele pe-ale Nilului lungi unde,
Noaptea, flamingo cel roşu apa-ncet-încet pătrunde,
Şi-acum luna arginteşte tot Egipetul antic;
Ş-atunci sufletul visează toat-istoria străveche,
Glasuri din trecut străbate l-a prezentului ureche –
Din a valurilor sfadă prorociri se aridic.

Şi-atunci Memphis se ridică, argintos gând al pustiei,
Închegare măiestrită din suflarea vijeliei –
Beduini ce stau în lună o minune o privesc,
Povestindu-şi basme mândre mestecate numa-n stele
Despre-oraşul care iese din pustiile de jele.
Din pământ şi de sub mare s-aud sunete ce cresc.

Marea-n fund clopote are, care sună-n orice noapte,
Nilu-n fund grădine are, pomi cu mere d-aur coapte –
Sub nisipul din pustie cufundat e un popor,
Ce cu-oraşele-i deodată se trezeşte şi se duce
Sus, în curţile din Memphis, unde-n săli lumină luce. –
Ei petrec în vin şi-n chiot orice noapte pân-în zori.

*

Vezi Iordanul care udă câmpii verzii Palestine:
Dintre vii cu struguri de-aur se ridic mândre coline,
Pe Sion, templul Iehovei, o minune îl privim;
Codrii de măslin s-amestec printre lunci de dafin verde,
Chidron scaldă-n unda-i clară ierburi mari – şi-apoi se pierde
În cetatea ce-n văi doarme – miticul Ierusalim.

Şi în Libanon văzut-am rătăcite căprioare,
Şi pe lanuri secerate am văzut mândre fecioare,
Purtând pe-umerele albe auritul snop de grâu;
Alte vrând să treacă apa cu picioarele lor goale
Ridicară ruşinoase şi zâmbind albele poale,
Turburând cu pulpe netezi faţa limpedelui râu.

Am văzut regii Iudeei în biserica măreaţă,
Unde marmura în arcuri se ridică îndrăzneaţă
Şi columnele înalte către cer pare c-arat;
Văzui pe David în lacrimi rupând haina lui bogată,
Zdrobind arfa-i sunătoare de o marmură curată,
Genunchind să-i ierte Domnul osânditul lui păcat.

Solomon, poetul-rege, tocmind glasul unei lire
Şi făcând-o să răsune o psalmodică gândire;
Moaie-n sunetele sfinte degetele-i de profet;

El cânta pe împăratul în hlamidă de lumină,
Soarele stetea pe ceruri auzind cântarea-i lină,
Lumea asculta uimită glasu-i dulce şi încet.

Dar ieşind din templul sacru lasă gândul lui să cadă,
Căci amorul îl aşteaptă cu-a lui umeri de zăpadă,
Raze moi în ochii negri – el dă lirei alt acord:
Căci femeile-l aşteaptă cu şireata lor zâmbire,
Brune unele ca gânduri din poveştile asire,
Alte blonde cu păr de-aur – vise tainice de Nord.

Dar venit-a judecata, şi de sălcii plângătoare
Cântăreţul îşi anină arfa lui tremurătoare;
În zădar rugaţi peirea – muri se năruie şi cad!
Cad şi scări, ş-aurite arcuri, grinzi de cedru, porţi de-aramă,
Soarele priveşte galben peste-a morţii lungă dramă
Şi s-ascunde în nori roşii, de spectacol speriat.

Şi popor, şi regi, şi preoţi îngropaţi-s sub ruine.
Pe Sion templul se sparge – nici un arc nu se mai ţine.
Azi grămezi mai sunt de piatră din cetatea cea de ieri.
Cedri cad din vârf de munte şi Livanul pustieşte,
Jidovimea risipită printre secoli rătăceşte –
În pustiu se-nalţă-n soare desfrunziţii palmieri...

*

O, lăsaţi să moi în ape oceànici a mea liră!
Să-mbrac sunetele-i dalbe cu a undelor zâmbire,
Cu-ale stelelor icoane, cu a cerului azur;
Să înalţ munţii Greciei, scânteind muiaţi de soare,
Cu dumbrave prăvălite peste coaste râzătoare
Şi cu stânci încremenite printre nouri de purpur.

Peste văile adânce repezite-n regioane
Nourate, stau ţinute templele multicoloane,
Parcă munţii-n braţ de piatră le ridică şi le-arat
Zeilor din ceriuri. Vulturi peste văi înnegurate
Grei atârnă cu întinse aripi şi priviri ţintate
Supra lumei ce sub dânşii stă adânc, împrăştiat.

Astfel Grecia se naşte din întunecata mare.
Poartă-n ceruri a ei temple ş-a ei sarcini de ninsoare,
Cer frumos, adânc-albastru, străveziu, nemărginit;
Din colanele de dealuri se întind văile pline
De dumbrave, de izvoare şi de râuri cristaline,
Cari lunec zdrumicate pe-a lor bulgări de granit.

Şi din turmele de stânce, risipite cu splendoare
Pe-ntinsori de codri negri rupţi de râuri sclipitoare,
Vezi oraş cu dome albe strălucind în verde crâng.
Marea lin cutremurându-şi faţa scutur-a ei spume,
Repezind pe-alunecuşul undelor de raze-o lume,
Jos la poarta urbei mândre a ei sunete se frâng.

Mai albastră decât cerul, purtând soarele pe faţă,
Ea reflectă-n lumea-i clară toată Grecia măreaţă.
Câteodată se-ncreţeşte şi-şi întunec-al ei vis –
Nimfe albe ca zăpada scutur ap-albastră, caldă,
Se împroaşcă-n joacă dulce, mlădiindu-se se scaldă,
Scuturându-şi părul negru, înecându-se de râs.

Şi pe valuri luminoase oceànul lin le saltă,
Orice undă linguşeşte arătarea lor cea naltă,
Pe nisipul cald le-aruncă marea-n jocu-i luminos;
Oceànicele corpuri, ca statuie de ninsoare,
Strălucesc în părul negru, ce şi-l uscă ele-n soare
Pe-a lor perini nisipoase lenevite lănguros.

Apoi fug să-mpopuleze verdea noapte dumbrăvană
Şi vorbind mărgăritare culeg flori în a lor goană.
Dintr-o tuf-iveşte Satyr capu-i chel, barba-i de ţap,
Lungi urechi şi gura-i strâmbă, cârnu-i nas. – De sus îşi stoarce
Lacom poamă neagră-n gură – pituliş prin tufe-o-ntoarce.
Se strâmbă de râs şi-n fugă se dă vesel peste cap.

Albe trec în bolta neagră prin a trestiei verdeaţă.
De o cracă pe-ape-ntinsă una-şi spânzur-a ei braţe,
Mişcă-n aer peste unde fructul mării de omăt;
Altele pe spate-ntinse cu o mână-noată numa,
Cu cealaltă rupând nuferi, plini de-o luminoasă spumă,
Pun în păr şi ca-necate liniştit plutesc şi-ncet.

Crenge lin îndoaie Eros – schimă face, ce văzând-o
Ele-urmează în tăcere abia apa sfâşiind-o...
Într-o tufă, sub un brustur doarme Satyr, beat de must...
Chicotind, a lui ureche cu flori roşii o-ncoroană.
Lunca râde de răsună verdea noapte dumbrăvană –
Ele pier prin bolţi de frunze, pe-un drum verde şi îngust...

Înserează şi apune greul soare-n văi de mite.
Cu un roş fir de jeratic culmi de munte sunt tivite,
Lunga lor fulgerătură în senin a-ncremenit.
Marea aerului caldă, stelele ce-ntârzii line,
Limba râurilor blândă, ale codrilor suspine,
Glasul lumei, glasul mării se-mpreună-n infinit.

Codrii aiurează negri sub a stelelor povară.
Râuri calde ca şi sara apa-n arcuri o coboară,
Prăvălind-o purpurie peste scările de stânci;
În albastru-adânc, în marea cerului cea liniştită,
Răpăd munţii cu tărie fruntea lor încremenită
Şi în valuri verzi de grâne îmblă văile adânci.

Printre cremenea crăpată, din bazaltul rupt de ploaie,
Ridica copaci monastici trunchii ce de vânt se-ndoaie,
Scoţând veche rădăcină din pietrişul sfărâmat;
Un vultur s-agaţă mândru de un pisc cu fruntea ninsă,
Nouri lunecă pe ceruri flota lor de vânt împinsă
Şi răsună-n noaptea lumei cântul mării blând şi mat.

Şi atuncea peste ape faţa sfânt-a lunei pline
Îşi ridică discul splendid în imperiul de lumine,
Mării mândre poleindu-i pânzăriile-i de-azur.
Ea adoarme-ale ei spume, ca mărgăritarul, sure,
Nisipişul străluceşte, râuri scapără-n pădure –
În oraş, lumini ca stele presărate-n mii de muri.

Şi-n poiana ce ridică nalţii trunchi cu frunze rare,
Raza lunei alb pătează umbra verde din cărare,
Filomela împle codrii cu suspine de-amoroşi.
Joe preschimbat în tânăr, cu imobili ochi sub gene,
Pândea umbra mlădioasă unei fete pământene –
Ei se văd, ca să se mire cum de sunt aşa frumoşi.

A fi râu e-o fericire, căci în nopţile-argintie
Câte graţii tăinuite se descopăr, i se-mbie
Şi ascultă cu iubire tot ce valurile-i mint.
Lui i se descopăr nimfe de-o marmòree zăpadă,
Ce în apa lui cea clară cursului se lasă pradă,
Duse de obraznici unde cu glăscioare de argint!

Şi cuminţi frunzele toate îşi comunică misteruri.
Surâzând, clipind ascultă ochii de-aur de pe ceruri,
Crenge rele imitează pân' şi zgomotul de guri
A cărărilor pierdute de pe valea cu izvoare.
De s-ar şti... câte mâni albe rupe-ar flori mirositoare,
Câte buze ar închide gândul sântelor păduri!

Cine are-urechi s-audă ce murmùr gurile rele
Şi vorbăreţele valuri şi prorocitoare stele
De-ale graţiilor amoruri, de-ale nimfelor iubit;
Cine-ascultă şi nu-nstrună arfa-i de cântări bogată,
Căci comori de taine-ascunde orice râu... Lunca ingrată
De-ar şopti, viaţa-i toată n-ar sfârşi de povestit.

Dar în camera îngustă lângă lampa cea cu oliu
Palid stă cugetătorul, căci gândirea-i e în doliu:
În zădar el grămădeşte lumea într-un singur semn;
Acel semn ce îl propagă el în taină nu îl crede,
Adâncit vorbeşte noaptea cu-a lui umbră din părete –
Umbra-şi râde, noaptea tace, mută-i masa cea de lemn.

Orbul sculptor în chilie pipăie marmura clară.
Dalta-i tremură... înmoaie cu gândirea-i temerară
Piatra rece. Neted iese de sub mână-i un întreg,
Ce la lume îşi arată palida-i, eterna-i fire,
Stabilă-n a ei mişcare, mută-n cruda ei simţire –
O durere-ncremenită printre secolii ce trec.

Iar pe piatra prăvălită, lângă marea-ntunecată
Stă Orfeu – cotul în razim pe-a lui arfă sfărâmată...
Ochiu-ntunecos şi-ntoarce şi-l aruncă aiurind
Când la stelele eterne, când la jocul blând al mării.
Glasu-i, ce-nviase stânca, stins de-aripa disperării,
Asculta cum vântu-nşală şi cum undele îl mint.

De-ar fi aruncat în chaos arfa-i de cântări îmflată,
Toată lumea după dânsa, de-al ei sunet atârnată,
Ar fi curs în văi eterne, lin şi-ncet ar fi căzut...
Caravane de sori regii, cârduri lungi de blonde lune
Şi popoarele de stele, universu-n rugăciune,
În migraţie eternă de demult s-ar fi pierdut.

Şi în urmă-le-o vecie din nălţimi abia-văzute
Şi din sure văi de chaos colonii de lumi pierdute
Ar fi izvorât în râuri într-un spaţ despopulat;
Dar şi ele-atrase tainic ca de-o magică durere
Cu-a lor roiuri luminoase dup-o lume în cădere
S-ar fi dus. Nimic în urmă – nici un àtom luminat.

Dar el o zvârli în mare... Şi d-eterna-i murmuire
O urmă ademenită toat-a Greciei gândire,
Împlând halele oceanici cu cântările-i de-amar.
De-atunci marea-nfiorată de sublima ei durere,
În imagini de talazuri cânt-a Greciei cădere
Şi cu-albastrele ei braţe ţărmii-i mângâie-n zădar...

Dar mai ştii?... N-auzim noaptea armonia din pleiade?
Ştim de nu trăim pe-o lume ce pe nesimţite *cade*?
Oceànele-nfinirei o cântare-mi par c-ascult.
Nu simţim lumea pătrunsă de-o durere lungă, vană?
Poate-urmează-a arfe'-antice suspinare-aeriană,
Poate că în văi de chaos ne-am pierdut de mult... de mult.

*

Sau ghicit-aţi vre odată ce socoate-un mândru soare
Când c-o rază de gândire ţine lumi ca să nu zboare,
Să nu piard-a lor cărare, să nu cadă-n infinit?
Zvârcolindu-se aleargă turburate şi rebele
Şi să frâng-ar vrea puterea ce le farmăcă pre ele
Şi s-alerge-ar vrea în caos de-unde turburi au ieşit.

Vecinicia cea bătrână, ea la lumi privea uimită.
Mii de ani cugetă-n mite la enigma încâlcită
Care spaţiul i-o prezintă cu-a lui lumi şi cu-a lui legi;

Şi din secoli ce trecură ea s-apucă să adune
Toată viaţa şi puterea, sucul tot de-nţelepciune
Şi să pune să zideasc-un uriaş popor de regi.

Şi atunci apare Roma în uimita omenire.
Gânduri mari ca sori-n caos e puternica-i gândire
Şi ce zice-i zis pe veacuri, e etern, nemuritor;
lar popoarele-şi îndreaptă a lor suflete măreţe,
A lor fapte seculare, uriaşele lor vieţe
După căi prescrise-odată de gândirea-ăstui popor.

Auzit-aţi de-mpăraţii stând pe tron cu trepte multe?
Fruntea-ncinsă în luceferi făcea lumea să-i asculte,
Vorba lor era o rază în viaţa lumii-ntregi,
Ţări bogate şi-nflorite, mări vuinde-n adormire,
Cetăţi vechi, popoare mândre stau sub falnica-i domnire
Şi cezarii-mpart pământul în senatul cel de regi.

Pe sub arcuri triumfale trece mândru-nvingătorul
Şi-ameţit abia aude cum vuieşte surd poporul,
Cum a mărei glasuri multe se repetă, gem şi fug;
lar la carul lui de aur, cu coroane pe-a lor frunte
Şi înfrânţi de umilire, cu priviri stinse şi crunte,
Regii ţărilor învinse gem cu greu trăgând în jug.

Roma arde şi furtuna chiuind în ea se scaldă
Şi frământă-n valuri roşii marea turbure şi caldă
Şi aruncă-n loc de spume nori de fum, scântei şi vânt;
Şi în nunta ei grozavă turnuri negre ea aprinde
Şi făcliile-uriaşe către stele le întinde...
Evul arde – Roma este oceànicu-i mormânt.

Norii sunt o spuză-n ceruri şi prin ei topite stele.
Şi, ca oceànul negru răscolit de visuri grele,
Urbea îşi frământă falnic valuri mari de fum şi jar;
Din diluviul de flacări, lung întins ca o genune,
Vezi neatins cu arcuri de-aur un palat ca o minune
Şi din frunte-i cântă Neron... cântul Troiei funerar.

*

Lângă râuri argintoase, care mişcă-n mii de valuri
A lor glasuri înmiite, printre codri, printre dealuri,
Printre bolţi săpate-n munte, lunecând întunecos,
Acolo-s dumbrăvi de aur cu poiene constelate,
Codrii de argint ce mişcă a lor ramuri luminate
Şi păduri de-aramă roşă răsunând armonios.

Munţi se-nalţă, văi coboară, râuri limpezesc sub soare,
Purtând pe-albia lor albă insule fermecătoare,
Ce par straturi uriaşe cu copacii înfloriţi –
Acolo Dochia are un palat din stânce sure,
A lui stâlpi-s munţi de piatră, a lui streşin-o pădure,
A cărei copaci se mişcă între nouri adânciţi.

Iar o vale nesfârşită ca pustiile Saharei,
Cu de flori straturi înalte ca oaze zâmbitoare,
Cu un fluviu care poartă a lui insule pe el,
E grădina luminată a palatului în munte –
A lui scări de stânci înalte sunt crăpate şi cărunte,
Iar în halele lui negre strălucind ca şi oţel

Sunt păduri de flori, căci mari-s florile ca sălci pletoase,
Tufele cele de roze sunt dumbrave-ntunecoase,
Presărate ca cu lune înfoiete ce s-aprind;

Viorelele-s ca stele vinete de dimineață,
Ale rozelor lumine împle stânca cu roșeață,
Ale crinilor potire sunt ca urne de argint.

Printre luncile de roze și de flori mândre dumbrave
Zbor gândaci ca pietre scumpe, zboară fluturi ca și nave,
Zidite din nălucire, din colori și din miros,
Curcubău sunt a lor aripi și oglindă diamantină,
Ce reflectă-n ele lumea înflorită din grădină,
A lor murmur împle lumea de-un cutremur voluptos.

Într-un loc crăpată-i bolta, cu-a ei streșin-arboroasă
Și printr-însa-n cer vezi luna trecând albă și frumoasă,
O regină junǎ, blondă și cu brațe de argint,
Ce unesc încrucișate a ei mantie-nstelată
Și albastră peste pieptu-i alb, ca virgină zăpadă.
Ochii ei cei mari albaștri peste nori aruncă blând,

Cari se-ntind albi ca zăpada și ca straturi argintoase,
Oferindu-i flori de aur și viole-ntunecoase;
Ea din când în când plivește câte una, aruncând
Flori de neauă peste ape ce alerg fulgerătoare,
Raze albe peste lumea văilor celor în floare,
Dungi de-argint în verzii codri, duioșie pe pământ.

Dar un nor pe ceruri negru se înalță și se-ncheagă,
Se formează,-ncremenește și devine-o domă-ntreagă,
Plin de umbra de columne ce-l înconjură-mprejur;
Prin columnele-i mărețe trece câte-o rază mată,
A lui cùpolă boltită e cu-argint înconjurată,
Pe arcatele-i ferestre sunt perdele de azur.

Luna înspre ea îndreaptă pasuri luminoase,-ncete,
Diadem de topiţi aştri arde-n blondele ei plete,
Încălzind aerul serei, strălucindu-i fruntea ei;
Ale domei scări negrite se-nsenin – ca neaua sara –
Într-n domă. Ard columne sub lumina ei cea clară
Şi-şi aruncă unu-ntr-altul umbra neagră dintre ei.

Stelele în cârduri blonde pe regină o urmează,
Aerul, în unde-albastre, pe-a lor cale scânteiază
Şi rămân întunecate nalte-a cerurilor bolţi;
Doma străluceşte-n noapte ca din marmură zidită,
Prin o mreajă argintoasă ca prin vis o vezi ivită,
A ei scări ajung din ceriuri a stâncimei negri colţi.

Iară fluviul care taie infinit-acea grădină
Desfăşoară-n largi oglinde a lui apă cristalină,
Insulele ce le poartă în adâncu-i nasc şi pier;
Pe oglinzile-i măreţe, ale stelelor icoane
Umede se nasc în fundu-i printre ape diafane,
Cât uitându-te în fluviu pari a te uita în ceri.

Şi cu scorburi de tămâie şi cu prund de ambră de-aur
Insulele se înalţă cu dumbrăvile de laur,
Zugrăvindu-se în fundul râului celui profund,
Cât se pare că din una şi aceeaşi rădăcină
Un rai dulce se înalţă sub a stelelor lumină,
Alt rai s-adânceşte mândru într-al fluviului fund.

Pulbere de-argint pe drumuri, pe-a lor plaiuri verzi – o ploaie –
Snopi de flori cireşii poartă pe-a lor ramuri ce se-ndoaie
Şi de vânt scutură grele ômătul trandafiriu
A-nfloririi lor bogate, ce mânat se grămădeşte
În troiene de ninsoare, care roză străluceşte,
Pe când sălcii argintoase tremur sânte peste râu.

Aeru-i văratic, moale, stele izvorăsc pe ceruri,
Florile-izvorăsc pe plaiuri a lor viaţă de misteruri,
Vântu-ngreunând cu miros, cu lumini aerul cald;
Dintr-un arbore într-altul mreje lungi diamantine
Vioriu sclipesc suspinse într-a lunei dulci lumine,
Rar şi diafan ţesute de painjeni de smarald.

Pe când greieri, ca orlogii, răguşit prin iarbă sună,
De pe-un vârf de arbor mândru ţes în nopţile cu lună
Pod de pânză diamantină peste argintosul râu,
Şi cât ţine podul mândru, printre pânza-i diafană,
Luna râul îl ajunge şi oglinda lui cea plană
Ca-ntr-o mândră feerie străluceşte vioriu.

Peste podul cel uşure, zâna Dochia frumoasă
Trece împletindu-şi părul cel de-aùree mătasă,
Albă-i ca zăpada noaptea, corpu-i nalt e mlădiet,
Aurul pletelor strecoară prin mânuţele-i de ceară
Şi prin haine argintoase străbat membrele-i uşoare,
Abia podul îl atinge mici picioarele-i de-omăt.

Trece râul şi uşoară nalte scări de stânci ea suie;
La ivirea-i zi se face în spelunci de cetăţuie,
Ca o zi ea intră mândră în palatul ei de stânci;
Luna e plină de raze – sub căldura-i – argintoase,
Orice stea e-o piatră scumpă – iară florile focoase,
Giuvaeruri umezite cu luminile adânci.

Umede tremur lumine pe boltirea cea albastră.
Zâna Dochia cu glasu-i cheam-o pasăre măiastră,
Ce zburând prin aer vine cu-a ei pene de păun;
Când acea pasăre cântă, lumea râde-n bucurie,
Pe-umărul cel alb o-aşează şi coboară-n văi aurie,
Unde-a râului lungi unde printre papură răsun.

Într-o luntre – lemn de cedru – ce uşor juca pe valuri,
Zâna Dochia se suie dezlegând-o de la maluri
Şi pe-a fluviului spate ea la vale îi dă drum;
Repede luntrea aleargă spintecând argintul apei,
Culcată pe jumătate, Dochia visa, frumoasă,
Şi la luntrea ei bogată lebede se-nham-acum.

Dar din ce în ce coboară râul lat, el s-adânceşte
În păduri întunecate, unde apa-abia sclipeşte,
Mai agiunsă de a lunei raze doar din când în când;
Tot mai nalţi trunchii pădurii ca stâlpi mari şi suri se urcă,
Pân-ajunge de-a lor ramuri în bolţi mândre se încurcă,
Pân-acopăr cu-aste arcuri fluviul lat şi profund.

Ca prin bolţile crăpate unei gotice ruine,
Mai străbat prin bolţi de frunze razele lunei senine,
Împlând p-ici, pe colo râul cu fulgerătoare dungi;
Pe-umărul Dochiei mândre cântă pasărea măiastră,
Valuri râd şi-ntunecoasă mână lumea lor albastră,
Repezind luntrea bogată pe şiroiurile lungi.

Prin pădurile de basme trece fluviul cântării.
Câteodată între codri el s-adună, ca a mărei
Mare-oglindă, de stânci negre şi de munţi împiedecat
Ş-un gigantic lac formează, într-a cărui sân din soare
Curge aurul tot al zilei şi îl împle de splendoare,
De poţi număra în fundu-i tot argintul adunat.

Apoi iar se pierde-n codrii cu trunchi groşi, cu frunza deasă,
Unde-n arborul din mijloc e vrăjita-mpărătească,
Unde-n sălcii mlădioase sunt copile de-mpărat;
Codrul – înaintea vrajei – o cetate fu frumoasă.
A ei arcuri azi îs ramuri, a ei stâlpi sunt trunchiuri groase,
A ei bolţi streşini de frunze arcuite-ntunecat.

Sara sună glas de bucium şi cerboaice albe-n turme
Prin cărările de codru, pe de frunze-uscate urme,
Vin rupând verzile crenge cu talangele de gât;
Şi în mijlocul pădurii ocolesc stejarul mare
Pân' din el o-mpărătească iese albă, zâmbitoare,
Pe-umăr gol doniţă albă – stemă-n părul aurit.

Din copaci ies zâne mândre, de-mpărat frumoase fete,
Ţinând doniţe pe umeri, gingaşe, nalt-mlădiete,
Albe trec prin umbra verde, la cerboaice se înclin,
Ce sub dulcile lor mâne îşi oferă răbdătoare
Ugerele lor împlute, şi în doniţi sunătoare
Laptele-n cadenţă curge, codru-mplând c-un murmur lin.

Luntrea cea de lebezi trasă mai departe, mai departe
Fuge pe-albele oglinde ale apei ce se-mparte
Sub a luntrei plisc de cedru în lungi brazde de argint –
Şi din ce în ce mai mândre, mai înalte, mai frumoase
Sunt pădurile antice – ele-ngroapă-ntunecoase
Cu-a lor vârfuri munţii mândri, stâncile ce-n cer se-ntind.

Cât de lat să mişte-un fluviu ale apei lui revolte,
Arbori de pe mal deasupră-i se ajung în mândre bolte,
Ramurile se-ntreţese, crengile se împletesc,
Frunza deasă smălţuieşte nalta, verdea boltitură,
Râu-n vecinica lui umbră în adânc suspină, cură...
Pe-a lui maluri înflorite cai în umbră rătăcesc.

Soarele trecând pe codri a lui roată de-aur moale
Vârfurile verzi de codri le îndoaie-n a lui cale,
Şi sosind la vre o luncă însuşi el vede mirat
Ce departe e pământul şi ce nalţi trunchii pădurii,
Şi deşi călătoreşte pe-a lor vârfuri, totuşi murii –
Bolţile groase de frunze – a lui raze nu străbat.

Lâng-izvoarele-nflorite pasc cai albi c-a mării spume –
Zi ori noapte nu văzură de când sunt pe-această lume,
Luna sântă, stele de-aur, soare alb şi zâmbitor
Pentru ei necunoscute-s. Umbra verde claroscură
Şi mirositorul aer, fluvii ce sclipinde cură
În adâncile dumbrave printre ţărmii plini de flori –

Astea numai le cunosc ei. – Coamele flutur c-argintul,
Ca la lebede se-ndoaie gâtul lor, iară pământul
Abia-atins e de picioare potcovite cu-aur roş;
Colo-n umbra îndulcită de miroase-mbătătoare,
Capul mic ei şi-l ridică, nări îmflând spre depărtare
Şi urechea ascuţind-o glas de-aud prin arbori groşi.

Luntrea cea de lebezi trasă, mai departe, mai departe
Fuge pe-albele oglinde ale apei şi se-mparte
Sub a luntrei plisc de cedru în lungi brazde de argint;
Şi deodată zi se face – un oceàn de lumină –
Fluviul a ieşit din codri în câmpii fără de fine,
Cari verzi şi înflorite mândre-n soare se întind.

Dar cât ţine răsăritul se-nalţ-un munte mare –
El de două ori mai nalt e decât depărtarea-n soare –
Stâncă urcată pe stâncă, pas cu pas în infinit
Pare-a se urca – iar fruntea-i, cufundată-n înălţime,
Abia marginile-arată în albastra-ntunecime:
Munte jumătate-n lume – jumătate-n infinit.

Iar în pieptu-acestui munte se arat-o poartă mare –
Ea: înalt este boltită şi-ntră-adânc în piatra tare,
Iar de pragu-i sunt unite nalte scări de negre stânci,
Cari duc adânc în valea cea de-acol-abia văzută
Şi-n pădurile umbroase cu-adâncimi necunoscute
Şi-n câmpii unde mii râuri s-argintesc plane ş-adânci.

Pe acea poartă din munte iese zori în coruri dalbe,
Ridicându-se în cerul dimineţii dulci, rozalbe,
Pe-acolo soarele-şi mână car cu caii arzători,
Pe-acolo noaptea răsare blonda lună argintoasă
Şi popoarele de stele iese-n roiuri luminoase
Şi pe cer se împrăştie ca de aur sfinte flori.

Zeii Daciei acolo locuiau – poarta solară
În a oamenilor lume scările de stânci coboară –
Şi în verdea-ntunecime a pădurilor s-adun;
Şi pe negre stânci trunchiate stau ca-n tron în verdea lume
Şi din cupe beau aurora cu de neguri albe spume,
Pe când mii de fluvii albe nasc în umbră şi răsun.

Câteodată-un corn de aur ei răsună-n depărtare,
Trezind sufletul pădurii, codrilor adânci cântare,
Cheamă caii lor ce-aleargă cu-a lor coame-mflate-n vânt;
Vin în herghelii de neauă, pe cărări de mult bătute
Şi pe ei zeii încalic străbătând pe întrecute
[-Al] codrilor nalt întuneric, făr' de capăt pe pământ.

Dar adesea pe când caii dorm în neagră depărtare,
Luna, zâna Daciei, vine la a zeilor serbare;
Soarele, copil de aur al albastrei sfintei mări,
Vine ostenit de drumuri şi la masă se aşează.
Aerul se aureşte de-a lui fală luminoasă,
Sala verde din pădure străluceşte în cântări.

Şi ca zugrăviţi stau zeii în lumina cea de soare.
Părul lor cel alb luceşte, barba-n brâu li curge mare,
Creţii buzei lor să numeri poţi în aerul cel clar;
Hainele întunecate albe par în strălucire
Şi ei râd cu veselie l-a păharelor ciocnire,
Iară luna ruşinoasă pe sub gene s-uită rar.

Haina lungă şi albastră e cusută numa-n stele.
Iară albii sâni de neauă strălucesc, cu de mărgele
Şi mărgăritare salbă, pe un fir de aur prins;
Păru-i lung de aur galbăn e-mpletit în cozi pe spate,
Ochii ei căprii se uită la cerescu-i mândru frate
Şi de melancolici gânduri al ei suflet e cuprins.

Înainte de plecare – ea, doinind din frunză, cheamă
Zimbrii codrilor cei vecinici, li desmiardă sura coamă,
Li îndoaie a lor coarne, pe grumaz îi bate lin
Şi pe frunţi ea îi sărută, de rămân steme pe ele,
Apoi urcă negrul munte, pe şivoaiele de stele,
Lin alunecă ş-alene drumul cerului senin.

Îndărătu-acelui munte, infinita întinsoare
E frumoasa-mpărăţie mândră a sântului soare
Şi pe coaste sunt palate, ce din verzile grădini
Strălucesc marmora albă şi senină ca zăpada,
Cu intrări în veci deschise, cu scări netezi, colonade
Lungi de marmure ca ceara în lungi bolte se îmbin.

Pe-a ferestrelor mari laturi sunt lăsate largi perdele,
Mreje lungi de aur rumăn – au ţesut ani mulţi la ele
Mânile surorei albe. Aeru-i de diamant,
El pluteşte-n unde grele de miroase-mbătătoare
Peste văile ca râuri desfăşurate sub soare,
Pe dumbrăvi cu rodii de-aur, peste fluvii de briliant.

Şi oştiri de flori pe straturi par a fi stele topite,
Fluturi ard, sclipesc în soare, orbind ochii ce îi vede,
Ca idei scăldate-n aur şi-n colori de curcubău;
Pe grădinile-nflorite, peste mândrele dumbrave
Norii mişcă sus în ceruri înfoiatele lor nave –
Rostre de jeratec ş-aur, vele lungi de curcubău.

A-mpăratului de soare bolți albastre și cu stele
Se ridică-n caturi nalte tot castele pe castele.
Cu ferești de aur d-Ofir, cu oglinzi de diamant,
Cu scosùri de albe marmuri, cu covoare de purpură;
Printre mândrele coloane o cântare blând murmură –
E un vânt cu suflet dulce într-un aer de briliant.

Și nici umbra nu se prinde d-atmosfera radioasă.
Ca prin apă cristalină trec cu frunțile frumoase,
Trec a soarelui copile printre aerul cel cald;
A lor păr e ca și ambra, ca și crinul a lor față,
Abia-atinse-s a lor umbre de o tainică roșață –
Aurora trandafirie prin ferestre de smarald.

Într-o lume fără umbră e a soarelui cetate,
Totul e lumină clară, radioasă voluptate,
Florile stau ca topite, râurile limpezi sunt;
Numai colo în departe și-n albastră depărtare
Ale zorilor grădine clar se văd strălucitoare,
Cu boschetele de roze și cu crinii de argint.

Acolo sunt lacuri limpezi, rumene în a lor fire,
De-a grădinilor de roze tăinuită oglindire,
Și din curtea argintie zorile râzânde ies;
Haine verzi și transparente coprind membrele rozalbe
Și în lac ele aruncă roze cu mânuțe albe,
Netezind a lor sprâncene, dând din frunte părul des.

Într-o dulce și umbroasă, viorie atmosferă,
Se ridică dintre lunce, cu-a ei cùpole de ceară
Închegate ca din umbră verde și argint topit,
Transparând prin diamantoasă fină de paingăn pânză,
Monastirea alb-a lunei ce prin lumi va să s-ascunză,
Cu coloane-nconjurate de a viței-ncolăciri.

Ai grădinei arbori mândri cu întunecatul verde
Conjuraţi ş-acoperiţi-s cu-iederă ce-n vârf se pierde;
Mişcând florile ei albe – flamuri cu-nfloriţii creţi –
Şi în muri de frunzi lucinde, şi în scări de flori pendente
Şi în poduri legănate de zefire somnolente –
Dintr-un arbore într-altul iedera trece măreţ.

Spânzură din ramuri nalte viţele cele de vie,
Struguri vineţi şi cu brumă, poamă albă aurie,
Şi albine roitoare luminoasă miere sug;
Caii lunei albi ca neaua storc cu gura must din struguri
Şi la vinul ce-i îmbată pasc mirositorii ruguri
Şi în sara cea eternă veseli nechezând ei fug.

Şi în monastirea lunei cu-argintoasă colonadă,
Vezi cum trece ea frumoasă – corpu-i dulce de zăpadă,
Umerii, cu-a lor lumine, par de aur moale blond,
Abia corpul coperit e de-un gaz moale ce transpare –
Astfel trece ea frumoasă, cu-a ei braţe sclipitoare,
Reflectată-n mii oglinde de pe muri şi din plafond.

Şi-n odăile înalte din frumoasa monastire
Sunt pe muri tablouri mândre, nimerită zugrăvire
Ale miturilor dace, a credinţei din bătrâni;
Prin grădini cu albe-izvoare sunt a lunei dulci amoruri,
Sau palate argintoase unde zori trăiesc în coruri,
Sau pădurea cea vrăjită cu frumoasele-i regini.

Ăsta-i raiul Daciei vechi,-a zeilor împărăţie:
Într-un loc e zi eternă – sara-n altu-n vecinicie,
Iar în altul, zori eterne cu-aer răcoros de mai;
Sufletele mari viteze ale-eroilor Daciei
După moarte vin în şiruri luminoase ce învie –
Vin prin poarta răsăririi care-i poarta de la rai.

*

Colo Dunărea bătrână, liberă, -ndrăzneață, mare,
C-un murmur rostogolește a ei valuri gânditoare
Ce mișcându-se-adormite merg în marea de amar;
Astfel miile de secoli cu vieți, gândiri o mie,
Adormite și bătrâne s-adâncesc în vecinicie
Și în urmă din izvoare timpi răcori și clari răsar.

Dar pe-arcade negre-nalte, ce molatec se-nmormântă
În a Dunării lungi valuri ce vuiesc și se frământă
Trece-un pod, un gând de piatră repezit din arc în arc;
Valurile-nfuriate ridic frunțile răstite
Și izbind cu repejune arcurile neclintite
Gem, picioarele le scaldă la stâncosul lor monarc.

Peste pod cu mii de coifuri trece-a Romei grea mărire.
Soarele orbește-n ceruri de a armelor lucire,
Scuturi ard, carăle treier și vuiesc asurzitor;
Iar Saturn, cu fruntea ninsă stând pe steaua-i alburie
Și-aruncând ochii lui turburi peste-a vremii-mpărăție,
Aiurind întreabă lumea: – Și aceia-s muritori?

Colo unde stau Carpații cu de stânci înalte coaste,
Unde paltinii pe dealuri se înșir ca mândră oaste,
Munții țeapăna lor frunte o suiau-n-albastre bolți;
Stau tăcuți ostașii Romei, ridicând fruntea lor lată,
Strălucitele lor coifuri la stâncimea detunată,
Unde ultima cetate ridica-n nori a ei colți.

Nori ca de bazalt de aspri se zidesc pe-albastra boltă,
Parc-auzi a Mării Negre și a Dunării revoltă
Și a lumii-ncheieture parcă le auzi trăsnind;
Răsculatu-s-a-Universul contra globului din aer?
Stelele-n oștiri se mișcă? Împărații sori se-ncaier?
Moare lumea? Cade Roma? Surpă cerul pe pământ?

Nu. Din fundul Mării Negre, din înalte-adânce hale,
Dintre stânce arcuite în gigantice portale,
Oastea zeilor Daciei în lungi şiruri au ieşit –
Şi Zamolx, cu uraganul cel bătrân, prin drum de nouri,
Mişcă caii lui de fulger şi-a lui car. Călări pe bouri,
A lui oaste luminoasă îl urma din răsărit.

Ca o negur-argintie barba lui flutură-n soare,
Pletele-n furtună-nflate albe ard ca o ninsoare,
Colţuroasa lui coroană e ca fulger împietrit,
Împletit cu stele-albastre. Răsturnat în car cu rune,
Cu-a lui mân-arată drumul la oştirile-i bătrâne
Şi de dor de bătălie crunt e ochiul strălucit.

Astfel arcul nalt din ceruri el îl urcă cu grandoare.
Munţii lungi îşi clatin codrii cei antici, şi-n răsunare
Prăvălesc de stânci căciule, salutând întunecat;
Iar hlamida lui cea albă zvârle falduri de zăpadă,
Când el braţul îşi ridică strigând stâncelor să cadă,
Mişcând codrii de răsună în imperiul lor urcat.

Şi-n zenit opri oştirea-i peste armia romană.
– Decebal! el strigă-n nouri – îi detun, îi iau în goană
Şi Danubiul o să beie a lor sacre legiuni.
Decebal s-arată palid în fereasta naltă-ngustă
Şi coroana şi-o ridică către-imaginea augustă
Şi se uită cu durere la divinii săi străbuni.

Iar pe plaiuri verzi de munte oştile-urbei risipite
Privesc cerul, zeii dacici, armiile lor pornite –
Rupt e şirul lor pe-alocuri de al soarelui foc roş.
Pe un trunchi înalt de stâncă chiar cezarul stă-n uimire:
– Ridicaţi semnele urbei înspre-a cerului oştire
Şi-strigaţi: Cu noi e Roma! – Codri-adânci şi-ntunecoşi

Clocotesc de lungul freamăt şi de-a armelor sunare.
Armia: „Cu noi e Roma!" Acvilele-i ard în soare.
Van din Sarmisegetuza vin săgeţi în roşii ploi,
Scuturi se îndrept spre dânsa, oprind grindina de-aramă,
Zeii urlă – stânci se clatin, norii-n fâşii se distramă
Şi de fulgeri lungi şiroaie curg în munţii rupţi şi goi.

Din apus vin zeii Romei. Pe o stea de vulturi trasă,
Zeus de nori-adunătorul urcă bolta maiestoasă,
Mart încoardă arcul falnic spre Zamolxe aţintit;
Ca să scape neamul nobil răsărit din a lui coaste,
Însuşi el a urbei semne le ridică înspre oaste,
Şi de-antica lui turbare tremur norii de granit.

Lumea pare răsculată din caotic-adâncime.
Nori se suie-n stâlpi şi-n globuri. Din eternă-ntunecime
Ca să lupte-acuma Joe pe titani i-a liberat;
Şi tunând ei urcă cerul, surpând scările de nouri,
De sub scuturi de fier negru arcurile-ntind în bouri,
De se năruie văzduhul de-al săgeţilor vărsat.

Negurile-n stâlpi se-ncheagă, suind vârful lor în soare –
Par un codru sur şi vecinic. Lunci albastre lucitoare
Se deschid ca loc de luptă în păduri de nori ş-argint;
Printre stâlpii suri s-arată coifuri mândru aşezate
Pe pletoase frunţi divine – pavezi de-aur ridicate,
Lănci ce fulgeră în soare, arcuri ce se-ntind în vânt.

Joe-ncruntă-a lui sprinceană şi ca un copil tresare
Vechiul glob – munţii se clatin, ceruri tremur, marea moare.
E semnalul cel de luptă între-armiile de zei;
Şi Zamolx frânele lasă cailor lui de jeratic,
Coama lor se îmflă-n limbe de-aur – tremur nebunatec,
Bouri daci răstindu-şi fruntea surpă norii toţi cu ei.

Lupta-i crudă, lungă, aspră. Lumin pavezele dave,
Sori şi lune repezite printr-a norilor dumbrave
Ard albastrele armure ale zeilor romani;
Paşii lor amestec cerul – caii tropotă, iar bouri
Ca de tunete un secol împlu halele de nouri
Şi se frâng crâşnind în scuturi spadele-albe-a lui Vulcan.

În zădar, căci neînvinse şiruri lungi de bătălie
Îşi zdrobesc armele-n scuturi pe a cerului câmpie:
Neînvinşi ş-unii şi alţii – ş-unii ş-alţi nemuritori.
În zădar Marte s-aruncă spre a sparge şiruri dace
Şi în van fulgeră Joe supra coifelor audace,
Neclintiţi stau ş-unii ş-alţii în măreaţă lupta lor.

Pe un arc de cer albastru în senină depărtare,
Rezimaţi pe lănci şi scuturi, zeii nordici stau în soare,
O eternă auroră răcoreşte lumea lor;
Iar în fruntea-acelei bolte, pe un tron cu spata mare,
Odin adâncit în gânduri vede-a luptei lungi grandoare
Şi coroana-i de-aur luce pe-a lui frunte arzător.

Pletele-albe cad c-argintul pe-umere-n fir îmbrăcate.
Lin îşi netezeşte barba şi priviri întunecate
Ochii lui cei mari albaştri spre luptaşi au îndreptat;
Freea albă ca zăpada, zveltă, în albastră haină,
Capul ei muiat în aurul pletelor, c-o dulce taină,
Razimă de-umerii aspri l-al Valhalei împărat.

Cântăreţ e uraganul pentru lupta care arde.
Bolta lirei lui e cerul, stâlpi de nori sunt a lui coarde.
Vânturând stelele roşii prin argintul neguros.
Ele lunecă frumoase prin împlarea sântă-a strunii.
Gânduri d-aur presărate în cântările furtunii.
Codri-antici de vânt se-ndoaie şi răspund întunecos.

Joe vulturilor lasă frânele. Cu-a lor aripe
Lungi şi negre ei întunec soarele. Iară în râpe
Goale şi adânci de nouri e Zamolxe-n a lui car –
El văzu capul lui Joe cum l-apus de soare-n vale
Vezi un vârf de munte negru scris cu raze triumfale,
Pe când el cu întuneric peste văi stă temerar.

Ochii-olimpicului negri aţintesc carul. Cu frică,
Spre-a opri acea privire, dacul manta şi-o ridică.
Caii speriaţi nechează, tremurând ei se înalţă;
C-o strigare rece Joe fulgerul i-nfige-n coaste
Şi a zeilor Daciei cruntă şi măreaţă oaste
Orbită aude glasul părintelui lor rănit

Şi-o întorc la fugă; caii carul rupt în nori răstoarnă,
Din titanicele arcuri ploaie de săgeţi se toarnă,
Nimerind în spate goale pe fugarii cei divini;
Şi răniţi, urlând ei bolta o coboară, ş-o coloră
Cu-a lor sânge care-n râuri ude, roşii, de-aurora,
Împle-a norilor spărture cu mari lacuri de rubin.

Norii fug şi se desfăşur – bolta limpede se-ndoaie.
În zenit stau zeii Romei în auritele lor straie,
Lăncile şi-ncrucişează privind armia din văi;
A lor chipuri luminoase strălucesc frumoase-n soare,
Ei şi-ntorc caii cei falnici şi-auritele lor care
Spre apus – iar roşul soare îi urmează-ncet pe ei.

Zeii daci ajung la marea, ce deschide-a ei portale,
Se reped pe trepte nalte şi cobor în sure hale.
Cu lumina, ei îngroapă a lor trai întunecos;
Dară ea, înfiorată de adânca ei durere,
În imagini de talazuri cânt-a Daciei cădere
Şi cu-albastrele ei braţe ţărmii-i mângâie duios.

Se constelă sara. Ziua a fugit în lumea mării
Şi pe culmile de munte focuri au aprins străjerii;
Ca şi pete mari de aur `n-umbra văilor adânci,
Ele par suspinse-n nouri. Lângă foc străjerii-aruncă
Pe pereţii suri de piatră umbra lor fantastic-lungă.
Armia doarme pe pajişti ridicate şi sub stânci.

Sub o stâncă lângă focul ce pereţii îi afumă,
Cezaru-i culcat pe paie, singur, cu-a lui grije numa;
Sub el, văile adânce pline de neguri şi somn.
El privea la focuri roşii şi la stânci de umbră pline;
Ca un clopot clar albastru şi stropit cu mii lumine
Cerul lumea o cuprinde cu sinistru-i mândru domn.

Amorţit el mişcă limba lui de tunet printre nouri,
Trezea, scăpărând printr-înşii, ale văilor ecouri,
Iar în cârduri cuvioase stelele se mişcă-ncet,
Intră-n domele de neguri argintii, multicoloane;
De-a lor rugă-i plină noaptea. A lor dulci şi moi icoane
Împlu văile de lacrimi, de-un sclipit împrăştiet.

Ale focurilor raze cearcă neguri să străbată
Şi de dunge de lumină umbra văii e tăiată,
Cari trec prin întuneric râuri şi izvoare-albind;
Luminând în ochi de codri, scăpărând pe repezi unde,
Vântul c-o suflare plânsă codrii negri îi pătrunde
Şi vrăjeşte lin din frunze şi vorbeşte aiurind.

Pe un vârf de munte negru rari în lună stau stejarii,
Iar Traian pare că vede răsărind prin ei cezarii,
Salutând a Romei semne cu-a lor mort, adânc surâs;
Şi încet ei trec prin aer, privind lung cetatea dacă,
Binecuvântând oştirea, spre apus ei iarăşi pleacă,
A lor şiruri luminoase împlu aerul de vis.

Înrădăcinată-n munte cu trunchi lungi de neagră stâncă,
Răpezită nalt în aer din prăpastia adâncă,
Sarmisegetuza-ajunge norii cu-a murilor colți;
Și prin arcurile-nguste, făclii roșii de rășină
Negrul nopții îl pătează cu bolnava lor lumină,
Rănind asprul întuneric din a halelor lungi bolți.

Și prin arcuri îndoite la lumini de roșii torții,
Adunați văzu cezarul la cumplita mas-a morții:
Ducii daci. Făclii de smoală sunt înfipte-n stâlpi și-n muri,
Luminând halele negre, armuri albe și curate,
Atârnate de columne, lănci și arcuri răzimate
De pereți – pavezi albastre strălucind pe stâlpii suri.

Ducii-s nalți ca brazi de munte, tari ca și săpați din stâncă.
Crunt e ochiul lor cel mare, tristă-i raza lor adâncă,
Pe-a lor umeri spânzur roșii piei de tigru și de leu,
Tari la braț și drepți la suflet și pieptoși, cu spete late,
Coifuri ca granit de negre au pe frunte așezate
Și-a lor plete lungi și negre pe-umeri cad de semizeu.

Cupele – țeste de dușman – albe, netede, uscate,
În argint, cu toarte de-aur prea maestru cizelate –
Și cu ele-n mână-nconjur lunga masă de granit;
Vor mai bine-o moarte crudă decât o viață sclavă
Toarnă-n țestele mărețe vin și peste el otravă,
Și-n tăcerea sânt-a nopții ei ciocnesc, vorbesc și râd.

Râd, și râsul însenină adâncita lor paloare.
Se sting una câte una faclele mirositoare,
Se sting una câte una viețile ducilor daci;
De pe scaune cad pe piatra rece, sură, ce podește
Sala. – Toți, toți pân' la unul. Unul încă tot trăiește,
Arde sânta lui coroană, fulger ochii lui audaci.

Luna-n oceàn albastru scaldă corpul ei de aur,
Luminând culmile sure şi adâncul colcântaur,
Dintru care-ieşit se vâră-n nouri anticul castel;
Decebal (palid ca murul văruit în nopţi cu lună)
Se arată în fereastă şi-şi întinde alba mână
Moartă din flamida neagră ce-l acopere pe el.

El vorbeşte. Şi profetic glasu-i secolii pătrunde:
Sufletu-i naintea morţii lumineaz-a vremii unde;
Gândul lui – o prorocie, vorba lui – mărgăritar;
Şi l-aude valea-adâncă şi l-aud stelele multe.
De pe stânca lui cezarul stă-n uimire să-l asculte,
Vorbele-una câte una lunecă-n ureche-i clar:

– Vai vouă, romani puternici! Umbră, pulbere şi spuză
Din mărirea-vă s-alege! Limba va muri pe buză,
Vremi veni-vor când nepoţii n-or pricepe pe părinţi –
Cât de naltă vi-i mărirea tot aşa de-adânc' căderea.
Pic cu pic secând păharul cu a degradării fiere,
Îmbăta-se-vor nebunii – despera-vor cei cuminţi.

Pe-a istoriei mari pânze, umbre-a sclavelor popoare
Prizărite, tremurânde trec – o lungă acuzare –
Târând sufletul lor veşted pe-al corupţiei noroi.
Voi nu i-aţi lăsat în voia sorţii lor. Cu putrezirea
Sufletului vostru propriu aţi împlut juna lor fire,
Soarta lor vă e pe suflet – ce-aţi făcut cu ele? Voi!

Nu vedeţi că în furtune vă blăstamă oceàne?
Prin a craterelor gure răzbunare strig vulcane,
Lava de evi grămădită o reped adânc în cer,
Prin a evului nori negri – de jeratic cruntă rugă
Către zei – ca neamul vostru cel căzut ei să-l distrugă –
Moartea voastră: firea-ntreagă şi popoarele o cer.

Va veni. Stârniți din pace de-a prorocilor cântare,
Din păduri eterne, hale verzi, vor curge mari popoare
Și gândiri de predomnire vor purta pe fruntea lor;
Constelații sângeroase ale boltelor albastre
Zugrăvi-vor a lor cale spre imperiile voastre,
Fluvii cu de pavezi valuri înspre Roma curgători.

De pe Alpi ce stau deasupra norilor cu fruntea ninsă,
De prin bolți de codru verde, de prin stâncile suspinse,
Pe a pavezelor sănii coborî-vor în șivoi;
Cu cenușa pocăinței și-a împlea pământul fruntea,
Cu cenușa Romei voastre – moarte legioane – punte
Peste râuri. Și nimica nu se v-alege din voi.

Veți ajunge ca-n tâmpire, în sclavie, degradare.
Pas cu pas cade-n rușine neamul vostru sânt și mare:
Că-n iloți se va preface gintea de-nțelepți și crai,
Când barbarii vor aduce delta sântelor lor vise,
Îmbrâncind în întunerec toate cele de voi zise.
Vai vouă, romani puternici, vai vouă, de trei ori vai!

Astfel zise. În blăstămu-i mâna-i albă și uscată
El o scoate pe fereastă și coroana-ntunecată
De pe frunte o aruncă în abisul văii-adânci;
Palid, adâncit ca moartea, ca o umbră stă în lună,
Părul lui de vânt se îmflă, iară vorbele-i răsună
Și blestemu-i se repetă repezit din stânci în stânci!

Și uimit stetea cezarul... – Cugeți *tu*, pământ? – el zise –
Avem *noi* în mâni a lumei soarte sau cortegi de vise?
Hotărâți de-a ta gândire urmăm azi ziua de ieri?...
Și în ordinele-eterne mișc-asupra-i universul
Oceànele-i de stele. Ce ironic li e mersul!
Cezare! cât pai de mare – și ce mic în adevăr!

Sâmburele crud al morţii e-n viaţă... Şi-n mărire
Afli germenii căderei. Astfel toate sunt în fire,
Astfel au căzut romanii, mari în bine, mari în rău.
Da-i cumplit să vezi un popol osândit să fie mare
Chiar în rău, că mereu creşte ruşinoasa-i degradare
Şi nici moartea nu-i trimite nenduratul Dumnezeu.

Căci a morţii braţ puternic, când stă viaţa s-o despartă,
Nu se-ndură să ridice sângeroasa-i lungă bardă,
Cum călăul greu se-ndeamnă la un cap d-imperator;
Zeii pregetă să-şi deie-a lor sentinţă... Şi-n uimire
Cugetă – de au fost popol destinat spre nemurire,
Au fost ei – şi dacă mor ei – suntem noi nemuritori?...

Strănepoţii?... Rupţi din trunchiul ce ni da viaţă fertilă,
Pe noi singuri ne uitarăm printre secoli făr' de milă.
Ei purtau coroane de-aur, noi ducem juguri de lemn...
Exilaţi în stânci bătrâne au umplut ei cu noi lumea,
Am uitat mărirea veche, cu ruşine chiar de nume,
Multe semne de peire şi de viaţă nici un semn.

Au fost vremi când pe pământul lor n-aveau loc să-nmormânte
Morţii lor... P-inimi regale şi pe membrele lor sfinte
Spânzura zdrenţe umilice de sclavi, de cerşitori –
Căci simţiră-n ei scânteia care secolii aprinde.
Întronaţi au fost în tronuri arse-n foc... Şi pe-a lor frunte
Pusu-ş-au de fier coroane arse-n foc sfăşietor.

Şi deşi-n inima noastră sunt seminţe de mărire,
Noi nu vrem a le cunoaşte; căci *străina-ne* gândire
Au zdrobit a vieţii veche uriaş, puternic lanţ;
Secoli lungi ce-au rămas văduvi de a Romei spirit mare
L-au creat... În noi *el este;* noi îl stingem. Dacă moare,
Noi murim... ramul din urmă din trupina de giganţi.

Când îi cugeți, cugetarea sufletu-ți divinizează.
În trecut mergem, cum zeii trec în cer pe căi de raze.
Peste adâncimi de secoli ne ridică curcubei;
Un popor de zei le trecem, căci prin evi de vecinicie
Auzim cetatea sfântă cu-nmiita-i armonie...
Și ne simțim mari, puternici, numai *de-i gândim pe ei*...

*

Miazănoaptea-n visuri d-iarnă își petrece-a ei viață.
Doarme-n valurile-i sfinte și-n ruinele-i de gheață,
Însoțită de-ani o mie cu bătrânul rege Nord,
Ce, superb în haina-i albă, barba-n vânturi, fruntea ninsă,
Rece suflă,-n nori aruncă vocea-i turbure și plânsă,
Îmbătat de mândre stele și cântat de-al mării-acord.

Reci și triști petreceau soții; iarna-n zilele-i eterne
Văl de-argint peste pustiuri ca lințoliu îl așterne.
Vânturi reci îs respirarea undelor ce-au amorțit;
Arfa lui prin nouri strigă – inima-i e ger și gheață –
Marea, ca să delireze, vânturi să mugească-nvață –
Stelele s-oglindă-n neauă pe pustiul nesfârșit.

Dar atuncea când sosește blânda miezenopții oră
Ceru-albastru ca safirul mândre raze îl coloră
Și din a Nordului frunte plin se nalță-astrul polar –
Atunci marea nu răsare printre stânci de vânt gonită,
Vântul pe-aripi nu mai duce pulberea iernei-aurită,
Toate tac când raza-i albă cade-n marea de amar.

Și când steaua se înalță de pe fruntea lui de rege,
Nordu-atunci cu visuri mândre noaptea lungă și-o petrece.
De pe stânca-n care tronă, el picioare de granit
Le întinde-n fundul mării cel amar și fără fine.
Păru-i alb flutură-n vânturi, stuf de raze lungi, senine,
Umerii, dealuri de neauă se înalță-n infinit.

Iară fruntea lui uscată stă prin viscole rebele,
Surpând nourii cei aspri şi amestecaţi cu stele –
Jos e-nmormântat de mare, sus e-ncununat de cer;
Atunci luciul mării turburi se aplană, se-nsenină
Şi din fundul ei sălbatec auzi cântec, vezi lumină –
Visul unei nopţi de vară s-a amestecat în ger.

Şi în fundul mării aspre, de safir mândre palate
Ridic bolţile lor splendizi ş-a lor hale luminate,
Stele de-aur ard în facle, pomi în floare se înşir;
Şi prin aerul cel moale, cald şi clar, prin dulci lumine
Vezi plutind copile albe ca şi florile vergine,
Îmbrăcate-n haine-albastre, blonde ca-auritul fir.

Albe sunt ca neaua noaptea, faţa înecată-n raze –
Priiveşte însuşi cerul dintre nouri să le vază:
Despletit flutură pe-umeri, moale, dulce, părul blond.
Noaptea-n nori visează stele şi se uită-n fund de mare,
Luna lin roşeşte-n faţă de amor şi de mirare,
Se aplană de uimire valu-albastru vagabond.

Dară *una*-i fiica mării ca o lacrimă de aur.
Păru-i curge la călcâie ca un lung şi scump tezaur:
E a stelelor regină, e al nopţii meteor.
Ades albă dintre valuri de-a înot marea despică
Şi albastrul blând al mării albul sânilor ridică,
Valurile-n cânt salută sântul apelor odor.

Acolo în fundul mării, în înalte-albastre hale,
Şed la mese lungi de piatră zeii falnicei Valhale;
Odin stă-n frunte – cu părul de ninsoare încărcat;
Acolo decid ei moartea Romei şi o scriu în rune,
Presun de argint şi zale pun pe caii ca furtune –
Astfel se gătesc de ducă pentru drumu-ndelungat.

Şi atunci furtuna mândră dezrădăcinat-a marea.
Ea zvârlea frunţi de talazuri către stelele-arzătoare,
Ridica sloiuri de gheaţă, le-arunca în şanţ de nori,
Vrând să spargă cu ei cerul. – Într-un colţ de cer e vară
Şi pe scările de-ivoriu unii dintre zei coboară –
Străluceа-n noaptea bătrână feţele ca palizi sori.

Prin a valurilor vaiet, prin a norilor strigare,
Deschidea portale-albastre mândra şi bătrâna mare.
Desfăcu apele-n două dumnezeilor călări
Şi la ţărm cu stânce rupte de a undelor bătaie
S-adun toţi. Aurul din plete lucea-n luna cea bălaie.
Coifuri străluceau albastre ca lumina sfintei mări.

Şi pornesc. Odin ş-aruncă suliţa prin nori de-aramă,
Care trece-un ac de aur într-a cerului maramă,
Arătând pe neauă drumul l-al Italiei pământ.
Ei se duc, se duc prin câmpii aşternuţi cu-albă ninsoare,
Strălucea albastru-oţelul de pe membrele barbare,
Pletele le-îmfla furtuna, bărbile sclipeau în vânt.

Ei apar pe-un dâmb al Romei – ea dormea sfântă ş-antică.
Peste lumea-i adormită câte-o stea din ceruri pică,
Secoli grămădiţi într-însa dorm ca şi când n-ar fi fost.
Cugetat-aţi vreodată noaptea ce-i lumea întinsă?
Visurile Omenirei, dorurile ei nenvinse
Dorm... dacă ar dormi vecinic – cine-ar şti că ele-au fost?

Ţara pare-a fi a lunei mândră, veselă grădină.
Lumină un gând de aur, sus prin nori, luna cea plină,
Roma-n stele străluceşte pe-a ei dâmburi, lângă râu;
Ei privesc urbea eternă, ce pe dealuri lin străluce,
Suliţa pe loc s-opreşte, se preface-n d-aur cruce.
Odin moare – Tibrul este a Credinţei lui sicriu.

*

Cum sub stânci, în întuneric, măruntăile de-aramă
A pământului în lanţuri ţin legat şi fără teamă
Sufletul muiat în flăcări a vulcanului grozav,
Astfel secoli de-ntuneric ţin în lanţuri d-umilire
Spiritul ce-adânc se zbate într-a populilor fire,
Spiritul ce-a vremei fapte, de-ar ieşi, le-ar face prav.

Dar de secoli fierbe lumea din adâncuri să se scoale.
Cum vulcanul, ce irumpe, printre nori îşi face cale
Şi îngroapă sub cenuşă creaţiunea unei ţări,
Astfel fiii tari şi tineri unor secole bătrâne
Lumea din încheieture vor s-o scoată, din ţâţâne
Să o smulgă, s-o arunce în zbucnirea nouei eri.

Tricolorul plin de sânge e-mplântat în baricade,
Clopotele url-alarmă pe Bastilia ce cade
Şi poporul muge falnic, ca un ocean trezit;
Sfarmă tot şi pe-a lui valuri, ce le urcă cu mândrie,
El înalţă firi cumplite, cari-l duc, o vijelie,
Să îngroape sub ruine ce-n picioare a strivit.

Şi prin negrele icoane unor zile fără frâuri,
Unde viaţa e-o scânteie, unde sânge curge-n râuri,
Palid, adâncit, sinistru, trece tigrul Robespierre;
Şi privirea-i sângeroasă s-alintează ca spre pândă:
Căci ce scrie e-o sentinţă, ce gândeşte e-o osândă –
Într-un cran săpat ca-n piatră fierb gândirile-i de fier.

Dar el cade – şi s-aşază ale mării nalte unde.
A dreptăţii aspră rază în popor adânc pătrunde,
Zilele de îngrozire s-a contras într-un fantom;
Dar puteri neliniştite, ce trăiesc în adâncime,
Ar vrea ţărmul să-l evadă, să înece cu mărime
Lumea. Ele se concentră în suflarea unui om,

Mare, că-i purtat pe umeri de adânci şi mândre vremuri:
Căci gândiri, cari ieşise dintr-a lumii lung cutremur,
El le poart-unite-n frunte şi le scrie pe stindard;
Când în lumea subjugată pentru drepturi ridic-arma,
Arătarea-i salutată de popoare... regi se sfarmă
Şi a gloriei mândre stele într-a lumei noapte ard.

Şi de-aceea a lui flamuri le-nsoţesc cu-nsufleţire.
El îi duce la învingeri, el îi duce la peire.
Cine moare – moare-n cuget c-a rămas trăind în el;
Tot ce-i nobil şi puternic în ăst secol de mândrie
Îl urmează... Căci prin noaptea unei lumi în bătălie
Lin luceşte-*eterna pace,* luminos şi mândru ţel.

Către ţelul care-n noapte le luceşte ca un soare
Ei se duc prin zeci de lupte, urmărindu-l cu ardoare,
Zeci de mii cad, pe-a lor urme răsar alte zeci de mii,
Steaua-i duce, ei urmează printre veri şi printre ierne,
Până unde-eterna iarnă munţi de neauă-n câmpi aşterne,
Unde crivăţul visează uriaşe vijelii.

Ş-atunci Nordul se stârneşte din ruinele-i de gheaţă,
Munţii plutitori şi-i sfarmă şi pe-a câmpurilor faţă
El ridică visuri nalte... volburi mari de frig se văd
Şi trecând peste oştire o îngroapă... Şi cu fală
El ridică drept făclie aurora-i boreală
Peste-oştirea-ntroienită în pustiul... de omăt.

Nordul m-a învins – *ideea m-a lăsat.* Şi ca un soare
Vezi că-ncepe a apune într-a secolilor mare,
Aruncând ultima-i rază peste Domul d-Invalizi.
La apus priveşte lumea în duioasa ei uimire.
N-a fost om acel ce cade, ci a veacului gândire
A trăit în el... Cu dânsul cartea lumii iar s-a-nchis.

Exilat în stânce sure şi-n titanica-i gândire,
Ca Prometeu ce-a-adus lumei a luminei fericire,
De pe-o piatră el priveşte linguşirea mării-adânci;
Acolo, gonit de soarte şi de gânduri el adoarme,
Cu durere-adâncă marea vrea pământul să-l răstoarne –
Şi izbea mugind de doliu în mormântul lui de stânci.

Sori se sting şi cad în caos mari sisteme planetare,
Dar a omului gândire să le măsure e-n stare...
Cine-mi măsur-adâncimea – dintr-un om?... nu – dintr-un gând
Neaprofundabil. Vană e-a-nvăţaţilor ghicire.
Cum în fire-s numai margini, e în om nemărginire.
Cât geniu, câtă putere – într-o mână de pământ.

Într-un cran uscat şi palid ce-l acoperi cu o mână,
Evi întregi de cugetare trăiesc pacinic împreună,
Univers, râuri de stele – fluvii cu mase de sori;
Viaţa turbure şi mare a popoarelor trecute,
A veciei văi deschise-s cu-adâncimi necunoscute,
Vezi icoana unui secol lângă chipul unei flori!

Tu, ce în câmpii de caos semeni stele – sfânt şi mare,
Din ruinele gândirii-mi, o, răsari, clar ca un soare,
Rupe vălurile d-imagini, ce te-ascund ca pe-un fantom;
Tu, ce scrii mai dinainte a istoriei gândire,
Ce ţii bolţile tăriei să nu cadă-n risipire,
Cine eşti?... Să pot pricepe şi icoana ta... pe om.

Fulgeră-n norii de secoli unde-ngropi a ta mărime,
Printre bolţile surpate să mă uit în adâncime:
De-oi vedea a ta comoară, nu regret chiar de-oi muri.
Oare viaţa omenirei nu te caută pe tine?
Eu un *om* de te-aş cunoaşte, chiar să mor mi-ar părea bine.
Dar să ştiu – semeni furnicei ce cuteaz-a te gândi?

Cine-a pus aste seminţe ce-arunc ramure de raze
Într-a caosului câmpuri, printre veacuri numeroase,
Ramuri ce purced cu toate dintr-o inimă de om?
A pus gânduri uriaşe într-o ţeastă de furnică,
O voinţă-atât de mare-ntr-o putere-atât de mică,
Grămădind nemărginirea în sclipitu-unui atom.

Vai! în van se luptă firea-mi să-nţeleagă a ta fire!
Tu cuprinzi întregul spaţiu cu a lui nemărginire
Şi icoana-ţi n-o inventă omul mic şi-n margini strâns.
Jucăria sclipitoare de gândiri şi de sentinţe,
Încurcatele sofisme nu explic-a ta fiinţă
Şi asupra cugetării-ţi pe mulţi moartea i-a surprins.

Oamenii au făcut chipuri ce ziceau că-ţi seamăn ţie,
Te-au săpat în munţi de piatră, te-au sculptat într-o cutie,
Ici erai zidit din stânce, colo-n aşchii de lemn sfânt;
Ş-apoi vrură ca din chipu-ţi să explice toate. Mută
La rugare şi la hulă idola de ei făcută
Rămânea!... Un gând puternic, dar nimic – decât un gând.

În zădar trimit prin secoli de-ntrebări o vijelie
Să te cate-n hieroglife din Arabia pustie,
Unde Samum îşi zideşte vise-n aer, din nisip.
Ele trec pustiul mândru ş-apoi se coboară-n mare.
Unde mitele cu-albastre valuri lungi, strălucitoare,
Înecând a mele gânduri de lungi maluri le risip.

Prefăcute-n vulturi ageri cu aripi fulgerătoare,
C-ochi adânci şi plini de mite, i-au trimis în cer să zboare,
Dar orbite, cu-aripi arse pe pământ cad îndărăt;
Prefăcute-n stele de-aur merg pân' l-a veciei uşă,
Dară arse cad din ceriuri şi-mi ning capul cu cenuşă
Şi când cred s-aflu-adevărul mă trezesc – c-am fost poet.

Ca s-explic a ta fiinţă, de gândiri am pus popoare
Ca idee pe idee să clădească pân-în soare,
Cum popoarele antice în al Asiei pământ
Au unit stâncă pe stâncă, mur pe mur s-ajungă-n ceruri.
Un grăunte de-ndoială mestecat în adevăruri
Şi popoarele-mi de gânduri risipescu-se în vânt.

Cum eşti tu nimeni n-o ştie. Întrebările de tine,
Pe-a istoriei lungi unde, se ridică ca ruine
Şi prin valuri de gândire mitici stânce se sulev;
Nici un chip pe care lumea ţi-l atribuieşte ţie
Nu-i etern, ci cu mari cete d-îngeri, de fiinţi o mie,
C-un cer încărcat de mite asfinţeşti din ev în ev.

Timp, căci din izvoru-ţi curge a istoriei gândire,
Poţi răspunde la-ntrebarea ce pătrunde-a noastră fire,
La enigmele din cari ne simţim a fi compuşi?
Nu!... Tu măsuri intervalul de la leagăn pân' la groapă.
În ăst spaţ' nu-i adevărul. Orologiu eşti [ce sapă...]
Tu, nedând vo dezlegare, duci l-a dezlegărei uşi.

Ş-astăzi punctul de solstiţiu a sosit în omenire.
Din mărire la cădere, din cădere la mărire,
Astfel vezi roata istoriei întorcând schiţele ei;
În zădar palizi, siniştri, o privesc cugetătorii
Şi vor cursul să-l abată... Combinaţii iluzorii –
E apus de Zeitate ş-asfinţire de idei.

Nimeni soarele n-opreşte să apuie-n murgul serei,
Nimeni Dumnezeu s-apuie de pe cerul cugetării,
Nimeni noaptea să se-ntindă pe-a istoriei mormânt;
Mulţi copii bătrâni crezut-au cum că ei guvernă lume,
Nesimţind că-s duşi ei singuri de un val fără de nume,
Că planetul ce îi poartă cugetă adânc şi sfânt.

Se-nmulţesc semnele vremei, iară cerul de-nserare
Roşu-i de războaie crunte, de-arderi mari, de disperare
Şi idei a zeci de secoli sunt reduse la nimic;
Soarele divin ce-apune varsă ultimile-i raze
Pe-a istoriei câmpie mult iubită şi se lasă
În oceanul de-ntuneric, ce s-arată inamic.

Spune-o veste cum că-n ţara unde fug a lumii zile
Să trăiască mai departe, strălucite şi copile,
Într-a nopţilor grădine stele cresc în loc de flori;
Unde-n codrii de aramă cântă-n crengi arfe-atârnate,
Zmeii-şi fac din câte-un munte uriaşele palate –
E un lac cu *apă vie* într-un şes încântător.

Cine bea din el nu moare... O, aş bea, să văd anume
C-a venit domnia morţii, sfărâmând bătrâna lume –
Stele cad şi în cădere alte lumi rup cu lovire;
Într-a cerurilor domă tunetele să vuiască
Ca mari clopote de jale, fulgere să strălucească
Ca făclii curate, sfinte pe pământu-nmormântat.

Marea valur'le să-şi mişte şi să tremure murindă,
Norii, vulturii mariùmbrii, a lor aripi să-şi aprindă,
Fulgeri rătăciţi s-alerge spintecând aerul mort;
În catapeteasma lumii soarele să-ngălbenească,
Ai peirii palizi îngeri dintre flacăre să crească
Şi să rupă pânz-albastră pe-a cerimei întins cort.

Fulgerele să îngheţe sus în nori. Să amorţească
Tunetul şi-adânc să tacă. Soarele să pâlpâiască,
Să se stingă... Stele-n ceruri tremurând să cadă jos:
Râur'le să se-nfioare şi-n pământ să se ascunză
Şi să sece-a lumei faţă, să se facă neagră. Frunze
Galbene, uscate, cerul lumile să-şi cearnă jos.

Moartea-ntindă peste lume uriaşele-i aripe:
Întunericul e haina îngropatelor risipe.
Câte-o stea întârziată stinge izvorul ei mic.
Timpul mort şi-ntinde membrii şi devine veşnicie.
Când nimic se întâmpla-va pe întinderea pustie
Am să-ntreb: Ce-a rămas, oame, din puterea ta?
– Nimic!!

Dar la ce să beau din lacul ce dă viaţă nesfârşită,
Ca să văd istoria lumii dinainte-mi repetită,
Cu aceleaşi lungi mizerii s-obosesc sufletu-mi mut?
Şi să văd cum nasc popoare, cum trăiesc, cum mor.
Şi toate
Cu virtuţi, vicii aceleaşi, cu mizerii repetate...
Vrei viitorul a-l cunoaşte, te întoarce spre trecut.

Din agheazima din lacul ce te-nchină nemurirei
E o picătură-n vinul poeziei ş-a gândirei,
Dar o picătură numai. Decât altele, ce mor,
Ele ţin mai mult. *Umane,* vor pieri şi ele toate.
În zădar le scrii în piatră şi le crezi eternizate,
Căci eternă-i numai moartea, ce-i viaţă-i trecător.

Şi de-aceea beau păharul poeziei înfocate.
Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări nedezlegate,
Să citesc din cartea lumii semne ce mai nu le-am scris.
La nimic reduce moartea cifra vieţii cea obscură –
În zădar o măsurăm noi cu-a gândirilor măsură,
Căci gândirile-s fantome, când viaţa este vis.

(1872)

POVESTEA MAGULUI CĂLĂTOR ÎN STELE

În vremi de mult trecute, când stelele din ceriuri
Erau copile albe cu părul blond şi des
Şi coborând pe rază ţara lor de misteruri
În marea cea albastră se cufundau ades;
Când basmele iubite erau înc-adevăruri,
Când gândul era pază de vis şi de eres,
Era pe lumea asta o mândră-mpărăţie
Ce-avea popoare mândre, mândre cetăţi o mie.

Domnea în ea atuncea un împărat preamare,
Bătrân, cu ani o sută pe fruntea lui de nea,
Şi mâna lui zbârcită, uscată însă tare,
A ţărilor lungi frâuri puternic le ţinea.
Şi ţările-nflorite, şi-ntunecata mare
La glasul lui puternic gigantic se mişca.
Dar nu se mira lumea de braţu-i ce supune,
Ci de a lui adâncă şi dreaptă-nţelepciune.

În sala cu muri netezi de-o marmoră de ceară,
Pe jos covoare mândre, cu stâlpi de aur blond,
Cu arcuri ce-şi ridică boltirea temerară,
Cu stele, ca flori roşii pe-albastrul ei plafond,
Cu arbori ce din iarnă fac blândă primăvară
Şi-ntind umbre cu miros pe-a salei întins rond,
Acolo sta-mpăratul... – boierii lui de sfat –
Pe tronu-i de-aur roşu sta mut şi nemişcat.

Ca aripe de lebezi mari, albe, undoioase,
Pletele argintoase pe umerii-i cădea
Şi barba lui cea lungă pe piept îi cădea deasă,
Dar ochii, stele negre, întunecaţi sclipea;

Sprâncenele-i bătrâne se-ntunecau stufoase,
În mână sceptru de-aur, povara lui cea grea,
Pe fruntea lui cea ninsă de aur diadem
Părea c-aşteaptă-a morţii întunecos problem.

Boierii dimprejuru-i pe scaune de-onoare
Păreau că-s zile stinse pierdute în trecut,
Cu feţele lor palizi ca raza cea de soare,
Cărunţi, cu barbe albe pe pieptul cel tăcut;
Pe frunţi ce grămădise a anilor ninsoare,
Pe umerii lor vremea cu paşi mari a trecut.
Ca zilele ce-s stinse, ei din trecutul lor
Priveau la acel soare ce le-a lucit cu dor.

Deodată împăratul din tronul lui se scoală
Ca regele pustiei din stânca de granit;
În curte oastea sună cântarea triumfală.
Poporul o aude mişcându-se-nmiit.
Din muri, din stâlpii netezi, stindardele de fală
Desfăşurate tremur la zgomotul ivit.
Lui glasul îi tremură... dar răspicat şi blând
Vorbe mărgăritare le-nşiră tremurând.

– Vremea pe ai mei umeri s-a grămădit bătrână.
Din oase şi din vine a stors a vieţii suc
Şi slabă şi uscată e-mpărătească-mi mână.
Brad învechit pin stânce pe tronu-mi mă usuc,
Curând va-ntinde moartea mantaua ei [cea] brună
Pe mine... Şi suflarea-mi aripile-i o duc.
Cu rece-agheazmă moartea fruntea mea o sfinţeşte
Şi inima-mi bătrână bătăile-şi răreşte.

Şi sufletu-mi pân' n-a-ntins îmflatele-i aripe
Spre-a stelelor imperiu întins ca şi un cort,
Nainte până corpu-mi să cadă în risipe,
Nainte de-a se rupe a vieţii mele tort,
Rog cerul să-nmulţească hotarnicele clipe,
S-urnesc pe umeri tineri imperiul ce-l port –
Pe-a fiului meu umeri voi pune pân' trăiesc
Imperiul gigantic, purpuru-mpărătesc.

Dar viaţa are multe alunecuşuri rele,
Prea-mbie pe oricine cu chipul ei cel drag
Şi frâurile lumii să i se pară grele,
Din mâni el să le scape la al domniei prag;
Căci zilele-unui rege primejdii au în ele –
El poate să aleagă-a plăcerilor şirag
Ş-atunci devine umbră – pe mână de mişei
Cad frâiele şi dânşii duc lumea cum vor ei.

Nainte de a pune pe brunele lui plete
Coroana mea de aur – eu voi ca să-l încerc.
Nu voi ca să se lase plăcerilor şirete
Ce strâng în lanţ de roze a cugetării cerc;
Nu voi ca lumea asta cu visuri să-l îmbete,
Căci cei mai mulţi din oameni după nimic alerg –
Să vadă-n cartea lumii un înţeles deschis,
Căci altfel viaţa-i umbră şi zilele sunt vis.

De-aceea înainte de-a morţii-mi sântă oară
V-am adunat, pe-al vieţii-mi mintos areopag.
De-acolo de-unde râuri spumoase se coboară
În umbra-ntunecoasă a codrilor de fag,
Pe muntele gigantic ce fruntea şi-o strecoară
Pin nori până la soare – trăieşte-un bătrân mag.

Când încă eram tânăr, el tot bătrân era:
Al vremilor curs vecinic nu-l poate turbura.

În fruntea lui e strânsă un ev de-nţelepciune,
Viaţa lumii toate în minte-i a-ncăput.
Trecutul... viitorul el poate-a ţi le spune;
Bătrânu-i ca şi vremea cea fără de-nceput
Şi soarele din ceruri la glasu-i se supune,
Al aştrilor mers vecinic urmează ochiu-i mut.
De-aceea voi ca dânsul pe fiul meu să-nveţe
Cari cărări a vieţii-s deşarte, cari măreţe.

Dar el din a lui munte în veci nu se coboară,
Căci nu vrea ca să piardă din ochi a lumei căi,
Ca nu cumva măsura cu care el măsoară
În lipsa-i să se schimbe... şi el, întors din văi,
Silit ca să înceapă din începutu-i iară,
Să nu poată s-oprească gândirea celor răi.
Şi cine-enigma vieţii [voieşte] s-o descuie,
Acela acel munte pe jos trebui să-l suie.

Cu buclele lui negre, ce mândre strălucite!
Cu faţa lui cea trasă, ce dureros de pal!
Cu ochii mari ce-şi primblă privirile-i unite,
C-o frunte-n bucle-şi pierde puternicu-i oval –
Astfel feciorul tânăr pe cugetu-i [ţintit e].
Stă rezemat de pragul auritului portal:
A tatălui său vorbă aude şi se-nchină –
Un semn că se supune măsurei ce-o destină.

S-apropie cu pasuri modeste, line, rare
Şi ùmil îngenunche pe treapta de la tron:
– Pe mâne, pe când noaptea v-aprinde blându-i soare,
Când clopotul va plânge cu-al serei dulce ton,

Atunci eu mă voi duce, pe calul pag călare,
M-oi duce pân' la poala a muntelui Pion
Ş-apoi pe jos de-acolo eu muntele-am să sui,
Ca gândurilor mele aripe să le pui.

Aripe, ca să ştie ce e deşertăciunea:
Să treacă ale lumii curs mizer şi meschin,
Ca pasul vieţii-mi toate să-l ducă-nţelepciunea,
Ca sigur să calc calea vieţii cea de spini,
Ca tot ce eu voi face să fie fapte bune,
Să n-ascult decât glasu-adevărului senin;
Şi sarcina vieţii-mi să-mi fie cât de grea,
Voi şti s-urmez, părinte, [cu râvnă] calea ta.

Retras în sală mare de marmură trandafirie,
Încins în strălucitul şi negrul lui talar,
Privirea lui o-nalţă pe-a cerului câmpie
Şi cugetul lui zboară în lumi fără hotar.
Şi gând cu gând se-mbină în lungă reverie,
Şi buzele-i se mişcă c-un zâmbet blând, amar,
Şi sufletul îl împlu dorinţi nemărginite,
Ca marea de adânce cu valurile-uimite.

Ce sufletu-i doreşte se-ntreabă şi nu ştie,
Se uită-n stele,-n lună, ce ca un vis de-argint
Cu faţa ei cea blondă lungi nourii sfâşie
Şi visuri lungi gândirea i-o-mbată şi i-o mint.
Aripa unui înger el simte că-l mângâie –
Şi neteda lui frunte o-atinge tremurând –
Şi gâtul ăstui înger ar vrea ca să-l cuprinză,
Cu el să zboare-n ţara steloasă şi întinsă.

„Spun mite – zice singur – că orice om în lume
Pe-a cerului nemărgini el are-o blândă stea,
Ce-n cartea veciniciei e-unită cu-a lui nume,
Că pentru el s-aprinde lumina ei de nea;
De-aceea-ntreb gândirea-mi ca să-mi răspund-anume:
Din marea cea albastră, care e steaua mea?
E-acel trandafir roşu, ce mut-duios-uimit
Luceşte-un gând de aur deasupra-mi în zenit?

Un om se naşte – un înger o stea din cer aprinde
Şi pe pământ coboară în corpul lui de lut,
A gândurilor aripi în om el le întinde
Şi pune graiul dulce în pieptul lui cel mut.
O candelă a vieţii, de cer steaua depinde
Şi îmblă scriind soartea a omului născut.
Când moare, a lui suflet aripele şi-a-ntins
Şi renturnând în ceruri pe drum steaua a stins.

Dar ce e acea steauă? E-o candelă aprinsă,
De-a cerului mari valuri e dusă pe-al ei drum?
E-o pară aurită de-a firii pom suspinsă
Ce cade scuturată de-a morţii lung samum?
Şi dacă e o lume puternică, întinsă,
De viaţa mea-i legată viaţa unei lumi?
Pe capul meu şi-ntoarce destinurile sale,
Când mor ea cade stinsă-ntr-a caosului vale?

De ce de-a mea viaţă o lume e legată,
De ce un înger palid din cer s-a coborât,
Ca trupul meu să-nvie cu flacăra-i curată,
De ce-un geniu coboară în corpul cel urât,
De ce orice fiinţă din cer e condamnată
O viaţă să petreacă în scutece vârât?

Cine prescrie legea la orice înger blând
Ca-n viaţa-i să coboare o dată pe pământ?"

Şi murii netezi, roşii, de marmură curată
Lumina lunii blânde în sală o resfrâng.
Şi aeru-mprejuru-i, lumina-i colorată,
Căci razele se-mbină, se turbură, se frâng,
Şi-n dulcea atmosferă uimită, purpurată
S-aud glasuri uşoare ca arfe care plâng.
Dar nu-i sunet aievea... ci-a gândurilor sale
Glas tremurat şi dulce îi răspundea cu jale:

„Când Dumnezeu creează de geniuri o ceată
Să cerce vrea p-oricare de-i rău ori de e bun,
Căci nu vrea să mai vadă cum a văzut odată
Că cete rele d-îngeri la glas nu se supun,
Că cerul îl răscoală cu mintea turburată
Pân' ce trăsniţi se prăvăl în caosul străbun;
De-aceea-în om ce naşte din îngeri orişicare
Odată-n vecinicia-i coboară spre cercare.

Când sună-n viaţa lumii a miezenopţii oră,
Atunci prin ceruri îmblă zâmbind amorul orb,
De îngeri suflete-albe văzându-l se coloră
Şi ochii lor albaştri privirea lui o sorb;
Plecând spre pământ ochii ei timizi se-namoră
În păinânteşti fiinţe cu fragedul lor corp,
Şi pin a lumii vamă cobor bolnavi de-amor
În corpurile de-oameni ce-aştept venirea lor.

Dar pân' ce corpu-n lume un înger îl cuprinde,
Deasupra vămii lumii pe luminoase căi
Imperiul lui cel mare o stea în cer aprinde –
Acolo el domneşte, lăsând a lumii văi.

Dar de viaţa-i lumească domnia-n cer depinde:
De-i rău, steaua s-aruncă în noaptea celor răi
Şi lumile nestinse pe-a cerului cununi
Imperii sunt întinse a îngerilor buni.

Abia părăsesc unii a domei mari pilastri,
Abia părăsesc cerul şi'nfloritu-i cort,
Abia au vreme-a pierde puternicii lor astri.
Coboară-n lume, află amorul lor că-i mort.
Atunci îl iau în braţe şi luminând albastri
În lumea lor bogată cu lacrimi ei îl port –
Sunt îngeri blânzi şi timizi, aşa nevinovaţi
Încât în astă lume nu trebuiesc cercaţi.

A unui înger palid ursita pământească
Legată e de soartea corpului ce-l aleg.
Atârnă de viaţă domnia lor cerească:
Ce samănă în lume în stele ei culeg;
Nefericiţi adesea, ce-o soarte-mpărătească.
Un om ce-i născut mare în lume îşi aleg;
Un împărat puternic dar înfocat când moare:
O stea urieşască în caos se coboară.

Dar în acest cer mare ce-n mii de lumi luceşte
Tu nu ai nici un înger, tu nu ai nici o stea,
Când cartea lumii mare Dumnezeu o citeşte
Se-mpiedică la cifra vieţii-ţi făr' să vrea.
În planu-eternităţii viaţa-ţi greşală este,
De zilele-ţi nu este legat-o lume-a ta.
Genii beau vinu-uitării când se cobor din ceruri;
Deschise ţi-s, nebându-l, a lumilor misteruri.

Greşeli de astea-n lume se-ntâmplă-adesea multe
Şi-ncurcă-a veciniciei mult înţeleptul plan.
Găseşti în lume oameni cu minţile oculte
Cari cunosc a lumii gândire de titan;
Să ştii însă că oamenii în veci nu vor s-asculte
Şi-n basme au un nume: li zice năzdrăvan.
La gânduri uriaşe a lor minte asudă,
Da' oamenii-i înconjor şi nu vor să-i audă.

Deşi rari şi puţini-s, lumea nu va să-i vază,
Viaţa lor e luptă, când mor se duc neplânşi.
Ei n-au avut la leagăn un blând înger de pază
Şi-a lor ochi de durere sunt turbure şi stinşi;
Dară, deşi [nu] îngeri îşi varsă a lor raze
În sufletul lor, totuşi ei mari îs şi distinşi,
Căci Dumnezeu în lume le ţine loc de tată
Şi pune pe-a lor frunte gândirea lui bogată.

Dar e un înger palid cu lungi aripi şi negre,
În aste firi măreţe în veci e-namorat.
Păcat numai c-amoru-i stinge sisteme-ntegre,
Întorsu' lui omoară p-oricine l-a-ascultat,
Seducător trimite plăcerile alegre
Şi de asculţi cântarea-i geniu-ţi e sfărmat.
A celor trecătoare în mâna lui e soarte,
Frumosu-i ca nealţii şi numele-i e: *Moarte!*

De-aceea să n-asculţi tu sublima lui cântare,
Căci morţi-s pe vecie acei ce o ascult,
În fiecare secol un alt amant el are
Şi cel care-l iubeşte rămâne-n veci ocult.
Ascultă glasu-mi rece: eu sunt un seraf mare.
De Domnul eu trimisu-s, căci te iubeşte mult,

Să scap a ta ființă de caosu-i imens –
Eu în glasul gândirii-ți am pus acesta sens.

Că dincolo de groapă imperiu n-ai o lume,
De asta ție n-are de ce să-ți pară rău;
A geniului imperiu: gândirea lui – anume,
A sufletului spațiu e însuși el. Ca grâu
Vei sămăna în ceruri a gândurilor sume
Și-atunci realizate vor fi, vor sta mereu.
Că-n lumea dinafară tu nu ai moștenire,
A pus în tine Domnul nemargini de gândire.

În aste mari nemargini unde gândiri ca stele
Lin înfloresc, miriade s-amestecă, contrag;
Zidite-n dome mândre, de cugetări castele
Se darmă la suflarea-ți și-n taină se desfac
Sau la dorința-ți numai se mișcă ca mărgele
Și sun cântări, ce vibră – se-ntunecă și tac;
Astă nemărginire de gând ce-i pusă-n tine
O lume e în lume și în vecie ține.

Când moartea va cuprinde viața ta lumească,
Când corpul [tău] cădea-va de vreme risipit,
Vei coborî tu singur în viața-ți sufletească
Și vei dura în spațiu-i stelos nemărginit;
Cum Dumnezeu cuprinde cu viața lui cerească
Lumi, stele, timp și spațiu ș-atomul nezărit,
Cum toate-s el și dânsul în toate e cuprins,
Astfel tu vei fi mare ca gândul tău întins.

De-astă viață mândră de vrei să ai o știre,
Gândește num-atuncea la visuri și la somn,
Ca mort e corpul rece în noapte, nesimțire,
Pe creațiuni bogate sufletul este domn;

În oceàn de stele, pin sori, nemărginire,
El îmblă, risipeşte gândirile prin somn;
Deşi nu sunt aievea aceste lumi solare,
El tot le vede, simte, le-aude şi le are.

Când omul risipitu-i, un lut fără suflare,
Sufletul în afară rămâne surd şi orb:
Un cântec fără arpă, o rază fără soare,
Un murmur fără ape, e suflet fără corp,
Dar înăuntru-i este o lume-ntinsă mare,
Aievea-i pentru dânsul. Cum picături ce sorb
Toate razele lumii într-un grăunte-uimit,
În el îs toate, dânsul e-n toate ce-a gândit."

Seraful îşi sfârşise vibrata-cugetare,
Gândirea tace-asemeni în fiul de-mpărat,
Şi galbenă ca gheaţa ruptă din nori răsare
Luna şi trece moartă pe cortu-nnourat
Şi cerul nori gândeşte, nori mari de răzbunare,
Ce vor să biciuiască pământul răsculat
Şi noaptea-înşiră ceasuri pe firu-i incolor
Ca râul care-şi mână trecutu-n viitor.

II

În munţi ce puternici din codri s-ardică,
Giganţi cu picioare de stânci de granit,
Cu fruntea trăsnită ei norii despică
Şi vulturii-n creieri palate-şi ridică
Şi-uimiţi stau în soare privindu-l ţintit.

Acolo pin ruini, pin stânci grămădite
E peştera neagră zăhastrului mag;
Stejari prăvăliţi peste râuri cumplite
Şi stanuri bătrâne cu muşchi coperite;
Încet se cutremur copacii de fag.

Vuind furtunoasa-i şi straşnică arpă
Trec vânturi şi clatin pădurea de brad,
Prăval pietre mari din culmea cea stearpă,
Aruncă bucăţi cu pomi şi cu iarbă,
Ce-n urlet în râuri se năruie, cad.

Furtuna la caru-i lungi fulgere-nhamă
Şi-i mână cu glasul de tunet adânc
Vuieşte a vântului arfă de-aramă
Şi vulturu-n doliu copiii şi-i cheamă,
Prin nouri cad stele şi-n abis se sting.

Şi grindini cu gheaţă cu ghemuri ca rodii
Se sparg de a stâncelor coaste de fier
Şi-n ceruri se-ncurcă auritele zodii
Şi dracii la râuri adun licopodii
Şi iarna mugeşte călare pe ger.

Deasupra-ăstui munte cu fruntea sterpită,
Deasupra de lume, deasupra de nori,
Stă magul, priveşte furtuna pornită:
Deasupra lui; soare cu rază iubită,
Desupt, iarnă, ploaie, zăpadă, fiori.

El cartea-şi deschide, la ceruri priveşte
Şi zodii descurcă în lungul lor mers.
E-o carte ce nimeni în veci n-o citeşte,

Cu semnele strâmbe întoarse-arabeşte:
Sunt legile-n semne din ăst univers.

Cu barba lui albă de vânt răscolită,
Aruncă pe lume el ochii lui suri
Şi chiuie vântul cu-aripa zburlită,
Adună şi sparge o turmă cumplită
De nori ce aleargă trăsnind în păduri.

Pin noaptea bătrână, ursuză, voinică,
Pin nori ce se clatin, se luptă, se sparg,
Feciorul de rege trecea fără frică –
Pe munte luceşte o flacără mică
Cu raze ce taie-ntunerecul larg.

În van la picioare-i fug râuri spumate
Şi stâncele rupte în cale-i s-aţin,
Nimic nu-i în stare s-oprească vodată:
Cu pasul lui sigur prin râuri înoată,
Se-ndreaptă spre ţelul cel unic senin.

Stejarii cei rupţi sunt podeţe pe râuri,
Lumine de fulger cărări îi arat,
Deşi cerul lasă a vântului frâuri
S-azvârle toţi norii de-a muntelui brâuri,
El trece la astrul ce luce curat.

Deodată vede că nori se despică
În două şi cale îi fac pintre ei.
Ajunsu-i în culme, sub dânsul o clică
De vânturi s-alungă prin nouri şi-şi strică
Aripa de stânce, se clatin în văi.

Sub el vijelia cea neagră, turbată,
Cu caii de fulger cutreieră norii nebuni
Şi bate în vânturi, pe nori răsturnată,
Ea stâncile-ndoaie şi grindină fată,
Amestecă lumea, frământă furtuni.

Deasupra-i pe bolta albastră, senină,
Cald soare luceşte şi îmblă cu drag.
Pe-a muntelui streşnă de stânci în ruină,
Pe-o stea prăvălită, cu cartea în mână,
Adânc se gândeşte puternicul mag.

– Părinte – el zice şi-adânc i se-nchină –
Bătrânul meu tată aici m-a trimis.
– Venit-ai? – bătrânul răspunde – suspină,
Pe faţa lui trece zâmbire senină,
C-o mână el cartea cea veche a-nchis. –

Văzut-am din carte-mi că viaţa bătrână
Curând se sfârşeşte – ş-asupra-ăstui gând
Uitat-am eu lumea – durere străină
În suflet pătrunse, cu-aripi de lumină –
Şi pân' mă uitasem scăpă din pământ

Furtuna turbată... Din mii de furtune
Ce-asupra pământului îmblă zburând
Sunt câteva cari de mult îs nebune,
De-aceea legate de pietre bătrâne
Le ţin încuiate-ntr-a muntelui fund.

Şi pân' m-apucase de tatăl tău jele,
Bag seama că una din ele-a scăpat,
A rupt cu aripa vo câteva stele,

Trântitu-le-a-n nouri şi-n vânturi rebele
Şi codrii mei vecinici i-a mai măturat.

Aşteaptă, copile, să caut o vrajă
În carte... Să chem eu giganticul vânt,
Pe aripi să-i puie o mie de maje,
S-o lege de stânce, să-i steie de strajă
În neagra-nchisoare în fund de pământ...

Şopteşte; vânt falnic furtuna o-nhaţă,
Aripele-i leagă – o bagă în stânci,
Acolo cu lanţuri o leagă de braţe;
Cu-ncetul a cerului nori se desfaţă,
Încet se-ncreţesc peste văile-adânci.

– Copile, acuma pericol nu este –
Urmează-mi în munte, în salele-mi mari,
Acolo-mi vei spune de tatăl tău veste.
În viaţa-ne fost-am Pilad şi Oreste –
El moare – şi-n lume rămân singur iar.

Nainte de moarte trimis-a pe tine,
Ca vieţii-ţi să dau eu bătrânul meu sfat
Şi asta desigur făcut-a el bine:
Primejdii te-aşteaptă şi, fără de mine,
Se poate de ele că n-ai fi scăpat.

De-ai fi ca alţi oameni, atuncea se poate
Ca soartea ta-n bine din rău aş schimba,
Dar semnul tău nu stă în cartea mea toată.
A sorţilor stele de mine-s purtate,
Da' tu în tot cerul nu ai nici o stea.

De-aceea nu pot face nimic pentru tine.
Scrisoarea-ţi menită eu nu pot s-o schimb.
Ce e pot preface... Ce-n stele senine
Nu-i scris – eu nu pot şti. Sunt scrieri streine
Gândite de Domnu-ntr-a sorilor nimb.

Dar pot să-ţi arăt a pierzărilor cale,
Ca-n ea să n-aluneci, ca neademenit
De-un înger c-ochi verzi, cu trăsurile pale,
Ce lumii aduce durere şi jale,
De moarte, de care adânc eşti iubit.

El zice ş-alene coboară la vale,
La porţi uriaşe ce duc în spelunci.
De stânci prăbuşite gigantici portale
Descuie şi intră în mândrele hale
De marmură neagră, întinse şi lungi.

Pilastri de aur pe muri se coboară,
Pe jos sunt covoare ţesute-n flori vii
Şi stele în candeli dulci raze presară
Şi aeru-i dulce ca-n noaptea de vară
Şi razele-s calde şi trandafirii.

Prin hala cea mare cu pasure line
Ei trec şi prin bolte săpate-n granit
Ei [intră]-ntr-o sală cu miroase plină;
A murilor marmuri lucind ebenine
Ca negre oglinde de tuci lustruit.

Bătrânul în urmă-i el poarta o-nchide.
Adânc întuneric i-nconjur-atunci –
Pe masa cea mare încet el aprinde

Potirul albastru viorelei cei blânde,
Ea-aruncă-n negru-aer raze, vinete dungi.

Pe-un tron, împăratul, de roşă mătasă
S-aşază, se uită-n marmoreii muri,
Bătrânul alături pe-un scaun se lasă
Şi flori răspândesc adormite miroase
Ca mirosul proaspăt o verzii păduri.

Şi razele-albastre prin sală aleargă,
Fantastic bătrânul s-ardică şi blând
În aer înalţă puternica-i vargă.
Pe-oglinda cea neagră, profundă şi largă
Încet-încet pare c umbră de-argint.

E vânăt la faţă ca mărgăritarul,
Pe albii lui umeri aripi se desfac
Şi luciu c-argintul îi este talarul;
În mâna lui mică el tine păharul
Somniei... Pe frunte-i flori roşii de mac.

Cad pletele, blonde şi lungi spice de-aur,
Închisă-n lungi gene privirea lui stă;
O cupă cu versuri, cu cifre de maur
Ia-n mână bătrânul – ca sânge de taur,
Un vin roşu toarnă şi regelui dă.

Văzând umbra albă pe negrul părete,
Din tron împăratul genunchie uimit,
În vis umbra râde – şi lungile-i plete
Ca aurul blonde se las răschiete
Pe netezii umeri, pe albul ei gât.

– E somnul – bătrânu-n ureche îi spune –
O vorbă să nu spui, căci dacă nu taci,
Ca visul el piere – cu greu se supune
La magica-mi vorbă – las stele să sune,
Ca-n tabla cea neagră să-l prind. – Tu să faci

Ce-oi spune. O cupă pe margini cu aur
El ia şi-n ea varsă cristalicul vin.
Stau în jurul cupei cu cifre de maur
Obscunse vrăji scrise... Ca sânge de taur
E vinul şi totuşi e clar ca rubin.

– Bea – zice – atunci somnul din muri se coboară
Şi ochii-ţi sărută cu dulce surâs;
Atunci tu grumazu-i cu braţu-nconjoară,
El aripa lui şi-o ridică şi zboară,
Te duce cu dânsul în lumea de vis.

Şi junele bea şi adoarme. Deodată
Pe ochi buze calde şi moi a simţit.
El braţul şi-ntinde şi-nlănţuie-ndată
A umbrei dulci umeri şi netezi... Umflată
El simte aripa că-n sus a pornit.

Pe umerii umbrei el fruntea şi-o lasă
Şi-aude suflarea-i cea caldă bătând
Şi dus el se simte în lumi luminoase,
În corure sfinte, prin stele-auroase
Aude cum sună aripa de-argint.

El ochii-şi deschide, deasupra lui vede
Doi ochi mari albaştri, adânci visători.
A lui fericire el mai că n-o crede,

El gura şi-apasă pe blondele-i plete
Şi faţa cea pală i-o mângâie-n dor.

E beat de a visului lungă magie,
În braţe-i pe înger mai tare-a cuprins
Şi umbra surâde, cu-aripa-l mângâie
Şi gura-şi apleacă în dulce beţie,
I-apasă pe buze-i sărutu-i aprins.

– Vezi tu – zice umbra – pe-a hăului vale:
Pământul cu munţii-i ce fumegă stins,
Cu mări adormite ce murmură-n jale;
Dorm populii, ţări şi cetăţile sale.
Deasupră-ţi, oceanul de stele întins.

Pământul departe-ntr-un punct s-a contrage,
Căci lumi de departe în puncte se schimb,
Dispar a pământului vizìune vage,
A stelelor ţară curată se trage,
Aleargă, trăieşte a aştrilor timp.

O stea, un imperiu întins e şi mare,
Cu sute de ţări şi cu mii de fiinţi.
Cetăţile mari răspândite-s în soare,
Palate de-argint se ridic gânditoare
Şi regii sunt îngeri cu aripi de-arginţi.

Şi sufletul liber privirea-i sânţită
O nalţă pe stelnicul, marele plai:
O patrie nouă sublimă, iubită,
De cântece plină din veacuri fugite –
Aici lumea-antică urmează-a ei trai.

Vezi steaua că munţii şi-ntoarse şi marea
Îmblând neclintită în vecinicu-i mers.
A anilor spaţiu-l destină un soare:
La unu-i mai mic şi la altu-i mai mare
Căci sorii scriu timpu-n acest univers.

Curând vom ajunge pe steaua senină,
Pe care în ceriuri numesc-o a mea.
De visuri, de umbre, de cântec e plină.
Curând vom intra în câmpia ei lină
Şi-n urmă-ţi pământul rămâne – o stea.

III

Magul rămas în munte, din el ieşi afară,
Pe-o piatră detunată el şede peste văi,
Priveşte. – Codrii mângâi cu vânt de primăvară
A lui frunte uscată, adâncii ochi ai săi.

Se suie-n vârf de munte, o stea din cer coboară –
O stea, vultur de aur, cu-aripele de foc,
Pe ea şezând călare, în infinit el zboară,
Stelele sclipeau sfinte şi-n cale-i făceau loc.

Şi răsfiraţi în spaţiu îngeri duceau în poale
A lumilor adânce şi blânde rugăciuni
Şi întinzând în vânturi aripele regale
L-a lumii trepte-albastre le duc şi le depun.

Pe magul cel puternic ei îl salută-n cale,
El trece dus de steaua ce zboară ca un gând
Şi când veni sânt, mare, pe-a caosului vale
Dă drum stelei, s-aruncă în hăul fără fund.

Deasupra vedea stele şi dedesuptu-i stele,
El zboară fără preget ca tunetul rănit;
În sus, în dreapta,-n stânga lanurile de stele
Dispar. – El cade,-un astru în caos azvârlit.

Căci la un punct albastru privirea-i aţintită:
L-a caosului margini un astru blând uşor;
Cale de mii de zile el cade-ntr-o clipită,
Zboară ca gândul care l-aruncă-în viitor.

Din ce în ce s-apropie de lumea depărtată,
O zi mai are încă ş-ajunge-n luna lui.
Acolo el răsuflă de calea-i depărtată –
De pe-un munte a lunei aruncă ochii lui.

Cu ochii plini de lacrimi la acea stea priveşte
Ce luminà albastră mergându-şi drumul său:
– Ce liniştită-i dânsa, în pace ea păşeşte,
O, cum iubesc eu steaua unde m-am născut eu.

Mai e-n tot universul o stea plină de pace,
Neturburată vecinic de ură, de război;
În toate Creaţiunea gura ei vecinic tace,
N-o bântuie griji rele, n-o bântuie nevoi.

E-*un* om care pe dânsa nefericit se ţine,
Dar nu-i nefericirea în stea, ci e în el,
Dar soartea lui schimba-voi, din rău oi face bine –
Cobor acum în astru-mi să-l mângâi şi pe el.

Din vârf de munte-n lună în spaţiu iar s-aruncă,
În clipă-ajunge-n norii ai astrului natal,
Cu-amor el îl priveşte, cu o privire lungă,
În funii lungi el rupe al nourilor voal.

L-întinde, l-împleteşte, din el îşi face scară,
O-aruncă-în zarea lungă de flutură în vânt,
Apoi pe ea cu-ncetul bătrânul se coboară
Pe mare, care-şi mişcă mii valuri tremurând.

Din norii cei mai deşi el luase o bucată,
Îşi face din ea luntre, ce lunecă pe val,
A mărei unde-albastre alunecă-nspumate
Şi-l duc în leagan dulce, pin cânturi de pe mal.

Din insule bogate cu mari grădini de laur,
Lebede argintoase aripele-ntinzând
Veneau sfâşiind apa la luntrea lui de aur
Şi se-nhămau la dânsa şi o trăgeau cântând.

Bătrânu-n manta-i albă înfăşurat visează
Iar lebede-argintoase luntrea bogată trag,
Al valurilor cântec pe el îl salutează –
Pe fruntea-i împletită e-o ramură de fag.

Plutind cu repejune sub palida lumină
A lunei, ţi se pare al mării Dumnezeu,
Cântat de înmiirea valurilor senină
Şi îngânat de lebezi în dulce visul său.

Luntrea, un vis de aur, pânza-albastră-a mării
O sfâşie – şi-aproape ea vine-acum de mal,
Un mal de pietre suie, de stânci frânte rebele,
Ce stau lovind cu poala în înspumatul val.

Acolo, pintre stânce bătrâne şi schelete,
Un templu în ruină, de apă înecat,
Pe jumătate murii şi stâlpii şi-i înclină
Şi stă-n curând să cadă de vreme sfărâmat.

În scorburi de părete trăieşte-un biet călugăr
Tânăr, frumos – dar însă ca umbra el e slab.
Din stânce năruite, din pietre şi din bulgări
Făcu cărări spre fundul al templului arab.

Acolo prigonit stă de visuri şi de gânduri.
Ce vrea nici el nu ştie, se chinuie-n zădar,
Doarme pe-un pat de trenţe ce-i pus pe două scânduri,
Nu bea apă d-izvoare, ci valul mării-amar.

Astfel el vrea viaţa s-o sfarme, s-o scurteze.
De ce şi pentru cine el singur n-a ştiut.
Astfel se chinuieşte în rugăciuni asceze
În câte-o [biată] arfă din arcul sfărâmat.

O arfă de aramă cu coarde ruginite,
El zbârnâie pe dânsa un cântec dezolat.
Strune-amorţite tremur de mâna lui trezite...
El cheamă cu cântarea-i o umbră ce-a visat.

Ş-acum el sta în lună pe-o piatră risipită
Şi cântecu-i în noapte zbura mult dureros.
Părea c-aşteaptă-n aer pe umbra lui iubită
S-o vadă, astfel ochiu-i ţintea întunecos.

Magul pe-o piatră seacă din luntre se coboară.
Pe-a valurilor fugă el drumu-apoi îi dă –
Pe-o stâncă-apoi se suie – pe-ascetul îl măsoară
Cu ochiul. Ca geniul văzduhului el stă.

Călugărul îl vede, arfa scapă din mână,
Pe buze-i trece-un zâmbet ascet, slăbit, amar.
El stânca lui o lasă, la mag încet el vine
Şi mâna lui o prinde şi-ntreabă cu glas rar:

– Ce-ai mai făcut, părinte... iar ai venit la mine.
Crezi tu c-o să mă mângâi pe mine? nu, în veci
Surd este al meu suflet l-a tale vorbe line
Cum stâncele la glasu-mi surde rămân şi reci.

O, vino colo-n scorburi ca să-ţi arăt fereasta
Pe care umbra blândă ieri noaptea a venit
Pin stâlpii-n prăbuşeală... pin arcuri sparte... Asta...
Pe-aici pe-o scară de-aur ea blândă a intrat.

– De-aceea te-ai retras tu, îi zice magu-atuncea,
Să trăieşti în asceze gândind la Dumnezeu,
Bând apa mării-amară în negrele spelunce –
Ca să domini în tine ispita, geniul rău!

– Ispită neagră dânsa? un geniu rău, o, nu e!
Răspunse trist şi dulce fantasticul ascet.
De-ar veni ceriul însuşi aceasta să mi-o spuie,
De-ar spune-o dânsa însăşi – eu totuşi nu o cred.

Aş crede mult mai iute că vrea să mă înşele.
Că vrea să-mi cerce-amorul adânc, însă fatal,
De-aş spune numai chipul cum privirilor mele
S-arată – n-ai mai crede că-i geniu infernal.

Când ca un vis argenteu pluteşte blonda lună
Prin marea-albastră-n ceruri, pin somnoroşii nori,
Când noaptea-i o regină lunatecă şi brună,
Când valuri lovesc ţărmii cu spumele răcori,

Eu de pe stâlpul negru iau arfa de aramă,
Arfa a cărei sunet e turbur, tremurat,
Arfa care din pietre durerile le cheamă,
Din stâncile stârpite, din valu-nfuriat...

Şi cânt... Din valuri iese câte o rază frântă
Şi pietrele din ţărmuri îmi par a suspina.
Din nori străbate-o rază molatecă şi blândă,
O rază diamantă cu-albeaţa ei de nea.

Şi raza mă iubeşte, mângâie a mea frunte
Cu-a ei lumină blândă – o muzică de vis
Din aer şi din mare cântului meu răspunde,
Cântec născut din ceruri şi-al mării crunt abis.

La mijlocul de aer, în sfera de lumină,
Din frunte-mi se retrage raza cea de cristal,
Ea prinde chip şi formă, o formă diàfan[in]ă,
Îngeri cu aripi albe, ca marmura de pal.

Şi se coboară palid pe drumul razei sale
Şi se coboară-alene, cu cântecu-mi l-invoc
Şi haine argintie coprind membrele sale,
Prin părul-i flori albastre, pe frunte-o stea de foc.

Eu stau uimit şi palid... mâna-mi involuntară
Se mişcă tremurândă pe coardele de fier,
Ce caută-al meu suflet în acea sfântă oară
De la turburii creieri în van eu samă cer.

Cine-ar fi oare umbra aceea argintie
Ce vine la cântarea-mi când cu o rugă-o-nvoc,
Când provocaţi de arfă-mi răspund valuri o mie,
În nopţi când pricep scrisul al stelelor de foc?

Cântând pe a mea arfă sălbatecă, vibrândă,
Am pus în ea o parte a sufletului meu.
E partea cea mai bună, mai pură şi mai sfântă
Ce într-o noapte albă, pe-o rază tremurândă
Părăsi lemnul putred, zburând la Dumnezeu.

Când noaptea însă-i caldă, molatecă şi brună,
Atunci o chem din mare, atunci o chem din lună
Pe-acea parte iubită a sufletului meu
Şi ea venind pin noapte ca o rază de soare
Coboară pe-a mea frunte nebună visătoare,
Pân' se preface-n chipul ce l-am visat mereu.

Nu e vreo fantasmă nebună şi deşartă,
E o făptur-aievea, cu gând din gândul meu,
Dintr-un noian de raze am întrupat-o eu
Şi inima-mi o cheamă, [gândirea-mi] o desmiardă
Şi sufletul din mine e şi sufletul său.

Tot ce-am gândit mai tânăr, tot ce-am cântat mai dulce,
Tot ce a fost în cântu-mi mai pur şi mai copil
S-a-mpreunat în marea aerului steril
Cu razele a lunei ce-n nori stă să se culce
Şi a format un înger frumos şi juvenil.

– Nebun ori eşti lunatec – bătrânul murmurează...
E visul tinereţii, e sete de amor.
Îngerul tău e-o rază şi trupul ei un nor...
La cântecul tău èco răspunde plângător
Şi tu-mpopulezi marea cu suflete de raze
Şi stelele de cântec le împli visător.

Ia una câte una icoanele pălite,
Ia una câte una o und-,o stea de foc
Şi toate sunt nimica... când toate la un loc
Pot în tine visarea şi cântul să-l escite,
Mintea să-ţi strice poate al razelor blând joc,
Ce se-mpreună-n aer, cari se sparg în nori,
Cari răsfrâng în valuri spumânzi şi gemători.

– Şi dac-ar fi, ce-mi pasă? Chiar pala nebunie
Se poate că trezită a-nfipt ochii cumpliţi
În fruntea-mi veştezită, în creieri rătăciţi
Şi-n jurul ochilor mei gravă ca la stafie,
Afunde şi teribili, lungi cearcăne de plumb –
Fie aşa – eu nu zic... Şi totuşi nebunia,
Cum e, cu chipul dulce cu care m-a coprins,
Îmi place – cum îmi place visul de raze nins,
Îmi place cum îmi place o umbră argintie.

Tu cugeţi. Cugetarea cu raze reci pătrunde,
Loveşte chipul dulce creat de fantazie.
Şi acest chip devine palid ca o stafie
Şi-ndată ce-l priveşti tu el stă să se confunde
Cu locul de-unde vine, cu norii ori cu unde.
Dar eu... eu nu sunt astfel... Mie-mi place visarea.
Fie ea chiar un basmu, numai fie frumos,
Înger c-ochi mari albaştri, cu chipul luminos...
Şi-i iert că el se stinge cum aprind lumânarea.
Căci n-o aprind... din contră... Ca cel ce-i place-un vis
Şi chiar trezit de friguri el ţine ochiu-nchis
Ca mai departe visul frumos să îl viseze,
Asemenea uit lumea şi eu... sunt bucuros
De pot prelungi încă visul meu radios.
De n-ar fugi-nfidelul... O, de ar sta mereu
Să oglindez într-însul adânc sufletul meu,
Cu cântecu-mi ferice simţirea să-i desmierd
Şi-n ochii mari şi bolnavi fiinţa să mi-o pierd...
De n-ar fugi!... dar fuge... Fuge cum luna plină
Încearcă după codri greu capul de-l înclină
Şi fuge şi se duce pe-o rază iar în sus,
Se pierde în ruina castelului zdrobit...
E sufletul meu palid, e sufletul meu dus
Ce părăseşte lumea de cer ademenit.

. . . . . .

O, de-aş muri odată... Cu corpul meu de plumb
Să simt cum morţii aspre molatec eu sucumb,
Iar sufletul... o parte ce-n mine-a mai rămas
Să zboare-unde-l aşteaptă amorul în estas,
Să zboare unde partea-i cea jună, dulce, pală
Pluteşte printre stele... iar stelele-i ezală
Un corp de raze blonde... Căci am pluti-mpreună
Prin norii cei lunateci, prin stelele ce sună.
Şi ne-am dori cum raza doreşte-o altă rază,
Una în braţul altei lumină fac frumoasă.
Dar nu se poate încă... căci corpul meu de lut
Un sclav greoi şi rece – e sclav – dar e astut.
Mă ţine-n pieptul bolnav... şi-n braţul încă tare,
Când sufletul meu liber vrea să s-arunce-n mare
Să scape d-el odată...
În astfel de momente mă sperîu eu de mine.
O, de ar fi o moarte, fără ca eu să mor,
Eu aş cuprinde-o-n braţe şi aş strânge-o cu dor.

Magul adânc gândeşte şi-n minte-şi desfăşoară
Soartea omului care l-avea-naintea sa.
Sărac, uimit fusese în lume-odinioară,
Dar gândul lui puternic viaţa-i apăsa.

Acest cap trist şi palid coroana vrea să poarte
Şi azi pe el se vede un negru comanac.
Aceşti umeri voit-au să duc-a lumei soarte
Şi azi acopăr trenţe şi rasa de şiac
Şi capu-acest ce-n perini de tron ar fi dictat moarte
Azi doarme-n pat de trenţe, drept perină un sac,
Picioarelor rănite-n sandale li-era dor
De salele de marmuri, de-a tronului covor.
Desculţ îmbla pe uliţi, de visuri mintea plină

Şi-n lungele-i mizerii, ca-n mare cufundat,
Visa că-ntreaga lume la dânsul o să vină,
Că el de lumea-ntreagă va fi încoronat.
Coroane el împarte la regi. – Şi la regine,
Iubindu-le,-ngenunche. Palate-a ridicat
Femeilor ce viaţa şi-o-nchină la plăceri,
Ce trupul de zăpadă şi-l scaldă-n negru păr.

Dar foaia se întoarse... Cu greaţă şi scârbire
Îi păru-atunci că lumea e toată joc de cărţi.
Atunci el se retrage în muri de mănăstire
Şi capul şi-l cufundă-ntr-a lumei sfinte cărţi.
Pe murii în risipă o candelă subţire
Chilia înnegrită lumină. Şi pin părţi
Necunoscute-a lumii gândirea lui pribeagă
Străbate cu-aripi mândre nemărginirea-ntreagă.

În van pune pe suflet greoile cătuşe
De gânduri uriaşe, de-nalte rugăciuni.
În van în a lui urmă a-nchis a lumei uşă
La visele ei turburi, cu mari deşertăciuni;
Pe focul cugetării a presurat cenuşă,
Ci sub cenuş-ard încă consumători cărbuni.
Atunci visul mărirei s-a şterge-n a lui gând
Când peste spuza sură se va turna pământ.

Atunci claustrul-îl fuge – şi-n ţărmuri sterpi de mare
Se trage să găsească liniştea-i ce s-a dus,
Dar vai! ş-acolo-l urmă visările-i amare,
Căci lumea cu-a ei visuri gândirea i-au supus.
Aici însă visarea-i e-adânc-omorâtoare,
Căci în chip de femeie s-arată-n aer sus.
Lumeşti gânduri într-alt chip împleau sufletul său.
El cugeta la toate, ci nu – la Dumnezeu.

Pe noaptea-i sufletească, tainică, rece, stinsă,
Căzu ploaie de raze cu cer senin şi dalb
Şi sufletu-i se împle iar cu icoane-aprinse,
O aurorâ-l împle cu aeru-i rozalb.
Din cer cade alene o dulce stea desprinsă
Şi se preface-n înger, plâns de iubire, alb,
Şi-n inimă-i aude un dulce glas de-argint
Ca sunetu-unui clopot prin noapte aiurind.

Magul îşi răzgândeşte-a călugărului soarte!
– E-aievea acea fiinţă, visele-ţi nu te mint,
Dar nu-i aci în lume... E sufletu-unei moarte,
Pe care-nsă eu însumi pot ca să-l reaprind.
Pot s-o topesc în forma de lut care s-o poarte
Şi idealu-eteric în lut eu pot să-l prind,
Dar nu aici. – Aicea de viaţă n-are parte;
Vom merge-n lumea unde trăieşte mai departe.

[1872]

ADÂNCA MARE...

Adânca mare sub a lunei faţă,
Înseninată de-a ei blondă rază,
O lume-ntreagă-n fundul ei visează
Şi stele poartă pe oglinda-i creaţă.

Dar mâni – ea falnică, cumplit turbează
Şi mişcă lumea ei negru-măreaţă,
Pe-ale ei mii şi mii de nalte braţe
Ducând peire – ţări înmormântează.

Azi un diluviu, mâne-o murmuire,
O armonie, care capăt n-are –
Astfel e-a ei întunecată fire,

Astfel e sufletu-n antica mare.
Ce-i pasă – ce simţiri o să ni-nspire –
Indiferentă, solitară – mare!

(1873)

CUM OCEÀNU-NTĂRÂTAT...

Cum oceànu-ntărâtat turbatu-i!
Răcnind înalţă braţele-i spumate,
De nori s-acaţă,-n bolta lumei bate,
Până furtuna-l reîmpinge-n patu-i.

Sălbatecul! 'Van fulgeri fricoşate
Apără cerul... El încredinţatu-i
Că bolta cea albastră e palatu-i;
Cu-asalt s-o ia el vrea – ca pe-o cetate.

Rănit de fulgere, el se înmoaie
Şi c-o poveste îl adoarme-o boare
Şi-n vis – un cer în fundu-i se îndoaie.

Tot ce-a dorit în visul lui el are:
Tărie, stele, luna cea bălaie...
Dormind murmură – murmurând tresare.

(1873)

DUMNEZEU ŞI OM

Cărţii vechi, roase de molii, cu părеţii afumaţi,
I-am deschis unsele pagini, cu-a lor litere bătrâne,
Strâmbe ca gândirea oarbă unor secole străine,
Triste ca aerul bolnav de sub murii afundaţi.

Dar pe pagina din urmă, în trăsuri greoaie, seci,
Te-am văzut născut în paie, faţa mică şi urâtă,
Tu, Christoase,-o ieroglifă stai cu fruntea amărâtă,
Tu, Mario, stai tăcută, ţeapănă, cu ochii reci!

Era vremi acelea, Doamne, când gravura grosolană
Ajuta numai al minţii zbor de foc cutezător...
Pe când mâna-ncă copilă pe-ochiul sânt şi arzător
Nu putea să-l înţeleagă, să-l imite în icoană.

Însă sufletul cel vergin te gândea în nopţi senine,
Te vedea râzând prin lacrimi, cu zâmbirea ta de înger.
Lângă tine-ngenuncheată, muma ta stetea-n uimire,
Ridicând frumoasă, sântă, către cer a sale mâne.

În pădurile antice ale Indiei cea mare,
Printre care, ca oaze, sunt imperii fără fine,
Regii duc în pace-eternă a popoarelor destine,
Închinând înţelepciunei viaţa lor cea trecătoare.

Dar un mag bătrân ca lumea îi adună şi le spune
C-un nou gând se naşte-n oameni, mai puternic şi mai mare
Decât toate pân-acuma. Şi o stea strălucitoare
Arde-n cer arătând calea la a evului minune.

Fi-va oare dezlegarea celora nedezlegate?
Fi-va visul omenirei grămădit într-o fiinţă?
Fi-va braţul care şterge-a omenimei neputinţă
Ori izvorul cel de taină a luminii-adevărate?

Va putea să risipească cea nelinişte eternă,
Cea durere ce-i născută din puterea mărginită
Şi dorinţa făr' de margini?... Lăsaţi vorba-vă pripită,
Mergeţi regi spre închinare la născutul în tavernă.

În tavernă?...-n umilinţă s-a născut dar adevărul?
Şi în faşe d-înjosire e-nfăşat eternul rege?
Din durerea unui secol, din martiriul lumii-ntrege
Răsări o stea de pace, luminând lumea şi cerul...

Sarcini de-aur şi de smirnă ei încarcă pe cămile
Şi pornesc în caravană după steaua plutitoare,
Ce în aerul cel umed pare-o aşchie din soare,
Lunecând pe bolta-albastră la culcuşu-eternei mile.

Ş-atunci inima creştină ea vedea pustia-ntinsă
Şi pin ea plutind ca umbre împăraţi din Răsărit,
Umbre regii şi tăcute ce-urmau astrul fericit...
Strălucea pustia albă de a lunei raze ninsă,

Iar pe muntele cu dafini, cu dumbrave de măslin,
Povestind poveşti bătrâne, au văzut păstorii steaua
Cu zâmbirea ei ferice şi cu razele de neauă
Ş-au urmat sfinţita-i cale către staulul divin.

Azi artistul te concepe ca pe-un rege-n tronul său,
Dară inima-i deşartă mâna-i fină n-o urmează...
De a veacului suflare a lui inimă e trează
Şi în ochiul lui cuminte tu eşti om – nu Dumnezeu.

Azi gândirea se aprinde ca şi focul cel de paie –
Ieri ai fost credinţa simplă – însă sinceră, adâncă,
Împărat fuşi Omenirei, crezu-n tine era stâncă...
Azi pe pânză te aruncă ori în marmură te taie.

(187e)

CUM NEGUSTORII DIN CONSTANTINOPOL

Cum negustorii din Constantinopol
Întind în piaţă diferite mărfuri,
Să ieie ochii la efenzi şi popol,

Astfel la clăi de vorbe eu fac vârfuri
De rime splendizi, să le dau de trampe,
Sumut o lume ş-astfel ochii lor fur.

Dactilu-i cit, trocheele sunt stambe,
Şi-i diamant peonul, îndrăzneţul.
Dar astăzi, cititori, eu vă vând iambe,

Şi mare n-o să vi se pară preţul:
Nu bani vă cer, ci vremea şi auzul.
Aprinde-ţi pipa şi aşază-ţi jeţul

La gura sobei, cum o cere uzul;
Citeşte cartea ce îţi cade-n mână
Şi vezi de nu-i mărgăritar hurmuzul

Ce-n mână-l ai de-acum o săptămână.

(1874)

ÎN CĂUTAREA ŞEHERAZADEI

În mări de nord, în hale lungi şi sure
M-am coborât şi am ciocnit cu zeii,
Atârnând arfa-n vecinica pădure.

M-am îndulcit cu patima femeii,
În stele i-am topit aurul din plete,
În poale-am scuturat piatra cameii,

Din ochi i-am sărutat priviri şirete,
De umeri rezemat am râs cu dânsa
Ş-am potolit din gură-i lunga sete

De-amor. Apoi m-am dus – ea plâns-a.
Mi-a deschis marea porţile-i albastre
Şi nordul frig durerea-mi caldă stins-a.

M-am dus spre sud – und-insule ca glastre
Gigantici se ridic din sfânta mare,
C-oştiri de flori, semănături de astre.

Şi şi-a îmflat eterna mea cântare
Aripele de pară-n cer pornite,
Pân-am pierdut pământu-n depărtare,

De unde-albastre scândure-s urnite.
De gânduri negre-i grea antica-mi navă:
Nu ştiu pe vane căi-s ori menite?

Viaţa mea-i ca lanul de otavă:
E şeasă făr-adânc şi înălţime.
Vulcanul mort şi-a stins eterna lavă.

Dar, ah, ce văd? E vis? O-ntunecime
Ridică colți înalți din frânta mare.
Cine îmi spune ce minune-i? Nime?

Din ce în ce un rai în depărtare
Se desfășoară dintre stânci trunchiete,
Plesnite lin de undele amare.

Munții înalți la cer străbat, se vede;
Văi cu izvoare s-adâncesc sub soare
Și dealuri mari păduri înalță-n spete:

E Orientul. Codrii cu grandoare,
Cu vârfii nalți vor norii să-i disfețe.
Cetăți prin ei își pierd a lor splendoare.

Prin codrii lui, prin șesurile crețe,
De-a vântului suflare-mbălsămată,
Din munții-n nori și prin pustii mărețe

Urbile-antice strălucind s-arată
Și albe par și mitice – cu basme
Urieșești e țara presărată.

Și norii spânzură pe cer, fantasme
De foc și aur ce-n oștiri se-nșiră,
Codrii se plâng și marea doarme-n spasme.

Ajung la țărm – se-ndoaie ca o liră
Cu valuri înstrunită-n lunge rânduri,
Un mic liman, ce raze blând respiră.

Corabiei apusene grea de gânduri
Sinistre – eu pe valuri îi dau drumul,
Frântă de stânci se risipeşte-n scânduri.

Ce întâlnesc întâi pe ţărm e-un tùmul –
Proroc prea sigur al vieţei umane,
Tu eşti cenuşa, iară viaţa-i fumul.

Nu crede însă că în doruri vane
Caut norocul spre-a te-afla pe tine,
Noroc lumesc – zâmbiri aeriane!

Las pe-alţii să zidească din ruine
Zidiri de-o zi pe răbdătoarea spată
A vechiului pământ, ce nu-i de mine.

În furnicarii din Apus ei toată
Viaţa-şi fac doruri nebune,
Nu ştiu că-n lume nu-i ceea ce cată.

Ei caut adevăr – găsesc minciune.
Neam vine şi neam trece – toţi se-nşală.
Eu adevăr nu cat – ci-nţelepciune.

Căci mintea cea de-nţelepciune goală,
Oricât de multe adevăruri ştire-ar,
Izvor de amărâre-i şi de boală.

În ladă aur oricât grămădire-ar –
Cu aur nu se stinge-n veci amarul
Şi Pace numa-n inimă-i găsire-ar.

Uşor trage prezentul la cântarul
Înţelepciunii... Şi ea-i fericirea.
Cu-a răsăritului averi samarul

Eu mi-l încarc, cu-a lui gândiri – gândirea.
Eu pasu-ndrept colò înspre cărunţii,
Gigantici muri ce-n câmpi îi sădi firea.

Din codri-adânci, ce înmormântă munţii,
Ce-abia şi-arăt al lor cap în ninsoare,
Urcând în negre stânci diadema frunţii,

Prin şir de codri, palmi nălţaţi în soare,
Prin lunci de dafin, pe-unde cresc maslinii,
Smochini s-aţin pe verzi cărări în floare.

Din prund înalţă trunchii lor arinii
În lunce risipiţi, sub stânci ce pică
Izvoare sar prin muşchii rădăcinii.

Prin mândrele grădini în cer ridică
Saraiuri albe cùpole de aur.
Cu sori pare plouată urbea-antică

Şi risipite prin dumbrăvi de laur
Stau casele-albe, azile liniştite.
Pe porţi sunt stihuri scrise-n limbi de maur,

Iar căile-s cu marmură podite
Şi fără porţi sunt sfintele dumbrave.
Pe scări înalte flori de foc sădite.

Pe scări culcate fete albe, suave
Părul cel negru-l piaptănă în soare
Ori visătoare stau de-amor bolnave.

Ah, e cetatea cea strălucitoare
Unde-mpăratul Indiei reşade:
Un soare însuşi este el sub soare.

Nevasta lui e-acea Şeherazade,
De-nţelepciune plină şi de frumuseţe:
Ş-a o privi doar soarelui se cade.

*

Într-un sarai cu cùpola rotundă,
Pe scări de marmură îmi urc piciorul,
Pe stâlpi înalţi las umbra să pătrundă,

Sub bolta porţii calc de flori covorul –
Cărare-i el prin de-aur nalte glastre:
În ele crinii mari întrec ivorul.

Pe murii albi marmorei s-urc pilastre,
Ce netezi, roşi, oglinde de purpură,
Reflectă frunze verzi şi flori albastre.

Un miros răcoros simţirea-mi fură.
Deschisă lin e uşa unei sale
Şi noi minuni uimiţii ochi văzură.

Cu umbre moi a gândurilor sale
Un pictor a-nflorit plafondul, murii
Cu chipuri zvelte, basme-orientale.

Pe perini lungi culcate-s hurii –
Şi din căţui de-argint copăr miroase
Cu fum albastru formele picturii.

De roşă catifea cu fir pe margini trase
Se nalţă într-un baldachin perdele,
Umbrind un pat cu perini de mătase.

Pe acel pat, un tron cusut cu stele,
Stă înşirând mărgăritare-n poale
Regina cea-nţeleaptă. – Dintre ele

Picioare de zăpadă, mici şi goale,
Ea-ntinde surâzând ca-n vis pe-un scaun
De vişinie catifea şi moale.

Dureri şi ani, şi toate îmi disdàun
Aceste vise-aievea la vedere:
Mă mir cum în Olimp se mir-un faun.

Frumoasă e în visu-i de plăcere,
Cu faţa albă ea lumină sala
Şi ochii ei, izvoară de mistere,

Mari şi adânci tăiaţi-s ca migdala
Şi-n păru-i negru corpu-i de zăpadă
E cufundat – o virgină italâ.

Cine-ar vedea făr-în genunchi să cadă?
Am genuncheat. – Eu am ştiut, străine,
Că ai să vii – a dorurilor pradă –

Ca să m-asculţi şi să duci de la mine
A-nţelepciunii şi-a frumseţii floare,
Să luminezi gândirile din tine.

Eu am ştiut – profetă vrăjitoare –
S-atrag cu-a tainelor şi-a basmei rază
Poeţi cu inimi ceruri-doritoare.

Ridică-te şi vino de te-aşază
Ici, lângă mine, sui pe perna asta...
Cu braţu-i gol şi alb ea o-nfoiază.

Am ascultat... M-am răzimat cu coasta
De dulci gătite perini – iar genunchiul
Plecat... c-adoratori din vremea foastă.

(1874)

RIME ALEGORICE

Corabia vieţii-mi, grea de gânduri,
De stânca morţii risipită-n scânduri,
A vremei valuri o lovesc şi-o sfarmă
Şi se izbesc într-însa rânduri-rânduri.

Iar eu pe-un ţărm pustiu murii în pace.
Deasupra frunţii-mi luna-n nouri zace,
Trecând încet pustiile Saharei
Şi luminând o lume care tace.

La miezul nopţii vezi pustia plană
Născând de suptu-i mândră caravană

De morți în văluri lungi și, trează,
Mergând încet spre-un vis: Fata-morgana.

Într-adevăr: adânca depărtare
Arată un palat numai splendoare.
Printre ferești pătrunde o lumină;
Perdelele-i păreau muiate-n soare.

De prin deșerturi lungi și depărtate,
În șiruri vin scheletele uscate.
Pustiu-atunci cu caravane-sate
Dormea ca mort sub luna care bate.

O caravană lângă mine trece,
Naintea ei vine-o suflare rece.
În șiruri lungi se strecur și se strecur:
Eu număr unul, număr doisprezece.

Un chip atuncea de pe cal coboară.
La mine-ndreaptă-a lui privire-amară
Și fața slabă, tristă, adâncită
Ș-ososasa mână o întinde-avară.

Dar să mă mișc nu am nicicum putere,
Căci țapăn mort eram și fără vrere.
Pleoapele-mi pe ochi erau lăsate,
Deși prin ele eu aveam vedere.

Iar umbra-n vălu-i de mătase sură
D-urechea mea și-apropie-a ei gură
Și-mi spune lin și-ncet povestea mare,
Ce ca un râu etern în minte-mi cură:

„Colo-n palat rezidă-o vrăjitoare
Şi om cu ochii vii de-o vede moare;
Iar celor morţi lumina lor adâncă
Li dă viaţa nopţii trecătoare.

Deci vin şi tu pe un schelet să-ncalici,
Să vezi palatu-i în lumini opalici;
De şirul nostru să te ţii în urmă
Pân' la grădina ei cu flori italici.

Şi iată vălul meu ţi-l dau – pe faţă
Să-l pui, s-acoperi ochii tăi de gheaţă,
Ca nu cumva să se topească iute
De a privirei ei tiranică dulceaţă."

Mă sui şi plec... o umbră sunt din basme
Şi o fantasmă sunt între fantasme,
Prin mâna mea de o ridic se vede
Ca şi prin corpul străveziei iasme.

Din ce în ce cu toţii se apropii.
Grădini lucesc şi flori creşteau cu snopii,
Iar roua curge în briliante umezi –
Din crengi de arbori luminează stropii.

Pe scări de marmur ne suim cu toţii
Şi morţii-şi caut prin coloane soţii:
Sunt tineri unii ca iubirea moartă,
Iar alţi au barbe albe ca preoţii.

Dar toţi cu toţii sunt de om ruine
Şi risipiţi din cârduri beduine
Au fost găsit amara, cruda moarte
Într-un pustiu arzând şi fără fine.

Vorbesc încet... ca-n somn... şi vorba sună
Ca frunze-uscate cari vântu-adună,
Sau ca murmurul cel vrăjit de ape
Când peste codri-apare blonda lună.

Deodată-n două şirul se desface.
În fund apare-un mândru chip ce tace;
Cu roşii flori de mac în părul-i negru,
Cu ochii-nchişi un semn cu mâna-mi face.

Eu o urmez prin galerii înalte.
Izvoare vii din vase stau să salte
Şi lângă ele nimfele de marmur,
Făpturi cereşti unor măiestre dalte.

Pe lucii muri auritele pilastre.
În jurul lor sunt aşezate glastre,
Din care cresc bogate-ntunecoase
Ici roze negre, colo flori albastre

Şi pe fereşti perdele de purpură.
Un miros răcoros simţirea-mi fură;
Deschisă lin e uşa unei sale.
Şi noi minuni uimiţii ochi văzură.

Un pictor a-nflorit plafondul, murii
Cu basme mândre, cu frumoase hurii
Şi din căţui de-argint copăr miroase
Cu fum albastru formele picturii.

Iar pe-un divan, ascuns între perdele
Albastre, înfoiate şi cu stele,
Şedea regina basmelor măiastră –
Lumină lumea gândurilor mele.

Ea înşira mărgăritare-n poale
Şi pe-un covor persan, frumos şi moale,
Ea-ntinde surâzând ca-n vis şi leneş
A ei picioare de zăpadă – goale.

Ochii adânci ca două basme-arabe
Samăn cu-aceia ai reginei Sabbe,
Cum împăratul Solomon îi scrie,
Cu-a lor priviri de-ntunecime slabe.

Cu ochi pe jumătate-nchişi surâde:
– Deşi privirea-mi pe cei vii ucide,
Te uită lung la mine, tu, ce mort eşti,
Pân-al tău suflet ochii va deschide.

L-al tău mormânt tu eşti în pragul porţii,
Dar să te stingi nu este voia sorţii,
Ci-n faţa mea să laşi încet să-ţi cadă
De pe-ai tăi ochi de gheaţă vălul morţii.

Îngenunchind atunci am zis în sine-mi:
„O, dulce chip, cu mâna fruntea ţine-mi
Şi de pe ochi ia-mi vălul trist şi rece,
Căci simt bătaia renviatei inimi."

Şi de pe ochii-mi cade ceaţa sură
Şi noi minuni uimiţii ochi văzură,
Căci înaintea mea stai vrăjitoare
Şi basmu-asculţi cu zâmbetul pe gură.

*

Ş-atuncea pier anticele portale.
În jurul meu iluminate sale
Şi-n loc de morţi fiinţe vii, ce vesel,
Cu hohot râd – serbează bachanale.

Unde-s acum fantasticele şeme
Prin care luna străbătea-ntr-o vreme?
Acele mii risipuri din pustie
Trăiesc... nici unul moartea nu şi-o teme.

Când ar avea moarte o vecinicie
De-amor, de viaţă şi de nebunie,
Ei nu s-ar veseli atât de tare
Precum o fac în astă moarte vie.

Ici vezi femeia plină şi bălaie
Ce lasă-ncet să cadă a ei straie;
Zâmbind rămâne-n mijlocul mulţimei
Precum ar fi ieşit din caldă baie.

Ici una oacheşă se-ntinde-alene
În braţu-unui bărbat ce, de sub gene,
Ş-aruncă ochi-ntunecoşi sălbateci,
Setoşi de patimi c-ale unei hiene.

Iar una stă cu ochii ei să soarbă
Pe-un vechi ostaş cu-ntunecime oarbă
Şi degeţele fine ca de ceară
Şi-mpleticeşte-n-a lui neagră barbă.

Un râs, un chiot, o vuire multă –
Cu toţii strigă, nimeni nu ascultă;
Ocări frenetici sunt o desmierdare,
Şi desmierdarea deveni insultă.

Toţi se iubesc – ş-o spun în gura mare.
Toţi au făcut din viaţă sărbătoare:
De măşti râzânde lumea este plină,
De comedianţi şi de femei uşoare.

Murmure doar s-aud de prin unghere.
Unde cu glasul blând amantul cere,
Pe când iubita gura ei, uscată
De sărutări, deschide la plăcere.

Ce-i lumea asta mă întreb acuma:
Au nebunit-au, sau domneşte ciuma?
De-acopăr moartea, ranele hidoase
Cu râs, cu-amorul, cu beţii, cu gluma?

„Ba nu – răspunse-atunci Şeherazade –
Nu, nu îi vezi aşa precum se cade;
Viaţa lor un vis al morţii este,
Azi pradă ei, iar mâni ea o să-i prade.

Ce afli-n lume? mii de generaţii,
Popoare mândre sau obscure naţii
De mult periră şi pe-a lor cenuşă
Trăieşte... cine?... ei! înmormântaţii.

Moarte şi viaţă, foaie-n două feţe:
Căci moartea e izvorul de vieţe,
Iar viaţa este râul ce se-nfundă
În regiunea nepătrunsei ceţe.

Femeia goală, cufundată-n perne,
Frumseţea ei privirilor aşterne;
Nu crede, tu, că moare vre odată,
Căci e ca umbra unei vieţi eterne.

Iubirea ta-i viaţă – a ei iubire
E viaţă iar şi iar de omenire.
Voinţa ei ş-a ta de se-mpreună,
Atunci e suflet în întreaga fire."

(1875-1876)

Shakespeare! adesea te gândesc cu jale,
Prieten blând al sufletului meu;
Izvorul plin al cânturilor tale
Îmi sare-n gând şi le repet mereu.
Atât de crud eşti tu, ş-atât de moale,
Furtună-i azi şi linu-i glasul tău;
Ca Dumnezeu te-arăţi în mii de feţe
Şi-nveţi ce-un ev nu poate să te-nveţe.

De-aş fi trăit când tu trăiai, pe tine
Te-aş fi iubit atât – cât te iubesc?
Căci tot ce simt, de este rău sau bine,
– Destul că simt – tot ţie-ţi mulţumesc.
Tu mi-ai deschis a ochilor lumine,
M-ai învăţat ca lumea s-o citesc,
Greşind cu tine chiar, iubesc greşala:
S-aduc cu tine mi-este toată fala.

Cu tine, da... Căci eu am trei izvoară
Din care toată mintea mi-o culeg:
Cu-a ta zâmbire, dulce, lină, clară,
A lumii visuri eu ca flori le leg;
Mai am pe-un înţelept... cu-acela iară
Problema morţii lumii o dezleg;
Ş-apoi mai am cu totul pentru mine
Un alt maestru, care viu mă ţine...

Dar despre-acela, ah, nici vorbă nu e.
El e modest şi totuşi foarte mare.
Să tacă el, să doarmă ori să-mi spuie
La nebunii – tot înţelept îmi pare.

Şi vezi, pe-acesta nu-l spun nimănuie.
Nici *el* nu vrea să-l ştie orişicare,
Căci el vrea numai să-mi adoarmă-n braţă
Şi decât tine mult mai mult mă-nvaţă!

(1876)

PE GÂNDURI ZIUA...

Pe gânduri ziua, noaptea în veghere,
Astfel viaţa-mi tot în chinuri trece –
Va vrea natura oare să se plece
La ruga mea – să-mi deie ce i-oi cere?

Nimic nu-i cer decât mormântul rece.
Repaos lung la lunga mea durere –
Decât să port iubirea-mi în tăcere
Mai bine ochiu-mi moartea să mi-l secе.

Căci lumea e locaşul pătimirei:
Un chin e valu-i, iară gândul spuma,
Dureri ascunse farmecele firei.

O dată te-am văzut – o clipă numa –
Şi am simţit amarul omenirei...
Ce-am folosit că-l ştiu şi eu acuma?

(1876)

AI NOŞTRI TINERI...

Ai noştri tineri la Paris învaţă
La gât cravatei cum se leagă nodul,
Ş-apoi ni vin de fericesc norodul
Cu chipul lor isteţ de oaie creaţă.

La ei îşi cască ochii săi nerodul,
Că-i vede-n birje răsucind mustaţă,
Ducând în dinţi ţigara lungăreaţă...
Ei toată ziua bat de-a lungul Podul.

Vorbesc pe nas, ca saltimbanci se strâmbă:
Stâlpi de bordel, de crâşme, cafenele,
Şi viaţa lor nu şi-o muncesc – şi-o plimbă.

Ş-aceste mărfuri fade, uşurele,
Ce au uitat pân' şi a noastră limbă,
Pretind a fi pe cerul ţării: stele.

(1876)

PIERDUT ÎN SUFERINŢA...

Pierdut în suferinţa nimicniciei mele,
Ca frunza de pe apă, ca fulgerul în chaos,
M-am închinat ca magul la soare şi la stele
Să-ngăduie intrarea-mi în vecinicul repaos;
Nimic să nu s-audă de umbra vieţii mele,
Să trec ca o suflare, un sunet, o scânteie,
Ca lacrima ce-o varsă zadarnic o femeie...
Zadarnica mea minte de visuri e o schele.

Căci ce-i poetu-n lume şi astăzi ce-i poetul?
La glasu-i singuratec s-asculte cine vra.
Necunoscut strecoară prin lume cu încetul
Şi nimene nu-ntreabă ce este sau era...
O boabă e de spumă, un creţ de val, un nume,
Ce timid se cutează în veacul cel de fier.
Mai bine niciodată el n-ar fi fost pe lume
Şi-n loc să moară astăzi, mai bine murea ieri.

(1876)

IAR FAŢA TA E STRĂVEZIE

Iar faţa ta e străvezie
Ca suprafaţa albei ceri
Şi numai ochii mari sunt turburi
De umbra negrelor dureri.

Tu, chip chinuitor de dulce,
Tu, ideal în ochii mei,
Tu, ce femeie între flori eşti
Ş-o dulce floare-ntre femei.

De-ai rămânea pe veci frumoasă,
Precum te simt, precum te văz,
Ca-n părul tău cel lung şi galben
Eu flori de-a verii să aşez!

Dar în curând şi nici o umbră
Din frumuseţa ta n-a fi –
Trei zile numai vei fi astfel
Apoi... apoi vei putrezi.

Pământ nesimțitor și rece,
De ce iluziile sfermi?
De ce ne-arați că adorarăm
Un vas de lut, un sac de viermi?

(1876)

TU MĂ PRIVEȘTI CU MARII OCHI...

Tu mă privești cu marii ochi, cuminte;
Te văd mișcând încet a tale buze,
Șoptind ca-n vis la triste, dulci cuvinte.

Urechea mea pândește să le-auză
– Abia-nțelese, pline de-nțeles –
Cum ascultau poeții vechi de muză.

În ochii tăi citeam atât eres,
Atâta dulce-a patimei durere,
Că-n suflet toată, toat-o am cules.

Vorbirea ta mi-i lamura de miere,
În ochii tăi de visuri e un chaos
Și-atât amor c-auzi pân' și-n tăcere.

Frumosul chip în voluptos repaos
Pătruns-au trist și dulce în cântare-mi.
Ființa ta gândirii-mi am adaos.

Căci numai tu trăiești în cugetare-mi.
A ta-i viața mea, al tău poemul,
Cum le inspiri tu poți să le și sfaremi.

Nu crede tu că eu sunt cuiva èmul
Când cântul meu se-mbracă fel de fel:
Ici în terţine suspinând vedemu-l,

Dincolo el oftează în gazel,
Acelaşi e, deşi mereu se schimbă,
De tine-i plin, de tine-mi zice el...

Alege forme dulci din orice limbă:
Acuma-l vezi îmblând cărare dreaptă,
Acum pe-a lui Firdusi cale strâmbă.

Dar orişicând el alta nu aşteaptă
Decât ca ţie, suflete, să-ţi placă,
Tu să-l aprobi cu gura înţeleaptă.

În mii costume astfel se îmbracă
Şi ca s-atragă dulcea ta zâmbire
Minuni, de vrei, sărmanul o să facă...

Ş-acuma-l vezi, cu-a lor ademenire
L-au dus pe-alături dulcile terţine,
Uitând ce-a vrut să-ţi spuie-n aste şire.

Au vrut să-ţi spuie că e plin de tine,
Că de-al tău farmec ritmul său foieşte,
C-a sale gânduri de zâmbiri sunt pline

Ş-astfel pe mine el mă stăpâneşte...
Adună-n versuri ale mele zile
Şi-n strofe le-a legat grădinăreşte,

În poala ta zvârlind aceste file.

(1876)

CU GÂNDIRI ŞI CU IMAGINI

Cu gândiri şi cu imagini
Înnegrit-am multe pagini:
Ş-ale cărţii, ş-ale vieţii,
Chiar din zorii tinereţii.

Nu urmaţi gândirei mele:
Căci noianu-i de greşele,
Urmărind prin întuneric
Visul vieţii-mi cel chimeric.

Neavând învăţ şi normă,
Fantazia fără formă
Rătăcit-a, vai! cu mersul:
Negru-i gândul, şchiop e viersul.

Şi idei, ce altfel simple,
Ard în frunte, bat sub tâmple:
Eu le-am dat îmbrăcăminte
Prea bogată, fără minte.

Ele samănă, hibride,
Egiptenei piramide:
Un mormânt de piatr-în munte
Cu icoanele cărunte,

Şi de sfinxuri lungi alee,
Monoliţi şi propilee,
Fac să crezi că după poartă
Zace-o-ntreagă ţară moartă.

Intri-nuntru, sui pe treaptă,
Nici nu ştii ce te aşteaptă.
Când acolo! sub o faclă
Doarme-un singur rege-n raclă.

(1876)

VIS

Ce vis ciudat avui, dar visuri
Sunt ale somnului făpturi:
A nopţii minte le scorneşte,
Le spun a nopţii negre guri.

Pluteam pe-un râu. Sclipiri bolnave
Fantastic trec din val în val,
În urmă-mi noaptea de dumbrave.
Nainte-mi domul cel regal.

Căci pe o insulă în farmec
Se nalţă negre, sfinte bolţi,
Şi luna murii lungi albeşte,
Cu umbră împle orice colţ.

Mă urc pe scări, intru-nlăuntru.
Tăcere-adâncă l-al meu pas.
Prin întuneric văd înalte
Chipuri de sfinţi p-iconostas.

Sub bolta mare doar străluce
Un singur sâmbure de foc;
În dreptul lui s-arat-o cruce
Şi-ntunecime-n orice loc.

Acum de sus din chor apasă
Un cântec trist pe murii reci.
Ca o cerşire tânguioasă
Pentru repaosul de veci.

Prin tristul zgomot se arată,
Încet, sub văl, un chip ca-n somn.
Cu o făclie-n mâna-i slabă –
În albă mantie de domn.

Şi ochii mei în cap îngheaţă
Şi spaima-mi sacă glasul meu.
Eu îi rup vălul de pe faţă...
Tresar – încremenesc – sunt eu.

De-atunci, ca-n somn eu îmblu ziua
Şi uit ce spun adeseori;
Şoptesc cuvinte nenţelese
Şi parc-aştept ceva – să mor?

(1876)

EU NU CRED NICI ÎN IEHOVA

Eu nu cred nici în Iehova,
Nici în Buddha-Sakya-Muni,
Nici în viaţă, nici în moarte,
Nici în stingere, ca unii.

Visuri sunt şi unul, ş-altul,
Şi totuna mi-este mie

De-oi trăi în veci pe lume,
De-oi muri în vecinicie.

Toate-aceste taine sfinte
– Pentru om frânturi de limbă –
În zădar gândeşti, căci gândul,
Zău, nimic în lume schimbă.

Şi fiindcă în nimica
Eu nu cred – o, daţi-mi pace!
Fac astfel cum mie-mi pare
Şi faceţi precum vă place.

Nu mă-ncântaţi nici cu clasici,
Nici cu stil curat şi antic –
Toate-mi sunt deopotrivă,
Eu rămân ce-am fost: romantic.

(1876)

LECTURĂ

Stam sara la fereastă,
Iar stelele prin ceaţă
Cu tainică dulceaţă
Pe ceruri izvorea.

Citeam pe-o carte veche.
Cu mii de negre gânduri
Şi literile-n rânduri
Prinsese a juca.

Jos lacul se-ncreţise
Sub purpură târzie
Şi valuri verzi de grâie
Se legăna pe lan.

O stea din cer albastru
Trecu a ei icoană
Din faţa apei plană
În fundul diafan...

Şi cred pe înţeleptul
Ce-l văd că-n carte zice
Că-n lume nu-i ferice,
Că toate-s năluciri...

Deodată la ureche-mi
Aud şoptind copila...
Iar vântu-ntoarce fila
Cu negrele gândiri.

(1877)

AUZI PRIN FRUNZI USCATE

Auzi prin frunzi uscate
Trecând un rece vânt,
El duce viețile toate
În mormânt, în adâncul mormânt.

Auzi sub bolți de piatră
Un trist, un rece cânt.
El duce viețile noastre
În mormânt, în adâncul mormânt.

În gură port un singur
Și dureros cuvânt,
Cu el pe buze m-or duce
În mormânt, în adâncul mormânt.

Deasupra-mi să șoptească
Iubitu-ți nume sfânt.
Când m-or lăsa-n întuneric
În mormânt, în adâncul mormânt.

Până nu te văzusem
Nici nu simțeam că sunt,
Și-acum doresc să dorm somnul
Adâncului mormânt.

Ca frunzele uscate
Căzând de-un rece vânt,
S-au dus nădejdile toate
În mormânt, în adâncul mormânt.

Și parcă sub bolți de piatră
Aud un rece cânt,
Ce-atrage viețile noastre
În mormânt, în rece mormânt.

(1877)

FIIND BĂIET PĂDURI CUTREIERAM

Fiind băiet păduri cutreieram
Şi mă culcam ades lângă izvor,
Iar braţul drept sub cap eu mi-l puneam,
S-aud cum apa sună-ncetişor;
Un freamăt lin trecea din ram în ram
Şi un miros venea adormitor.
Astfel ades eu nopţi întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna,-mi bate drept în faţă:
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmpi un văl de argintie ceaţă,
Sclipiri pe cer, văpaie preste ape,
Un bucium cântă tainic cu dulceaţă,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii,
Părea c-aud venind în cete cerbii.

Alături teiul vechi mi se deschise:
Din el ieşi o tânără crăiasă.
Pluteau în lacrimi ochii-i plini de vise,
Cu fruntea ei într-o maramă deasă,
Cu ochii mari, cu gura-abia închisă;
Ca-n somn încet-încet pe frunze pasă,
Călcând pe vârful micului picior,
Veni alături, mă privi cu dor.

Şi, ah, era atâta de frumoasă, .
Cum numa-n vis o dată-n viaţa ta
Un înger blând, cu faţa radioasă,
Venind din cer se poate arăta;
Iar părul-i blond şi moale ca mătasa
Grumazul alb şi umerii-i vădea.
Prin hainele de tort subţire, fin,
Se vede trupul ei cel alb deplin.

(1878)

IAMBUL

De mult mă lupt cătând în vers măsura
Ce plină e ca toamna mierea-n faguri,
Ca s-o aştern frumos în lungi şiraguri
Ce fără piedeci trec sunând cezura.

Ce aspru mişcă pânza de la steaguri,
Trezind în suflet patima şi ura –
Dar iar cu dulce glas îţi împle gura
Atunci când Amor timid trece praguri!

De l-am aflat la noi a spune n-o pot;
De poţi s-auzi în el al undei şopot,
De e al lui cu drept acest preambul –

Aceste toate singur nu le judec...
Dar versul cel mai plin, mai blând şi pudic,
Puternic iar – de-o vrea – e pururi iambul.

(1878)

COLINDE, COLINDE

Colinde, colinde!
E vremea colindelor,
Căci gheaţa se-ntinde
Asemeni oglinzilor
Şi tremură brazii
Mişcând rămurelele,
Căci noaptea de azi-i
Când scânteie stelele.

Se bucur' copiii,
Copiii şi fetele,
De dragul Mariei
Îşi piaptănă pletele,
De dragul Mariei
Ş-a Mântuitorului
Luceşte pe ceruri
O stea călătorului.

(1878)

ÎNVIEREA

Prin ziduri înnegrite, prin izul umezelii,
Al morţii rece spirit se strecură-n tăcere;
Un singur glas îngână cuvintele de miere,
Închise în tratajul străvechii evanghelii.

C-un muc în mâni moşneagul cu barba ca zăpada
Din cărţi cu file unse norodul îl învaţă
Că moartea e în luptă cu vecinica viaţă,
Că de trei zile-nvinge, cumplit muncindu-şi prada.

O muzică adâncă şi plină de blândeţe
Pătrunde tânguioasă puternicile bolţi:
„Pieirea, Doamne sfinte, căzu în orice colţ,
Înveninând pre însuşi izvorul de viaţe.

Nimica înainte-ţi e omul ca un fulg,
Ş-acest nimic îţi cere o rază mângâioasă,
În pâlcuri sunătoare de plânsete duioase
A noastre rugi, Părinte, organelor se smulg."

Apoi din nou tăcere, cutremur şi sfială
Şi negrul întuneric se sperie de şoapte...
Douăsprezece pasuri răsună... miez de noapte...
Deodată-n negre ziduri lumina dă năvală.

Un clocot lung de glasuri vui de bucurie...
Colo-n altar se uită şi preoţi, şi popor,
Cum din mormânt răsare Christos învingător,
Iar inimile toate s-unesc în armonie:

„Cântări şi laude-nălţăm
Noi, ţie unuia,
Primindu-l cu psalme şi ramuri,
Plecaţi-vă, neamuri,
Cântând Aleluia!

Christos au înviat din morţi,
Cu cetele sfinte,
Cu moartea pre moarte călcând-o,
Lumina ducând-o
Celor din morminte!"

(1878)

RUGĂCIUNE

Crăiasă alegându-te
Îngenunchem rugându-te,
Înalță-ne, ne mântuie
Din valul ce ne bântuie;
Fii scut de întărire
Și zid de mântuire,
Privirea-ți adorată
Asupră-ne coboară,
O, maică preacurată
Și pururea fecioară,
Marie!

Noi, ce din mila sfântului
Umbră facem pământului,
Rugămu-ne-ndurărilor,
Luceafărului mărilor;
Ascultă-a noastre plângeri,
Regină peste îngeri,
Din neguri te arată,
Lumină dulce clară,
O, maică preacurată,
Și pururea fecioară,
Marie!

(1879)

RĂSAI ASUPRA MEA...

Răsai asupra mea, lumină lină,
Ca-n visul meu ceresc d-odinioară;
O, maică sfântă, pururea fecioară,
În noaptea gândurilor mele vină.

1993.

Speranța mea tu n-o lăsa să moară.
Deși al meu e un noian de vină;
Privirea ta de milă caldă, plină
Îndurătoare-asupra mea coboară.

Străin de toți, pierdut în suferința
Adâncă a nimicniciei mele,
Eu nu mai cred nimic și n-am tărie.

Dă-mi tinerețea mea, redă-mi credința
Și reapari din cerul tău de stele:
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!

(1879)

ÎN VAN CĂTA-VEȚI...

În van căta-veți ramuri de laur azi,
În van căta-veți mândre simțiri în piept.
Toate trecură:
Viermele vremilor roade-n noi.

Căci nu-i iubire, ură d-asemeni nu-i,
Și ce rămase umbra simțirei e:
Murmura lumei
Netedă, palidă, ca și ea.

Nu e antica furie-a lui Achile,
Nu este Nestor, blândul-cuvântător.
Aprigul Ajax
Țărână-i azi și nimic mai mult.

Şi unde-i Roma, doamnă a lumii-ntregi.
Şi unde-s astăzi vechii şi marii caesari?
Tibrule galbăn,
Unde e astăzi mărirea ta?

Chiar papii mândri cu trei coroane-n cap,
Păstori de naţii cu strâmbă cârjă-n mâni,
Pulbere-s astăzi.
Pulbere sunt chiar vii fiind.

Căci nu sărută regii piciorul lor,
Căci nu se-nchină lumea la glas de sfânt.
Semnele tainei
Mute rămân şi îi fac de râs.

Chiar tronul papei azi ca o scenă e
Şi el îşi face mutrele lui plângând.
Hohotul lumei,
Lumei întregi, îi răspunde-atunci.

Căci nu-i s-ardice bolţile de granit
Un Michel-Angelo, nu-i să facă iar
Ziua din urmă.
Templele vechie pustie rămân.

Să-nvie pânza Rafael astăzi nu-i.
Nu-nvie dalta-n mânile cele noi.
Moartă rămâne
Marmura grea sub ochiul mort.

În van căta-veţi ramuri de laur azi,
În van căta-veţi mândre simţiri în piept.
Toate trecură:
Viermele vremilor roade-n noi.

(1879)

STELELE-N CER

Stelele-n cer
Deasupra mărilor
Ard depărtărilor,
Până ce pier.

După un semn
Clătind catargele,
Tremură largele
Vase de lemn;

Niște cetăți
Plutind pe marile
Și mișcătoarele
Pustietăți.

Stol de cocori
Apucă-ntinsele
Și necuprinsele
Drumuri de nori.

Zboară ce pot,
Și-a lor întrecere.
Vecinică trecere –
Asta e tot.

Floare de crâng,
Astfel viețile
Și tinerețile
Trec și se stâng.

Orice noroc
Şi-ntinde-aripele.
Gonit de clipele
Stării pe loc.

Până nu mor,
Pleacă-te, îngere,
La trista-mi plângere
Plină de-amor.

Nu e păcat
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s-a dat?

(1879)

STAU ÎN CERDACUL TĂU...

Stau în cerdacul tău... Noaptea-i senină.
Deasupra-mi crengi de arbori se întind,
Crengi mari în flori de umbră mă cuprind
Şi vântul mişcă arborii-n grădină.

Dar prin fereastra ta eu stau privind
Cum tu te uiţi cu ochii în lumină.
Ai obosit cu mâna ta cea fină
În val de aur părul despletind.

L-ai aruncat pe umeri de ninsoare,
Desfaci visând pieptarul de la sân,
Încet te-ardici şi sufli-n lumânare...

Deasupră-mi stele tremură prin ramuri.
În întuneric ochii mei rămân,
Ş-alături luna bate trist în geamuri.

(1879)

CE SUFLET TRIST...

Ce suflet trist mi-au dăruit
Părinţii din părinţi,
De-au încăput numai în el
Atâtea suferinţi?

Ce suflet trist şi fără de rost
Şi din ce lut inert,
Că dup-atâtea amăgiri
Mai speră în deşert?

Cum nu se simte blestemat
De-a duce-n veci nevoi?
O, valuri ale sfintei mări,
Luaţi-mă cu voi!

(1880)

DINTRE SUTE DE CATARGE

Dintre sute de catarge
Care lasă malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile?

Dintre pasări călătoare
Ce străbat pământurile,
Câte-o să le-nece oare
Valurile, vânturile?

De-i goni fie norocul,
Fie idealurile,
Te urmează în tot locul
Vânturile, valurile.

Nenţeles rămâne gândul
Ce-ţi străbate cânturile,
Zboară vecinic, îngânându-l,
Valurile, vânturile.

(1880)

DIN CERURILE-ALBASTRE

Din cerurile-albastre
Luceferi se desfac,
Zâmbind iubirii noastre
Şi undelor pe lac.
De glasul păsărelelor
Pe gânduri codru-i pus.
O, stelelor, stelelor,
Unde v-aţi dus?

În turme călătoare
Trec nourii pe ceri,
Ce seamăn pieritoare
Duioaselor dureri.

De strălucirea florilor
E câmpul tot răpus.
O, norilor, norilor,
Unde v-aţi dus?

Şoptiri aeriane
Pătrund din mal în mal
Ş-a stelelor icoane
Pre fiecare val.
De ochii tăi cei plini de-amor
Aminte mi-am adus.
O, stelelor, stelelor,
Unde v-aţi dus?

Cum iedera se leagă
De ramuri de stejar,
Mi-a fost odată dragă
Şi dragă-mi este iar.
De braţul tău cuprins cu dor
Aminte mi-am adus.
O, braţelor, braţelor,
Unde v-aţi dus?

(1880)

SARMIS

Mişeşte orizonul cu raze depărtate,
Iar marea-n mii de valuri a ei singurătate
Spre zarea-i luminoasă porneşte să-şi unească
Eterna-i neodihnă cu liniştea cerească.

Natura doarme dusă, tăriile în pace.
Din limpedea nălţime pe-alocuri se disface
O stea, apoi iar una; pe ape diafane
Îşi limpezesc în tremur pe rând a lor icoane.
Tot mai adânc domneşte tăcerea înţeleaptă –
Se pare cum că noaptea minunea şi-o aşteaptă.

Deodată luna-ncepe din ape să răsaie
Şi pân' la mal durează o cale de văpaie.
Pe-o repede-nmiire de unde o aşterne
Ea, fiica cea de aur a negurei eterne.
Cu cât lumina-i dulce pe lume se măreşte
Cresc valurile mării şi ţărmul negru creşte
Şi aburi se ridică din fund de văi spre dealuri.
O insulă departe s-a fost ivind din valuri,
Părea că s-apropie mai mare, tot mai mare,
Sub blândul disc al lunii, stăpânitor de mare.

Din umbra de la maluri s-a desfăcut la larg
O luntre cu-a ei pânze sumese de catarg.
Tăind în două apa, ea poartă o pereche:
Pe Sarmis, craiul tânăr din Getia cea veche,
Mireasa-i în picioare, frumoasă ca o zână,
Stetea şi pe-a lui umăr îşi sprijină o mână.

Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar tei cu umbra lată şi flori până-n pământ
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt.

– De câte ori, iubito, mă uit în ochii tăi,
Mi-aduc aminte ceasul când te-am văzut întâi.
Ca marmura de albă, cu mâni subţiri şi reci,
Strângeai o mantă neagră pe sânul tău... În veci

Nu voi uita cum tâmpla c-o mână netezind
Şi faţa ta spre umăr în laturi întorcând,
Ştiind că nimeni nu e în lume să te vadă,
Ai fost lăsat în valuri frumosul păr să cadă.
În orbitele-adânce frumoşii ochi ce-ncântă,
Pierduţi în visuri mândre, priveam fără de ţintă.
Şi tu zâmbeai, c-un zâmbet cum e numai al tău,
Nu te-a mai văzut nimeni cum te văzusem eu...
Şi plini îţi erau ochii de lacrimi şi de foc,
Pe-al genei tale tremur purtând atât noroc...
De ce zâmbeai tu oare? Vrun cântec blând de jale
Au deşteptat în taină glasul gândirii tale?...
Pluteai ca o uşoară crăiasă din poveşti.
Dintr-o zâmbire-n treacăt simţii ce dulce eşti!
Şi cum mergeai, armonic şi lin îţi era pasul,
Rămas în nemişcare m-a fost cuprins extasul,
Am stat pe loc, cu ochii doar te urmam mereu,
Tu, gingaşă mireasă a sufletului meu...
De-atuncea cu pustiu-mi stătut-am să mă cert,
Urmând cu-a mele braţe o umbră în deşert...
Pân' ce-n sfârşit ajuns-am să mângâi chipul sfânt
Al celei mai frumoase femei de pre pământ.
Ce zeu din cer te puse în calea mea să ieşi,
O, fragedă fiinţă ca floarea de cireş!
Cum s-a putut ca-n lume aşa minuni să steie,
Căci tu eşti prea mult înger şi prea puţin femeie!
Şi fericirea-mi, scumpo, nici îndrăznesc s-o crez.
Tu eşti? Tu eşti aievea? Sau poate că visez...
Dacă visez, te-ndură, rămâi la al meu piept
Şi fă ca pe vecie să nu mă mai deştept.

Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,

Iar tei cu umbra lată, cu flori pân-în pământ
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt.

Ea cade în genunche sub florile ce plouă.
Grumazul i-l cuprinde cu braţele-amândouă,
Lăsând pe spate capul... – Copile! n-o să mântui?
Căci fioros de dulce pe buza ta cuvântu-i...
Şi cât de mult ridici tu în gând pe-o biată roabă!
Comoara ta din suflet e singura-mi podoabă,
Cu focul blând din glasu-ţi, iubite, mă cutremuri,
De-mi pare o poveste de-amor din alte vremuri.
Şi ochiul tău adânc e şi-n adâncime tristu-i,
Cu umeda-i privire tu sufletul îmi mistui!
O, dă-mi-i numai mie şi nu-i întoarce-n laturi,
De noaptea lor cea dulce în veci nu mă mai saturi...
Las' să orbesc privindu-i, iar tu ascultă-ncoace
Cum stă la sfaturi marea cu stelele proroace
Şi codri aiurează – izvoarele-i albastre
Şoptesc ele-nde ele de dragostele noastre.
Luceferii ce tremur sclipind prin negre cetini,
Pământul, marea, cerul cu toate ni-s prieteni,
Cât ai putea departe lopeţile să lepezi,
Ca-n voie să ne ducă a mării unde repezi.
Oriunde ne vor duce în farmecul iubirii,
Chiar de murim, ajungem limanul fericirii.

Ea mânile-amândouă le pune pe-al lui creştet...
Frunziş purtat de vânturi pe valuri cade veşted.
Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar tei cu umbra lată, cu flori până-n pământ
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt.

Din codrii singurateci un corn părea că sună.
Sălbatecele turme la ţărmuri se adună.
Din stufuł de pe mlaştini, din valurile ierbii
Şi din poteci de codru vin ciutele şi cerbii,
Iar caii albi ai mării şi zimbrii zânei Dochii
Întind spre apă gâtul, la cer înalţă ochii.

(1881)

GEMENII

I

O candelă subţire sub bolta cea înaltă
Lumină peste regii cei dacici laolaltă,
Cari tăiaţi în marmur cu steme şi hlamide
Se înşirau în sală sub negrele firide,
Iar colo-n fruntea salei e-un tron acoperit
C-un negru văl de jale, căci Sarmis a murit.
Iar chipu-i – cel din urmă în lungul şir de regi –
Sub vălu-i ca pe-o umbră abia îl înţelegi.
Deodată crâşcă fierul în dosu-unei firide,
A unei tainiţi scunde intrare se deschide,
De sub o mantă lungă se-ntinde-o albă mână,
Ce ţine o făclie aprinsă de răşină,
Care îi bate-n faţă şi-i luminează chipul...
Pe-un stâlp tăiat, orlogiul îşi picură nisipul.
Brigbelu ce cu Sarmis e frate mic de-a gemeni –
Ca umbra cu fiinţa sunt amândoi asemeni –
Încet înaintează, făclia şi-o ridică
Ş-urechea aţiind-o el asculta: „Nimică!
Un ceas mai am, şi iată că voi ajunge-n fine
Atât de sus în lumea creată pentru bine.

Creată pentru bine ne spun cărţile vechi.
De mii de ani ne sună legenda în urechi...
Şi am văzut virtutea găsind a ei răsplată.
Ce nu numai de oameni – de zei e-nvidiată.
Răsplată preafrumoasă: un giulgi şi patru scânduri.
De când văzui aceasta, am stat mereu pe gânduri:
Să-mi stâmpăr lăcomia? Pe lângă dulci izvoară
Să trec murind de sete pentr-o aşa comoară?
Pe când c-un om în lanţuri – de-i frate, chiar, ce-mi pasă
Dacă-l împing în laturi? – O cale luminoasă
Nainte-mi se deschide? L-am dat deci la o parte,
De-ale virtuţii bunuri să aibă singur parte.
Ei! Lumea-i împărţită în proşti şi în şireţi,
Iar patimelor rele viclenii le dau preţ.
Sămânţa roditoare se cade ca să sameni.
Ca să fii domn, se cade să-i iei adânc pe oameni.
Voieşti ca să se-nchine cu toţi l-a tale oase,
Atunci învie-într-înşii pornirea duşmănoasă,
Invidia şi ura botează-le virtuţi,
Numeşte-erou pe-un gâde ca fierul să-i ascuţi,
Pe cel viclean şi neted numeşte-l înţelept,
Nebun zi-i celui nobil şi simplu celui drept.
Din patimi a mulţimii fă scară la mărire
Şi te-or urma cu toţii în vecinică orbire.
Cu laude mângâie deşertăciunea lor,
Din roiuri risipite vei face un popor
Şi, sigur fii, la rele de-a pururea urma-va,
Cu sânge şi cenuşă pământul presura-va...
Fereşte-te de una, să te păzească ceriul,
Să nu te-mping-un demon a spune adevărul.
A spune: că nu-s vrednici decât de-adânc dispreţ,
Că pentru-o vorbă goală jertfeşti a lor vieţi,

Că-n tine nici îţi pasă măcar de-ale lor păsuri,
Că cu a lor micime de suflet tu îi măsuri,
Că lauda cu care i-ncarci e o ocară,
Că tot ce e ca dânşii e vrednic ca să piară."
Deodată iar ascultă... se îmflă a lui nări,
Aude glasuri multe şi paşi urcând pe scări,
Iar uşa de la mijloc dă aripele-n laturi,
De intră voievozii de ţări şi de olaturi,
În fruntea lor c-un preot bătrân... lară moşneagul,
Cu laurul vecinic verde în păru-i alb, toiagul
De aur şi-l ridică: – Brigbelu, iată ora
Că-n numele mulţimii şi-n faţa tuturora
Venii să chem de trei ori pe rege-n gura mare,
Şi dacă nici acuma din umbră-i nu răsare
Să-ţi oferim coroana, căci legea ne prescrie
Ca peste-un an nici tronul deşert să nu rămâie,
Nici văduvă coroana de tâmpla cuvenită.

Pe un tripod s-aduce căţuia aurită.
Cu făclii stinse-n mână-n genunche cad oştenii,
Iar preotul aprinde un vraf de mirodenii.
De fumul lor albastru se împle bolta naltă,
S-acopere mulţimea, iar flacările saltă,
Toţi în genunchi cu groază ascultă în tăcere,
Iar preotul începe cu glas plin de durere:
– În numele Celùia al cărui vecinic nume
De a-l rosti nu-i vrednic *un* muritor pe lume,
Când limba-i neclintită la cumpenile vremii,
Toiagul meu s-atinge încet de vârful stemei
Regeşti, şi pentru dânsa te chem – dacă trăieşti,
O, Sarmis, Sarmis, Sarmis! răsai de unde eşti.
Pe ochi ţiind o mână făcliile-şi întind,
La sfântul foc din mijloc cu toţi şi le aprind.

Prin arcurile nalte trecu un jalnic vaier,
Iar braţele ridică făcliile în aer.
Iar preotul smunceşte c-o mână pânza fină
Ce-acopere statua de marmură senină
Şi ţesătura neagră de-un fin şi gingaş tort
Lăsând să cadă-n flacări şopteşte-adânc: – E mort!
Brigbelu se repede-n fereastă şi priveşte.
O mare de lumină pe-o clipă îl orbeşte.
El vede mii de facle lucind şi mii de suliţi,
Mulţimea şi ostaşii se-mping vuind pe uliţi,
Iar negre tac deasupra a capiştelor bolţi
Ş-ale cetăţii ziduri c-un turn la orice colţ.

S-a strecurat mulţimea şi sala-i iar pustie.
Prin ea Brigbelu singur îmbla ca o stafie...
Adânc fugiră ochii în cap, pierit e chipul,
Orlogiul în uitare de mult şi-a scurs nisipul,
Când iată o femeie mai albă ca omătul,
Ieşind încet din umbră, o-ntoarce de-a-ndărătul.
Priveşte cum din discul de aur iese fum
Şi zice rar şi rece: – Eşti mulţămit acum?
Atuncea el tresare şi ochii învârteşte.
Cum sta-nainte-i naltă, privind o mistuieşte:
– O, vino mai aproape, aproape l-al meu piept,
Odor cu păr de aur şi ochiul înţelept.
Ca zece morţi deodată durerile iubirii-s –
Cu-acele morţi în suflet eu te iubesc, Tomiris.
– Dar lasă-mă – ea strigă. – Ce galben eşti la faţă,
Suflarea ta mă arde şi ochiul tău mă-ngheaţă.
Ce mă priveşti atâta? A ta căutătură
Mă doare, cum mă doare suflarea ta din gură.
Ce ochi urât de negru! Cum e de stins şi mort!
Închide-l, ah, închide-l – privirea ta n-o port...

– Dar mă iubeşti. Tomiris – tu mă iubeşti atât.
Precum pe al meu frate nicicând nu l-ai iubit.
– Da, simt că în puterea ta sunt, că tu mi-eşti domn –
Şi te urmez ca umbra, dar te urmez ca-n somn.
Simt că l-a ta privire voinţele-mi sunt sterpe.
M-atragi precum m-atrage un rece ochi de şerpe,
Fugi, fugi în lumea largă! Mă faci să-nnebunesc,
Căci te urmez şi totuşi din suflet te urăsc.

El o cuprinde... Faţa ei albă atuncea piere
Şi gura ei se strânge de-o stranie durere.
Ea ar ţipa, şi glasul în gât i se îngaimă.
Ea îl sorbea cu ochii, deşi murea de spaimă...
Şi cum stau mână-n mână... tresar, tot mai aproape
Se strâng şi peste ochii-i îşi lasă-a ei pleoape.
Din taină adâncă părea c-aud un vaier.
Deasupra ei Brigbelu, nălţând făclia-n aer,
Îi zise: – O, iubito, din nou ţi se năzare.
Iar ea mereu ascultă şi-aude, i se pare:
„Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar tei cu umbra lată cu flori pân-în pământ
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt!"

II

Brigbelu, rege tânăr din vremea cea căruntă,
Pe zeii vechii Dacii i-a fost chemat la nuntă.
Frumos au ars în flăcări prinosul de pe vatră,
Pe când intrară oaspii sub porţile-i de piatră.
În capul mesei şade Zamolxe, zeul getic,
Ce lesne urcă lumea cu umăru-i atletic.

În dreapta lui sub vălul de ceață mândrul soare,
În stânga-i șade luna sfioasă, zâmbitoare...
Din sale depărtate pătrunde zvon de armă.
Prin el cimpoiul skytic pornește dulcea-i larmă,
Trezind greoiul ropot de danț, căci la un loc
Toți oaspeții mai tineri loveau baltage-n joc,
Iar tinerele fete cu ei jucând de-a valma
Se-nvârt și se mlădie ușor sunând cu palma.

La mijlocul de masă pe tronu-i șade el,
Cu plete lungi și negre, întunecos, Brigbel.
Și răzimat pe spată al zeilor fiastru
Privea-n ochii miresei al cerului albastru.
Frumoși ca două basme, izvoarele uimirii-s,
În păru-i lung de aur se învălea Tomiris.
Încolo voievozii, boiarii după treaptă
Șoptesc cu admirare în barba înțeleaptă
Când spune cântărețul povești din alte vremuri,
De regi de-a căror fapte te miri și te cutremuri.
Spunea cum din deșerturi ce nu mai au hotară
Venit-au, de la Nilul cu tainice izvoară,
Pe negrele corăbii cu mii de mii de gloate,
Stăpânul pe Egipet cu-averile lui toate.
Apoi veni acela ce-au frânt pe Minotaur,
Tezeu, să cate lâna cu mițele de aur.
Apoi târziu în urmă veni străinul oaspe
Clădind pe Istru poduri – Dariu al lui Istaspe,
Un rege ce în lume nu-și găsea loc să-ncapă
În Dacia venise, cerșind pământ și apă.
Și povestea bătrânul de neamuri curgând râuri,
Din codri răsărite, ieșite din pustiuri
Și cum pieriră toate pe rând precum veniră
Și cum cătând norocul mormântul și-l găsiră.

Şi pe când toţi ascultă, chiar regii din firide,
Cu gura-n pumn ghiduşul se strâmbă şi tot râde.
Cu mutra lui de capră şi trup schilod de faun
Îşi târâie piciorul ţinându-se de scaun.
Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar tei cu umbra lată cu flori pân-în pământ
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt.

Deodată-n fundul salei apare sub un arc,
Cu stânga răzimată de spada-i de monarc,
Nebunul Sarmis – care-i cu craiul frate geamăn,
Ca umbra cu fiinţa-i ei amândoi s-asamăn.
Dar galben e la faţă şi ochii ard în friguri
Şi vânătă-i e gura. El vine cu paşi siguri.
Şi pe pumnaru-şi scapă Brigbel mâna regală
Din tron pe jumătate cu furie se scoală...
Nebunu-nalţă dreapta, se uită lung la el –
Cu mâna pe pumnaru-i încremeni Brigbel.
Şi ca să înţeleagă nainte-i ce se-ntâmplă
Nebunu-şi trece mâna la ochi, apoi la tâmplă,
Se uită turbur, pare că şi-ar aduce-aminte
De-o veche povestire, cu jalnice cuvinte.
Cu glasul lui ce sună adânc, ca de aramă,
El noaptea cea eternă din evii-i o recheamă,
Arată cum din neguri cu umeri ca de munte
Zamolxe, zeul vecinic, ridică a sa frunte
Şi decât toată lumea de două ori mai mare
Îşi pierde-n ceruri capul, în jos a lui picioare,
Cum sufletul lui trece vuind prin neagra ceaţă,
Cum din adânc ridică el universu-n braţă,
Cum cerul sus se-ndoaie şi stelele-şi aşterne,
O boltă răsărită din negure eterne,

Şi decât toată lumea de două ori mai mare
În propria lui umbră Zamolxe redispare.
„Priviţi-l cum stă mândru şi alb pe naltu-i jeţ!
El îmflă răsuflarea vulcanului măreţ,
Dacă deschide-n evii-i el buza cu mânie
Şi stelele se spulber ca frunzele de vie;
El mână în uitare a veacurilor turmă
Şi sorii îi negreşte de pier fără de urmă.
Dacă se uită-n mare, ea tremură şi seacă.
De-şi pleacă a sa frunte, tot ceru-atunci se pleacă.
Ci-n evii tăi, Zamolxe, tu n-ai creat vreodată
Un chip mai blând, mai gingaş decât ăst chip de fată!
Gândirea ta, divine, abia putu s-adune
Din mii minuni din lume o singură minune,
Căci numai ţie singur îţi fuse cu putinţă
S-uneşti atâta farmec cu-atâta necredinţă...
Dar nu ţi-o cer, tot darul ţi-l zvârl iar la picioare.
De-a lumii tale bunuri privirea azi mă doare.
Nici vin să-mi cer coroana, nici ţara mea. O dărui
Făşii s-o rup-oricine şi cum îi place-oricărui.
La ce-aş mai cere-o ţară în care nu-i credinţă.
Unde un frate pe-altul s-ucidă-i cu putinţă!
Rebel! făcuşi din sceptru unealtă de ocară
Ş-ai dat tu însuşi pildă din om să fie fiară.
Eu lumii trebuit-am, dar ţie-ţi trebui ea,
Să fie rea, smintită, coruptă, cum o vrea.
Tu eşti din a ei milă stăpân şi s-o urmezi
Tu trebui, ca mai bine în scaun să te-aşezi;
Ca nu de vro suflare pe dânsul să te clatini
Căta-vei să iei ochii prosteşti cu nouă datini.
Din Sybaris vei strânge bătrâni cu bărbi boite,
Ca neamului să-i deie naravuri mai spoite,
S-arate cum moşnegii, îmbălsămiţi ca mumii
Întrec şi tineretul în scandelele lumii!

Strămoşi pierduţi în veacuri, rânduitori de cete,
Coroana mea ş-a voastră e plină azi de pete.
O, voievozi ai ţării, frângeţi a voastre săbii
Şi ciuma în limanuri să intre pe corăbii.
Puteţi de-acum să rumpeţi bucăţi a mele flamuri,
Mânjit pe ele-i zimbrul adunător de neamuri,
De azi al vostru rege cu drag va să îngroape
Domnia-i peste plaiuri, puterea-i peste ape.
Ş-acum la tine, frate, cuvântul o să-ndrept,
Căci voi să-ngălbenească şi sufletu-ţi din piept
Şi ochii-n cap să-ţi secc, pe tron să te usuci,
Să sameni unei slabe şi străvezii năluci,
Cuvântul gurii proprii, auzi-l tu pe dos
Şi spaima morţii intre-ţi în fiecare os.
În orice om un duşman să ştii că ţi se naşte,
S-ajungi pe tine însuţi a nu te mai cunoaşte,
De propria ta faţă, rebel, să-ţi fie teamă
Şi somnul – vameş vieţii – să nu-ţi mai ieie vamă.
Te miră de gândirea-ţi, răsai la al tău glas,
Încremeneşte galben la propriul tău pas,
Şi propria ta umbră urmând prin ziduri vechi
Cu mânile-ţi astupă sperioasele urechi,
Şi strigă după dânsa plângând, muşcând din unghii
Şi când vei vrea s-o-njunghii, pe tine să te-njunghii!...
Te-aş blestema pe tine, Zamolxe, dară vai!
De tronul tău se sfarmă blăstemul ce visai.
Durerile-mpreună a lumii uriaşe
Te-ating ca şi suspinul copilului din faşe.
Învaţă-mă dar vorba de care tu să tremuri,
Sămănător de stele şi-ncepător de vremuri.
Tomiris! vis de aur în viaţa-mi, să te cert?
Durerea-mi, nebunia-mi, pustiu-mi ţi le iert!

Ce să te blestem oare? Căci visul mângâios
A trebuit să piară... Prea, prea era frumos.
Cu-amor atât de fără de margini şi de-nalt
Nu se cădea să ţie un om la celălalt.
Prea nu aveam în lume nici sfânt, nici Dumnezeu,
Prea ne uitasem astfel de tot şi tu. şi eu.
Cerească fericire nu se putea să ţină,
Nu se cădea s-o aibă o mână de ţărână,
În lumea de mizerii şi lacrimi nu e loc
Pentru atâta milă şi pentru-atât noroc...
De-aceea-n codri negri mă-ntorc să rătăcesc.
În umbra lor eternă eu umbra-mi mistuiesc,
Privesc cum peste frunze uscate fără urme
Aleargă zimbrii negri şi cerbii fug în turme,
Iar lângă vechi fântâne de lume date-uitării
Privesc în iarba-naltă sirepii albi ai mării.
Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar tei cu frunza lată, cu flori pân-în pământ,
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt."

III

Prin salele pustie un om în neagră haină,
Temându-se de paşii-i, se strecură în taină.
Sub mantia lui lungă ascunde un pumnar,
Tot îndărăt priveşte cu spaimă şi amar.
El râde... Se repede spre umbra-i... umbra sare.
Din dreptul unor ziduri, încet ea iar apare...
Asupră-i se repede şi iar se dă-napoi:
– O, Sarmis, luptă lungă, grozavă e-ntre noi!
Ce fugi? Ce fugi? Nu vezi tu la luptă că te chem?
Nu crede cum că tremur, nu crede că mă tem!

Ş-atuncea iar răsare şi faţa-i slabă piere,
Şi ochiul fix se uită cu spaimă şi durere:
„O, inima mea laşă, de ce-nlemneşti în sân,
Sfârşeşte! Şi pumnarul îmi scap-acum din mâni...
Dar îl voi strânge bine... Stai... stai, nebun mişel."

– Loveşte crud o dată şi cade mort – Brigbel.

(1881)

MUŞAT ŞI URSITORILE

Sub vântul rece-al amorţitei ierne
Îşi pleacă codrul crengile-ncărcate;
Sub alba-i haină câmpul se aşterne,

Cu stele dulci e bolta presărată;
Din fundul lumii, ce se pierde-n zare,
Prin rumeni aburi luna se arată

Iar din bordei, ce sta lângă cărare,
Prin ochiul prins unei fereşti rotunde
Se-aude plâns, se vede luminare

Şi în căldura locuinţei scunde
O mamă mişc-un leagăn cu piciorul
Şi la scânciri c-un cântec ea răspunde.

Şi-au adormit încet, încet feciorul,
– Sub a lui leagăn a împins o piatră –
Gândirea ei spre viitor ia zborul.

Mai licuresc cărbuni colo, pe vatră,
Ea cade-ncet pe-a scaunului spate,
Din codri lupii urlă, câniі latră.

Ea doarme-adânc cu braţe-n jos lăsate,
Dară prin somn stă ţintă să privească:
Un mândru vis în sufletu-i străbate.

Da, când a fost copilul să se nască,
Opri Orìon ale sale pasuri
Ca soarta-n lume el să i-o croiască.

Jur-împrejur se auziră glasuri
Şi s-au oprit Neptun din drumu-i sferic,
Muţit-au limba de l-a vremii ceasuri.

Şoptind uşor treceau cu pas feeric
Pe lângă leagăn dând mereu ocoale:
Trei umbre albe ies din întuneric,

La cer ridică braţele lor goale,
Uşoare – parc-ar fi de vânt plutite,
Descânt copilu-n somn să nu se scoale.

Sunt ursitori cari din cer sosite
Revars-asupra-i zarea aurorii,
Cu câte daruri lui i-au fost menite.

I-aduc comori, viaţă lungă, glorii,
Deasupra lui revarsă raze slabe
Din ochii lor, adânc-adormitorii.

Pe părul lor – mărgăritare-n boabe –
Bălai şi moale ca şi auru-n spice
Scânteie-n umbră ale lor podoabe.

Copilul doarme, ele fac să pice
Deasupra-i flori, se pleacă să-l menească,
Înconjor leagănul şi-ntâia zice:

– Să fii frumos şi faţa ta lucească
Precum în cer e numai unul soare,
Un soare fii în lumea pământească.

– Puternic fii – i-a zis cea următoare;
Şi biruind vei merge înainte,
Să-ţi fie viaţa-n veci strălucitoare.

A treia zise tainic: – Fii cuminte,
Pătrunzător ca şi lumina mare,
Tu să-nţelegi cele lumeşti şi sfinte.

Iar muma lui cu spaimă-n somn tresare,
Împreunându-şi mânile-amândouă,
Ea în genunchi se roagă-n gura mare:

– O, ursitori, a căror daruri plouă
Asupra lumii-ntregi, mai staţi o clipă
Şi ascultaţi rugarea spusă vouă.

Nu bunătăţi cari se trec în pripă
Să îi menească sfânta voastră gură,
Nu bunătăţi supuse la risipă.

Puternici, mari, frumoşi atâţia fură,
Înţelepciuni, comori le-aţi dat multòra,
Şi toate, vai, cu vremea se pierdură.

Lui dăruiţi ce nu aţi dat altòra,
Un dar nespus de scump ce n-are nume,
Ca să răsar-asupra tuturora...

Atunci, la ruga nenţeleptei mume,
Zâna privi adânc şi trist ca s-o priceapă:
– Ştii tu ce dar îi cei şi ştii tu cum e?

Tot ce e om se naşte şi se-ngroapă,
Fie-n colibă, fie-n vechi castele,
Pe culmi de munte ori la mal de apă.

Dar e-mpărat, dar cetitor de stele,
Acelaşi vis îi sună în ureche,
A lor vieţi sunt pururi tot acele.

Pe când sunt tineri se adun pereche,
La joc, la viaţă şi la danţ s-adună,
Bătrâni fiind vorbesc de vremea veche.

Şi lui ursit-am tot o viaţă bună
Şi măsurată pe un pic de vreme,
Să aibă ziua soare, noaptea lună!

Căci de ar fi încoronat de steme
Sau pe pământul gol de şi-ar aşterne,
Tot viaţă şi tot moarte-o să se cheme.

Tu chemi blestemul nenduratei ierne
Pe capul lui cel tânăr, nenţeleapto!
Tu-i ceri durerea unei vieţi eterne.

Da, sus la cer privirea ta îndreapt-o!
Plinită e dorinţa ta nebună.
Şi ziua neagră peste el aşteapt-o.

Căci i s-a dat să simtă-ntotdeuna
Un dor adânc şi îndărătnic foarte
De-o frumuseţe cum nu e nici una

Şi s-o ajungă chiar e dat de soarte,
Căci tinereţă neîmbătrânită
Îi dăruim şi viaţă făr' de moarte.

Dar nentrupat e chipu-acei iubite
Ca şi lumina ce în cer se suie
A unei stele de demult pierite:

El n-a fost când era, el e când nu e.

(1881)

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR
(după titlu)

Adânca mare... 284
Adio 163
Ai noştri tineri... 304
Amicului F.I. 23
Amorul unei marmure 19
Andrei Mureşanu (Tablou dramatic într-un act) 201
Atât de fragedă... 103
Auzi prin frunzi uscate 312

Călin (file din poveste) 67
Când amintirile... 162
Cărţile 302
Ce e amorul? 165
Ce suflet trist... 324
Ce te legeni... 182
Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie 14
Colinde, colinde 316
Crăiasa din poveşti 62
Criticilor mei 190
Cu gândiri şi cu imagini 308
Cugetările sărmanului Dionis 40
Cu mâne zilele-ţi adaogi... 174
Cum negustorii din Constantinopol 288
Cum oceànu-ntârâtat... 285

De-aş avea... 4
De câte ori, iubito... 99
De ce nu-mi vii 197
De-oi adormi... (variantă) 185
De-or trece anii... 177
Departe sunt de tine... 94
Despărţire 111
Diana 191
Din cerurile-albastre 325
Din noaptea... 192
Din străinătate 8
Dintre sute de catarge 324
Din valurile vremii... 181
Doina 158
Dorinţa 66
Dumnezeu şi om 286

Egipetul 36
Epigonii 28
Eu nu cred nici în Iehova 310

Făt-Frumos din tei 57
Fiind băiet păduri cutreieram 314
Floare albastră 47
Foaia veştedă (după N. Lenau) 109
Freamăt de codru 106

Gemenii 330
Glosă 168

Iambul 315
Iar când voi fi pământ (variantă) 188
Iar faţa ta e străvezie 305
Iubind în taină... 172

Împărat şi proletar 50

În căutarea Şeherazadei 289
Înger de pază 35
Înger şi demon 43
În van căta-veţi... 320
Învierea 316

Junii corupţi 21

Kamadeva 198

La Bucovina 10
Lacul 64
La Heliade 16
La mijloc de codru... 183
La moartea principelui Ştirbey 25
La mormântul lui Aron Pumnul 3
La o artistă 17
Lasă-ţi lumea... 178
La steaua 195
Lectură 311
Luceafărul 141

Mai am un singur dor 184
Melancolie 61
Memento mori (Panorama deşertăciunilor) 210
Misterele nopţii 13
Mortua est! 32
Muşat şi ursitorile 340

Noaptea... 35
Numai poetul... 201
Nu mă înţelegi 194
Nu voi mormânt bogat (variantă) 187

O călărire în zori 5
Odă (în metru antic) 171
O, mamă... 112
O, rămâi 97

Pajul Cupidon... 95
Pe aceeaşi ulicioară... 98

Pe gânduri ziua... 303
Pe lângă plopii fără soţ... 166
Peste vârfuri 176
Pierdut în suferinţa... 304
Povestea codrului 87
Povestea magului călător în stele 255
Povestea teiului 89

Răsai asupra mea... 318
Revedere 108
Rime alegorice 295
Rugăciune 318
Rugăciunea unui dac 100

S-a dus amorul... 160
Sara pe deal 193
Sarmis 326
Scrisoarea I 113
Scrisoarea II 118
Scrisoarea III 121
Scrisoarea IV 132
Scrisoarea V 137
Se bate miezul nopţii... 174
Singurătate 93
Somnoroase păsărele... 176
Sonete 104
  I [Afară-i toamnă] 104
  II [Sunt ani la mijloc] 105
  III [Când însuşi glasul] 105
Speranţa 11
Stau în cerdacul tău... 323
Stelele-n cer 322
Strigoii 76

Şi dacă... 168

Te duci... 180
Trecut-au anii... 173
Tu mă priveşti cu marii ochi... 306

Venere şi Madonă 26
Veneţia 173
Vis 309

EMINESCU ŞI CEN

Publicăm mai jos integral nc
– păstrată, deşi era cu desăvârş
referitoare la numărul 1 al cole
Poezii*). Intervenţiile solicitate*
care nu puteau fi discutate şi fa
paginile care cuprindeau pc
ştampila Direcţiei presei şi fără
nu primea manuscrisul pentru c
să se conformeze şi să elimine
Precizăm că în notă trimiterile
prefeţei semnată de Zoe Dumitr

DIRECŢIA GENERALĂ A PR
ŞI TIPĂRITURILOR

N O
POEZII – N

E.S.P.L.A.
Intervenţii obligatorii

Pag. XII – „Problema naţiona
eminesciene, îl preocupă acum
romanul postum, evocare fierbinte
momente din lupta revoluţionarilc
constituie una din primele afirm

ZURA ANILOR 1960

ta cenzurii din 5 noiembrie 1959
ire interzis, în arhiva redacției –
cției B.P.T., din 1960 (Eminescu,
erau de două feluri: obligatorii,
cultative („observații"); oricum,
sajele incriminate nu purtau
această ştampilă nici o tipografie
ulegere; aşadar, redacția trebuia
paragrafele indicate de cenzură.
se fac la paginile manuscrisului
escu-Buşulenga.

ESEI N° 618
5.XI.1959

T Ă
M. Eminescu

lă, adevărată constantă a gândirii
ca şi mai târziu... *Geniu pustiu,*
e şi uneori chiar halucinantă a unor
or români din Transilvania la 1848,
ări ale acestei preocupări la poet,

rod, desigur, al cunoaşterii *de visu* a vitregei situaţii sociale şi naţionale a românilor de peste munţi."

Pag. XVI – Referirile la romanul *Geniu pustiu.*

Observaţii.

Pag. IX – „... sigur că într-o astfel de viaţă, concepută şi acceptată deliberat de eroul ei, conflictele cu prejudecăţile... vremii n-au lipsit. De asemenea nici condiţiile materiale precare cu care s-a obişnuit tot foarte de timpuriu."

Pag. XI – „... unele din ideile lui social-politice, fatal limitate de condiţiile vieţii în orizontul contemporan..."

Pag. XIII-XIV – „Dar eforturile lui de a răsturna lumea şi a o reconstrui se irosesc zadarnic şi el se prăbuşeşte înfrânt de răul ce domneşte în lume şi reduce la nimic aspiraţiile lui..."

„Înfrânt este şi proletarul din marele... poem social care aduce cel dintâi în literatura noastră Comuna din Paris şi foarte multe idei ale socialismului utopic, *Împărat şi proletar*."

Pag. XV – „... informarea lui la sursele cele mai variate ale socialismului de la Proudhon la Marx..."

„Inutilitatea luptei, a oricărui zbucium e exprimată cu durere de poet..."

„Demonul e înfrânt, proletarul e înfrânt, fiindcă şi istoric Comuna a fost înfrântă. Oboseala luptei apare poetului... ca inerentă, şi gândul inutilităţii vieţii şi al oricărei tentative de schimbare îl îmbie..."

„Semnificativ e faptul că şi în proza eminesciană... luptătorii sunt înfrânţi."

Pag. XXV – „Dar, în general, tot mai obosit şi mai dezamăgit de loviturile vieţii şi neînţelegerea oamenilor..."

6 ex.
AP/R1.

CUPRINS

Introducere V
Tabel cronologic XXIII

POEZII PUBLICATE ÎN TIMPUL VIEȚII

La mormântul lui Aron Pumnul 3
De-aș avea... 4
O călărire în zori 5
Din străinătate 8
La Bucovina 10
Speranța 11
Misterele nopții 13
Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie 14
La Heliade 16
La o artistă 17
Amorul unei marmure 19
Junii corupți 21
Amicului F.I. 23
La moartea principelui Știrbey 25
Venere și Madonă 26
Epigonii 28
Mortua est! 32
Înger de pază 35
Noaptea... 35
Egipetul 36
Cugetările sărmanului Dionis 40
Înger și demon 43
Floare albastră 47
Împărat și proletar 50
Făt-Frumos din tei 57

Melancolie 61
Crăiasa din poveşti 62
Lacul 64
Dorinţa 66
Călin (file din poveste) 67
Strigoii 76
Povestea codrului 87
Povestea teiului 89
Singurătate 93
Departe sunt de tine... 94
Pajul Cupidon... 95
O, rămâi 97
Pe aceeaşi ulicioară... 98
De câte ori, iubito... 99
Rugăciunea unui dac 100
Atât de fragedă... 103
Sonete 104
I [Afară-i toamnă] 104
II [Sunt ani la mijloc] 105
III [Când însuşi glasul] 105
Freamăt de codru 106
Revedere 108
Foaia veştedă (după N. Lenau) 109
Despărţire 111
O, mamă... 112
Scrisoarea I 113
Scrisoarea II 118
Scrisoarea III 121
Scrisoarea IV 132
Scrisoarea V 137
Lucefărul 141
Doina 158
S-a dus amorul... 160
Când amintirile... 162
Adio 163
Ce e amorul? 165
Pe lângă plopii fără soţ... 166

Şi dacă... 168
Glosă 168
Odă (în metru antic) 171
Iubind în taină... 172
Trecut-au anii... 173
Veneţia 173
Se bate miezul nopţii... 174
Cu mâne zilele-ţi adaogi... 174
Peste vârfuri 176
Somnoroase păsărele... 176
De-or trece anii... 177
Lasă-ţi lumea... 178
Te duci... 180
Din valurile vremii... 181
Ce te legeni... 182
La mijloc de codru... 183
Mai am un singur dor 184
De-oi adormi... (variantă) 185
Nu voi mormânt bogat (variantă) 187
Iar când voi fi pământ (variantă) 188
Criticilor mei 190
Diana 191
Din noaptea... 192
Sara pe deal 193
Nu mă înţelegi 194
La steaua 195
De ce nu-mi vii 197
Kamadeva 198

POEZII POSTUME

Numai poetul... 201
Andrei Mureşanu (Tablou dramatic într-un act) 201
Memento mori (Panorama deşertăciunilor) 210
Povestea magului călător în stele 255
Adânca mare... 284
Cum oceànu-ntărâtat... 285
Dumnezeu şi om 286

Cum negustorii din Constantinopol 288
În căutarea Şeherazadei 289
Rime alegorice 295
Cărţile 302
Pe gânduri ziua... 303
Ai noştri tineri... 304
Pierdut în suferinţa... 304
Iar faţa ta e străvezie 305
Tu mă priveşti cu marii ochi... 306
Cu gândiri şi cu imagini 308
Vis 309
Eu nu cred nici în Iehova 310
Lectură 311
Auzi prin frunzi uscate 312
Fiind băiet păduri cutreieram 314
Iambul 315
Colinde, colinde 316
Învierea 316
Rugăciune 318
Răsai asupra mea... 318
În van căta-veţi... 320
Stelele-n cer 322
Stau în cerdacul tău... 323
Ce suflet trist... 324
Dintre sute de catarge 324
Din cerurile-albastre 325
Sarmis 326
Gemenii 330
Muşat şi ursitorile 340

Indice alfabetic al poezilor (după titlu) 345

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI LA NUMĂRUL 1500

O mie cinci sute 349
Catalog general cronologic (ianuarie 1960-decembrie 1999) 353
Eminescu şi cenzura anilor 1960 393

Acest volum s-a tipărit de Editura Minerva în luna decembrie 1999 în o mie de exemplare cu sprijinul Ministerului Culturii din România.

El este editat cu prilejul:

- sărbătoririi a o sută cincizeci de ani de la naşterea poetului naţional al românilor, Mihai Eminescu (15 ianuarie 2000);
- împlinirii a patru decenii de la lansarea noii serii a colecţiei Biblioteca pentru toţi (9 ianuarie 2000);
- apariţiei numărului 1500 al acestei serii a colecţiei.

Corector, redactorul cărţii şi director al Editurii Minerva: **Tiberiu Avramescu**;

Şef producţie: **Vasile Ciucă**;

Tehnoredactor: **Georgeta Cârstea**;

Culegere şi tehnoredactare computerizată: **Marilena Iftode** şi **Constantin Niţă**.

Volumul a fost imprimat la S.C. Lumina, Bucureşti;

Director: **Gheorghe Ţigăeru;**

Şef producţie: **Florin Voiculescu.**

Tiparul executat la
S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti
Tel./Fax: 210.51.90

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026